**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM - ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

Bakos Eszter

**A kiskorúak védelme a médiában megjelenő káros tartalmakkal szemben az Európai
Unió és hazánk szabályozása tükrében**

PhD értekezés

Témavezető

Dr. Blazovichné Dr. Gellén Klára PhD
egyetemi docens

Szeged, 2013

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK	6
BEVEZETÉS	10
1. A GYERMEKEK EGÉSZSÉGES FEJLŐDÉSHEZ, VÉLEMÉNNYILVÁNÍTÁSI SZABADSÁGHOZ ÉS OKTATÁSHOZ VALÓ JOGA A MÉDIA TERÜLETÉN	16
1.1. A gyermekek egészséges fejlődéshez való joga	20
<i>1.1.1. A gyermekek egészséges fejlődéshez való joga az ENSZ keretében született dokumentumokban az NYE előtt.....</i>	<i>20</i>
<i>1.1.2. A gyermekek egészséges fejlődéshez való joga az NYE-ben</i>	<i>21</i>
<i>1.1.3. A gyermekek védelemhez való joga az ESzocK-ban és az EU Alapjogi Kartájában.....</i>	<i>28</i>
<i>1.1.4. A gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelme az Alaptörvényben és az AB gyakorlatában.....</i>	<i>29</i>
1.2. A gyermekek véleménynyilvánítási szabadsághoz való joga.....	31
<i>1.2.1 A véleménynyilvánítási szabadság elvi alapjai</i>	<i>31</i>
<i>1.2.2. A gyermekek véleménynyilvánítási szabadsága az NYE-ben és a hazai törvényekben.....</i>	<i>36</i>
<i>1.2.2.1. Véleménynyilvánítási szabadság – megfelelő információkhoz, tartalmakhoz való hozzáférés – gyermekműsorok.....</i>	<i>41</i>
1.3. A gyermekek oktatáshoz, médiaoktatáshoz való joga	44
Összegzés	47
2. A KISKORÚAK VÉDELEMHEZ VALÓ JOGA A MÉDIÁBAN - Mitől és miért védjük a kiskorúakat?	48
2.1 A televíziós műsorszolgáltatástól az audiovizuális médiaszolgáltatásig az EU direktívái tükrében.....	48
<i>2.1.1. Az EU audiovizuális politikájának kialakulása.....</i>	<i>48</i>
<i>2.1.2. A televíziós műsorszolgáltatástól az audiovizuális médiaszolgáltatásig</i>	<i>50</i>
2.2. Az (audiovizuális) médiaszolgáltatás, valamint a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatás meghatározása és jellemzése a hazai jogszabályokban	55
<i>2.2.1. Az (audiovizuális) médiaszolgáltatás</i>	<i>55</i>
<i>2.2.2. A lineáris médiaszolgáltatás</i>	<i>59</i>
<i>2.2.3. A lekérhető médiaszolgáltatás</i>	<i>60</i>
2.3. A kiskorúak védelmének tartalmi és technikai okai	64
<i>2.3.1. A kiskorúak védelmét indokoló tartalmak és műfajok.....</i>	<i>64</i>

2.3.1.1. Erőszak és szexualitás	66
2.3.1.2. Televíziós show műsorok	72
2.3.1.3. Hírműsorok, brutalitás és tragédia, öngyilkosság	74
2.3.2. A tartalomfogyasztást befolyásoló technikai fejlemények.....	78
Összegzés	81
3. A KISKORÚAK VÉDELME A TELEVÍZIÓS	
MŰSORSZOLGÁLTATÁSOKBAN, VALAMINT A LINEÁRIS ÉS A LEKÉRHETŐ	
AUDIOVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁSOKBAN MEGJELENŐ	
TARTALMAKKAL SZEMBEN AZ EU DOKUMENTUMAI TÜKRÉBEN.....	
3.1. A kiskorúak védelme az EU direktívái tükrében	84
3.1.1 A kiskorúak védelme a televíziós műsorszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szemben a 89/552/EGK és a 97/36/EK irányelvben.....	84
3.1.2. Az EB munkája 1997-től a TVWFD újabb módosításáig.....	94
3.1.3. A kiskorúak védelme a 2007/65/EK és a 2010/13/EU irányelvben	98
3.2. A kiskorúak védelme érdekében tett lépések a direktívákon túl.....	105
3.2.1. Az EB Munkadokumentuma a Zöld Könyvről folytatott konzultációról. Tartalomszűrés.....	105
3.2.2. A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről szóló 1998-as tanácsi ajánlás és értékelő jelentései.....	109
3.2.3. A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről szóló 2006-os ajánlás.....	116
3.2.4. A gyermekek védelme a digitális világban	117
3.3. Az EPRA és a kiskorúak védelme.....	121
Összegzés	123
4. A KISKORÚAK VÉDELME A TELEVÍZIÓS MŰSORSZOLGÁLTATÁSOKBAN,	
VALAMINT A LINEÁRIS ÉS A LEKÉRHETŐ AUDIOVIZUÁLIS	
MÉDIASZOLGÁLTATÁSOKBAN MEGJELENŐ TARTALMAKKAL SZEMBEN	
HAZÁNKBAN.....	
4.1 Az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései és a médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói	125
4.1.1. Az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései.....	125
4.1.1.1. A kiskorúak védelme a jogharmonizáció előtt.....	125
4.1.1.2. A kiskorúak védelme a jogharmonizáció után.....	126
4.2.2. A médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói	131
4.2. Az ORTT kiskorúak védelmével kapcsolatos gyakorlata	133

4.2.1. Az ORTT működéséről általában	133
4.2.2. A műsorszámok besorolása az ORTT 1494/2002. (X.17.) sz. határozata tükrében	136
4.2.3. Szemelvények az ORTT klasszifikációs határozataiból és az ártalmas médiatartalmakat vizsgáló elemzéseiből	140
4.2.3.1 Az ORTT 805/2004. (VI.16.) számú határozata a Macska-jaj című film III. kategóriába sorolásáról	140
4.2.3.2. Kockázati magatartásformák a műsorkínálatban	143
4.2.3.3. Erőszak és brutalitás a műsorkínálatban	146
4.3. Az Mttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései és a médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói	150
4.3.1. Az Mttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései	150
4.3.2. A médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói	160
4.4 A Médiatanács kiskorúak védelmével kapcsolatos gyakorlata	163
4.4.1. Törvényességi felügyeleti feladatok, különös tekintettel a tartalomfelügyeletre és a mástagállamban letelepedett médiatartalom-szolgáltatóval szembeni eljárásra	163
4.4.2. A Médiatanács klasszifikációs és hatékony műszaki megoldásokra vonatkozó ajánlása	171
4.4.3. Szemelvények a Médiatanács klasszifikációs határozataiból és az ártalmas médiatartalmakat vizsgáló elemzéseiből	194
4.4.3.1. A Médiatanács 249/2012. (II. 7.) számú határozata a „Selyem” című műsorszám előzetes klasszifikációjáról	194
4.4.3.2. A Médiatanács 581/2012. (III. 28.) számú határozata az „Összeesküvők” című műsorszám besorolásáról	197
4.4.3.3. ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok	201
Összegzés	208
4. A VÉDELEM ESZKÖZEI A JOGI SZABÁLYOZÁSON TÚL	209
5.1. A társ- és önszabályozás	209
5.1.1. A jogi szabályozás kihívásai, az alternatív szabályozási rendszerek	209
5.1.2. A társszabályozásról általában	213
5.1.3. Társszabályozás hazánkban	215
5.1.3.1. Az Mttv. vonatkozó rendelkezéseinek ismertetése	215
5.1.3.2. Társszabályozás a gyakorlatban	222
5.2. A médiaműveltség	227

5.2.1. <i>A médiaműveltség fogalma.....</i>	227
5.2.2. <i>A médiaműveltség szükségessége.....</i>	230
5.2.3. <i>A médiaműveltség által egyesített műveltségek.....</i>	231
5.2.4. <i>A médiaműveltség gyakorlati megvalósításakor figyelembe veendő tényezők.....</i>	234
5.2.5. <i>Együttműködés a médiatudatosság érdekében hazánkban.....</i>	235
Összegzés.....	242
BEFEJEZÉS	244
MELLÉKLETEK.....	249
BIBLIOGRÁFIA.....	253

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

AB	Alkotmánybíróság
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
Alkotmány	1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
ÁSZF	Általános szerződési feltételek
ATVOD	Authority for Television On Demand (Az Egyesült Királyságban működő, a video on demand szolgáltatások szerkesztői tartalmáért felelős független társszabályozó hatóság.)
AVMSD	Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU Irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv)
BBFC	British Board of Film Classification (Brit Filmklasszifikációs Testület)
Btk.	A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
CSA	Conseil supérieur de l'audiovisuel (Legfőbb Audiovizuális Tanács)
Csvt.	A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény
Dtv.	A műsorterjesztés és a digitális átállás szabályairól 2007. évi LXXIV. törvény
DVB-C	Digital Video Broadcasting – Cable (digitális műsorelosztás kábelhálózatokon)
DVB-S	Digital Video Broadcasting — Satellite (digitális műsorszórás műholdon keresztül)
DVB-T	Digital Video Broadcasting – Terrestrial (digitális földfelszíni sugárzás)
EEA	Európai Gazdasági Térség
EEJE	Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (1950. Róma)
Eht.	Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEBiz.	Emberi Jogok Európai Bizottsága
EJENY	Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Ekertv.	Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
EP	Európai Parlament
EPG	Electronic Programme Guide (elektronikus műsorkalauz)
EPRA	European Platform of Regulatory Authorities (A műsorszolgáltatás területén érintett, jelenleg 53 európai szabályozóhatóságból álló szervezet, amely teret biztosít a releváns kérdések megvitatásához a szabályozásban érintettek részére.)
ESzocK	Európai Szociális Charta (1961 Torino, módosítva 1996 Strasbourg)
EU	Európai Unió
EU Alapjogi Karta	Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2000 Nizza)
EuB	A lisszaboni szerződés hatálybalépése előtt: Az Európai Közösségek Bírósága, utána: Az Európai Unió Bírósága
FSK	Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft (A Filmipar Önszabályozó Testülete, amely a kiskorúak és az ifjúság védelme érdekében jött létre. Feladata a filmalkotásoknak, videóknak és a Blu-ray lemezeknek a gyermekekre és serdülőkre gyakorolt esetleges hatásainak felmérése és tartalmaik értékelése aszerint, hogy milyen életkor számára megfelelőek.)
Grtv.	A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény
GSZKJNE	Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
Gyvt.	A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
IMDB	International Movie Database (Nemzetközi Filmadatbázis)
Infotv.	Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
IPTV	Internet Protocol Television (Olyan digitális televíziós műsorszolgáltatás, amelyet az interneten vagy helyi hálózaton

	(LAN) keresztül, IP szabvány használatának segítségével nyújtanak.)
Kijkwijzer	Hollandiában alkalmazott klasszifikációs rendszer elnevezése (jelentése: bölcs televízió-nézés vagy programújság), amely a médiatermék lehetséges káros hatásairól igyekszik a fogyasztókat informálni. A közönség tagjai egyrészt tájékoztatást kapnak arról, hogy az egyes alkotások milyen életkorúaknak ajánlottak, valamint egy piktogram is társul minden tartalomhoz, amely a besorolást indokoló káros tartalomra utal.
LB	Legfelsőbb Bíróság
Ld.	Lásd
MEME	A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete
Mktv.	A mozgóképekről szóló 2004. évi II. törvény
MPPA	Motion Picture Association of America (Amerikai Mozgógép Szövetség)
MTE	Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete
Mttv.	A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény
NAT	Nemzeti Alaptanterv
NMHH	Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság
NICAM	Netherlands Institute for the Classification of Audio-visual Media (Hollandiában működő önszabályozó szervezet, amely egyesíti a teljes audiovizuális szektort, a közszolgálati és kereskedelmi műsorszolgáltatóktól, a film-, videó-, DVD-, valamint az interaktív videó/computer-játékokat gyártókig és forgalmazókig. A szervezet feladata, hogy tájékoztatást adjon az audiovizuális produkciók tartalmáról az ajánlott életkorral együtt, valamint figyelemmel kísérje a szabályok betartását. Mindemellett rendszeresen értékeli a Kijkwijzer fogyasztói megítélést és alkalmazását.)
NMHH	Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság
NYE	A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény
Ofcom	Office of Communication (Az Egyesült Királyság kommunikációs iparágának független szabályozó- és versenyhatósága)

ORTT	Országos Rádió és Televízió Testület
PIN-kód	Personal identification number (személyi azonosító szám)
PPJNE	Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
Ptk.	A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
Rttv.	A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény
Smtv.	A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény
STB	Set-top-box (Olyan berendezés, amely illesztőként szolgál a TV készülék és a szolgáltatási végpont között a műsorterjesztési szolgáltatás vételéhez.)
TVWFD	A Tanács irányelve (1989. október 3.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról

BEVEZETÉS

„A fogyasztók és különösen a kiskorúak médiahasználata időközben gyökeresen megváltozott és egyre rohamosabban változik. A kiskorúak médiahasználata – az (on-line) videojátékokat is beleértve – egyre inkább mobil eszközökkel történik, és az interneten egyre több az igény szerint lekérhető médiaszolgáltatás. A legutóbbi ajánlás elfogadása óta új jelenség, hogy az egyéni felhasználók szempontjából és társadalmi szempontból egyaránt igen nagy jelentőségre tettek szert a közösségi hálózatépítő oldalak. További, ma még esetleg el sem képzelhető változásokra számíthatunk.”¹

A kiskorúak jogi védelmének indokoltsága abban gyökerezik, hogy a társadalom e tagjai életkoruk miatt kiszolgáltatottabbak, érdekeiket és jogaikat nem képesek a felnőttekhez hasonló erővel képviselni és érvényesíteni.² Az ORTT és az NMHH 2010. évi tevékenységéről készült Beszámoló felhívja a figyelmet arra, hogy „a kiskorúak egészséges erkölcsi, szellemi, pszichikai fejlődése olyan alkotmányos érték, amellyel szemben minden más alkotmányos szabadságjognak engednie kell. A véleménynyilvánítási, műsorszerkesztési, műsorszolgáltatási szabadság csak ezen értékek maximális védelmét figyelembe véve valósulhat meg.”³ Habár a gyermekek védelme eredendően a szülők feladata volt, a XX. század elejétől egyre inkább szükségessé vált az őket megillető jogosultságok és a káros hatásoktól történő távoltartásukat garantáló rendelkezések kötelező erővel bíró jogi keretek közötti deklarálása, számos körülményre tekintettel. E körülmények egyike a média területének⁴ gyors és dinamikus fejlődése, valamint a tömegkommunikációs eszközökön

¹ A Bizottság Jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a kiskorúak és az emberi méltóság védelmére vonatkozó 1998. szeptember 24-i tanácsi ajánlás, valamint az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választás jogáról szóló, 2006. december 20-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás alkalmazásáról – A gyermekek védelme a digitális világban – [COM/2011/0556]

² SÁRY János – SOMODY Bernadett: *Alapjogok. Alkotmánytan II.* Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 343.

³ Beszámoló az Országos Rádió és Televízió Testület és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2010. évi tevékenységéről. 2011. május 17. (Továbbiakban: Beszámoló, 2011.)
[http://mediatanacs.hu/dokumentum/1135/ogyb_2010.pdf (2013.09.04.)]

⁴ A média kifejezés egy összetett fogalom, amely három jelentéssel bír. Eredeti, szótári értelemben a média a mondanivaló kifejezésére használatos közvetítő közegek összessége. Ugyanakkor, amikor nagy általánosságban beszélnek a média jelenségeiről, a média hatalmáról vagy fontosságáról, akkor a mondanivaló kifejezésére használt fórumokra utalnak, mint a sajtó, a rádió, a televízió és újabban a világháló kifejezési formáiban létrejött nyilvános fórumok összessége. Végül a kifejezés legelterjedtebb, bár gyakran elég homályos alkalmazása egy szűkebb jelentés megkülönböztetését teszi szükségessé, amely értelemben a média a rádiózás és televíziózás műsorszolgáltatásainak összessége, amelybe olykor beleértik az internetet, pontosabban annak "tartalomszolgáltatását" is, s esetleg a távközlés rendszerint nem-nyilvános mondanivalót továbbító legkülönbözőbb új szolgáltatásait. (KROKOVAY Zsolt: *Médiaetika.* L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2004.)

keresztül érkező hatások és az ezek következtében generálódó problémák, amelyek a jog beavatkozását megkívánták, megkívánják. A szakirodalom megerősíti, hogy a káros elemek kiszűrése érdekében a legszélesebb körű jogi – állami – beavatkozás, korlátozás a tömegkommunikáció területéről érkező hatások esetében lehetséges, míg például a család és az iskola által közvetített szerepek szabályozására, korlátozására csak közvetetten nyílik mód.⁵ Természetesen a jogi szabályozással párhuzamosan a kiskorúak káros médiahatásokkal szembeni védelme aktív szerepvállalást követel meg a tömegkommunikációs szakemberektől, a pedagógusoktól és nem utolsósorban a családoktól.⁶ A szülők kötelezettségét az NMHH által „A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése” címmel készített kutatás is alátámasztja, amely szerint a lakosság elsősorban a szülőket teszi felelőssé azzal összefüggésben, hogy a gyermekek ne nézzék a számukra nem megfelelő tartalmat, míg a televíziós társaságok, műsorkészítők és az állami szabályozó szervek felelőssége másodlagos.⁷

A dolgozat által vizsgált téma aktualitását mindmáig alátámasztja az, hogy „a digitális technikán alapuló új audiovizuális szolgáltatások megjelenésével az utóbbi években ismét előtérbe került a kiskorúak védelmét szolgáló szabályok szükségessége”.⁸ A technika fejlődése egyre intenzívebb, erre tekintettel jelen munka célja annak mélyebb elemzése, hogy a kiskorúak televíziós műsorszolgáltatásokban, majd a lineáris és lekérhető médiaszolgáltatásokban megjelenő káros tartalmakkal szembeni védelmének milyen jogi és „jogon túli” eszközei vannak, lehetnek. A dolgozat az EU területet szabályozó irányelveit és egyéb dokumentumait, valamint a hazai szabályozást veszi górcső alá azt vizsgálva, hogy ezek miként igyekeztek és igyekeznek garantálni a kiskorúak, mint sérülékeny

Ahogy David Buckingham is írja, „a médium közvetítőközeg vagy műszer, azaz olyan anyag vagy csatorna, amelyen keresztül hatásokat vagy információt lehet szállítani vagy továbbítani”. Tehát egy médium lehetővé teszi, hogy közvetett módon kommunikáljunk egymással és a világ képei közvetett formában eljussanak hozzánk. Egy adott médium funkciója mellett a szerző kiemeli a média két jelentős vonását is: a média beavatkozik és közvetít, azaz megválogatja az információt, amit eljuttat a közönséghez és nem közvetlen hozzáférést biztosít. (BUCKINGHAM, David: *Médiaoktatás*. (fordította: Károlyi Júlia), Újmandátum Kiadó, Budapest, 2005. 12.)

⁵ KOLTAY András – SZIKORA Tamás: *A közérkölc és a kiskorúak védelme*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): Magyar és európai médiajog. Complex kiadó, Budapest, 2012. 269.

⁶ KATONÁNÉ PEHR Erika: *A gyermek érdeke és a média*. In: Gabos Erika (Szerk.) A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 71.

⁷ A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság, Médiatechnika. Budapest, 2012. szeptember, 8.
[http://mediatanacs.hu/dokumentum/153456/tarki_felmeres_korhatar_jelolesek_kiskoruakra_artalmas_tartalmak_megitelese.pdf (2013.09.04.)]

⁸ PÁZMÁNDI Kinga: *Reklám és médiák. A gyermek- és ifjúkorú fogyasztók jogvédelme a médiában*. In: Sárközy Tamás és Pázmándi Kinga (Szerk.): Az információs társadalom és a jog átalakulása. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002. 425.

médiafogyasztók védelmét a mennyiségileg megnövekedett, változatos formában, egyre több platformon érkező médiaszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szemben.

A dolgozat a *gyermek/kiskorú* kifejezést a feldolgozott nemzetközi és hazai, jogszabályok, dokumentumok és egyéb források által használt definícióknak megfelelően alkalmazza. A nemzetközi dokumentumok, köztük a gyermekek jogai tekintetében mérőföldkőnek számító NYE is, főszabályként a 18. életév alatti személyt tekintik gyermeknek, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabály értelmében nagykorúságát korábban elérte.⁹ A hazai szabályozási környezet lehetővé teszi a gyermek és kiskorú szinonimaként történő használatát. A Gyvt. 5.§ a) pontja szerint a „*gyermek: a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 12.§ - a szerinti kiskorú*”. A Ptk. vonatkozó rendelkezése alapján „*kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött*”. Megjegyzendő, hogy a médiajogforrásaink sem a korábbi Rttv., sem a hatályban lévő Smtv., és Mttv. nem definiálta, definiálja a gyermek/kiskorú fogalmát.

A dolgozat öt fejezetből épül fel. Az első fejezetben a gyermekek médiával összefüggő jogait ismerheti meg az olvasó. A kiskorúaknak a médiaszolgáltatások káros hatásaival szembeni védelme és a fejlődésüket szolgáló tartalmak biztosítása olyan gyermeki jogosultságok, amelyek az egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez való jogukból erednek. Maga az NYE a gyermekek e jogáról kifejezetten a tömegtájékoztatás szabályozása során szól. Mindemellett nem hagyható figyelmen kívül a véleménynyilvánítás szabadságának rövid, a gyermekek és a média kapcsolatára fókuszáló bemutatása sem. Végül a kiskorúak médiával szembeni védelmét jelentős mértékben előmozdíthatja a médiatudatosság, amelyre tekintettel a dolgozat első fejezete szól a gyermekek oktatáshoz, kifejezetten médiaoktatáshoz való jogáról is. Az említett jogok bemutatása után egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a gyermekek fejlődésének védelme, a médiával összefüggő jogaik biztosítása, a káros médiahatásokról való megóvásuk olyan összetett feladat, amely a szülőknél, az államon, az állami jogalkotón kívül kötelezettséget ró a gyermekek oktatásával foglalkozó pedagógusokra, illetve magára a médiaszektorra is.

A dolgozat második fejezete azt vizsgálja, hogy mit értünk lineáris (korábban televíziós műsorszolgáltatás) és lekérhető (on-demand) audiovizuális médiaszolgáltatás alatt, felhasználva az EU területet szabályozó direktívái és a hazai jogszabályok által használt

⁹ NYE 1. cikk Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban elérte.

fogalmi rendszert, valamint a releváns szakirodalmat. A második fejezet arra is választ keres, hogy miben rejlik a kiskorúak vizsgált médiaszolgáltatásokkal szembeni védelmének oka. Ennek során a dolgozat e része a televíziózás gyermekekre gyakorolt ártalmas hatásának tartalom felőli megközelítésén túl igyekszik rávilágítani azokra a technikai, műszaki változásokra is, amelyek a gyermekek és a média viszonyában, a kiskorúak médiafogyasztásában olyan változásokat idéztek és idéznek elő, amelyek szükségessé teszik a védelmüket szolgáló szabályozás napjaink médiakörnyezetéhez történő igazítását, valamint a tudatos médiahasználat kialakítását.

A dolgozat harmadik fejezete az EU azon irányelveit veszi górcső alá, amelyek a vizsgált terület szabályozásának kezdete óta lefektették a tagállamok számára a kiskorúak televíziós műsorszolgáltatásokkal, valamint mai kifejezéssel élve a lineáris és lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokkal szembeni védelmét szolgáló minimum-rendelkezéseket, illetve körvonalazták a kiskorúak védelmében alkalmazható egyes alternatív eszközöket. Továbbá a dolgozat szól a direktívák azon rendelkezéseiről, amelyek lehetővé teszik a szintén védendő értéknek tekintendő vétel szabadságának felfüggesztését, kifejezetten a 18 éven alattiak egészséges fejlődésének biztosítása érdekében előírt kötelezettségek megszegése esetén. Végül a harmadik fejezet bemutatja az EB kitartó munkáját is, amely révén sor került a kiskorúak védelmével is foglalkozó 1998-as Tanácsi, valamint a 2006-os Európai Tanácsi és Parlamenti Ajánlás elfogadására, illetve az említett dokumentumok Értékelő Jelentéseinek elkészítésére, amelyek révén megismerhetjük a tagállamok gyakorlatát a tekintetben, hogy miként alkalmazzák az egyes gyermekvédelmi eszközöket.

A dolgozat negyedik fejezete kifejezetten a hazai törvényi szabályozásra koncentrál, amely keretében röviden ismerteti a 2010-ig alkalmazott médiajogi szabályokat az ORTT gyermekek védelmével összefüggő feladataival együtt. Ezt követően a dolgozat a hatályos jogszabályi környezetet és a Médiatanács dolgozat szempontjából releváns munkáját mutatja be. E résznek köszönhetően az olvasó megismerheti a hatóság kiskorúak védelme érdekében elfogadott ajánlásait, bepillantást nyerhet a klasszifikációval kapcsolatos határozataiba és műsorelemzési gyakorlatába.

A dolgozat ötödik fejezete azokat az alternatív lehetőségeket - mint a társszabályozás és a médiatudatosság előmozdítására irányuló kezdeményezések - és hazai megvalósulásukat kívánja megismertetni az olvasóval, amelyek segítségével a médiaipar, a pedagógusok, valamint a szülők hozzájárulhatnak a gyermekeknek a médiatartalmak káros hatásaival szembeni védelméhez, a tudatos médiahasználatuk kialakításához.

Megjegyzendő, hogy a dolgozat nem kíván foglalkozni a televíziós reklámok, valamint a mai kifejezéssel élve az audiovizuális médiaszolgáltatások tárgyi hatálya alá tartozó kereskedelmi közlemények kiskorúakra gyakorolt káros hatásaival. Mindemellett a dolgozat – terjedelmi okok miatt - nem foglalkozik a kiskorúak médiaszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szembeni védelmével foglalkozik, és nem tér ki a kiskorúak médiabeli megjelenítésére vonatkozó szabályozásra. Korábban e tekintetben az Rttv. 3.§ (2) bekezdése¹⁰ és az ORTT kötelező erővel nem bíró Ajánlása¹¹ volt irányadó. Utóbbi rögzítette a gyermekek és fiatalkorúak elektronikus médiumokban történő megjelenítésére vonatkozó elveket, valamint a bűncselekmények áldozataivá, elkövetőivé és gyanúsítottjaivá vált, illetve ezek során tanúként meghallgatott kiskorúaknak az elektronikus médiumokban történő ábrázolására vonatkozó különös szabályokat. Az Rttv. hivatkozott rendelkezése alapján az ORTT az emberi méltóság megsértését megállapító határozatai között több olyan döntést hozott, amelyet a kiskorúak emberi méltóságát sértő bemutatása indokolt. Ezek az esetek kétségkívül szükségessé tették a médiahatóság fellépését, hiszen a gyermekek esetén az egyéni jogérvényesítés korlátozott, és ahogy *Koltay András* fogalmaz, „a kiskorúak védelme, személyiségük zavartalan kiteljesedése közös társadalmi cél és érdek, éppen ezért bizonyos esetekben indokolt lehet az ő esetükben közérdekű jogérvényesítéssel élni, azaz a méltóság intézményes védelme szükséges lehet.”¹² A hatósági fellépéssel összefüggésben megjegyzendő, hogy nem azért indokolt, „mert az ‘helyettesíti’ az elvben meglévő, de a valóságban korlátozott egyéni jogérvényesítést, hanem azért, mert e tényállásokban felfedezhető az intézményes tartalom sérelme. Az e tényállásokban szereplő jogsértések ugyanis alapvető társadalmi normákat és érdekeket – közösségi szolidaritás, kiskorúak egészséges fejlődése – hagynak figyelmen kívül, illetve sértenek.”¹³ A kiskorúak emberi méltóságát sértő tartalmak között említhetjük azt a hírműsort, amely egy kalocsai fiú társai által történt megalázását mutatta be, valamint a „tótújfalui gyilkosság” néven elhíresült esetet.¹⁴

¹⁰ Rttv. 3.§ (2) „A műsorszolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége nem sértheti az emberi jogokat.”

¹¹ Ajánlás a magyarországi elektronikus médiumok számára a fiatalkorúak és gyermekek médiabeli megjelenítésének, szerepeltetésének vonatkozásában.

[http://mediatanacs.hu/cikk/10627/Az_Orszagos_Radio_es_Televizio_Testulet_kozlemenye (2013.09.04.)]

¹² KOLTAY András: Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend a mediaszabályozásban. *In Media Res*, 2012/1. (Továbbiakban: KOLTAY, im.)

[<http://media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=9> (2013.09.05.)]

¹³ KOLTAY, im.

¹⁴ Ld.: 952/2009. (IV. 29.) sz. és 736/2003. (V. 29.) sz. ORTT határozat

A hatályos szabályozást tekintve az Smtv. 14. és 19.(4a) bekezdései ¹⁵ alkalmazandók e kérdéskörben. Az Smtv. 14. § (1) bekezdésének 2012. június 19. napjától hatályos új szövege - „a médiaszolgáltatónak az általa közzétett médiatartalomban tiszteletben kell tartania az emberi méltóságot” - kizárólag a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásokra, és csak a képernyőn megjelenő vagy az éterben hallható tartalomra terjed ki. Az Rttv-vel szemben az Smtv. nem az „emberi jogok” védelmét írja elő, hanem az emberi méltóság tiszteletben tartására kötelezi a médiaszolgáltatókat.¹⁶ Előrelépésként aposztrofálható, hogy az Smtv. 2012. június 19-étől hatályban lévő 19. § (4a) bekezdése már közvetlenül a médiatartalomban sérelmes módon szerepeltetett kiskorú személy érdekében fogalmaz meg tiltást. A törvényi előírás jelentősége, hogy minden médiatartalomra vonatkozik, így a sajtótermékekre is. A rendelkezés törvénybe iktatása nem volt indok nélküli, az utóbbi időben egyre több a kiskorúak jogait és fejlődését sértő szerepeltetése.¹⁷

¹⁵ Smtv. 14. § (1) A médiaszolgáltatónak az általa közzétett médiatartalomban tiszteletben kell tartania az emberi méltóságot.

(2) Tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatása.

Smtv. 19.§ (4a) Médiatartalomban tilos kiskorú személy olyan bemutatása, amely életkorának megfelelő lelki vagy fizikai fejlődését nagymértékben veszélyeztetheti.

¹⁶ Az emberi jogok és az emberi méltóság médiában történő szabályozásához: KOLTAY, im.

¹⁷ Ld. például: Médiatanács 417/2012. (II. 29.), 722/2012. (IV.18.), 169/2013. (I.30.) számú határozata

1. A GYERMEKEK EGÉSZSÉGES FEJLŐDÉSHEZ, VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSI SZABADSÁGHOZ ÉS OKTATÁSHOZ VALÓ JOGA A MÉDIA TERÜLETÉN

Ádám Antal úgy fogalmaz, hogy a gyermek olyan érték, amely már a jogi szabályozás előtt és attól függetlenül is létezett, ugyanakkor mára jogi regulációja révén elnyerte jogi alapértéki minőségét.¹⁸ „A gyermekekre vonatkozó speciális jogszabályi rendelkezések megalkotását a gyermekek életkori sajátosságai indokolják, amelyekre a jognak is figyelemmel kell lennie.”¹⁹

Eredetileg a gyermekek egészséges testi, értelmi és erkölcsi fejlődésének védelme a szülők feladata volt, az állam csak akkor avatkozott be, ha a legközelebbi hozzátartozók nem tudták vagy akarták teljesíteni e kötelezettségüket.²⁰ Ma már a jogi szabályozáson keresztül az állam aktívabb szerepet tölt be a gyermekek egészséges fejlődésének védelme érdekében, hiszen fejlődésük veszélyeztetése, jogaik csorbitása egyre „könnyebb”, amely végső soron megköveteli egy erősebb, külső hatalom fellépését.

A kiskorúaknak a médiatartalmakkal szembeni védelmét számos hazai és nemzetközi jogszabály, egyezmény és egyéb dokumentum igyekszik biztosítani. Tekintettel arra, hogy a médiajogot nem foglalja össze egyetlen kódex, a kiskorúak médiatartalmakkal szembeni védelmére vonatkozó joganyag is tartalmaz alkotmányjogi, polgári jogi, büntetőjogi, közigazgatási jogi szabályokat, valamint figyelembe veendő egyéb források is, mint például az AB határozatai vagy a médiahatóság ajánlásai. A hazai jogszabályi környezetet tekintve elsősorban az Alaptörvény XVI. cikke emelendő ki, amely rögzíti, hogy „*minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi, erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz*”. Az Alaptörvényi deklarálásból következően „a gyermekek jogainak érvényesülése elsőbbséget élvez egyéb alkotmányos célokkal, elvekkel vagy akár a társadalmi (köz)érdekkel szemben is. Ugyanakkor alaposabb vizsgálat szükséges abban az esetben, amennyiben a gyermekek joga más alapjoggal „találja magát szemben”.²¹ Ha kifejezetten a sajtószabadság korlátozhatóságát vizsgáljuk, az AB gyakorlata alapján azt mondhatjuk, hogy

¹⁸ ÁDÁM Antal: *Az értékek pluralitása és versengése*. In: Jog – értékek – erkölcs. (Acta Humana Studiosorum) Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2006. 54.

¹⁹ SÁRY – SOMODY, 2008. 341.

²⁰ SÁRY – SOMODY, 2008. 340.

²¹ KOLTAY – SZIKORA, 2012. 270.

a kiskorúak védelmére vonatkozó (média)törvényi előírások nem tekinthetők a sajtószabadság alkotmányellenes korlátozásának.²²

Az Alaptörvény idézett, valamint a későbbiekben részletesen bemutatásra kerülő Smtv. és Mttv. vonatkozó rendelkezésein túl, a dolgozat témája tekintetében a következő hazai törvények relevánsak:

1. Btk.

A kiskorúak védelmét szolgálja a törvény azon tényállása, amely tiltja a gyermekpornográfiát. A törvényi rendelkezések szerint egyrészt büntetendő, ha valaki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt megszerez vagy tart, készít, kínál, átad vagy hozzáférhetővé tesz, valamint forgalomba hoz, azzal kereskedik, illetve ilyen felvételt a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesz. Büntetendő továbbá az is, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt vagy személyeket pornográf műsorban vagy felvételen való szereplésre felhív, pornográf műsorban szerepeltet vagy a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy vagy személyek pornográf műsorban való szerepeltetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat. Végül vétségnek minősül, amennyiben valaki tizennegyedik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvétel készítéséhez, forgalomba hozatalához vagy az azzal való kereskedelemhez szükséges vagy azt könnyítő feltételeket biztosítja.²³

2. Csvt.

A törvény alapelvei között pozitív tartalmú kötelezettséget fogalmaz meg a médiaszolgáltatók számára: „E törvényben foglalt célok és a gyermekek védelme érdekében a médiaszolgáltatók kötelesek szolgáltatásaikat a házasság intézményének, valamint a család és a gyermeknevelés értékének tiszteletben tartásával nyújtani. Az állam ösztönzi a család és a gyermeknevelés értékét közvetítő műsorok, médiatartalmak bemutatását. A médiaszolgáltatók által elkövetett jogsértések esetén alkalmazható jogkövetkezményekről külön törvény rendelkezik.”²⁴ Ezzel összefüggésben megjegyzendő, hogy „a jogszabályhely általános, alapvető rendelkezésének ellenőrzésére, felügyeletére egyetlen hatóság sem rendelkezik

²² Ld.: 1123/B/2005. AB határozat és 165/2011. AB határozat

²³ Btk. 204.§ (1) – (7)

A törvény értelmezése szerint:

a) pornográf felvétel: az olyan videó-, film- vagy fényképfelvétel, illetve más módon előállított képfelvétel, amely a nemiséget súlyosan szeméremszéttő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló módon ábrázolja,

b) pornográf műsor: a nemiséget súlyosan szeméremszéttő nyíltsággal megjelenítő, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló cselekvés vagy előadás.

²⁴ Csvt. 5.§

hatáskörrel, így tényleges érvényesülésének vizsgálata nem képezheti önálló hatósági eljárás tárgyát.”²⁵

3. *Dtv.*

A törvény 6/A. §-a kimondja, hogy a lineáris audiovizuális médiaszolgáltató az Mttv. 9. § (7) bekezdése szerinti, VI. kategóriába sorolt vagy annak minősülő műsorszámát a műsorterjesztő nem terjesztheti. Ez az előírás nem alkalmazandó, amennyiben a médiaszolgáltatás titkosított formában tartalmazza a műsorszámot és a titkosítás feloldásához olyan kódra van szükség, amelyet a médiaszolgáltató vagy a műsorterjesztő csak tizennyolcadik életévét betöltött előfizető számára tett hozzáférhetővé. A műsorterjesztő a titkosításon kívül alkalmazhat más hatékony gyermekzár megoldást is annak érdekében, hogy a műsorszám kizárólag tizennyolc éven felüli nézők vagy hallgatók számára legyen elérhető. A jogszabály e rendelkezéseinek ellenőrzésével a Médiatanácsot hatalmazza fel, amely általános hatósági felügyeleti eljárás keretében látja el a ráruházott feladatot.

4. *Ekertv.*

A törvény lehetőséget teremt a Magyarország területére irányuló szolgáltatásoknak a kiskorúak védelme érdekében történő korlátozhatóságára.²⁶

5. *Grtv.*

A törvény az általános reklámkorlátok és -tilalmak között több olyan rendelkezést is tartalmaz, amelyek általános érvénnyel a reklámok tartalmára a kiskorúak egészséges fejlődése érdekében fogalmaznak meg előírásokat.²⁷ E körbe tartozik, hogy tilos az olyan reklám közzététele, amely a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését károsíthatja; vagy amely alkalmas a gyermek-, illetve fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy erőszakra, szexualitásra utal vagy azt ábrázol, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus. Megfigyelhető, hogy a Grtv. szabályai alapvetően az erőszak és a szexualitás ábrázolását alapul véve határoznak meg korlátozásokat, hasonlóan a médiatörvényi rendelkezésekhez. Az általános szabályok mellett a törvény speciális követelményeket támaszt egyes áruk reklámozásával szemben, amelyek között az

²⁵ KOLTAY – SZIKORA, 2012. 271.

²⁶ Ekertv. 3/A. § (1) aa)

²⁷ Grtv. 7-11.§

alkoholtartalmú italok és a szerencsejátékok reklámozását kifejezetten a kiskorúak védelme érdekében korlátozza.²⁸

A reklámtartalom mellett a törvény a kiskorúak reklámokban történő szerepeltetését is szabályozza; a 8.§ (3) bekezdése rögzíti, hogy *„tilos az olyan reklám, amely gyermek- vagy fiatalkorút veszélyes, erőszakos vagy a szexualitást hangsúlyozó helyzetben mutat be”*.

Megjegyzendő, hogy az Mttv. a médiaszolgáltatásban közzétett reklámokra jóval szélesebb körű szabályozást fogalmaz meg.

6. Gyvt.

A törvény átfogó és részletes szabályozást tartalmaz a gyermekek jogairól, a szülők kötelezettségeiről és az egyes ellátásokról. Szabályozza a gyermekvédelmi feladatok ellátásával és irányításával kapcsolatos önkormányzati és miniszteri előírásokat, valamint az igazgatási és eljárási szabályrendszert. Mindemellett a jogszabály felhatalmazza az állampolgári jogok országgyűlési biztosát, hogy a gyermekek alkotmányos jogait érintő – és tudomására jutott – visszasságokat kivizsgálja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedést kezdeményezzen. A törvénynek a médiára vonatkozó rendelkezéseit a dolgozat később részletesen elemzi.

7. Mktv.

A törvény 20-21.§ - ai alapján a Magyarországon forgalomba kerülő filmalkotásokat – hasonlóan a lineáris és egyes esetekben a lekérhető médiaszolgáltatásokban közzétett műsorszámokhoz – a kiskorúak egészséges fejlődésének biztosítása érdekében tartalmának megfelelő korhatári kategóriába kell sorolni. A besorolásra utaló jelzést a filmalkotáson és a műsorelőzetesen a nyilvános vetítés során, valamint a forgalomba hozott adathordozó csomagolásán, borítóján, az azzal kapcsolatos valamennyi közleményben, illetve hirdetésben jól észlelhető módon fel kell tüntetni.²⁹

Hangsúlyozandó, hogy az említett törvényi rendelkezések érvényesítése mellett szükséges, hogy a gyermekek nevelésében érintett személyek szintén kiemelt figyelmet fordítsanak a gyermekek védelmére. A védelem garantálása egyre inkább a gyermekek oktatásával, médiaműveltségük kialakításával érhető el, amely fokozottan hozzájárulhat a kiskorúakra káros tartalmak megfelelő kezeléséhez. Természetesen a gyermekek védelmét

²⁸ Grtv. 18.§ és 21.§

²⁹ Mktv. 24.§

biztosító eszközök kialakítása során figyelemmel kell lenni a médiaszolgáltatók véleménynyilvánítási szabadságára, hiszen „a média a testet öltő véleményszabadság, amelynek kontúrjait a más alapjogokkal kialakított egyensúlyok finom rendszere rajzolja ki”³⁰.

1.1. A gyermekek egészséges fejlődéshez való joga

1.1.1. A gyermekek egészséges fejlődéshez való joga az ENSZ keretében született dokumentumokban az NYE előtt

A gyermekek védelmét garantáló jogi rendelkezéseknek, az őket megillető jogok deklarálásának első lépése a Népszövetség Közgyűlése által 1924. szeptember 26-án elfogadott, a **Gyermekek Jogairól Szóló Genfi Nyilatkozat** volt. A Nyilatkozat előzményeként szolgált a brit *Eglantyne Jebb* által kidolgozott szabálygyűjtemény, a Gyermekek Chartája, amelyre az I. világháborút követően került sor, látva a Balkán országaiban és Oroszországban a menekült gyermekek katasztrofális helyzetét. Ez vezetett el ahhoz a felismeréshez, hogy a gyermekek érdekében nemzetközi összefogásra van szükség, amely a Genfi Nyilatkozat néven ismertté vált dokumentum megszületését eredményezte.³¹

A Genfi Nyilatkozat vonatkozó rendelkezése *gróf Apponyi Albert* fordításában a következőképp hangzik: „A gyermekjog alaptételeinek jelen megállapításával, az összes nemzetek férfiai és asszonyai elismerik, hogy az emberiség teljesítő képessége legjavával tartozik a gyermeknek és hitvallást tesznek azokról a kötelességeikről, amelyek a gyermekkel szemben faji, nemzetiségi és hitbeli eltérésektől függetlenül mindnyájukra nézve fennállnak. Ezen kötelességek egyike: „A gyermeket abba helyzetbe kell hozni, hogy testileg-lelkileg szabályszerűen fejlődhessen.” A Nyilatkozat nem volt jogilag kötelező erejű, és a Népszövetség 1946-os feloszlásával jogi alapját el is vesztette.

Ezt követően, habár az 1948-es **EJENY** is tartalmazott a gyermekek jólétére, védelmükre vonatkozó rendelkezéseket, önmagában megghiúsította egy, a gyermekek szükségleteihez igazított dokumentum elfogadását. Így csak 1959. november 20-án született meg a kiskorúak jogait deklaráló, kötelező erővel nem bíró **Gyermek Jogairól szóló Nyilatkozat** az ENSZ Közgyűlésének munkája révén. A dokumentum Preambuluma, utalva a gyermekek fizikai és szellemei fejletlenségére, lefekteti a gyermekek különös gondozáshoz és megfelelő jogi védelemhez való jogát. Felszólítja a szülőket és a társadalom egészét, hogy

³⁰ GÁLIK Mihály - NYAKAS Levente, NAGY Krisztina – TIMÁR János, ROZGONYI Krisztina, TÓTH András és MOLNÁR Péter: Digitális átállás és alapjogok. *Fundamentum*, 2007/2. 58.

³¹ www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1113 (2012. 07. 01.)

ismerjék el a gyermekek jogait és törekedjenek azok érvényesítésére törvényhozási és egyéb intézkedésekkel. A Nyilatkozat hét elve támpontként szolgál a társadalom egésze számára a gyermekek érdekében tett cselekvéshez. A második elv rögzíti, hogy *„a gyermek különleges védelmet élvez és jogi, valamint egyéb eszközökkel lehetőséget és alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkiileg és társadalmilag fejlődjék, egészséges és szokásos módon a szabadság és méltóság viszonyai között. Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek mindenek felett álló érdekét.”*³²

Ezt követően került sor a **GSZKJNE** és a **PPJNE** elfogadására, amelyek több cikke szintén említést tesz a gyermekek jogairól.³³ Előbbi 12. cikkének 1. pontja rögzíti, hogy *„az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenkinek a jogát arra, hogy a testi és lelki egészség elérhető legmagasabb szintjét élvezze”*. A 2. pont pedig felhívja a figyelmet arra, hogy az Egyezségokmányban részes államok által a jog teljes megvalósítása érdekében teendő intézkedéseknek többek között ki kell kiterjedniük a gyermekek egészséges fejlődése érdekében szükséges intézkedésekre. E két dokumentum megszületése fontos lépés, mert „már széles alapot nyújtanak a gyermek jogainak védelmére is, anélkül azonban, hogy részletes szabályokat tartalmaznának a gyermek speciális igényeinek érvényesítésére”.³⁴

1.1.2. A gyermekek egészséges fejlődéshez való joga az NYE-ben

A gyermeki jogok szabályozásának első, átfogó nemzetközi dokumentuma az 1989. november 20-án New York-ban elfogadott Egyezmény, amely a kiskorúak korukból adódó különleges helyzetét szem előtt tartva rögzíti a 18 éven aluliak jogosultságait. Az Egyezményről általánosságban elmondható, hogy „visszatükrözi az emberi jogok fejlődésének két alapvető vonását; egyrészt tartalmazza az emberi jogok széles skáláját, másrészt kizár mindenfajta diszkriminációt a jogok érvényesülésében”.³⁵ Az Egyezmény mérföldkő a gyermeki jogok deklarálása szempontjából; az első olyan nemzetközi dokumentum, amely, ellentétben a fentebb említettekkel, kötelező erővel bír a részes államokra a benne foglaltak betartását illetően a kilátásba helyezett jogkövetkezmények révén. Tarr György álláspontja szerint az Egyezményt „tekinthetjük az emberi jogok jogfejlődése egy újabb szakaszának is, különösen azért, mert egyrészt az emberi jogoknak

³² Gyermek Jogairól szóló Nyilatkozat, 2. Elv

³³ Ld. GSZKJNE 10., 12. és 13. cikk, illetve PPJNE 14., 18., 23. és 24. cikk

³⁴ Egyezmény a gyermek jogairól. ENSZ Gyermekalap Magyar Nemzeti Bizottság, Budapest, 1990. 4. (Továbbiakban: Egyezmény a gyermek jogairól)

³⁵ Egyezmény a gyermek jogairól, 1990. 4.

nemcsak fokozatos változatosságát, hanem árnyalati gazdagságát is, másrészt a jogok érvényesülését mindenféle diszkrimináció kirekesztése által biztosítja”.³⁶

Az Egyezmény, mindamellett, hogy generálisan előírja a gyermekek mindenek felett álló érdekének figyelembe vételét,³⁷ összefoglalja azokat a káros hatásokat, amelyektől a gyermeket az államnak, valamint a családjuknak meg kell védenie. Nem megengedhető, hogy egy-egy konkrét ügyben, döntésben, konfliktusban vagy jogvitában a gyermekek érdekeivel szemben más, például gazdasági vagy szakmai érdek, erősebben érvényesüljön. Tehát, amennyiben többféle érdek mérlegelése szükséges hatáskör gyakorlása vagy döntéshozatal esetén, akkor a gyermekek mindenekfelett álló érdekét kell elsősorban figyelembe venni.³⁸

Az Egyezmény – igazodva az eltérő jogrendszerekhez és kultúrákhoz - általános egyezségként alapelveket és alapvető kötelezettségeket fogalmaz meg. Célja kettős: biztosítani az alapvető emberi jogok megvalósulását a gyermekek számára és gondoskodni a gyermekkor által indokolt különleges jogi és jogon kívüli eszközökről, garanciákról. Három meghatározó alapelve a diszkrimináció tilalma, a gyermek mindenek felett álló érdeke, valamint a gyermek meghallgatáshoz való joga. Az Egyezmény kötelezi a részes államokat, hogy törvényhozási és végrehajtási szinten biztosítsák és védjék a gyermeki jogokat. A szülőknek és a kiskorúakért felelős személyeknek joga és egyben kötelessége, hogy a gyermeknek, a jogaik gyakorlásához, képességeik fejlettségének megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak.³⁹

Az Egyezmény 44. cikke alapján minden részes államnak ötévente jelentést kell készítenie a dokumentum rendelkezéseinek végrehajtása érdekében tett intézkedéseiről. A jelentéseket a Gyermek Jogainak Bizottsága, egy független szakértőkből álló nemzetközi testület értékeli, és az adott ország civil szervezeteinek és kormányának meghallgatását követően ajánlásokat fogalmaz meg. A genfi központú bizottság feladata az ország-jelentéseken keresztül a gyermeki jogok védelmének és érvényesülésüknek folyamatos figyelemmel kísérése, és szükség esetén ajánlások megfogalmazása.

Az Egyezményt hazánk is kihirdette az 1991. évi LXIV. törvénnyel és ezzel „a Magyar Állam azt vállalta, hogy az Egyezménybe foglalt jogok érvényesítésére minden

³⁶ TARR György: *Gyermekjogok*. Szent István Társulat, Budapest, 2001. 49.

³⁷ NYE 3. cikk

1. A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenek felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.

³⁸ BÍRÓ Endre: *A gyermeki jogok, mint új jogágazat. Gyermeki anyagi jogok és gyermeki eljárásjogok*. In: Bíró Endre (Szerk.): *Jogágazat születik ... - A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon*. Jogismeret Alapítvány, Budapest 2010. 10.

³⁹ www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1113 (2012. 07. 01.)

rendelkezésre álló eszközt, eljárást, intézményt és forrást mozgósít”. Az Egyezménybe foglalt gyermeki jogoknak nem csupán a betartására, hanem azok aktív érvényre juttatására kötelesek az államok, hiszen a gyermek gyenge, kiszolgáltatott, védelemre szorul.⁴⁰

Jelen dolgozat szempontjából kiemelt jelentőséggel bír, hogy az Egyezmény a gyermekek egészséges fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésének biztosításáról kifejezetten a tömegtájékoztatásra vonatkozó rendelkezésekkel együtt, a 17. cikkében szól.

„Az Egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. Ebből a célból a részes államok:

- a) előmozdítják azt, hogy a tömegtájékoztatási eszközök - a 29. cikk szellemének megfelelően – a gyermek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek;*
- b) előmozdítják a nemzetközi együttműködést a különféle hazai és nemzetközi, kulturális forrásokból származó ilyenfajta tájékoztatás és anyagok előállítása, cseréje és terjesztése érdekében;*
- c) előmozdítják a gyermekkönyvek előállítását és terjesztését;*
- d) előmozdítják, hogy a tömegtájékoztatási eszközök különösen vegyék figyelembe az őslakossághoz, illetőleg a kisebbségi csoportokhoz tartozó gyermek nyelvi szükségleteit;*
- e) elősegítik a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozását a 13. és a 18. cikk rendelkezéseinek figyelembevételével.”*

Megjegyzendő, hogy az Egyezmény előkészítése során a 17. cikk eredetileg kizárólag védelmet kívánt biztosítani a gyermekek számára a tömegtájékoztatás, különösen a rádió, a filmek, a televízió, a nyomtatott termékek és a kiállítások azon káros hatásaival szemben, amelyeket tartalmuknál fogva a kiskorúak szellemi vagy erkölcsi fejlődésére kifejthetnek. Ugyanakkor a dokumentumon dolgozó munkacsoport egyik tagja felhívta a figyelmet, hogy a médiának több jó, mint rossz hatás tulajdonítható, ezért a vizsgált cikket pozitív módon kell megfogalmazni. Ennek megfelelően a cikk elfogadott szövege öt feladat teljesítésére ösztönzi a részes államokat azon általános céljának elérése érdekében, hogy „a gyermek hozzájusson a

⁴⁰ www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1113 (2012. 07. 01.)

különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják”. Az Egyezmény által megfogalmazott nemzetközi együttműködést igénylő feladatok többsége a gyermekek számára hasznos tartalom biztosítását hivatott szolgálni, kizárólag az e) pont vonatkozik a gyermekek káros termékekkel szembeni védelmére, amelyre az államok jelentéseiben a legtöbb figyelem hárul.⁴¹

Az Egyezmény vizsgálat alá vont 17. cikke a gyermekek azon jogainak csoportjába tartozik, amelyek a mindenk felett álló érdekeiket biztosítják. Ezeket a törvényhozó szervek, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok, a szociális intézmények, valamint a szülők, a gyámok, illetve a gyermekekért törvényesen felelős más személyek kötelesek szem előtt tartani a gyermeket érintő döntéseikben.⁴² A 17. cikk „vegyes” rendelkezésnek minősül, amely első fordulata jogot megállapító norma, míg második fordulata kötelezettséget ró a részes államokra.⁴³ A hivatkozott cikk alapján általánosságban azt mondhatjuk, hogy a tömegtájékoztatásnak olyan tartalmakat kell közvetítenie a gyermekek számára, amelyek előmozdítják az egészséges fizikai, szellemi és erkölcsi gyarapodásukat. Ennek keretében vissza kell szorítani a pornográfia, a különböző káros anyagok, mint a kábítószer, az erőszak és a kizsákmányolás ábrázolását. Továbbá nem elfogadható a gyermekek kizsákmányolása a pornográf jellegű műsorok készítése céljából, amely érdekében az Egyezmény 34. cikke értelmében az egyes részes államoknak maguknak, illetve egymással együttműködve kell megfelelő intézkedéseket hozniuk.⁴⁴ Mindemellett a tömegtájékoztatásnak kerülnie kell a társadalom hátrányos helyzetű tagjainak, mint a gyermekek vagy a nők, lealacsonyító és megalázó megjelenítését. Végül, de nem utolsó sorban kiemelendő, hogy a tömegtájékoztatás tisztában legyen a társadalmi szerepével, felelősségével és hatásával, különösen a fiatalok egészségére veszélyt jelentő kábítószer, alkohol vagy egyes élelmiszer-csoportok megjelenítésekor.⁴⁵

⁴¹ HERCZOG Mária (Szerk.): *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*. Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009. 159-160. (Továbbiakban: *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*)

⁴² RÓZSÁS Eszter: A gyermeki jogok rendszere. *Jura*, 2005/2. 173.

⁴³ BÍRÓ, 2010. 7.

⁴⁴ NYE 34. cikk

Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy megvédik a gyermeket a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától. Ebből a célból az államok hazai, kétoldalú és többoldalú síkon különösen az alábbiak megakadályozására tesznek intézkedéseket:

a) a gyermek ösztönzése vagy kényszerítése törvénytelen nemi tevékenységre;
b) a gyermekek kizsákmányolása prostitúció vagy más törvénytelen nemi tevékenység céljára;
c) a gyermekek kizsákmányolása pornográf jellegű műsorok vagy anyagok elkészítése céljára.

⁴⁵ *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*, 2009. 162.

Tekintettel arra, hogy jelen dolgozat a címben jelzett médiaszolgáltatásokban megjelenő tartalmak káros hatásaival szembeni védelem eszközeire koncentrált, elsősorban az Egyezmény 17. cikkének e) pontját kívánom elemezni, amelyet az is indokol, hogy az ártalmas médiatartalmak, különösen az erőszak ábrázolásának feltételezhető negatív hatásai, és a médiatartalmak egyre könnyebb elérése fokozódó aggodalmat szül. A Gyermekjogi Bizottság „A gyermek és a média” című vitanapjáról készített jelentésében a következő megállapítást tette: „ (...) Aggodalom merült fel a média gyermekekre gyakorolt negatív hatásaival szemben is, elsősorban a brutális erőszakot és pornográfiát tartalmazó programokkal összefüggésben.”⁴⁶ Mindemellett a Bizottság „A gyermek jogainak megvalósulása a kora gyermekkorban” című átfogó kommentárjában kifejezetten hangsúlyozta a kisgyermek veszélyeztetettségét: „ (...) A modern technológiák – köztük az internetalapú kommunikáció – választékának és hozzáférhetőségének gyors növekedése különös aggodalom forrása. A kisgyermek különösen veszélyeztetettek, ha nem megfelelő, vagy erőszakos termékekkel találkoznak. Sürgetjük a részes államokat, hogy oly módon szabályozzák a médiában megjelenő termékek előállítását és terjesztését, hogy megvédje a kisgyermeket, és támogassa a szülőket/ gondozókat gyermeknevelési feladataik ezirányú teljesítésében. (18. cikk).”⁴⁷

Az Egyezmény 17. cikkének e) pontja hivatkozik a 13. és a 18. cikkében foglaltak figyelembevételére. A 13. cikk a gyermekek véleménynyilvánítási szabadságára vonatkozó szabályokat tartalmazza.⁴⁸ A 18. cikk rögzíti a szülők elsődleges kötelezettségét a gyermekek megfelelő nevelésével és fejlődésük biztosításával összefüggésben, állami segítséggel.⁴⁹ Tehát

⁴⁶ Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához, 2009. 163.

⁴⁷ Gyermekjogi Bizottság, 7. számú átfogó kommentár, 2005. 35. bekezdés

⁴⁸ NYE 13. cikk

1. A gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában.

2. Ennek a jognak a gyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapított korlátozásoknak vethető alá, amelyek

a) mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

b) az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közérköcs védelme érdekében szükségesek.

⁴⁹ 18. cikk

1. Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy biztosítsák annak az elvnek az elismertetését, amely szerint a szülőknek közös a felelősségük a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért. A felelősség a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre, illetőleg, adott esetben a gyermek törvényes képviselőire hárul. Ezeket cselekedeteikben mindenekelőtt a gyermek mindenek felett álló érdekének kell vezetnie.

2. Az Egyezményben említett jogok biztosítása és előmozdítása érdekében a részes államok megfelelő segítséget nyújtanak a szülőknek és a gyermek törvényes képviselőinek a gyermek nevelésével kapcsolatban rájuk háruló felelősség gyakorlásához, és gondoskodnak gyermekjóléti intézmények, létesítmények és szolgálatok létrehozásáról.

az e) pontban említett irányelvek kidolgozása során a részes államoknak figyelemmel kell lenniük egyrészt a gyermekek szabad véleménynyilvánításhoz való jogára, amely a 13. cikk 2. bekezdése szerint kizárólag törvényben megállapított korlátozásnak vethető alá; másrészt a szülők elsődleges felelősségére a gyermekek nevelésével kapcsolatban.⁵⁰

Az eddigiekben említetten túl a dolgozat szempontjából az is relevanciával bír, hogy a 17. cikk a) pontja – miszerint a részes *előmozdítja azt, hogy a tömegtájékoztatási eszközök a gyermek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek* – felhívja az államokat a 29. cikkben foglaltak érvényesítésére e feladataik teljesítése során. Véleményem szerint a 29. cikk tömegtájékoztatással összefüggésben történő megemlítéséből arra következtethetünk, hogy az Egyezmény ezzel a gyermekek oktatásával szemben támasztott elvárásokat „levetíti” a tömegtájékoztatásra.⁵¹ Azaz a tömegtájékoztatási anyagok feladata, hogy:

- a) elősegítsék a gyermek személyiségének kibontakozását, szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlesztését;
- b) tudatosítsák a gyermekekben az emberi jogok és az alapvető szabadságok, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában elfogadott elvek tiszteletben tartását;
- c) tudatosítsák a gyermekekben a szülei, személyazonossága, nyelve és kulturális értékei iránti tiszteletet, valamint annak az országnak, amelyben él, továbbá esetleges származási országának a nemzeti értékei iránti és a sajátjától különböző kultúrák iránti tiszteletet;

3. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden megfelelő intézkedést annak érdekében, hogy a dolgozó szülők gyermekei számára biztosítsák olyan szolgáltatások és gyermekőrző intézmények igénybevételének jogát, amelyekre jogosultak.

⁵⁰ Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához, 2009. 164.

⁵¹ NYE 9. cikk

1. Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia:

- a) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlesztését;
- b) a gyermek tudatába kell vésni az emberi jogok és az alapvető szabadságok, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában elfogadott elvek tiszteletben tartását;
- c) a gyermek tudatába kell vésni a szülei, személyazonossága, nyelve és kulturális értékei iránti tiszteletet, valamint annak az országnak, amelyben él, továbbá esetleges származási országának a nemzeti értékei iránti és a sajátjától különböző kultúrák iránti tiszteletet;
- d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az öslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az étellel járó mindenfajta felelősséget;
- e) a gyermek tudatába kell vésni a természeti környezet iránti tiszteletet.

2. A jelen cikk vagy a 28. cikk rendelkezései semmiképpen sem értelmezhetők úgy, hogy sérthessék a természetes vagy jogi személyeknek oktatási intézmény-alapítási és vezetési szabadságát, feltéve, hogy jelen cikk 1. bekezdésében felsorolt elveket tiszteletben tartják, és az adott intézményekben az oktatás megfelel az állam által előírt minimális szabályoknak

- d) készítsék fel a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az őslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az élettel járó mindenfajta felelősséget;
- e) végül tudatosítsák a gyermekekben a természeti környezet iránti tiszteletet.

Ezt az összefüggést alátámasztja a Gyermekjogi Bizottság véleménye is: „A széles értelemben vett tömegtájékoztatás központi szerepet játszik mind a 29. cikk 1. bekezdésében foglalt értékek és célok közvetítésében, mind annak garantálásában, hogy tevékenysége nem ássa alá mások ezen célok elérése érdekében tett erőfeszítéseit.”⁵² Azaz az oktatás céljainak az iskola falain kívül is érvényesülniük kell, azokat más tevékenységek nem csorbíthatják. A médiának ugyanúgy a gyermekek oktatásának eszközének kell lennie, mint az oktatási intézményeknek, tekintve a gyermekek médiafogyasztásának intenzitását. A médiának hozzá kell járulnia, hogy növelje a gyermekek ismeretét a lehető legtöbb kérdéssel, témával összefüggésben.

Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy az Egyezmény tömegtájékoztatásra vonatkozó cikkével a dokumentum egy további rendelkezése is összefüggésben áll. Az Egyezmény alkalmazását segítő kézikönyv felhívja a figyelmet az Egyezmény 5. cikkére, amely a szülők által a gyermekük jogai gyakorlásához adott iránymutatásainak és tanácsainak a tiszteletben tartásáról szól.⁵³ E rendelkezés indokoltsága abban rejlik, hogy közvetlenül a szülők elsődleges felelőssége, hogy milyen tartalmakhoz engedik hozzáférni a nevelésük, gondozásuk alatt álló kiskorúakat, elmagyarázzák-e számukra a képernyőn keresztül érkező médiaüzeneteket. Természetesen az államnak és magának a médiaiparnak is aktív tevékenységet kell kifejteniük: az államnak jogszabályalkotáson, a médiaszereplőknek adott gyakorlati iránymutatásokon, az ipari szereplőknek önkéntes kötelezettségvállalásokon keresztül a biztonságos médiakörnyezet kialakítása érdekében. Maga a Gyermekjogi Bizottság is ajánlást fogalmazott meg a tekintetben, hogy konstruktív együttműködés jöjjön létre a médiavállalatokkal a gyermekek káros hatásokkal szembeni védelme érdekében és sor kerüljön átfogó tervek kialakítására, hogy a szülők ismerjék a médiapiacot, különösen a pornográfia, az erőszakos és fajgyűlölő tartalmak miatt.⁵⁴

⁵² Gyermekjogi Bizottság, 1. számú átfogó kommentár, 2001, CRC/GC/ 2001/1, 21. bekezdés

⁵³ NYE 5. cikk

Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a helyi szokás szerint, a nagycsaládnak vagy a közösségnek, a gyámoknak vagy más, a gyermekért törvényesen felelős személyeknek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak.

⁵⁴ Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához, 2009. 164.

1.1.3. A gyermekek védelemhez való joga az ESzocK-ban és az EU Alapjogi Kartájában

Az 1961. október 18-án Torinóban aláírt **ESzocK** az Európa Tanács egyik legfontosabb nemzetközi szerződése, amelynek célja az állampolgárok legalapvetőbb jogainak és a szociális biztonságának megerősítése. Ma már valójában egy „karta-csomagról” kell beszélnünk, amelynek részei az első ízben rögzített jogok.⁵⁵

A Karta kétféleképpen garantálja a kiskorúakat megillető jogosultságokat. Egyrészt olyan jogok biztosításával, amelyeknek különleges jelentősége van a gyermekek szempontjából (pl. a család szociális, jogi és gazdasági védelemhez való joga), másrészt rögzít kifejezetten csak a gyermekeket megillető jogokat (pl. a gyermekek és fiatalok védelemhez való joga).⁵⁶ A Karta I. Részének 7. pontja általános érvénnyel deklarálja: *„A gyermekeknek és a fiataloknak különleges védelemre van joguk, azokkal a fizikai és morális veszélyekkel szemben, amelyeknek ki vannak téve.”*

Magyarország 1991-ben írta alá a Kartát és annak Módosító Jegyzőkönyvét, míg a ratifikálásra 1999-ben került sor, kihirdetéséről az 1999. évi C. törvény rendelkezett.

A gyermekek egyes jogait a 2000-ben, a nizzai csúcstalálkozón elfogadott **EU Alapjogi Kartája** is rögzíti. A dokumentum elfogadásakor még nem emelkedett kötelező jogi erőre, mert nem vált az alapítószerződések szerves részévé. Tehát a nizzai kihirdetést követően csupán politikai deklaráció volt. Jelentősége ennek ellenére nem volt vitatható, hiszen egyetlen dokumentumként foglalja össze a nemzeti és nemzetközi jogban már régóta szereplő, azonban mindeddig széttagolt alapvető jogokat, alapelveket. A Lisszaboni Szerződés már úgy hivatkozik a Kartára, mint az EU jogilag kötelező erejű garanciáinak, illetve azoknak a jogoknak a gyűjteménye, amelyekkel az EU megítélése szerint valamennyi európai polgárnak rendelkeznie kell.

A Karta a következő kérdésekkel foglalkozik: az egyének emberi méltósággal kapcsolatos jogai, szabadságok, egyenlőség, szolidaritás, a polgárok jogai és igazságszolgáltatás. Ezek a jogok, ahogy említésre került, a Lisszaboni Szerződés révén kereszthivatkozással váltak az EU joganyagának részévé: *„Az Unió elismeri a 2000. december 7-én kiigazított Alapjogi Chartában foglalt jogokat, szabadságokat és elveket, amelyek ugyanolyan joghatással bírnak, mint a Szerződések.”*⁵⁷

⁵⁵ A „karta-csomag” részei: Európai Szociális Karta (1961), Kiegészítő Jegyzőkönyv (1988), Módosító Jegyzőkönyv (1991), Kollektív Panaszokról Intézkedő Jegyzőkönyv (1995) és a Módosított Európai Szociális Karta (1996.)

⁵⁶ A Kartában elsősorban található, gyermekeket érintő jogok csoportosításához ld: <http://www.szmh.gov.hu/main.php?folderID=1437> (2012.07.14.)

⁵⁷ http://www.euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=990 (2012.07.14.)

A dokumentum 24. cikkének (1) bekezdése rögzíti, hogy „a gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz”, továbbá a (2) bekezdés lefekteti azt az elvet, hogy „a hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenképp főt álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie”. Mindemellett a Karta szól az oktatáshoz való jogról a 14. cikkében, a 32. cikke pedig a gyermekmunka tilalmát és a fiatalok munkahelyi védelmét rögzíti.

Természetesen nemcsak az EU intézményeinek kell tiszteletben tartaniuk a Kartában rögzített jogokat, hanem e kötelezettség a tagállamokat is terheli az uniós jogszabályok végrehajtása során. A Kartában foglalt jogok megsértése esetén uniós jog érintettsége esetén az EuB jogosult eljárni, amely a közös európai jog részének tekinti a tagállamok egyes alkotmányos szabályait és a tagállamokat kötelező nemzetközi szerződéseket. Az EuB megfelelő módon alkalmazza az EJEB esetjogát⁵⁸ és az alapjogok védelmét vertikálisan (a közösségi és tagállami aktusokkal szemben) és horizontálisan (más személyekkel szemben) biztosítja.⁵⁹

1.1.4. A gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelme az Alaptörvényben és az AB gyakorlatában

Megemlítendő, hogy a gyermekek egészséges fejlődéshez való jogát korábban az Alkotmány is deklarálta a 67.§ (1) bekezdésében: „A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.” Rózsás Eszter „Gyermekek jogok” című könyvében a következőképp értelmezte az Alkotmány hivatkozott rendelkezését: „nem kétséges, hogy ez az alkotmányi rendelkezés a gyermeket és annak jelzett jogait, valamint a család, az állam és a társadalom kapcsolódó kötelezettségeit alkotmányi alapértéknek minősíti”.⁶⁰ Megjegyzendő, hogy az államot tágabban kell értelmezni, amely magában foglalja az állami és önkormányzati hatóságokat, tehát a jog érvényesítése ugyanolyan jelentős, mint a jogalkotás. Másrészt az AB a társadalmat nem definiálja; a fogalom kétségtől magába foglalja az oktatási intézményeket, a különböző társadalmi, civil szervezeteket és közösségeket, amelyek kapcsolatban vannak a gyermekekkel és ezért kötelesek az egészséges fejlődésüket biztosítani.

A hatályos Alaptörvényünk XVI. cikk (1) – e a következőt mondja: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez

⁵⁸ HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (Szerk.): *Emberi jogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 180. (Továbbiakban: *Emberi jogok*)

⁵⁹ CHRONOWSKI Nóra: „Integrálódó” alkotmányjog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 58

⁶⁰ RÓZSÁS Eszter: *Gyermekek jogok*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2011.13.

és gondoskodáshoz.” Az Alaptörvény nem tesz említést arról, hogy a gyermekek védelme és a róluk való gondoskodás kinek a feladata. Az Alkotmány egyértelműen rögzítette, hogy a védelemhez és gondoskodáshoz való jog kötelezettje elsősorban a szülő (a család), de ennek ellenére közjogi (alkotmányjogi) jogviszonyt hozott létre, tekintve, hogy a gyermekekről való gondoskodást és a védelmük biztosítását az állam és a társadalom kötelességeként is deklarálta. Ennek alapján az államnak a gyermekek védelme és a gyermekjogok érvényesítése érdekében konkrét kötelezettségei voltak és vannak, mint például a jogi szabályozás kidolgozása.⁶¹ A kötelezettek megnevezésének „hiánya” ellenére az Alkotmányhoz hasonlóan az Alaptörvény hivatkozott rendelkezése is olyan gyermeki jogosultságokat rögzít, amely jogi kötelezettségeket ró másokra, ellentétben azon normákkal, amelyek kifejezett magatartási lehetőségeket biztosítanak a gyermekek számára.⁶²

A „védelem” megvalósítása magában foglalja a jogi szabályozás kidolgozását, illetve a gyermek jogainak esetleges korlátozását. *Rózsás Eszter* a „védelem” biztosításával összefüggésben felhívja a figyelmet arra, hogy az az államon és a társadalom egészén túl elsősorban a család részéről illeti meg a gyermeket.⁶³ A „gondoskodás”, *Rózsás Eszter* álláspontja szerint, a családot és az államot tevőleges magatartásra kötelezi és megalapozza a szűkebb értelemben vett szolgáltatáshoz való jogot. Ezzel összefüggésben a szerző leszögezi, hogy „a gyermekekről való gondoskodás magában foglalja mind a testi fejlődés biztosítását, mind az értelmi és erkölcsi fejlődés elősegítését”.⁶⁴ Mindezen megállapítások messzemenőig érthetők és elfogadhatók, tekintve, hogy kedvező esetben a család az a környezet egy gyermek számára, ahol a szülők felelősségük tudatában a gyermekek személyiségét az elfogadott társadalmi normáknak megfelelően alakítják, amely keretében megóvják őket az esetleges káros információk ártalmától is. Egy gyermek folyamatosan alakuló személyiségét, erkölcsi felfogását, értékrendszerét számos külső hatás - köztük a médiaszolgáltatásokban megjelenő olyan tartalmak, mint az agresszív rajzfilmek vagy az emberi jogokról tudomást nem vevő show műsorok - befolyásolhatja, amelyet elsősorban a szülők tudnak megakadályozni, mérsékelni, tekintve a törvényi rendelkezések esetleges kijátszását vagy az egyéb eszközök, mint az átfogó médiaoktatás hiányát.

Az AB több határozatában foglalkozott a ma már hatályon kívül helyezett Alkotmány 67.§ (1) bekezdésével. Megjegyzendő, hogy a Testület megfogalmazott megállapításai ma is helytállóak. A 79/1995. (XII.21.) AB határozat egyértelművé tette, hogy a nevezett

⁶¹ RÓZSÁS, 2011. 20.

⁶² BÍRÓ, 2010. 6.

⁶³ RÓZSÁS, 2011. 37.

⁶⁴ RÓZSÁS, 2011. 38.

rendelkezés a gyermekek alapvető jogairól szól, amely meghatározza az általános követelményeket és az állami feladatokat a kiskorúak védelmével, illetve a róluk való gondoskodással összefüggésben. Továbbá az 1091/B/1999 AB határozat rögzítette, hogy az Alkotmány a gyermek oldaláról közelítve deklarálja a védelemhez és gondoskodáshoz való jogot, amely jog egyben kötelezettséget keletkeztet a családnak, a társadalomnak és az állam számára. Az AB szerint a védelem és a gondoskodás a család, az állam és a társadalom kötelezettsége, ebben a sorrendben. Tehát a család elsődleges szerepét a Testület is megerősítette, továbbá az állam feladatát abban jelölte meg, hogy meghatározza a gyermekek jogai érvényesítésének garanciáit, működtesse a gyermekvédelmi intézményrendszert a jogi és közigazgatási intézkedésekkel.⁶⁵ A család és a védelem kérdésével összefüggésben az AB 57/1991. (XI.8.) határozata rögzítette, hogy a védelemhez való jog azt alapozza meg, hogy biztosítva legyen általában a családban megvalósuló védelem, amely nem feltétlenül a vér szerinti családot jelenti. A gondoskodással összefüggésben az AB azt az álláspontot képviseli, hogy a gyermeknek joga van a gondoskodásra a családjától és az állam részéről, ugyanakkor nincs joga a gondoskodás meghatározott formáihoz.⁶⁶

Tehát a gyermekek védelme és a róluk való gondoskodás az egész társadalom feladata. Ez a kötelezettség egy multipoláris kapcsolatot teremt, ahol a kötelezett feleknek lehetnek eltérő érdekeik, de mindannyian cselekvésre kötelesek a gyermekek érdekében.⁶⁷ A gyermekek védelmének, mint kötelezettség teljesítésének elmulasztása aktív vagy passzív magatartással is megvalósulhat, mint például a jogi kötelezettségek megszegése vagy a szülői felügyelet elmulasztása.

1.2. A gyermekek véleménynyilvánítási szabadsághoz való joga

1.2.1. A véleménynyilvánítási szabadság elvi alapjai

Az AB a véleménynyilvánítási szabadságot a kommunikációs szabadságjogok anyajogának minősítette, amely több alapjogot foglal magában. Ebből eredő jogok a szólás- és sajtószabadság, az informáltsághoz való jog, az információk megszerzésének szabadsága. Tágabb értelemben a véleménynyilvánítás szabadságához tartozik a művészi és az irodalmi alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos

⁶⁵ Ld: 434/E/2000. AB határozat, ABH 2004, 1452.

Az államot tágabban kell értelmezni, amely magába foglalja az állami és önkormányzati hatóságokat, tehát a jog érvényesítése ugyanolyan jelentős, mint a jogalkotás.

⁶⁶ 57/1991. (XI.8.) AB határozat és 79/1995. (XII.21.) AB határozat

⁶⁷ HAJAS Barnabás – SCHANDA Balázs: *A gyermekek joga*. In: Jakab András (Szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*, Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 2387.

ismeretek tanításának szabadsága. Továbbá a véleménynyilvánítás szabadságához kapcsolódik a lelkiismereti és vallásszabadság, valamint a gyülekezési jog.⁶⁸

A demokratikus jogállamokban a véleménynyilvánítási szabadság jelentősége abban gyökerezik, hogy minden egyén számára lehetővé teszi a harmadik személyekkel történő szabad kommunikációt, amely által az emberek egymás véleményét formálják vagy meggyőzhetik egymást saját álláspontjukról. A véleménynyilvánítás szabadsága alapvetően azt biztosítja, hogy jogszabályi keretek között minden ember azt mondhassa, amit kíván, ideértve a szabadság negatív értelemben vett megnyilvánulását, azaz a hallgatás jogát is.

A vélemény fogalmát *Koltay András* „A véleménynyilvánítás szabadsága” című tanulmányában részletesen elemzi, amely többek között magában foglalja a szóbeli, írásbeli és nyomtatott kifejezéseket, a különböző médiumok műsorait, vagy például a filmalkotásokat.⁶⁹ A véleménynyilvánítási szabadság a legtágabb értelemben nemcsak a hírek közlésének és továbbításának jogát öleli fel, hanem általában mindenféle közlés szabadságát mások irányába, mégpedig függetlenül a közlés módjától, a közlemény értékétől és erkölcsi minőségétől, illetve többnyire valóságtartalmától. Ugyanakkor a védelem tekintetében különbséget kell tenni a véleménynyilvánítás és a tényállítás között: az AB leszögezte, hogy az alapjog „a véleményt annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi”,⁷⁰ míg a hamis tényállítás nem élvezhet védelmet.

A véleménynyilvánítási szabadságot az AB 30/1992. (V.26.) határozatában kitüntetett szerepbe helyezi: „az abszolútnak ítélt élethez és emberi méltósághoz való jog után foglal helyet”. Ez azt jelenti, hogy nem korlátozhatatlan, de „igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleménynyilvánítási szabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni”. Ezzel összefüggésben *Udvary Sándor* megjegyzi, hogy az AB által végzett hierarchizálás felveti annak kérdését, hogy „nem terjeszkedik-e túl hatáskörén, s nem vállalja-e fel az alkotmányozó felelősségét az Alkotmánybíróság, amikor rangsort állít egyes alapjogok tekintetében?” A szerző ennek megválaszolásához *Ádám Antal* véleményét „hívja segítségül”, aki szerint „az Alkotmánybíróság szerepéből, az alkotmányosság értékeinek védelméből következik az értékeket kifejező normák értelmező rangsorolásának lehetősége (...)”⁷¹

⁶⁸ 30/1992. (V.26.) AB határozat

⁶⁹ KOLTAY András: A véleménynyilvánítás szabadsága. Fogalmi tisztázás az Alkotmány 61. §-hoz. *Századvég*, 2008/2. 78.

⁷⁰ 36/1994. (IV.24.) AB határozat

⁷¹ UDVARY Sándor: *Alkotmányos médiajog? Az elektronikus média jogának elemzése az amerikai és magyar alkotmánybíráskodási gyakorlat tükrében*. Jog és állam 10. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2008. 86.

A véleménynyilvánítási szabadsággal szemben figyelembe veendő érdekeket *Halmai Gábor* négy csoportba sorolja: az állam érdekei, a társadalom egészének érdekei, a társadalom egyes csoportjainak érdekei és a magánszféra védelme, az egyéni érdekek.⁷² Ezzel ellentétben *Sári János* három csoportot állít fel a védelmi szempontokat illetően: az állam védelmének elve, az egyes társadalmi közösségek védelme és a személyiség védelme.⁷³ *Udvary Sándor* véleményével egyezően jómagam is a Halmai-féle csoportosítással értek egyet, amely a társadalom érdekeit külön nevesíti. Ennek indokoltságát *Udvary* abban látja, hogy például a köznyugalom és a közérkölcös védelme nem az államot, hanem magát a társadalmat szolgálja.⁷⁴ Tehát az alapjog korlátozását kizárólag valamilyen külső ok indokolhatja. A korlátozás alkotmányossága feltételezi, hogy az a legkisebb mértékű és megfelelő formájú legyen, valamint kellően nyomós indok miatt kerüljön rá sor.

Figyelemmel arra, hogy a véleménynyilvánítás szabadságát korra tekintet nélkül mindenkit megillető jogként deklarálják a nemzetközi dokumentumok⁷⁵ és Alaptörvényünk,⁷⁶ a gyermekek egyaránt alanyai. Amennyiben kifejezetten a gyermekek és a média kapcsolatát vizsgáljuk, meglátásom szerint a véleménynyilvánítási szabadsággal, az abból eredő jogosultságokkal összefüggésben az alábbi három kérdéskör bír jelentőséggel.

1. A véleménynyilvánítási szabadság és a média

„A média, a véleményszabadság leghatékonyabb gyakorlásának terepeként meghatározó jelentőséggel bír: az általa biztosított fórumon folytatható le a vita, a média az információszerzés és –átadás elsőszámú helyszíne.”⁷⁷

Az EEJE 10. cikke szól a rádiózásról és televíziózásról, amely alátámasztja, hogy az elektronikus média részese a véleménynyilvánítás szabadságának.⁷⁸ Az EEJE a szabadság

⁷² Emberi jogok, 2003. 456.

⁷³ BALOGH Zsolt, HOLLÓ András, KUKORELLI István, SÁRI János (Szerk.): *Az Alkotmány magyarázata*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003. 593-594.

⁷⁴ UDVARY, 2008.87.

⁷⁵ Ld: EJENY 19. cikk; EEJE 10. cikk; EU Alapjogi Karta 11. cikk, PPJNE 19. cikk

⁷⁶ Alaptörvény IX. cikk (1) Mindenkinnek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.

⁷⁷ KOLTAY András – LAPSÁNKSZY András: Az új magyar médiaszabályozás alkotmányossági kérdései. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/2. 32.

⁷⁸ EEJE 10. cikk - Véleménynyilvánítás szabadsága

1. Mindenkinnek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék.
2. E kötelezettségekkel és felelősséggel együttjáró szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve

garantálása mellett rögzíti a műsorszolgáltatás speciális korlátozási lehetőségeit is, amelyre sor kerülhet a működésük engedélyhez kötése, valamint a cikk (2) bekezdésben rögzített intézkedések révén. Az EJEB a *Groppera Radio*⁷⁹ és az *Informationsverein Lentia*⁸⁰ ügyben az Egyezmény hivatkozott cikkével összefüggésben a következő megállapításokat tette. Leszögezte, hogy a 10. cikk (1) bekezdésének harmadik mondata („*Ez a cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgóképfelvételek vállalatok működését engedélyezéshez kössék.*”) azt a célt szolgálja, hogy egyértelművé tegye, hogy a tagállamok engedélyezési rendszer által szabályozhatják, hogy a műsorszolgáltatás milyen módon szerveződik a területükön, különösen műszaki szempontból. A második esetben a Bíróság ezt azzal egészítette ki, hogy a technikai aspektusok kétségtelenül fontosak, de egy engedély megadása vagy visszavonása más szempontoktól is függhet, mint például az adott televíziós állomás természete, céljai, lehetséges közönsége nemzeti vagy helyi szinten.

A fenti ügyeken túl megemlítené a *Muller and Others v. Switzerland* és a *Handyside v. the United Kingdom*, mint a közérkölcst, illetve a kiskorúak védelmével kapcsolatban született döntések. Az első ügyben a Bíróság egy olyan művész elítélésének jogszerűségét vizsgálta, aki homoszexualitást is ábrázoló jelenetet festett egy szabadtéri galéria-rendezvényen. Tekintettel arra, hogy a képtár nyilvános volt és semmilyen figyelmeztetés nem jelezte az esetlegesen közérkölcst sértő képeket, a művészt bűncselekmény elkövetésére hivatkozva elítélték és a festményeit lefoglalták. Mindez a Bíróság szerint a törvényi előírásnak megfelelően és törvényes cél elérése érdekében történt, valamint mindkét intézkedés szükséges volt egy demokratikus társadalomban. Azt az EJEB is elismerte, hogy a művészet az EEJE 10. cikkében biztosított védelem alatt áll, ugyanakkor a művészekre is vonatkoznak a cikk (2) bekezdésében foglalt korlátozások. A lefoglalás tekintetében a Bíróság szintén azt az álláspontot képviselte, hogy az nem sértette a művész jogait, akinek a közérkölcst megsértése nélkül is lehetősége lett volna bárhol bemutatni a műveit.⁸¹ A másik ügyben egy olyan könyvkiadó elítélésének jogszerűségét vizsgálta a Bíróság, akinek a fiatal generációt megszólító könyve a 12 év feletti célközönséget arra ösztönözte, hogy liberális hozzáállást képviseljen szexuális kérdésekben. A kiadó az EJEB-hez fordult azt állítva, hogy

vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.

⁷⁹ *Groppera Radio AG and others v. Switzerland*, no. 10890/84, judgment of the European Court of Human Rights of 28 March 1990, paragraph 61.

⁸⁰ *Informationsverein Lentia And Others v. Austria*, no. 13914/88, judgment of the European Court of Human Rights of 24 November 1993, paragraph 32.

⁸¹ *Muller and Others v Switzerland*, no. 10737/84, judgment of the European Court of Human Rights of 25 May 1988, *Case of Handyside v. The United Kingdom*, no. 5493/72), judgment of the European Court of Human Rights of 07/12/1976

megsértették az EEJE 10. cikkében foglalt jogát. A Bíróság álláspontja szerint nem sérült a kiadó joga, tekintettel arra, hogy az általa kiadott könyv olyan részeket tartalmazott, amelyeket a befolyásolható gyermekek úgy értelmezhettek, hogy azok arra ösztökélik őket, hogy önmagukra nézve káros magatartást tanúsítsanak vagy bizonyos bűncselekményeket elkövessenek.

Megjegyzendő, hogy az EEJE mellett az EU Alapjogi Kartájának 11. cikke is rögzíti a tömeg tájékoztatás szabadságának és sokszínűségének tiszteletben tartását.⁸² A Karta rendelkezésének indoka - ahogy az EB egy 2012-es Jelentése is rögzíti -, hogy a tömeg tájékoztatás szabadsága és sokszínűsége a demokratikus társadalmak alapvető vívmánya, a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságához való jog egyik összetevője. Erre tekintettel a tagállamoknak, még ha az uniós követelményeknél szigorúbb szabályokat is írnak elő a joghatóságuk alá tartozó médiaszolgáltatókra, tiszteletben kell tartaniuk a szóban forgó alapelveket.⁸³

2. A gyermekek informáltsághoz és az információk megszerzésének szabadságához való joga

A véleménynyilvánítási szabadságból eredő említett jogosultságok megvalósulásához nélkülözhetetlen, hogy a média megfelelő időpontokban az eltérő életkorú gyermekek gyarapodását szolgáló, építő jellegű tájékoztatást, tartalmat kínáljon. A média, a médiaszolgáltatások hozzájárulhatnak a kisebb – nagyobb közösségi életben való aktív részvételhez, a mindennapi életben hasznos információkhoz való szabadabb hozzáféréshez, a tudományos ismeretek elsajátításához. Az efféle tartalmak ösztönzésével egyidejűleg törekedni kell arra, hogy a médiaszolgáltatók által közvetített olyan üzeneteket, amelyek a gyermekeket koruk és ebből adódó tapasztalatlanságuk miatt negatívan befolyásolhatják, fejlődésüket károsíthatják, a gyermekek számára ne legyenek elérhetőek. Ez a tény elvezet a harmadik kérdéskörhöz.

3. A véleménynyilvánítási szabadság korlátozása

⁸² 11. cikk - A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága

(1) Mindenkinnek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna, továbbá országhatárokon való tekintet nélkül.

(2) A tömeg tájékoztatás szabadságát és sokszínűségét tiszteletben kell tartani.

⁸³ A Bizottság első jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv alkalmazásáról Az audiovizuális médiaszolgáltatások és a csatlakoztatott eszközök múltja és jövőbeni lehetőségei [COM/2012/0203 final]

A gyermekeket meg kell óvni a fejlődésükre káros információt, eszmét, üzenetet közvetítő médiatartalmaktól. E cél érdekében a médiatartalom-szolgáltatók véleménynyilvánítási szabadsága korlátozásnak vethető alá, amely alkotmányos alapja az államnak a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogából és a gyermekek személyiség-fejlődésének intézményes védelméből eredő kötelezettsége. A jogalkotó feladata, hogy a médiatartalmak teljes körére speciális gyermekvédelmi rendelkezéseket írjon elő, amelyek betartását figyelemmel kíséri, és szükség esetén kikényszeríti azokat. Ez a médiaszolgáltatók véleménynyilvánítási szabadságának korlátozását eredményezi a tekintetben, hogy az egyes médiatartalmak mikor, milyen módon közvetíthetők és a médiatartalom-szolgáltatóknak milyen tevékenységtől kell tartózkodniuk. Tehát a gyermekvédelem érdekében megengedett a média formális szabadságába való beavatkozás negatív előírások révén, általános tiltásokon keresztül.⁸⁴ Ahogy Gálik Mihály és Polyák Gábor fogalmaz, „a kommunikációs szabadság gyakorlásának természetes határát az egyén számára mások jogai jelentik, így a negatív értelemben vett (azaz a korlátozó tényezőktől való szabadság) szabadsághoz is hozzátartozik egyfajta védelmi jellegű tartalomszabályozás”.⁸⁵ A szerzőpáros felhívja rá a figyelmet, hogy mindez a média közvetítésével megvalósuló kommunikáció tekintetében kiemelten fontos, mert az a mindennapos tapasztalat, hogy a média esetleges túlkapásaival szemben az egyén, az emberek kisebb nagyobb csoportja védelemre szorul. Ez ugyanakkor felveti annak a kérdését, hogy az egyes társadalmi csoportok és egyének mit éreznek túlkapásnak, valamint az egyes nemzeti jogrendszerek hol húzzák meg a határt.⁸⁶ Ez megmutatkozik a gyermekek védelmét szolgáló tartalom-besorolás, időszávok kijelölése tekintetében is, azaz annak vonatkozásában, hogy televíziós műsorok tartalmi elemeit az egyes kultúrák milyen mértékben vélik károsnak a gyermekek egészséges fejlődésére és azokat milyen időponttól engedik közvetíteni.

1.2.2. A gyermekek véleménynyilvánítási szabadsága az NYE-ben és a hazai törvényekben

A Gyermejjogi Bizottság kiemelte, hogy a jogszabályoknak kifejezetten rögzíteniük kell a gyermek véleménynyilvánítási szabadságát, illetve az arra vonatkozó bármilyen korlátozást törvénybe kell foglalni.

Az NYE a gyermekek véleménynyilvánítási szabadságát a gyermekeket megillető azon jogok között deklarálja, amelyek alkotmányos alapjogok, azaz alapvető emberi, állampolgári

⁸⁴ CSERVÁK Csaba: A véleménynyilvánítás szabadságjoga a média (szem)üvegén keresztül. *Jogelméleti Szemle*, 2010/1.

⁸⁵ GÁLIK Mihály – POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005. 28.

⁸⁶ HALMAI Gábor: *A véleményszabadság határai*. Atlantisz Kiadó, Budapest, 1994.

jogokként ismertek.⁸⁷ E jog biztosítja, hogy a gyermekek szóbeli, írásbeli, nyomtatott vagy bármilyen más formában hozzájussanak mindenfajta tájékoztatáshoz és eszméhez, illetve maguk is terjeszthessék azokat.⁸⁸ Ugyanakkor e jog a gyermekek esetén sem korlátozhatatlan. Maga az NYE is lehetővé teszi a véleménynyilvánítási szabadság korlátozását többek között mások jogainak vagy a közérköls védelmének érdekében.

Hazai viszonylatban az NYE-t kihirdető 1991. évi LXIV. törvény mellett a Gyvt. is deklarálja a gyermekek szabad véleménynyilvánításhoz való jogát, bár azt elsősorban a számára nyújtott nevelés, oktatás és ellátás véleményezésével összefüggésben rögzíti.⁸⁹ A Gyvt. a megfelelő műsorokhoz való hozzáférésről és a káros hatásokkal, valamint az információs ártalmakkal szembeni védelemről külön rendelkezik.⁹⁰ A Gyvt. által a jogalkotó azzal kívánja a gyermekek véleménynyilvánítási szabadságából eredő informáltságához és információk megszerzéséhez való jogát előmozdítani, hogy deklarálja a gyermek jogát:

1. a fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő és
2. a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz történő *hozzáféréshez*,
3. továbbá a *védelemhez* az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.

⁸⁷ RÓZSÁS, 2005. 173.

⁸⁸ NYE 13. cikk

1. A gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában.

2. Ennek a jognak a gyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapított korlátozásoknak vethető alá, amelyek

a) mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

b) az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közérköls védelme érdekében szükségesek.

⁸⁹ Gyvt. 8. § (1) A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy az őt érintő ügyekben az e törvényben meghatározott fórumoknál panasszal éljen.

(3) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy alapvető jogai megsértése esetén bíróságnál és törvényben meghatározott más szerveknél eljárást kezdeményezzen.

⁹⁰ Ld: Gyvt. 6. §

(5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.

(6) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.

A hatályos médiajogi szabályokat tekintve a felsorolt jogok a közszolgálati médiaszolgáltatás⁹¹ céljai között szerepelnek.⁹² Az Mttv-ben meghatározott célokkal a jogalkotó a Gyvt. hivatkozott rendelkezéseinek, a 6.§ (5) – (6) bekezdésben foglaltak megvalósulását igyekszik előmozdítani azzal, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatókkal szemben a valóban minőségi, színvonalas és etikus tevékenység érdekében a következőket várja el, figyelemmel az életkoruk miatt hátrányos helyzetben lévő kiskorúak médiaszolgáltatásokkal kapcsolatos speciális igényeire:

1. „a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorszámok közzététele” (83.§ (1) h)
2. „oktatási és ismeretterjesztő feladatok ellátása, az új tudományos eredmények bemutatása” [83.§ (1) i)]
3. „az egészséges életmódot, a környezetvédelmet, a természet- és tájvédelmet, a közbiztonságot, a közlekedésbiztonságot elősegítő ismeretek terjesztése” [83.§ (1) j)]
4. „az alkotmányos jogoknak, a törvényes rend alapértékeinek és a demokratikus társadalmi rend szabályainak megismertetése, támogatása” [83.§ (1) d)]
5. „Magyarország, illetve a Kárpát-medence különböző területeinek társadalmi, gazdasági, kulturális életét megjelenítő műsorszámok bemutatása” [83.§ (1) k)]
6. „Magyarország és a magyar kultúra, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek kultúrájának bemutatása Európa és a világ számára” [83.§ (1) l)].

Mindemellett a közszolgálati médiaszolgáltatóknak törekedniük kell:

1. „a tudatos médiahasználathoz szükséges ismeretek és képességek megszerzésének elősegítésére és fejlesztésére műsorszámainak segítségével, illetve a médiaszolgáltatáson kívüli egyéb tevékenységek által” (83.§ (2) c)
2. „a magyar filmművészet támogatására és az új magyar filmalkotások bemutatására” (83.§ (2) d)
3. „a közérdek szolgálatára a médiaszolgáltatáson kívüli egyéb tevékenységek által, mint például a könyvkiadás vagy a színházi eseményekben való tevékeny részvétel” (83.§ (2) e).

⁹¹ Mttv. 203.§ 31. *Közszolgálati médiaszolgáltatás:* a közszolgálati médiaszolgáltatók által nyújtott médiaszolgáltatás.

⁹² Ld.: Mttv. 83.§

A fenti célok értelmezéséhez, megvalósításához a Közzolgálati Kódex nyújt segítséget, amely rögzíti, hogy „a közzolgálati médiaszolgáltatás lényege nem sűríthető össze egy néhány soros definícióba, hanem elsősorban céljai meghatározása felől lehet megközelíteni annak tartalmát. Nem egy találónak tűnő – valójában minden elemében további meghatározásra szoruló – néhány soros meghatározás, hanem a pontos célok felvázolása vihet közelebb a közzolgálati média szerepének megértéséhez.”⁹³ Maga a Kódex nem bír kötelező erővel, ugyanakkor a benne foglalt alapelvek megvalósulását a Közzolgálati Testület figyelemmel kíséri.

A dokumentum a közzolgálati médiaszolgáltatás célját abban jelöli meg, hogy az NYE szellemében hozzájáruljon a gyermekek és fiatalok testi, szellemi, lelki fejlődéséhez, szociális, kulturális és erkölcsi jólétük előmozdításához. Ennek megvalósítása érdekében a közzolgálati médiaszolgáltatóknak a műsorkínálatuk szerves részévé kell tenniük az adott korosztálynak szóló, rendszeresen és a számukra megfelelő időpontban sugárzott műsorszámokat, amelyeken keresztül elősegítik a gyermekek szocializációját, erkölcsi, szellemi és lelki fejlődésüket. A közzolgálati médiaszolgáltatóknak a gyermek- és ifjúsági műsorszámok körében elsősorban olyan, az érintett korosztályoknak szóló műsorszámok bemutatására kell törekedniük, amelyek

- a) a különböző kultúrákat is közvetítik,
- b) bemutatják a problémák megoldásának különböző mintáit,
- c) erősítik az ember természetes környezethez fűződő kapcsolatát,
- d) különös figyelmet fordítanak az anyanyelv ápolására, tehát összetett módon szolgálják egy gyermek egészséges fejlődését.

A fent említett célkitűzéseken túl a Kódex felhívja rá a figyelmet, hogy az idegen nyelvek ismeretét jelentősen növelni lehet eredeti nyelven, magyar felirattal közvetített műsorszámok közzétételével, valamint fontos a kutatás és a tudomány múltbeli és jelenkori eredményeinek bemutatása is. Mindezzel a közzolgálati média alkalmas lehet az általános és középiskolai tananyag kiegészítésére, színesítésére, népszerűsítésére, sőt az oktatásban már részt nem vevők ismereteinek növelésére egyaránt. Abban is segítségül szolgálhat, hogy a társadalom információhoz jusson a különféle oktatási, képzési lehetőségekről, amelyek

⁹³ Közzolgálati Kódex. A Magyar Nemzeti Közzolgálati Médiaszolgáltatás Alapdokumentuma. Budapest, 2011. 4.
[http://mediatanacs.hu/dokumentum/1802/1309355237kozszolglati_kodex.pdf (2013.09.07.)]

közül választhat.⁹⁴ Hangsúlyozandó, hogy kifejezetten a gyermekeket célzó oktató műsorok szükségességét alátámasztják a meglévő kutatások is, amelyek szerint ezek növelhetik a gyermekek iskolai felkészültségét, továbbá segítségükkel a gyermekek olyan fontos társadalmi kérdésekről tanulhatnak, mint a tolerancia vagy a különbözőség.⁹⁵ Mindemellett e műsorok révén a gyermekek gyarapíthatják és bővíthetik szókincsüket. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az oktató műsoroktól elvárható lenne, hogy megtanítsák a kisgyerekeket beszélni, hiszen „a nyelvtani szabályok elsajátítása érdekében – amely a nyelvtanulási folyamat egy lényeges lépése – más beszélő egyénnel kell kapcsolatba lépni”.⁹⁶ Mindemellett meggondolandó lenne az úgynevezett szórakoztató-oktató műsorok elterjesztése is. E műsortípus célja a közönség szórakoztatásával és oktatásával egyidejűleg, hogy növelje a közönség tagjainak tudását egy adott témával kapcsolatban, megváltoztassa a magatartásukat, hozzáállásukat. Röviden ezek a műsorok megannyi lehetőséget kínálnak a szórakoztatásra, miközben komoly, társadalmi és/vagy oktatási információkat tartalmaznak. Ezt a gyakorlatot számos médiumban, többféle témát megszólaltatva alkalmazták már eddig is sikeresen. Ugyanakkor fontos szem előtt tartani, hogy e műsorok megtervezése és kivitelezése komoly figyelmet igényel, hiszen az oktatási tartalmat a cselekménybe kell beépíteni.⁹⁷

Az oktatáson túl pozitívumként értékelendő, hogy a közszolgálati média a gyermekek ösztönzése céljából feladatának tekinti a verseny-, a szabadidő-, a diáksport népszerűsítését, az ezekről történő tájékoztatást, esetleg hasonló rendezvények szervezését. Mindemellett felelősséget érez a testnevelés egészségre, jellemre, személyiségre gyakorolt pozitív hatásának bemutatása, a testkultúra fejlesztése iránt.⁹⁸ Mindezekon túl kiemelendő, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás kifejezetten törekszik a személyiségi és emberi jogok tiszteletben tartására,⁹⁹ alapvető szerepet vállal a környezet- és egészségtudatosság kialakításában, korunk kihívásainak megfelelő erősítésében, a lehető legtágabb értelemben vett környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság lényegének, elveinek érvényesítésében, népszerűsítésében, közvetítésében.¹⁰⁰ Hangsúlyozandó, hogy szükséges lenne a kifejezetten a jogtudatosításra fókuszáló műsorszámok közvetítése. Ezt támasztja alá *Hajas Barnabásnak* az ombudsmanok médiajogi gyakorlatáról szóló írása is, amely szerint „az alapjogok –

⁹⁴ Közzszolgálati Kódex, 2011. 19.

⁹⁵ MOYER-GUSÉ, Emily – RIDDLE, Karyn: *The Media's Impact on Children: A Handbook for Parents, Educators, and Policymakers*. Editorial Aresta, 2009.100.

⁹⁶ MOYER-GUSÉ – RIDDLE, 2009. 102.

⁹⁷ MOYER-GUSÉ – RIDDLE, 2009. 102-106.

⁹⁸ Közzszolgálati Kódex, 2011. 20.

⁹⁹ Közzszolgálati Kódex, 2011. 20.

¹⁰⁰ Közzszolgálati Kódex, 2011. 22.

különösen pedig az emberi méltóság – feltétlen tiszteletben tartása vagy éppen az alapjogok garanciáinak működése olyan kérdések, melyekre a gyermekek életkori sajátosságainak figyelembevételével, időben elkezdett, a családon és az iskolán kívül is minden lehetséges kommunikációs csatornán végzett neveléssel és jogtudatosítással lehet csak a gyermekeket megfelelően felkészíteni”.¹⁰¹

Megjegyzendő, hogy a Kódex is rávilágít a család, a szülők elsődleges felelősségére, hiszen „a gyermekek megfelelő fejlődését ugyanakkor nehezen lehet elősegíteni az őket nevelő felnőttek megfelelő hozzáállása nélkül, ennek érdekében a közszolgálati médiaszolgáltatók tudományos, ismeretterjesztő és más műsorszámakkal segítik a szülőket, pedagógusokat, illetve a gyermekek nevelésével foglalkozó más szakemberek munkáját”.

A megfelelő tartalomhoz való hozzáférés mellett a Gyvt. által deklarált védelemre is hangsúlyt fektetnek a közszolgálati médiaszolgáltatók azzal, hogy tartózkodnak a gyermekek, fiatalok személyiségfejlődését hátrányosan befolyásoló, személyiségüket károsító műsorszámok vagy információk közzétételétől.

1.2.2.1. Véleménynyilvánítási szabadság – megfelelő információkhoz, tartalmakhoz való hozzáférés – gyermekműsorok

A gyermekek médiaszolgáltatásokkal szembeni védelme szempontjából előremutató lépésként aposztrofálható, hogy a fent említett törvényi és kódexbeli elvárások gyakorlati megvalósulásával összefüggésben pozitív változások figyelhetők meg hazánkban.

Korábban az ORTT 2009-es, az országos műsorkínálatot vizsgáló elemzése a következő megállapításokat tette. Az MTV két csatornája figyelmen kívül hagyta az ifjúsági és gyerekműsorokat. Ezzel szemben a Duna Televízió, sőt a két piacvezető kereskedelmi csatornánk fontos célcsoportként kezelte a gyerekeket, fiatalokat, hiszen az MTV1 gyerekműsorokra fordított műsoridejének a kétszeresét tette közzé. Az MTV1 „lemaradása” nemzetközi összehasonlításban is igen nagymértékű volt. A 2008-as brit adatok alapján a BBC1 az MTV1-nél vagy az M2-nél közel kétszer nagyobb arányban mutatott be ifjúsági, illetve gyermekműsorokat. Tehát a fiatal generációt megszólító műsorok tekintetében a médiahatóság felmérése rávilágított arra a gyermekek hasznos tartalomhoz való jutáshoz fűződő jogát sértő körülményre, miszerint az MTV1 rendkívül alacsony arányban szerkesztett műsorába ifjúsági programokat és gyermekeknek szánt animációs filmeket csak az M2 adott

¹⁰¹ HAJAS Barnabás: *A gyermeki jogok védelmének tendenciái az ombudsmanok médiajogi gyakorlatában*. In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V.*, Balatonalmádi 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 379-380.

közre. Az MTV1 és az M2 rajzfilmek számára biztosított műsorideje messze elmaradt a TV2 és az RTL Klub kvótája mögött.¹⁰² Ennek orvoslására az ígéret már megszületett, miszerint „az m2 gyerek-, ifjúsági és családi csatorna lesz”.¹⁰³ Ennek megvalósítása elkerülhetetlen; Szabó Dávid és Szilády Szilvia „A közszolgálat mostohagyermekai” című írása egyértelműen rögzíti, hogy, figyelemmel az Európában kialakult általános gyakorlatra, „mindenekelőtt az államilag finanszírozott csatornák feladata „igényes” gyermekműsorok sugárzása”.¹⁰⁴

Napjaink hazai műsorkínálatát tekintve a gyermekek érdekét szem előtt tartó változások tapasztalhatók. 2012 márciusától az M2 minden nap több órában sugároz gyermek- és ifjúsági műsorokat. Az új programválaszték a *18alatt* címmel jelentkező, négyórás hétköznapi délutáni műsorsávval indult. Ezen felül az iskolásoknak és gyermekeknek 15.30 és 19.30 között filmsorozatok és *Maci tévé* címmel kibővült estimese-sávot kínál a csatorna. Az estimese-sávban az indulás hetében a Rejtélyek Tesz-vesz városban címet viselő kanadai rajzfilmsorozat, a Magyar népmesék, illetve a természetvédelemről oktató Zöld Föld című olasz rajzfilmsorozat epizódjait vetítette az M2. A csatorna által sugárzott ifjúsági műsorok között szerepel a *MacGyver*, a *Felfedező úton a Robinson család*, a *Nyereg Klub* és a *Lizzie McGuire*, valamint az *Anyu, az állatorvos*. Az MTVA tájékoztatása szerint később egy szombatonként vetített, óvodásoknak és kisiskolásoknak szóló műsort is tervez az M2.¹⁰⁵

Kiemelendő, tekintve a média fogalmának jelen dolgozat szempontjából releváns értelmezését,¹⁰⁶ hogy a Gyvt. 1.2.2. pont alatt elemzett rendelkezésének, valamint az alábbi javaslatnak a megvalósítása nemcsak a közszolgálati médiát és médiaszolgáltatókat terheli, hanem a törvény 6.§ - a, mint alapvető jellegű norma általános kötelezettséget ír elő minden, így a kereskedelmi médiaszolgáltatókra is. Véleményem szerint ahhoz, hogy minden csatorna a gyermekek fejlődését előmozdító, számukra készült műsort sugározzon, elkerülhetetlen a „gyermekműsor” fogalmának definiálása. A fogalom-meghatározás mind a korábbi, mind a hatályos médiajogszabályainkból hiányzik. Meglátásom szerint a „gyermekműsor” fogalmának kialakításakor a „gyermek” hazai jogszabályokban található definíciójából kell kiindulnunk, amelyek alapján a 18 év alatti korosztályra kell koncentrálni. A definiálás alapos körütekintést igényel, hiszen a 18 év alatti korcsoport

¹⁰² A magyarországi országos tévécsatornák műsorkínálata 2009 márciusában. 13., 16
http://mediatanacs.hu/dokumentum/34019/1265713965orszagos_musorkinalat_2009_03_20100207.pdf
(2013.10.19.)

¹⁰³ http://www.3szek.ro/load/cikk/42875/uj_musorok_a_magyar_kozmediumokban (2012.09.30.)

¹⁰⁴ SZABÓ Dávid – SZILÁDY Szilvia: *A közszolgálat mostohagyermekai*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 240.

¹⁰⁵ http://hvg.hu/kultura/20120306_m2_gyerekmusor (2012.09.30.)

¹⁰⁶ Ld: Bevezetés, 4. lábjegyzet

szellemi, mentális és fizikai fejlődése, élettapasztalata alapján nagymértékben heterogén. Erre tekintettel a gyermekműsoron, mint gyűjtőfogalmon belül különböző alcsoportok kialakítása szükséges, legalább a klasszifikálás során figyelembe vett életkorok alapján, de elképzelhetőnek tartom annál differenciáltabb rendszer létrehozását is. Így sor kerülhetne 0-3, 3-6, 6-8, 8-12, 12-14, 14-16 és 16 év feletti gyermekeknek szóló műsorok vetítésére figyelembe véve a hang- és képhatásokat, a nyelvezetet, a feldolgozott cselekményt és egyéb körülményeket. Az eltérő életkorú gyermekeknek szóló műsorok megfelelő minősítése elkerülhetetlen, mert azok csak ebben az esetben juthatnak el a címzettekhez, illetve a megfelelő címzettekhez.

A gyermekműsorok készítésének és sugárzásának szükségességére *Hajas Barnabás* is felhívja a figyelmet, hiszen egy szolgáltató médiatörvényi kötelezettségeket nem teljesíti pusztán a klasszifikációval, ahhoz „megfelelő számú, színvonalas gyermek- és ifjúsági műsort, valamint gyermekek és fiatalok számára is hasznos tartalmat kell sugároznia”.¹⁰⁷ Ezt *Szabó Máténak*, az állampolgári jogok országgyűlési biztosának 2008-ban tett jelentése is megerősíti. A biztos álláspontja szerint, a műsorszolgáltató azzal, hogy bemutatás előtt kategóriákba sorolja a műsorszámot, megóvjá a gyermeket a káros tartalmaktól. Ezzel nem pusztán a vonatkozó törvényi rendelkezéseknek tesz eleget, hanem gyermekjogi védelmet is ellát. Ugyanakkor a hagyományos műsorszolgáltató a megfelelő karika elhelyezésével még nem teljesíti a jogszabályi kötelezettségét. Ahhoz ugyanis megfelelő számú, színvonalas gyermek-, és ifjúsági műsort, valamint a gyermekek és a fiatalok számára is hasznos tartalmat kell sugároznia. A jelentés összegzése szerint: „(...) a gyermekek fejlődése szempontjából elengedhetetlen ugyan, hogy a felnőttek megóvják őket a pornográf tartalmaktól, de az egészséges fejlődéshez nélkülözhetetlen, hogy életkorának megfelelő játékkal és mesével tegyenek testi és lelki fejlődéséért.” A korhatárra tekintet nélkül megtekinthető műsorszámok, vagy azok, amelyek megtekintése 12 éven aluliak számára nagykorú felügyelete mellett ajánlott, annak ellenére, hogy nem mutatnak be kiskorúak személyiségfejlődését veszélyeztető tartalmat, nem tekinthetők egyúttal gyermek és ifjúsági műsornak. Sőt, a gyakorlat azt mutatja, hogy sokszor olyan tartalmak is idekerülnek, mint a lényegében csak felnőttek számára élvezhető és értelmezhető beszélgetős műsorok.¹⁰⁸

¹⁰⁷ HAJAS, 2010. 378.

¹⁰⁸ OBH 2057/2008. számú ügyben tett jelentés

1.3. A gyermekek oktatáshoz, médiaoktatáshoz való joga

A gyermekek egészséges fejlődésének előmozdítása, ezen belül a megfelelő szellemi fejlődésükről való gondoskodás elvezet minket a gyermekek oktatáshoz való jogához. Számos nemzetközi dokumentum magában foglalja „mindenki” jogát az oktatáshoz.¹⁰⁹

Hazai viszonylatban korábban az Alkotmány a műveltséghez való jog deklarálása mellett a 16.§ - ában rögzítette, hogy a „*Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság létbiztonságát*”. Ezzel összefüggésben az AB kimondta, hogy ez a jog nem értelmezhető kiterjesztően,¹¹⁰ az erre vonatkozó állami intézkedés valamely formájára nem lehet alanyi jogként hivatkozni, alkotmányos követelést vagy igényt alapítani.¹¹¹ Továbbá a Testület akként foglalt állást, hogy az Alkotmány említett rendelkezésében meghatározott célok megvalósítása változó és folyamatos törvényhozási, kormányzati, önkormányzati és társadalmi feladat, és a jogalkotó szabadon választhat a különböző szabályozási módok közül az alkotmányi rendelkezéseket tiszteletben tartva.¹¹² Habár az Alaptörvény nem örökítette át az Alkotmány 16.§ - át, ennek ellenére az államot továbbra is terhelik az oktatással, a gyermekek, az ifjúság oktatásával kapcsolatos kötelezettségek, tekintettel arra, hogy a kiskorúak kiemelt prioritást élveznek az oktatás területén is. Az Alaptörvény kizárólag a művelődéshez való jog deklarálásával összefüggésben szól az állam oktatással kapcsolatos feladatairól.¹¹³

Kifejezetten a gyermekek oktatáshoz való jogát az NYE, valamint az azt kihirdető 1991. évi LXIV. törvény 28. cikke rögzíti,¹¹⁴ valamint hazai viszonylatban a Gyvt. is tartalmaz

¹⁰⁹ Ld: EJENY 26. cikk; Kiegészítő Jegyzőkönyv az EEJE-hez 2. cikk; EU Alapjogi Karta 14. cikk

¹¹⁰ 304/B/1995. AB határozat

¹¹¹ 2180/B/1991. AB határozat

¹¹² 422/B/1991. AB határozat

¹¹³ Alaptörvény XI. cikk

(1) „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.”

(2) „Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”

¹¹⁴ 1991. évi LXIV. törvény 28. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek az oktatáshoz való jogát, és különösen e jog gyakorlásának fokozatos, az esélyegyenlőség alapján való gyakorlása céljából:

a) az alapfokú oktatást mindenki számára kötelezővé és ingyenessé teszik

b) előmozdítják a középfokú oktatás különböző, mind általános, mind szakirányú formáinak megszervezését, és ezeket minden gyermek számára megnyitják és hozzáférhetővé teszik, továbbá intézkedéseket tesznek az oktatás ingyenességének bevezetésére és szükség esetén pénzügyi segítségnyújtásra;

c) minden arra alkalmas eszközzel biztosítják, hogy bárki képességeitől függően bejuthasson a felsőoktatásba;

d) minden gyermek számára nyílttá és hozzáférhetővé teszik az iskolai és pályaválasztási tájékoztatást és tanácsadást;

e) intézkedéseket tesznek az iskolába járás rendszerességének előmozdítására és a lemorzsolódás csökkentésére.

oktatással kapcsolatos rendelkezéseket. A jogszabály a 11.§ (1) bekezdése rögzíti: „A gyermeki jogok védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozik.” A „gyermeki jogok” definíciója magában foglalja az NY-t kihirdető törvényben rögzített jogokat. Ebből következően a gyermekek megfelelő testi, szellemi, erkölcsi fejlődésének biztosítása, az információs ártalmakkal és olyan káros hatásokkal, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia, szembeni védelme, a szülők, pedagógusok feladata is. A szülőknek több lehetősége van a gyermekek médiafogyasztásának kontrolálására, így a különböző technikai eszközök mellett alkalmazhatják a korlátozó vagy az aktív mediációt, valami a gyermekekkel történő televíziózást.¹¹⁵ Valójában az aktív mediáció képes arra, hogy leginkább előmozdítsa a gyermekek médiaértését, hiszen ebben az esetben a gyermekekkel történő „együtt televíziózás” során a szülő-gyermek között párbeszéd is kialakul, és így a felnőttek képessé tehetik gyermekeiket az őket érő gazdasági, politikai, kereskedelmi és kulturális impulzusok megfelelő feldolgozására, a látottak helyes értelmezésére a tartalmak esetleg helytelen, elítélendő voltára történő rávilágítással. A pedagógusoknak, a gyermekek oktatásával foglalkozó személyeknek ugyancsak kötelezettséget kell érezniük az említett gyermeki jogok előmozdítására, amelyet ők a médiaértés oktatásának iskolai tantervbe való tényleges beépítésével érhetnek el. Ennek fontossága abban gyökerezik, hogy a technika fejlődése megállíthatatlan folyamat, a médiaszektor is egyre változatosabb műsorfajtákat, egyre több platformon elérhető szolgáltatásokat „zúdít” a társadalom fiatalabb – idősebb tagjaira. Erre tekintettel a felnövekvő generáció számára szükség van a fejlemények és változások által generált kihívások kezelését elősegítő képességek elsajátítására. Ez nem csak a saját, hanem egy nagyobb közösség, egy-egy ország javulását is szolgálhatja végső soron.¹¹⁶

Tehát a gyermekek oktatásának ma már többet kell biztosítania, mint a klasszikus írás – olvasás – számolás készsége; újabb ismeretek megszerzése szükséges annak érdekében, hogy képesek legyenek boldogulni a technikailag – műszakilag fejlődő világban és meg tudják magukat védeni a rájuk leselkedő olyan veszélyektől, mint például a káros médiatartalmak, a rejtett médiaüzenetek vagy a szexuális kizsákmányolás. Ennek érdekében a gyermekek

2. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést annak érdekében, hogy az iskolai fegyelmet a gyermeknek mint emberi lénynek a méltóságával összeegyeztethetően és az Egyezménynek megfelelően alkalmazzák.

3. Az Egyezményben részes államok elősegítik és előmozdítják a nemzetközi együttműködést az oktatásügy területén, különösen annak érdekében, hogy megszüntessék a tudatlanságot és az írástudatlanságot az egész világon, és megkönnyítsék a tudományos és technikai ismeretek megszerzését, valamint a korszerű oktatási módszerek megismerését. Ebben a tekintetben különösen figyelembe veszik a fejlődő országok szükségleteit.

¹¹⁵ Ld: MOYER-GUSÉ – RIDDLE, 2009.108-110.

¹¹⁶ Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához, 2009. 306.

oktatásának részévé kell válnia a médiaoktatásnak is, amely „a médiával kapcsolatos ismeretek tanulása és tanítása, amelynek eredményeképp kialakul a média-írástudás”¹¹⁷, a tudatos médiafogyasztás. Fontos, hogy a minden gyermek megtanulja, mit, mikor és miért nézzon, vagy ne nézzon. Fontos, hogy a gyermekek képesek legyenek a média sajátos szimbolikus nyelvezetének, a valóság és a fantázia viszonyának, a hirtelen tér- és időváltásnak a megértésére.¹¹⁸ „A médiaoktatás feladata ezért az, hogy minél szélesebb alapokon nyugvó kompetenciákat alakítson ki, ne csupán a nyomtatott szövegek, de a képek és a hangok (...) szimbolikus rendszereinek olvasása terén is.”¹¹⁹

Összegezve azt mondhatjuk, hogy az alábbi képességek birtoklása teszi indokolttá a XXI. század új tudatosságának megszerzését:

- a valós tények és a fikció megkülönböztetése,
- a valóság-ábrázolás különböző szintjeinek felismerése,
- a tévéműsorok, a videó- és számítógépes játékok, a filmek, az interaktív rendszerek és weboldalak működési mechanizmusának, gyártásának és terjesztési módjainak, valamint céljaik ismerete,
- a valódi riport megkülönböztetése a fizetett tartalmaktól,
- annak tudata, hogy a kereskedelmi üzenetekkel (pl. termékek célzott elhelyezésével) a műsorokon belül is találkozhatunk, ezek felismerése, és a reklámokhoz való kritikus hozzáállás,
- a hírek és hírszerkesztés mögötti gazdasági és egyéb érdekek felismerése,
- a preferált médiatartalmakat miértjének megindokolása,
- a jogi és erkölcsi, társadalmi szabályokat tisztelő minőségi tartalmat létrehozása a médiaeszközök hozzáértő használata révén (mivel sokszor a gyermekek is aktív tartalomkészítő szerepében tűnnek fel).¹²⁰

Összegzés

¹¹⁷ Buckingham, 2005. 13.

¹¹⁸ KOC SIS Anita Dominika: *A média tevékenysége, működése, jogi szabályozásának és az egyes médiumok etikai normáinak elemzése a gyermeki jogok tükrében. Hiányos, vagy hiányzó jogintézmények, eljárások a média működésének szabályozási gyakorlatában a gyermeki jogok védelme, érvényesítése érdekében.* Gyermekjogi Műhely civil együttműködési projekt belső pályázata, Budapest 2010. 106.

¹¹⁹ Buckingham, 2005. 13.

¹²⁰ <http://www.mediatudor.hu/mediatudatosag.php> (2012.07.08.)

A gyermeki jogok jogszabályban történő deklarálása jelentős lépésként aposztrofálható az erkölcsön alapuló jogosultságokkal szemben.¹²¹ A gyermekek egészséges fejlődéséhez szükséges védelmének és az egyes gyermeki jogoknak a jogi szabályozása az 1989-ben megszületett NYE-vel teljesedett ki. Habár maga az Egyezmény önmagában nem képes megteremteni azokat a társadalmi feltételeket, amelyek szükségesek a gyermekek érdekében, mégis elvezethet a fiatal generáció igényeit szolgáló társadalmi és jogi környezet megvalósulásához a kiskorúak mindenek felett álló érdekeit érvényesítve.¹²² Az NYE a gyermekek egészséges fejlődéshez való jogát kifejezetten a tömegtájékoztatással szemben megfogalmazott elvárásokkal kapcsolja össze, szem előtt tartva az Egyezmény más rendelkezéseit is. Mindemellett az Egyezmény, valamint más nemzetközi, nemzeti dokumentumok deklarálnak egyéb gyermeki jogokat is, mint a *véleménynyilvánítási szabadság*, annak egyes „részjogosultságai” vagy az *oktatáshoz való jog*, amelyek szintén kapcsolatban állnak a kiskorúak műsor-, illetve mai kifejezéssel médiaszolgáltatásokkal szembeni védelmével, megalapozva a médiaszolgáltatók véleménynyilvánítási szabadságának korlátozását, a gyermekek megfelelő tartalomhoz való hozzáféréseinek jogát, valamint a dolgozat utolsó fejezetében kifejtésre kerülő médiatudatosság kialakításának elkerülhetetlenségét.

Kétségtelen, hogy a gyermekek egészséges fejlődésének biztosítása a média világának fejlődése révén egyre nagyobb terhet ró a szülőkre, az államra és a társadalomra. Ugyanakkor e „terhet” az érintetteknek a megfelelő eszközökkel kezelniük kell, mert hosszútávon ez alapozhatja meg az egészséges felnőtt generációt. Mindebben az államra hárul az a meghatározó szerep, hogy kidolgozza az aktuális jogi szabályozást, létrehozza a gyermekek jogait és érdekeit védő intézményrendszert és érvényesítse a gyermekek érdekében előírt kötelezettségek megszegéséért fennálló felelősséget.¹²³ Tehát a gyermekek egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének védelme, az oktatáshoz való joguk és a véleménynyilvánítási szabadságuk egy multipoláris kapcsolatot teremt az érintett felek között, akik cselekvésre és nem tartózkodásra kötelesek.¹²⁴

¹²¹ TARR, 2001. 85.

¹²² Egyezmény a gyermek jogairól, 1990. 5.

¹²³ RÓZSÁS, 2011. 11.

¹²⁴ HAJAS – SCHANDA, 2009. 2387.

2. A KISKORÚAK VÉDELEMHEZ VALÓ JOGA A MÉDIÁBAN

- Mitől és miért védjük a kiskorúakat? -

Dolgozatom e fejezetének célja egyrészt, hogy közelebbről meghatározza a vizsgálat alá vont médiaszolgáltatásokat azzal, hogy röviden utal a televíziós műsorszolgáltatás, mint az audiovizuális médiaszolgáltatások „elődjének” jellemzőire is. Ezek bemutatásához azokat az uniós irányelveket hívom segítségül, amelyek az adott szolgáltatástípusok szabályozását, a nemzeti szabályok összehangolását tűzték célul. A szolgáltatások direktívákban rögzített definícióit követően a hazai törvényekben található meghatározások, fogalmi elemek vizsgálatára vállalkozom, a jelen dolgozathoz szükséges mértékben.¹²⁵ Mindemellett jelen fejezet másik célja, hogy rávilágítson azon médiatartalmakra és a médiaszolgáltatásokkal összefüggésben tapasztalható technikai fejleményekre, amelyek szükségessé teszik a szabályok újszerű, körültekintő megfogalmazását, valamint alternatív védelmi eszközök alkalmazását.

2.1. A televíziós műsorszolgáltatástól az audiovizuális médiaszolgáltatásig az EU direktívái tükrében

2.1.1. Az EU audiovizuális politikájának kialakulása

Az EU-ban az audiovizuális szektorra - mint a hagyományos elektronikus médiumok tevékenységével és a különböző technikai eszközök segítségével történő kép- és hangtovábbítással kapcsolatos területekkel, mint például az audiovizuális termékek (játékfilmek, reklám stb.) előállítására, forgalmazására, terjesztésére, a szerzői jogok kérdése, az internet mint új médium működésének problémái, illetve a legtagabb értelmezés szerint a távközlési szektor egészének szabályozása - a nyolcvanas évekig nem sok figyelem összpontosult. Ennek magyarázata, hogy a televíziózást a kultúra területéhez sorolták, ami nemzeti szabályozás alá esett. Ugyanakkor az Európai Közösségek Bírósága a *Sacchi-ügyben* kimondta, hogy az audiovizuális szektor a szolgáltatások körébe, így a közös szabályozás hatálya alá tartozik.¹²⁶ Ennek ellenére, ahogy *Kertész Krisztina* médiaszabályozással kapcsolatos cikke is rávilágít, a műsorszolgáltatást meg kell különböztetni más szolgáltatástól,

¹²⁵ A médiaszolgáltatásokról bővebben: KOLTAY et al, 2011., GELLÉN Klára: *Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja és az 1996. évi I. törvény*. AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2009. december, 43. szám, SIMON Éva: *A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások szabályozása*. AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2008. november, 33. szám, POLYÁK Gábor: *Az audiovizuális médiaszolgáltatások meghatározása és szabályozási terhei*. AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet 2007. november, 17. szám

¹²⁶ C - 155/73 sz. Italia vs. Giuseppe Sacchi (1974) ECR 409.

annak társadalmi és kulturális dimenziója nem hagyható figyelmen kívül.¹²⁷ Az audiovizuális politika, azaz az említett területekkel kapcsolatos tevékenység csak a hivatkozott ügyet követően vált jelentőssé az EU politikusai számára. A politika jelen esetben „az adott területet érintő stratégia kialakítását, a fő célok kijelölését jelenti, - ez különbözik a jogtól, amelynek feladata a kitűzött céloknak legmegfelelőbb szabályozási eszközök kiválasztása és alkalmazása.”¹²⁸

Tehát az egységes európai audiovizuális politika kialakításának első jelei a nyolcvanas években jelentek meg. Az EP 1981-ben megrendelt egy olyan tanulmányt, amelynek célja az európai informatikai helyzet és az audiovizuális ipart is érintő kérdések felmérése volt. A felkérést követően készült el a *Schall-jelentésként* ismert tanulmány. 1982-ben megfogalmazott *Hann-jelentés* elsősorban az európai médiapiac elemei harmonizációjának és az egységes szabványok kialakításnak fontosságát hangsúlyozta. Következő lépésként 1983-ban az EB kiadta a *Realitások és tendenciák az európai televíziózásban* címmel készített jelentését, amelyben felhívta a figyelmet az amerikai audiovizuális termékek nyomasztó fölényére és az európai kultúrát fenyegető amerikai tömegkultúra hatásaira. E jelentés eredményeként az EP elfogadta az *Arfé-határozatot*, amelyben rögzítésre került a közös európai frekvenciaelosztás elve, a filmforgalmazás egységesítésének igénye és a jogharmonizáció szükségessége.¹²⁹ Valójában ettől az időtől beszélhetünk az EU-ban létrejött egységes audiovizuális politikáról. Ennek elemei közé sorolandó az egységes jogszabályalkotás, a műsorgyártás és -forgalmazás egységesítése, valamint a technológia és a műsorgyártás terén a közös fejlesztési programok kidolgozása. 1984-ben megszületett a határok nélküli televíziózást előmozdító *Zöld Könyv a műsorszolgáltatási közös piac létrehozásáról, különös tekintettel a kábeles és műholdas műsorszolgáltatásra*.¹³⁰ A dokumentum elsősorban a műhold és vezeték útján történő rádiózás és televíziózás közös piacának megteremtését ösztönözte, igyekezett előmozdítani a szolgáltatók tevékenységét szabályozó rendelkezések harmonizációját, rögzítette a műsorsugárzás tartalmi követelményeit és korlátozni kívánta a reklámozást. A Zöld Könyvet nem fogadta egyhangú örömmel, sokan nem értettek egyet az EB általános, közös piaci megközelítésével és a műsorszolgáltatást inkább kulturális, mint gazdasági tevékenységnek tartották. Így voltak,

¹²⁷ KERTÉSZ Krisztina: A média szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. A jogharmonizáció folyamata az audiovizuális szektorban. *Médiakutató*, 2001. tavasz

¹²⁸ MCGONAGLE, Tarlach – VAN LOON, Ad, 2002. 4.

¹²⁹ CSEH Gabriella: *Az európai médiumok jogi és piaci környezete és a hazai média alkotta szabályozás Bermuda-háromszöge*. In: Médiakönyv 1998. Budapest, Enamiké.

¹³⁰ Television Without Frontiers: Green Paper on the establishment of the common market for broadcasting, especially by satellite and cable. COM (84) 300, May 1984

akik megkérdőjelezték az Európai Közösség kulturális ügyekre vonatkozó kompetenciáját. Ugyanakkor az EP üdvözölte az EB kezdeményezését, amely után a Bizottság 1986-ban előterjesztett egy direktívára irányuló javaslatot, amelyet 1989. október 3-án fogadtak el.¹³¹

Összegzésként azt mondhatjuk, hogy az audiovizuális szektor szabályozására irányuló szándék már a nyolcvanas évek elején az egységes európai audiovizuális térség létrehozására irányult és az európai audiovizuális ipar széttöredezettségének megszüntetését, egy versenyképes európai ipar létrehozását tűzte célul.¹³²

2.1.2. *A televíziós műsorszolgáltatástól az audiovizuális médiaszolgáltatásig*

Az EU-ban elsőként a **TVWFD** fektette a nyilvánosságnak szánt televíziós műsorok akkor jellemző típusaira vonatkozó minimumszabályokat a televíziós műsorszolgáltatások Közösségen belüli szabad áramlása érdekében, figyelemmel a közérdekű célokra. A szabályozás kezdetekor még a *televíziós műsorszolgáltatás* - illetve a jelen dolgozat által nem vizsgált televíziós reklám és szponzoráció – létezett, amelyet a következőképp definiált az irányelv: „*a közönség számára vételre szánt, vezetékes vagy az éterben kezdeményezett műsorszolgáltatás, beleértve a műholdas műsorszolgáltatást is, kódolatlan vagy kódolt formában. Ide tartozik a vállalkozások közötti műsorok közvetítése, amelyek célja a közönségnek való továbbítás. Nem tartoznak ide azok a kommunikációs szolgáltatások, amelyek információkat vagy más üzeneteket közvetítenek egyéni igény alapján, mint például távmásolás, elektronikus adatbankok és más hasonló szolgáltatások.*”¹³³

Ezt követően, 1997-ben az EP és a Tanács a direktíva korszerűsítése mellett döntött a területen bekövetkezett változásokra tekintettel. Így született meg a **97/36/EK irányelv**, amely elsősorban a korábbi szabályok pontosítását tűzte célul. A módosító irányelv a televíziós műsorszolgáltatás fogalmát érintetlenül hagyta, amely fogalmat az EuB a *Mediakabel*-ügyben hozott ítéletében értelmezett és a következő megállapításokat tette.

1. A 89/552 irányelv 1. cikkének a) pontja szerinti „televíziós műsorszolgáltatást” a direktíva önálló fogalomként határozza meg.
2. A definíció nem a 98/48 irányelvvel módosított, a műszaki szabványok és szabályok terén történő információszolgáltatási eljárás megállapításáról szóló 98/34 irányelv 1. cikkének 2. pontja szerinti az „információs társadalommal összefüggő

¹³¹ GOERENS, Pierre: Interplay Between Relevant European Legal Instruments. ECTT and TVwF DIRECTIVE: Competition or Complementarity? *IRIS Special*, 2006. 2.

¹³² CSEH Gabriella - FICSOR Mihály: *Audiovizuális politika*. In: Kende Tamás-Szűts Tamás (Szerk): Az Európai Unió politikái. Ozirisz Kiadó, Budapest, 2002. 429.

¹³³ TVWFD 1. cikk a)

szolgáltatás” ellentétéként került definiálásra, ezért nem feltétlenül tartoznak a hatálya alá azok a szolgáltatások, amelyeket ez utóbbi nem fed le.

3. Valamely szolgáltatás kizárólag abban az esetben tartozik a „televíziós műsorszolgáltatás” fogalma alá, ha televíziós műsorok közönség, vagyis határozatlan számú lehetséges tévéző számára történő közvetítéséből áll, akiknek ugyanazokat a képeket egyidejűleg továbbítják, míg a képek közvetítésének módja nem meghatározó az értékelésnél.
4. Végül kizárólag azok a szolgáltatások minősülnek „televíziós műsorszolgáltatásnak”, amelyeket nem a szolgáltatást igénybe vevő egyéni kérelmére nyújtanak.¹³⁴

A televíziós műsorszolgáltatási szektor fejlődése nem állt meg, ami a direktíva újabb módosítását eredményezte a **2007/65/EK irányelv** elfogadásával. A direktíva, ahogy *Gellén Klára* is fogalmaz, „korszerű szabályozást teremtett az európai audiovizuális ipar számára”, mert a szolgáltatásokat nem az átviteli technika, hanem fogyasztói oldalról közelítve hozzáférés alapján különbözteti meg.¹³⁵ Ez azt jelenti, hogy egy tartalom lineárisnak minősül terjesztési platformtól függetlenül, amennyiben határozatlan számú televízió néző számára egyidejűleg, műsorrend alapján közvetítik. Mindez a direktíva „technológia-semleges” megközelítését tükrözi annak érdekében, hogy az abban foglaltak a későbbi technológiai fejlődésektől függetlenül alkalmazható legyenek, ahogy a televíziós műsorszolgáltatás egyre inkább elérhetővé válik különböző platformokon.¹³⁶ Ma már a technológiai innovációk és a konvergáló platformok megkívánják a szabályozás platformtól függetlenül kialakítását; például az interaktív televízió vagy az IPTV által nyújtott szolgáltatások esetén a szabályozási modellek átfedik egymást.¹³⁷

A 2007-es direktíva bevezette az *audiovizuális médiaszolgáltatás* fogalmát. A *televíziós műsorszolgáltatás* (lineáris audiovizuális médiaszolgáltatás) mellett megjelent a *lekérhető* (nem lineáris) *audiovizuális médiaszolgáltatás* – illetve a jelen dolgozat szempontjából nem vizsgált televíziós reklám és szponzorálás is „kinőtte magát” audiovizuális kereskedelmi közleménnyé. *Koltay András és szerzőtársai* álláspontja szerint a direktíva tárgyi hatályának

¹³⁴ C – 89/04. sz. Mediakabel BV kontra Commissariaat voor de MEDIA (EBHT 2005. I-4891. o.), vö. 25., 33. pont és a rendelkező rész 1–2. pontja, illetve 42., 45., 52. pont és a rendelkező rész 3–4. pontja

¹³⁵ GELLÉN, 2009. 5.

¹³⁶ RIDGWAY, Stephen: The Audiovisual Media Services Directive: What does it Mean, is it Necessary and What are the Challenges to its implementation? *Computer and Telecommunications Law Review*, 2008/14. 109.

¹³⁷ SIMON, Éva: *New Media Legislation: Methods of Implementing Rules Relating to On-Demand Services*. In: (Ed: Beata Klimkiewicz) *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*. 2010. 62.

lekérhető szolgáltatásokra történő kiterjesztése annak elismerését jelentette, hogy ezek is hasonló társadalmi jelentőséggel bírnak, mint a műsorszolgáltatás, valamint a televíziózáshoz hasonló hatást érnek el. Tehát szabályozásuk indoka, hogy e szolgáltatások is hasonló szerepet töltenek be a tömegkommunikációban.¹³⁸ Valójában, ahogy az EuB is rávilágított a már említett *Mediakabel-ügyben*, a lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás csupán kettő, de lényeges ponton tér el egymástól: egyrészt a felhasználó számára rendelkezésre álló választási és befolyásolási lehetőségekben, másrészt a társadalomra gyakorolt hatásukban.¹³⁹

A két szolgáltatástípus definiálását megelőzően a direktíva Preambuluma számos ismertetőjegyet rögzíti a gyűjtőfogalomként használt audiovizuális médiaszolgáltatásnak, illetve a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásnak.

1. Az *audiovizuális médiaszolgáltatások* ugyanúgy kulturális, mint gazdasági szolgáltatások. [(3) Preambulum-bekezdés]

2. Az *audiovizuális médiaszolgáltatás* fogalma kizárólag azon tömegkommunikációs audiovizuális médiaszolgáltatásokat foglalja magában, amelyeket a közvélemény széles rétegeinek szánnak, és amelyek azt egyértelműen befolyásolhatják. Az irányelv hatálya kiterjed a gazdasági tevékenység minden formájára, ezen belül a közszolgálati vállalkozások tevékenységére is, de nem terjed ki az olyan tevékenységekre, amelyek alapvetően nem gazdasági jellegűek és nem állnak versenyben a televíziós műsorszolgáltatással, mint például a magáncélú weboldalak fenntartása, továbbá az olyan szolgáltatások, amelyek során magánszemélyek saját maguk által készített audiovizuális tartalmakat tesznek hozzáférhetővé vagy terjesztenek azok azonos érdeklődési körű közösségeken belüli megosztása és cseréje céljából. [(16) Preambulum-bekezdés]

3. Az *audiovizuális médiaszolgáltatás* fogalma a tömegkommunikációs médiaszolgáltatásnak a nagy nyilvánosságot tájékoztató, szórakoztató és nevelő funkcióját fedi le, és magában foglalja az audiovizuális kereskedelmi közleményt, de kizárja a magánlevelezés különböző formáit, például a korlátozott számban küldött elektronikus leveleket. Továbbá nem tartoznak a fogalom alá azon szolgáltatások sem, amelyek elsődleges célja nem a műsorszolgáltatás, bár esetleg kapcsolódik hozzájuk audiovizuális tartalom. Ilyen például olyan weboldalak fenntartása, amelyek csupán kiegészítésképpen tartalmaznak

¹³⁸ KOLTAY András et al: A médiaszolgáltatás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/4. 72.

¹³⁹ C – 89/04. sz. *Mediakabel BV kontra Commissariaat voor de MEDIA* (EBHT 2005. I-4891. o.)

audiovizuális elemeket vagy a pénzbeli tétre játszott szerencsejátékok a szerencsejátékot közvetítő műsorok kivételével. [(18) Preambulum-bekezdés]

4. A *televíziós műsorszolgáltatás* magában foglalja az analóg és digitális televíziót, az élő streaminget, a webtelevíziót és a közel igény szerint lekérhető videót, de a lekérhető videó például egy lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás. [(20) Preambulum-bekezdés]

5. A *lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások* a televíziós szolgáltatásokhoz hasonlóak, vagyis ugyanazon közönségért versengenek, mint a televíziós műsorszolgáltatások, és a felhasználók a szolgáltatás jellegéből és a hozzáférés módjából kiindulva érthető módon elvárhatják, hogy az ezen irányelv hatálya alá tartozó szabályok szerinti védelemben részesüljenek. [(17) Preambulum-bekezdés]

Hangsúlyozandó, hogy a (25) Preambulum-bekezdés előírja, hogy a fogalomban rögzített, továbbá a (16) - (23) Preambulum-bekezdésekben megállapított jellemzőknek egyidejűleg kell fennállniuk.

A fent említett jellemzőket követően az irányelv a következő definíciókat adja:

a) Audiovizuális médiaszolgáltatás: „a Szerződés 49. és 50. cikkének értelmében vett olyan szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, és amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy nevelés céljából a közönséghez történő eljuttatása a 2002/21/EK irányelv 2. cikkének a) pontja értelmében vett elektronikus hírközlő hálózaton keresztül. Az ilyen audiovizuális médiaszolgáltatás vagy az ezen cikk e) pontjában meghatározott televíziós műsorszolgáltatás, vagy az ezen cikk g) pontjában meghatározott lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás, és/vagy audiovizuális kereskedelmi közlemény.” (1. cikk a) pont)

A fogalom egyes elemei tekintetében a 23. Preambulum-bekezdés leszögezi, hogy az audiovizuális médiaszolgáltatás definiálása szempontjából alapvető fontosságú a szerkesztői felelősség.¹⁴⁰ A szerkesztői felelősség valamelyest eltérően értelmezendő a lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás esetén, jellegükből adódóan. Mindkét esetben lényegében a műsorszámok kiválasztása és összeállítása során megvalósuló tényleges

¹⁴⁰ (23) preambulumbekkezdés: A médiaszolgáltató és így az audiovizuális médiaszolgáltatás fogalmának meghatározása szempontjából alapvető fontosságú a szerkesztői felelősség fogalma. A tagállamok az ezen irányelv végrehajtásához szükséges rendelkezések elfogadásakor a szerkesztői felelősség fogalom meghatározásának további vonatkozásait, nevezetesen a "tényleges ellenőrzést" is megállapíthatják. Ez az irányelv nem érinti a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben (elektronikus kereskedelemről szóló irányelv) [16] megállapított felelősség alóli mentességeket.

ellenőrzést jelenti, de míg a lineáris médiaszolgáltatás vonatkozásában a műsorszámok időbeli összeállítása, a lekérhető médiaszolgáltatások esetén a műsorkínálat összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzésről van szó.¹⁴¹ Maga a direktíva nem határozza meg a tényleges ellenőrzés fogalmát, azt a tagállamok az irányelv implementálásakor maguk alakíthatják ki.

b) Lineáris audiovizuális médiaszolgáltatás: „*a médiaszolgáltató által nyújtott, műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését lehetővé tévő audiovizuális médiaszolgáltatás.*” (1. cikk e) pont)

A fogalom tekintetében maga az irányelv meghatározza, hogy mi minősül műsorszámnak.¹⁴² Emellett „enyhíti” az egyidejű megtekintés elvárását, lehetővé téve a közel egyidejű megtekintést „a közvetítés és műsorszolgáltatás vétele közötti, a közvetítés folyamatához kapcsolódó technikai okokra visszavezethető rövid időeltolódás miatt”¹⁴³.

c) Lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás: „*olyan, médiaszolgáltató által nyújtott audiovizuális médiaszolgáltatás, amelyben a médiaszolgáltató által összeállított műsorkínálat alapján a felhasználó egyéni kérés alapján, az általa kiválasztott időpontban tekintheti meg a műsorszámokat.*” (1. cikk g) pont)

2007-es irányelv egységes, kodifikált szövege 2010-ben született meg a **2010/13/EK irányelv**vel. Ez, a ma hatályos direktíva lényegében nem változtatott az audiovizuális médiaszolgáltatás fogalmán, mindössze a közönséghez való eljuttatás harmadik céljaként a nevelés helyett az *oktatást* jelöli meg.¹⁴⁴ A vizsgálat alá vont két szolgáltatástípus fogalma szintén változatlan maradt.¹⁴⁵

¹⁴¹ 1. cikk c) "szerkesztői felelősség": a műsorszámok kiválasztása és összeállítása – televíziós műsorszolgáltatás esetében a műsorszámok időbeli összeállítása, lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások esetében pedig a műsorkínálat összeállítása – során megvalósuló tényleges ellenőrzés. A szerkesztői felelősség nem eredményez szükségszerűen a nemzeti jog szerinti jogi felelősséget a nyújtott tartalom vagy szolgáltatás tekintetében;

¹⁴² 1. cikk b) "műsorszám": hangos vagy néma mozgóképek sorozata, amely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a televíziós műsorszolgáltatásával összehasonlítható. Műsorszámok magukban foglalják például az egész estés filmeket, sporteseményeket, vígjátékokat, dokumentumfilmeket, gyermekműsorokat és az eredeti drámákat;

¹⁴³ (24) preambulumbekzdés: A televíziós műsorszolgáltatás összefüggésében az egyidejű megtekintés közel egyidejű megtekintést is jelent a közvetítés és műsorszolgáltatás vétele közötti, a közvetítés folyamatához kapcsolódó technikai okokra visszavezethető rövid időeltolódás miatt.

¹⁴⁴ 1. cikk a) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott olyan szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséggel rendelkezik, és amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a közönséghez történő eljuttatása a 2002/21/EK irányelv 2. cikkének a) pontja értelmében vett elektronikus hírközlő hálózaton keresztül. Az ilyen audiovizuális médiaszolgáltatás vagy az ezen cikk e) pontjában meghatározott televíziós műsorszolgáltatás, vagy

2.2. Az (audiovizuális) médiaszolgáltatás, valamint a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatás meghatározása és jellemzése a hazai jogszabályokban

2.2.1. Az (audiovizuális) médiaszolgáltatás

Hazánkban 2010 óta a médiaszolgáltatásokra vonatkozó rendelkezéseket két törvény, az Smtv. és az Mttv. tartalmazza. Mindkét jogszabály megadja a médiaszolgáltatás és annak általam vizsgálat alá vont típusainak fogalmát, valamint az Mttv. „Értelmező rendelkezései” között definiálja az audiovizuális médiaszolgáltatást: *„hangos vagy néma mozgóképeket, állóképeket tartalmazó műsorszámokat bemutató médiaszolgáltatás”*. (203.§ 1.) Megjegyzendő, hogy a hatályos hazai törvények a korábbiakhoz hasonlóan továbbra is szabályozási hatályuk alá vonják a rádiós médiaszolgáltatásokat is az audiovizuális médiaszolgáltatások mellett.

Az Smtv. és az Mttv. megfogalmazása alapján a médiaszolgáltatás *„az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott, önálló, üzletszerűen - rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett - végzett gazdasági szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a nyilvánossághoz való eljuttatása valamely elektronikus hírközlő hálózaton keresztül”*.¹⁴⁶

Ehhez képest az AVMSD 1. cikk a) pontja szerint az audiovizuális médiaszolgáltatás *„az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott olyan szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséggel rendelkezik, és amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából a közönséghez történő eljuttatása a 2002/21/EK irányelv 2. cikkének a) pontja értelmében vett elektronikus hírközlő hálózaton keresztül. Az ilyen audiovizuális médiaszolgáltatás vagy az ezen cikk e) pontjában meghatározott televíziós műsorszolgáltatás, vagy az ezen cikk g) pontjában meghatározott lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás; audiovizuális kereskedelmi közlemény”*.

az ezen cikk g) pontjában meghatározott lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás; audiovizuális kereskedelmi közlemény.

¹⁴⁵ AVMSD 1. cikk

e) „televíziós műsorszolgáltatás” (azaz lineáris audiovizuális médiaszolgáltatás): a médiaszolgáltató által nyújtott, műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését lehetővé tévő audiovizuális médiaszolgáltatás;

g) „lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás” (azaz nem lineáris audiovizuális médiaszolgáltatás): olyan, médiaszolgáltató által nyújtott audiovizuális médiaszolgáltatás, amelyben a médiaszolgáltató által összeállított műsorkínálat alapján a felhasználó egyéni kérés alapján, az általa kiválasztott időpontban tekintheti meg a műsorszámokat;

¹⁴⁶ Smtv. 1.§ 1. és Mttv. 203.§ 40.

Összehasonlítva a két meghatározást, mindkettő az (audiovizuális) médiaszolgáltatás tartalmi elemeként határozza meg az alábbiakat:

- *az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkében meghatározott olyan szolgáltatás,*
- *amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséggel rendelkezik,*
- *amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy oktatás céljából*
- *a nyilvánossághoz való eljuttatása*
- *elektronikus hírközlő hálózaton keresztül.*

Ugyanakkor az irányelv és a médiajogforrásaink által adott definíció között eltérés mutatkozik a tekintetben, hogy a hazai jogalkotó beépítette a médiaszolgáltatás fogalmába annak a direktíva Preambulumában található jellemzőjét, nevezetesen, hogy gazdasági szolgáltatásról van szó.

A fent ismertetett definíció alapján leszögezhetjük, hogy egy szolgáltatás kizárólag abban az esetben minősíthető médiaszolgáltatássá, amennyiben négy fogalmi elem, azaz

1. gazdasági szolgáltatási jelleg,
2. szerkesztői felelősség,
3. tájékoztatási, szórakoztatási vagy oktatási cél, valamint
4. a nyilvánossághoz való eljuttatás elsődleges célként,

együttes fennállása megállapítható, amelyek valójában a definíció dinamikus értelmezését garantálják a jövőbeli technikai-műszaki fejlődésre tekintettel.¹⁴⁷

A *szolgáltatás* meghatározásakor a jogalkotó az Európai Unió működéséről szóló szerződés 56. és 57. cikkét hívja segítségül.¹⁴⁸ A szolgáltatás jellemzője, hogy *gazdasági*, amely kritérium, ahogy a hazai fogalom is mutatja, akkor teljesül, ha

¹⁴⁷ KOLTAY et al, 2011. 74.

¹⁴⁸ 56. cikk (az EKSz. korábbi 49. cikke)

Az alábbiakban megállapított rendelkezéseknek megfelelően tilos az Unión belüli szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó minden korlátozás a tagállamok olyan állampolgárai tekintetében, akik nem abban a tagállamban letelepedettek, mint a szolgáltatást igénybe vevő személy.

Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében e fejezet rendelkezéseit kiterjesztheti harmadik országok olyan állampolgárait, akik szolgáltatásokat nyújtanak és az Unió területén letelepedettek. 57. cikk (az EKSz. korábbi 50. cikke)

A Szerződések alkalmazásában „szolgáltatás” a rendszerint díjazás ellenében nyújtott szolgáltatás, ha nem tartozik az áruk, a tőke és a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések hatálya alá.

Szolgáltatásnak minősülnek különösen:

- a) az ipari jellegű tevékenységek;
- b) a kereskedelmi jellegű tevékenységek;
- c) a kézműipari tevékenységek;

1. üzletszerű tevékenységről és
2. önálló gazdasági szolgáltatásról van szó.

Az üzletszerűség akkor áll fenn, ahogy az Smtv. és az Mttv. meghatározása is rögzíti, ha

1. rendszeresen,
2. nyereség elérése érdekében,
3. gazdasági kockázatvállalás mellett végzett tevékenységről van szó.

„A rendszeresség egyfajta periodikusságot, folyamatosságot feltételez.”¹⁴⁹ Az EuB a *Bond van Adverteerders*-ügyben akként foglalt állást, hogy egy tevékenység akkor minősül szolgáltatásnak, ha ellenérték fejében történik, de az közömbös, hogy ki fizeti meg az ellenértéket a szolgáltatónak.¹⁵⁰ Tehát a nyereség, az ellenszolgáltatás tágan értelmezendő, nem szükségszerű, hogy azt a szolgáltatást igénybe vevő fizesse. Viszont elegendő a nyereségre való törekvés, ugyanakkor annak hiánya esetén már nem beszélhetünk szolgáltatásról.¹⁵¹ A gazdasági kockázatvállalás hiánya is kizárja, hogy gazdasági szolgáltatásról beszéljünk.

A médiaszolgáltatás jellemzőit elemző *Koltay András és szerzőtársai* szerint az önálló jelleg nem állapítható meg, ha a szolgáltatás szorosan és elválaszthatatlanul kapcsolódik egy nem médiaszolgáltatást vagy sajtóterméket nyújtó gazdasági tevékenységhez. Álláspontjuk szerint az önálló jelleg megléte esetről esetre vizsgálandó, valamennyi körülményt mérlegelve kell megítélni a nem médiaszolgáltatást vagy sajtóterméket nyújtó gazdasági tevékenység és a hozzá kötődő tájékoztatást, információcserét nyújtó szolgáltatás kapcsolatát a tekintetben, hogy utóbbi önálló vagy kiegészítő jellegű-e.¹⁵²

A szerkesztői felelősség hazai meghatározása megfelel az AVMSD által adott definíciónak, azaz „a szerkesztői felelősség a médiatartalom kiválasztása és összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzésért való felelősséget jelenti, és nem eredményez szükségszerűen jogi felelősséget a médiaszolgáltatás tekintetében”.¹⁵³ Ahogy már szó volt róla, a szerkesztői felelősség a lineáris médiaszolgáltatásnál a műsorrend, azaz a műsorszámok közzétételi helyének és idejének kijelölésére, a lekérhetőnél a műsorválaszték összeállítására vonatkozik.¹⁵⁴ A definíció alapján a következők érdemelnek kiemelés. A

d) a szabadfoglalkozásúként végzett tevékenységek.

¹⁴⁹ KOLTAY et al, 2011. 76.

¹⁵⁰ C-352/85. sz. Bond van Adverteerders és társai kontra holland állam (EBHT 1988, 02085. o.)

¹⁵¹ KOLTAY et al, 2011. 76.

¹⁵² KOLTAY et al, 2011. 77.

¹⁵³ Smtv. 1.§ 2. és Mttv. 203.§ 41.

¹⁵⁴ KOLTAY et al, 2011. 79.

szerkesztői felelősség hatékony kontroll gyakorlását jelenti a műsorszámok kiválasztásakor vagy azok műsorkatalógusba gyűjtésekor. Ennek alapján a tartalom szerkesztettsége azt jelenti, hogy médiaszolgáltatás mindig több műsorszám összeállításával keletkezik.¹⁵⁵ A szerkesztői felelősség meghatározásának fontosságára a szakirodalom is felhívja a figyelmet, mivel iránymutatást ad a műsorszolgáltató személye tekintetében, aki felelős vagy felelőssé tehető a nem kívánatos tartalomért.¹⁵⁶

A *médiaszolgáltatás „céljainak”* magyarázata, hogy mind az irányelv, mind a hazai szabályozás a tömegkommunikációs tevékenységet, annak egyes formáit vonják hatályuk alá. Valójában a tömegkommunikáció¹⁵⁷ szándékai megfelelnek az (audiovizuális) médiaszolgáltatás fogalmába beépített funkcióknak, mint a tájékoztatás (hírek, adatok, képek, tények összegyűjtése, tárolása, feldolgozása, nyilvánosságra hozatala, terjesztése), az oktatás (a tudományos, kulturális, művészeti ismeretek terjesztése, az egyén ízlésének, ismereteinek fejlesztése, alakítása), és a szórakoztatás.¹⁵⁸ Az ORTT 1476/2002. (X.3.) határozata alapján a szórakoztatás, mint cél, a kikapcsolódás nyújtásában ragadható meg.

Végül a *nyilvánossághoz való eljuttatásról*, mint elsődleges célról, a következők mondhatók el. A nyilvánossághoz való eljuttatás fogalmát az Infotv. rögzíti az értelmező rendelkezései között, amely szerint a „*nyilvánosságra hozatal az adat bárki számára történő hozzáférhetővé tétele*”.¹⁵⁹ A fogalomból következően az adathoz hozzáférők száma irreleváns, valójában az elérhetőségen, a hozzáférhetővé váláson van a hangsúly. Tehát, ahogy a szakirodalom is alátámasztja, a nyilvánossághoz való eljuttatás célja nem feltétlenül azt jelenti, hogy a médiatartalomhoz ténylegesen hozzá is fér a társadalom bármely tagja, hiszen a tömegkommunikáció végső soron a médiatartalom nagyközönséghez való eljuttatását jelenti.¹⁶⁰ Ugyanakkor, ezzel összefüggésben *Koltay és társai* megjegyzik, hogy egy esetleges jogsértés esetén már releváns lehet, hogy a nyilvánosság milyen széles köre fért hozzá a jogsértő tartalomhoz.¹⁶¹

¹⁵⁵ POLYÁK, 2007. 11.

¹⁵⁶ MCGONAGLE– VAN LOON, 2002. 12.

¹⁵⁷ „A tömegkommunikáció az a folyamat, amelynek során az üzenet, az információ a forrástól az erre szakosodott intézményekben tevékenykedő szakemberek által feldolgozva, technikai közvetítők, úgynevezett médiumok révén jut el az emberek kisebb-nagyobb csoportjaihoz, összefoglalóan a nagyközönséghez.”

GÁLIK – POLYÁK, 2005. 18.

¹⁵⁸ PETE Krisztián – CSISZÉR Annamária – PALOVITS Ildikó (Szerk.): *A kommunikáció funkciója*. Kommunikációtudományi Nyitott Enciklopédia, AKTI, 2010. június 30.

¹⁵⁹ Infotv. 3.§ 12.

¹⁶⁰ KOLTAY et al, 2011. 83. és GÁLIK – POLYÁK, 2005. 18.

¹⁶¹ KOLTAY et al, 2011. 83.

2.2.2. A lineáris médiaszolgáltatás

Az Smtv. és az Mttv. szerint a lineáris médiaszolgáltatás „a médiaszolgáltató által nyújtott, műsorszámok műsorrend alapján történő egyidejű megtekintését, illetve meghallgatását lehetővé tevő médiaszolgáltatás”.¹⁶² A definícióból kitűnik az a korábban már hivatkozott jellegzetessége a hazai szabályozásnak, hogy ellentétben az uniós direktívával, annak hatálya a rádiós médiaszolgáltatásra is kiterjed. A fogalom elsősorban a hagyományos televíziós és rádiós műsorszolgáltatást foglalja magában, de a technológiai fejleményeknek köszönhetően ide tartozik minden olyan médiaszolgáltatás, amely a technológia-semlegesség elvére tekintettel a szolgáltatás elérését biztosító platformtól függetlenül egyidejű, „online” fogyasztást tesz lehetővé, mint például egy webes rádió vagy televízió.

A lineáris médiaszolgáltatás legfontosabb eleme a műsorszám, a műsorrend és az egyidejű közvetítés, illetve ahogy az EuB a *Mediakabel-ügyben* leszögezte döntő kritériuma a képek közönségnek, azaz határozatlan számú lehetséges televíziónézőnek történő közvetítése.

A *műsorszám* fogalmát, hasonlóan az AVMSD-hoz, megtaláljuk az Smtv. és az Mttv. Értelmező rendelkezései között is, amelyek szerint a „*műsorszám hangok, illetőleg hangos vagy néma mozgóképek, állóképek sorozata, mely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a rádiós vagy televíziós médiaszolgáltatáshoz hasonlítható*”.¹⁶³ Megjegyzendő, hogy a fogalom második fordulata a lekérhető médiaszolgáltatásokra utal, ahol szintén műsorszámok felhasználókhöz történő eljuttatásáról van szó, csak műsorkínálatba szerkesztve. Továbbá a fogalomból egyértelművé válik, hogy nem csak hangos, hanem néma képek (némafilm esetén), illetve nem csak mozgó-, hanem állóképek (például fotók) is a műsorszám részét képezhetik.

A *műsorrend* fogalmát, az AVMSD-hoz hasonlóan, egyik médiajogszabályunk sem definiálja. A műsorrend a nemzetközileg használt *scheduling* kifejezésnek felel meg, amely a műsorszám helyének, közzétételi idejének meghatározását jelenti. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy az, hogy a médiaszolgáltató a lineáris médiaszolgáltatást műsorrend alapján teszi elérhetővé, azt jelenti, hogy időben rendszerezett műsorszámokat nyújt a televíziónézőknek.¹⁶⁴ Ezt a megállapítást támasztja alá mind az AVMSD, mind a hazai

¹⁶² Smtv. 1.§ 5. és Mttv. 203.§ 36.

¹⁶³ Smtv. 1.§ 3. és Mttv. 203.§ 47.

¹⁶⁴ KOLTAY et al, 2011. 85.

törvényeink televíziós műsorszolgáltatásra adott definíciója, hiszen e szolgáltatásnál a szolgáltató egyidejű megtekintést tesz lehetővé, azaz ő határozza meg a közvetítés idejét.

A médiaszolgáltatásnál ismertetett *szerkesztői felelősség*, a tényleges ellenőrzés fogalma a lineáris médiaszolgáltatásra levetítve a médiatartalom kiválasztásakor és összeállításakor megvalósuló előzetes ellenőrzést és szerkesztést jelenti, amely során figyelembe kell venni a törvényi előírásokat.¹⁶⁵ A szerkesztői ellenőrzés tekintetében a műszaki képesítések is hasznosak lehetnek, de a műsor (a tartalom) megváltoztatására való képesség a szerkesztői kontroll legjobb indikátora.¹⁶⁶

2.2.3. A lekérhető médiaszolgáltatás

Az Smtv. és az Mttv. a következő definíciót adja a lekérhető médiaszolgáltatásra: „*olyan médiaszolgáltatás, amelyben a médiaszolgáltató által összeállított műsorkínálat alapján a felhasználó egyéni kérés alapján, az általa kiválasztott időpontban tekintheti, illetve hallgathatja meg a műsorszámokat*”.¹⁶⁷ Ilyen szolgáltatásnak minősülnek például az internetes vagy egyéb „elektronikus videotékákban” elérhető tartalmak.

Koltay és társai álláspontja szerint a lekérhető médiaszolgáltatás fogalma három kérdéskör vizsgálatát vonja maga után:

1. ki vagy mely vállalkozás minősülhet médiaszolgáltatónak,
2. az egyéni hozzáférés megvalósul-e az időbeli megválasztás lehetőségével is,
3. milyen szolgáltatástípus tartozik a médiaszolgáltatás körébe.

Az első kérdés tekintetében a szerkesztői felelősség vizsgálendő, hiszen az minősül médiaszolgáltatónak, aki szerkesztői felelősséget visel a médiaszolgáltatás tartalmának megválasztásáért és meghatározza annak összeállítását. Ez utóbbi, ahogy már említésre került, lekérhető médiaszolgáltatás esetén a műsorkínálat összeállítását jelenti. Bizonyos lekérhető szolgáltatásoknál maga a műsorterjesztő állítja össze a műsorkínálatot, tehát ebben az esetben a terjesztő médiaszolgáltatónak is minősül, mert szerkesztői tevékenységet végez. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy amennyiben a műsorkínálatot nem a szolgáltató, hanem például a felhasználó állítja össze, akkor nem beszélhetünk médiaszolgáltatásról. Továbbá kérdésként merülhet fel a gyakorlatban és nehézséget okozhat annak eldöntése, hogy kit terhel a direktívának való megfelelés kötelezettsége abban az esetben, ha például egy

¹⁶⁵ KOLTAY et al, 2011. 87.

¹⁶⁶ MCGONAGLE – VAN LOON, 2002. 12.

¹⁶⁷ Smtv. 1.§ 4. és Mttv. 203.§ 35.

műsorszolgáltató műsora lekérhető formában elérhetővé válik egy mobilszolgáltató hálózatán a végfelhasználók számára. Ilyenkor a műsorszolgáltatónak vagy a mobilszolgáltatónak kell az irányelvben előírtaknak megfelelni? A szerkesztői felelősség fogalma alapján azt mondhatjuk, hogy utóbbi tartozik felelősséggel, amennyiben bármilyen szerepet játszik a műsorok összeállításában.¹⁶⁸

A lekérhető médiaszolgáltatás esetén megvalósuló egyéni, egyedi hozzáférés a lineáris médiaszolgáltatástól való megkülönböztető tulajdonságként aposztrofálható, vagyis a szolgáltatás esetén *point to point* (egyőtől egy számára közvetített) szolgáltatásról van szó, hiszen a felhasználó a műsorkínálat alapján fér hozzá a műsorszámokhoz ellentétben a *point to multipoint* (egyőtől sokak számára közvetített) lineáris szolgáltatásokkal, ahol egyidejű, műsorrend alapján történő hozzáférésről beszélünk.

Végül a harmadik kérdést illetően azt mondhatjuk, hogy a lekérhető médiaszolgáltatás tárgya is a műsorszám. Ez a kérdés mélyebb elemzést igényel, hiszen az AVMSD azon megállapításából kell kiindulni, hogy a lekérhető médiaszolgáltatások a televíziós műsorszolgáltatásokhoz hasonlóak, vagyis ugyanazért a közönségért versenyeznek, azaz a médiafogyasztóknak szánják őket és a felhasználók is a szolgáltatás jellegéből és a hozzáférés módjából kiindulva érthető módon elvárhatják, hogy az ezen irányelv hatálya alá tartozó szabályok szerinti védelemben részesüljenek.¹⁶⁹ A hazai szabályozást tekintve ez a hasonlóság a műsorszám korábban említett fogalmában jelenik meg: „műsorszám hangok, illetőleg hangos vagy néma mozgóképek, állóképek sorozata, mely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a rádiós vagy televíziós médiaszolgáltatáshoz hasonlítható”.¹⁷⁰ Ugyanakkor sem az AVMSD, sem a hazai médiatörvényeink nem konkretizálják, nem adnak iránymutatást, hogy forma és tartalom alapján mikor minősíthető egy szolgáltatás televíziós műsorszolgáltatáshoz hasonlóknak. Mindez a „hiányosság” megteremti annak a lehetőségét, hogy a technikai fejlődés révén megjelenő újabb szolgáltatások szintén a fogalom hatálya alá tartozzanak.¹⁷¹

¹⁶⁸ RIDGWAY, 2008. 109.

¹⁶⁹ AVMSD (24) preambulum-bekezdés: A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások jellegzetessége, hogy a televíziós szolgáltatásokhoz hasonlóak, vagyis ugyanazon közönségért versengenek, mint a televíziós műsorszolgáltatások, és a felhasználók a szolgáltatás jellegéből és a hozzáférés módjából kiindulva érthető módon elvárhatják, hogy az ezen irányelv hatálya alá tartozó szabályok szerinti védelemben részesüljenek. Ennek fényében, valamint a szabad mozgás és a verseny különbségeinek kiküszöbölése érdekében a „műsorszám” fogalmát dinamikusan kell értelmezni, figyelembe véve a televíziós műsorszolgáltatás területén végbemenő fejlődést.

¹⁷⁰ Smtv. 1.§ 3. és Mttv. 203.§ 47.

¹⁷¹ KOLTAY et al, 2011. 87-88.

Az AVMSD, illetve az Smtv. és az Mttv. vonatkozó rendelkezései értelmezéséhez segítséget adhat a brit szabályozóhatóság, az Ofcom számára az Essential Research által 2009-ben készített felmérés, amelyből megtudhatjuk, hogy a nézők milyen formai, illetve tartalmi jellemzők alapján tartanak egy szolgáltatást televíziószerűnek.¹⁷²

A felmérés a „TV- szerűség” (TV-like) „mozgatórugói” (drivers) között külön szól azon tartalmi és formai ismertetőjegyekről, amelyeket a nézők relevánsnak ítélték. Ennek alapján a következő tartalmi jellemzők érdemelnek kiemelés:

- szerepelt-e korábban televízióban,
- értéke, színvonala,
- célközönsége,
- címe,
- gyártója,
- formája.

A felmérésben megkérdezett nézők a jelentősebb TV műsorszolgáltatók által gyártott tartalmakat minősítették TV-szerűnek. Így, egy televíziós vígjátéksorozatból kevésbé családias környezetben, mint például a *Joost* honlapján¹⁷³ bemutatott epizódot nagyrészt TV-szerűnek ítélték. A műsorcím ismerete is fontos volt, mint az is, hogy professzionálisan előállított tartalomról volt-e szó. Továbbá a nézők inkább a hosszabb tartalmakat minősítették TV-szerűnek.

A tartalom csomagolása (packaging of content) tekintetében a következő jellemzők minősültek relevánsnak:

- a szolgáltatásnyújtó márkaneve,
- a tartalom megjelenítése,
- az ár.

Tehát a tartalomcsomagolás módja is jelentős volt annak eldöntésében, hogy egy kínálat TV-szerűnek minősül-e. Ez vonatkozott mind a szolgáltató ismertségére, mind a hírnevére, illetve arra a módszerre, ahogy a tartalmat a szolgáltatáson belül megjelenítették. A jó hírű, jól ismert szolgáltatók inkább TV-szerűnek minősültek a viszonylag ismeretlenekkel szemben. Továbbá, ha egy szolgáltatás professzionálisként jelent meg és könnyen hozzáférhető módon

¹⁷² The regulation of video-on-demand: consumer views on what makes audiovisual services “TV-Like” – a qualitative research report. Prepared by Essential Research, December 2009 (Továbbiakban: The regulation of video-on-demand)

¹⁷³ A Joost egy olyan audiovizuális médiaszolgáltató, ami televíziós műsorokat és egyéb videókat közvetít peer to peer technikával.

közvetítette a tartalmat, inkább TV-szerűnek minősült, mint azok a tartalmak, amelyek amatőrnek tűnő közvetítő közegen érkeztek, ahol a konkrét tartalmat nehezebb volt azonosítani. A felmérést készítők kíváncsiak voltak olyan lehetséges tényezők résztvevők általi értékelésére is, mint a műsor célja, műfaja, a tartalomhoz való hozzáférés módja. Ezeket a nézők kevésbé tartották fontosnak egy szolgáltatás TV-szerűnek minősítése tekintetében.¹⁷⁴

A lekérhető médiaszolgáltatások tárgyalásakor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy valójában olyan szolgáltatásokról van szó, amely átfedést jelent a televíziós műsorszolgáltatás és az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások között („elektronikus úton, távollevők részére, rendszerint ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelyhez a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg fér hozzá”¹⁷⁵.) A gyakorlatban előfordulnak olyan lekérhető médiaszolgáltatások, amelyek az *Elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK irányelv* által szabályozott információs társadalmi szolgáltatások is egyben. Ugyanakkor, miután az AVMSD által támasztott követelményeknek is megfelelnek, ez utóbbi irányelv alkalmazandó rájuk, a két direktíva esetleges konfliktusa esetén az AVMSD az irányadó. Ez a kiskorúak védelme szempontjából kifejezetten jelentős, hiszen az 2000/31/EK irányelv nem tartalmaz a gyermekeknek a tárgyi hatálya alá tartozó szolgáltatásokkal szembeni védelmére vonatkozó rendelkezéseket. A gyakorlatot tekintve a határvonalakat a tagállamoknak kell meghúzniuk - habár az AVMSD megadja a lekérhető szolgáltatások definícióját -, a szolgáltatások megkülönböztetéséhez a nemzeti szabályozóknak kell rögzíteniük olyan fogalmi elemek pontos definícióját, mint például hogyan lehet különbséget tenni a kereskedelmi és elsősorban nem kereskedelmi szolgáltatások között.

A lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatások külön-külön bemutatása mellett meg kell említeni annak a lehetőségét, hogy egy korábban lineáris médiaszolgáltatást később lekérhető formában is közzétegyenek a szolgáltatók. Ebben az esetben az AVMSD szerint nem szükséges a lekérhető szolgáltatásokra előírt szabályok alkalmazása a lineáris szolgáltatásokra megfogalmazott szabályokon túl.¹⁷⁶ Mindebből az következik, hogy „egy lineáris műsorszám tartalmát nem szükséges megváltoztatni azért, hogy az lekérhető formában is közzétehető

¹⁷⁴ The regulation of video-on-demand, 2009. 9-10.

¹⁷⁵ 98/48/EK irányelv által módosított 98/34/EK irányelv 1. cikk (2)

¹⁷⁶ AVMSD (27) preambulum-bekezdés: A televíziós műsorszolgáltatás jelenleg magában foglalja különösen az analóg és digitális televíziót, az élő streaminget, a webtelevíziót és a közel igény szerint lekérhető videót, míg a lekérhető videó például egy lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás. Általában a televíziós műsorszolgáltatás vagy az olyan televíziós műsorszámok tekintetében, amelyeket ugyanazon médiaszolgáltató lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásként is nyújt, ezen irányelv előírásai a televíziós műsorszolgáltatás, azaz a lineáris közvetítés követelményeinek teljesítésével teljesítettnek minősülnek. Amennyiben azonban különböző típusú szolgáltatásokat párhuzamosan kínálnak, de azok egyértelműen elkülönülnek egymástól, az irányelv minden egyes érintett szolgáltatásra alkalmazandó.

legyen, hiszen a lineáris műsorszámra vonatkozó tartalmi követelményeknek már megfelelt”.¹⁷⁷ Továbbá ez azt is jelenti, hogy „a műsorszám tartalmára nézve nem keletkezhetnek új kötelezettségek, a hozzáférés módjára tekintettel azonban a műsorszámnak meg kell felelnie a lekérhető médiaszolgáltatás jellegéből adódó speciális szabályoknak”.¹⁷⁸ Tehát, ha egy televíziós műsorszámmal azonos tartalmat később lekérhető formában nyújtanak, akkor az már lekérhető médiaszolgáltatásnak minősül attól függetlenül, hogy a lineáris szolgáltatásokra vonatkozó tartalmi előírások vonatkoznak rá, de azokon túl a lekérhető szolgáltatások anyagi és eljárási szabályai alkalmazandók rá.¹⁷⁹

2.3. A kiskorúak védelmének tartalmi és technikai okai

2.3.1. A kiskorúak védelmét indokoló tartalmak és műfajok

Az internet és az egyéb mobil eszközök mellett mind a mai napig a televízió a legtöbb gyermek által a legkönnyebben elérhető „társ” a mindennapokban. A szülők elmondása szerint mindösszesen a gyermekek 10%-a nem néz tévét, a hétköznapi napi tévézés átlaga pedig majdnem két óra esetükben. Érthetően ez az arány hétvégén magasabb, akkor a napi átlagos tévézési idő több mint 3 óra.¹⁸⁰

A fiatal generáció a médiában találkozik a fizikai és a társas világ jelenségeivel, belelát a felnőttek sok esetben példamutatónak nem mondható világába. Ez befolyásolja a gyermekek kapcsolatait, a kialakuló értékrendszerüket, hiszen a médiának jelentős szerepe van az értékek, a választások és az attitűdök alakításában. Mindezek fényében egyetértek *Lilia Raycheva* „Television: The Stepmother?” igen találó című tanulmányában rögzített azon megállapítással, miszerint „az új információs és kommunikációs technológiák által kínált termékek és szolgáltatások határozottan versenyben vannak a családi értékekkel és az iskolai tudással, sőt gyakran kihívást jelentenek ezek számára. Kétségtelen, hogy az e termékekből és szolgáltatásokból származó információk befolyásolják a gyermekek intellektusát, pszichéjét és viselkedését.”¹⁸¹

Ugyanakkor nem „hallgathatjuk el” azt a tényt, hogy annak ellenére, hogy a társadalom a televíziót tartja a gyermekeket leginkább befolyásoló médiumnak, nincs széleskörű egyetértés a tekintetben, hogy milyen hatással van a serdülőkre. Ennek egyik alapvető oka, hogy a televíziós csatornák különféle műsorokat közvetítenek, amelyek között találhatunk

¹⁷⁷ KOLTAY et al, 2011. 90.

¹⁷⁸ KOLTAY et al, 2011. 91.

¹⁷⁹ KOLTAY et al, 2011. 91.

¹⁸⁰ A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése, 2012. 43.

¹⁸¹ RAYCHEVA, Lilia: *Television: The Stepmother?* In: (Ed: Klimkiewicz, Beata) *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*. 2010. 125.

nevelési és ösztönző jellegűeket is, de természetesen olyanokat is, amelyek kegyetlen és nyomasztó tartalmat sugároznak.¹⁸² Hangsúlyozandó, hogy a műsorszámok „káros” tartalma tekintetében különbséget kell tenni az *ártalmas és jogellenes* tartalmak között.¹⁸³ Az első kategória azokat foglalja magában, amelyek csak a kiskorúak tekintetében negatív hatásúak, a felnőttek igényt tarthatnak és tartanak is ilyen tartalmakra erkölcsi megítélésüktől függetlenül. Ez arányos szabályozást és megfelelő technikai eszközök alkalmazását kívánja meg, hogy a társadalom 18 éven felüli tagjai hozzáférhessenek az ilyen tartalmakhoz, de a kiskorúakat távol tartsák a számukra ártalmas anyagoktól. Ezzel szemben a jogellenes tartalomhoz mindenki számára tilos a hozzáférés, ezek alapvető érdekeket sértenek. A tartalmak minősítésével összefüggésben komoly probléma, hogy az államok eltérően vélekednek azok ártalmas voltáról, nem azonos mértékben engedik a gyermekeknek a felnőttek világába való betekintést, eltérő korlátozásokat alkalmaznak, ami nemzetközi együttműködést és a fogyasztók tudatosságának növelését igényli.

Mindezen felfezető után nézzük, mely tartalmak és miért gyakorolnak negatív hatást a kiskorúak egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére. Bizonyára mindenki számára jól ismertek és már szinte „elcsépelteknek” tűnnek azok az okok, amelyek miatt a gyermekeket védeni kell a médiától¹⁸⁴ és a médiaszolgáltatásoktól, és amely okok miatt a televíziót - annak erős véleményalakító és magatartásformáló hatására tekintettel – gyakran romboló és káros jelenségnek tekintik a kiskorúak életében. Valójában ez a felfogás indokolja az állami beavatkozást a média szabadságába, amely beavatkozás a nem kívánatos tartalmaknak a hordozó médium jellegzetességeihez igazodó korlátozására, illetve a kívánatos tartalmak elérhetővé tételére irányul.¹⁸⁵ Tekintve a televízió negatív hatásairól szóló nagyszámú irodalmat, ezek bemutatására jelen dolgozat a lényegre fókuszálva vállalkozik.¹⁸⁶

¹⁸² RAYCHEVA, 2010. 127.

¹⁸³ A jogellenes és ártalmas tartalmak megkülönböztetését a dolgozat harmadik fejezetében bemutatott Zöld Könyv vezette be, erre tekintettel ezek részletesebb ismertetésére ott kerül sor.

¹⁸⁴ A média kifejezetést annak harmadik értelmében használom, elsősorban a televízión és az interneten érkező tartalomszolgáltatásra.

¹⁸⁵ GÁLIK – POLYÁK Gábor, 2005. 70.

¹⁸⁶ Ld. Bővebben: STACHÓ László – MOLNÁR Bálint: Médiaerőszak: tények és mítoszok, *Médiakutató*, 2003. tél – Erőszak rovat, TÓTH Tamás: *Médiaerőszak*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005., GERNBER, George: *A média rejtett üzenet*. Válogatott tanulmányok. Osiris Kiadó-MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport, Budapest, 2000., POSTMAN, Neil: *The Disappearance of Childhood*. W. H. Allen, London, 1983., TAPSCOTT, Don: *Growing Up Digital: The Rise of the Net Generation*. McCrawHill, New York, 1998.

2.3.1.1. Erőszak és szexualitás

Az **erőszak** fogalma, amely magában foglalja az interperszonális, a fizikai erőszak minden direkt formáját, beleértve a verbális erőszakot, ha az fizikai károkozással fenyeget,¹⁸⁷ a következőképp definiálható:

1. testi erő nyílt alkalmazása (akár fegyverrel, akár anélkül, akár a szereplő saját maga ellen, akár másokkal szemben alkalmazta),
2. az illető akarata ellenére (fizikai) fájdalom okozásával vagy megöléssel kikényszerített cselekvés,
3. illetve az ezekkel való fenyegetés a történet folyamán.

A televízió és az erőszak témája két oldalról közelíthető meg:

- a) erőszak a televízióban és
- b) a televízió által ösztönzött erőszak.

A televízióban látható erőszak kérdésében három szakirodalmi álláspont különíthető el:

- a) a televíziós erőszak a nézőket a képernyőn látottak utánzására ösztönözheti bizonyos körülmények között,
- b) a képernyőn látott erőszak a nézőket eltántoríthatja attól, hogy a valós életben erőszakot alkalmazzanak, illetve
- c) a nézők közömbössé válhatnak elfogadva a valós életben tapasztalt erőszakot.¹⁸⁸

A műsorok tartalmát figyelve elmondható, hogy leginkább a különböző súlyú erőszak – mint az öncélú¹⁸⁹ és az indokolatlan erőszak – igen gyakori megjelenítése vált ki aggodalmat a társadalom tagjaira gyakorolt hatása miatt. Ezt támasztja alá az NMHH által készített, „A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése” című kutatás is, amely rögzíti, hogy „a gyermekes szülők leginkább a médiumokban megjelenő erőszak (...) miatt aggódnak”.¹⁹⁰ A szakirodalomban számos, a médiaerőszak erőteljes jelenlétét hangsúlyozó munka született, amelyek szerint addig, amíg „a régi írók jól megfontoltan ábrázolták az erőszakot, mert céljuk volt vele, a mai média viszont csak a

¹⁸⁷ SZILÁDY Szilvia: *Erőszak és brutalitás a magyar televíziós műsorkínálatban*. (Továbbiakban: SZILÁDY, im.) [<http://www.c3.hu/~jelkep/JK993/szilady/szilady.htm> (2012.08.01.)]

¹⁸⁸ Bővebben: RAYCHEVA, 2010. 129-132.

¹⁸⁹ Öncélúnak tekintendő, ha csak a kár okozása, a másinak okozott fájdalom vagy a szórakoztatás, nézettség emelése a célja.

¹⁹⁰ A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése 2012. 8.

nézettség növelés miatt teszi ezt”.¹⁹¹ Az erőszak vonzza a nézőket. „Az emberek szeretik, ha a tévéműsor vicces és tele van akcióval. Ez így van mind a serdülők, mind a nagymamák esetében, valamint igaz a kőművesre és az adóügyi jogászra egyaránt.”¹⁹² Vagyis az erőszakra, mint ártalmas tartalomra az egész társadalom igényt tart. Viszont ezek, amellet, hogy a társadalom felnőtt tagjait is negatívan befolyásolhatják, a kiskorúakra még inkább negatív hatást gyakorolnak, ezért meg kell óvni őket a számukra ártalmas anyagoktól, amihez családi odafigyelés és megfelelő szabályozás szükséges. A gyermekek nem csak a felnőtteknek szánt műsorokban, hanem a nekik készült rajzfilmekben is igen gyakran találkozhatnak erőszakkal, vagyis a csatornák kínálatát az erőszak tematika uralja, legyen szó bármilyen műsorról is. Ezt támasztja alá *Posta János* szociológus véleménye is, aki szerint a „televíziós csatornák ontják az erőszakos képeket, az akciófilmekben tucatszám gyilkolják egymást a szereplők”.¹⁹³ Mindennek hatására az erőszak, az erőszakos érdekérvényesítés egyre inkább elfogadottá válik a mindennapokban, ahogy az EU szakemberei fogalmazzak: „az erőszakos képek és viselkedés közvetítése egyes médiumok bizonyos programjaiban (...) olyan értékrend kialakítását segíti a fiatalok körében, ahol az erőszak elfogadható viselkedésformaként jelenik meg”¹⁹⁴.

A média közvetítette erőszak gyakorisága révén nem meglepő, hogy a kommunikációtudományon belül kitüntetett szereppel bír. Az agresszió tanulmányozása messzire nyúlik vissza, az első kutatást 1910-ben Norvégiában végezték, és az erőszakkal kapcsolatos kutatások száma 1993-ban már elérte az 5000-et. A kutatók egy része a képernyőn megjelenő erőszaknak károsabb, mások kevésbé káros hatást tulajdonítanak. Az amerikai szakemberek szerint az agresszió agressziót szül, így a televízióban átélt agresszió a fiatalokban is ugyanolyan viselkedést vált ki. Ezzel ellentétben az angol szakemberek eltérő véleményt képviselnek, álláspontjuk, hogy az erőszak a televízió nélkül is mindenhol jelen van, így a televízió csak közvetetten tehető felelőssé a gyermekek viselkedéséért. Tehát a televíziós erőszak és a gyermekek viselkedése közötti összefüggés folyamatos vita tárgyát képezi. Valójában a kérdés az, hogy a televíziós erőszak jelentős társadalmi fenyegetést

¹⁹¹ BOKOR Tamás: Nem mese ez, gyermek! Stachó László és Molnár Bálint (Szerk.) A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták című könyvéről. *Médiakutató*, 2010. ősz, Kritika rovat, 111.

¹⁹² GERNBER, George: *A média rejtett üzenet*. Válogatott tanulmányok. Osiris Kiadó – MTA -ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport, Budapest, 2000. 30.

¹⁹³ <http://nol.hu/archivum/archiv-496378> (2012.08.01.)

¹⁹⁴ Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: A fiatalok bűnözés megelőzése. A fiatalok bűnözés kezelésének módjai és a fiatalok bűnözésére vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban (Hivatalos Lap C 110, 09/05/2006 o. 0075 – 0082), A fiatalok bűnözés okai 2.1.5.

jelent-e, amely a fiatal nézőket is agresszióra ösztönzi vagy esetleg csupán „mesterségesen vádolják állítólagos problémaként”.¹⁹⁵

Közelebbről vizsgálva a médiaerőszak megítélését, a következő álláspontok rajzolódnak ki a kutatók között. A médiaerőszak témájában született tanulmányok egy része közvetlen kapcsolatot vél felfedezni a televízióban tetten érhető bűncselekmények és a valós életben tapasztalható agresszió között. Guy Cumberbatch az Európa Tanácsnak készített *Media Violence: Research Evidence and Policy Implications* (Médiaerőszak: Kutatási eredmények és szakpolitikai vonatkozások) című jelentésében rávilágított, hogy a tanulmányok 77%-a azt az álláspontot képviseli, hogy a médiaerőszak kapcsolatba hozható az agresszióval.¹⁹⁶ Cumberbatch az Egyesült Államok *National Institution of Mental Health* (Mentális Egészség Nemzeti Intézet) 1982-es kiadványára hivatkozik, amely a következő megállapítást tette: a televíziós erőszak az azt néző gyermekeket és serdülőket agresszív magatartás tanúsítására ösztönzi.¹⁹⁷ A kutatók szerint különösen a fiatalabb, általános iskolás gyermekek „vannak veszélyben”. Egyes vélemények szerint korai életkorban az erőszakos televíziós műsorok irányába tanúsított preferencia előidézhethet agresszív szokásokat a későbbiekben. Von Feilitzen és Carlsson felhívja a figyelmet arra, hogy abban az esetben, ha elmulasztjuk kontrolálni az életünket, de rendelkezésünkre állnak erőszak alkalmazására való eszközök, akkor ezeket az eszközöket előbb vagy utóbb használni fogjuk, miután láttuk a televízióban, hogy ez milyen könnyen megtehető.¹⁹⁸

A kutatók másik csoportja kevésbé szélsőséges álláspontot képvisel a tekintetben, hogy milyen kapcsolat van a televíziós erőszak és a nézők agresszivitása között. Neil Postman egyik művében arra hivatkozik, hogy a két világháborút sem lehet összefüggésbe hozni valamely televíziós hatással, hiszen abban az időben nem volt széles körben elterjedt a televíziózás.¹⁹⁹ Egyes tanulmányok kifejezetten arra hívják fel a figyelmet, hogy a televízió pozitív hatást is gyakorolhat a gyermekekre, konstruktív társadalmi magatartást tanítva nekik. Ugyanakkor a pozitív hatás érvényesülését számos kutató szerint a szülői szerepvállalás

¹⁹⁵ RAYCHEVA, 2010. 128.

¹⁹⁶ CUMBERBATCH, Guy: *Media Violence: Research Evidence and Policy Implications*. Report prepared for The Council of Europe Directorate of Human Rights. Strasbourg, 1995.

¹⁹⁷ National Institution of Mental Health (DHHS): *Television and Behavior. Ten Years of Scientific Progress and Implications for the Eighties*. Volume I, Rockville, MD. 1982.

¹⁹⁸ VON FEILITZEN, Cecilia – CARLSSON, Ulla: *Promote or protect? - Perspectives on media literacy and media regulations*. UNESCO International Clearinghouse on Children, Youth and Media. Yearbook, 2003, Göteborg: Nordicom.

¹⁹⁹ POSTMAN, Neil: *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*. New York, Vintage Books, 1993.

hiánya akadályozza, mert a szülők elmulasztják elég korán megtanítani a gyermekeiknek, hogy miként váltsanak csatornát vagy kapcsolják ki a televíziót.²⁰⁰

Az álláspontok eltérése ellenére azt a szakemberek is elismerik, hogy a médiában megjelenő erőszak komoly problémákat generálhat a felnövekvő generáció életében, ugyanakkor magának az erőszaknak a hatása és befolyásoló képessége számos más tényezőtől is függ. Ilyen tényező a gyermekek életkora, személyisége, az erőszak megjelenítési formája. Ezen körülményeket szem előtt tartva a televízióban közvetített erőszak többek között akkor alkalmas a néző agresszivitásának növelésére,

1. ha a képernyőn vagy a filmszínházban, élő, valós szereplők előadásában jelenik meg, vagyis nem rajzfilm vagy tudományos-fantasztikus film,
2. ha az erőszakot tartalmazó program a valós élet eseményeit eredeti felvételen közvetíti,
3. ha gyermekek vagy serdülők a nézők.²⁰¹

Tehát „azt, hogy egy ember milyen hatást él át, nem csupán a látott erőszak határozza meg, hanem nagymértékben befolyásolják belső tulajdonságai, illetve egyéb külső körülmények is”²⁰². A néző kora mellett a neme és az egyéb személyiségjellemzői, valamint a szociális közege is befolyásolhatja, hogy az erőszak milyen hatást gyakorol rá. Az erőszak megjelenítését illetően az erőszak mértéke és ábrázolási módja, az erőszakot ábrázoló személy és az erőszakot megjelenítő műsor műfaja bír jelentőséggel. A néző személyét tekintve azt mondhatjuk, hogy a 12 éven aluli gyermekek a legveszélyeztetettebb csoport, náluk lenne leginkább szükség a szülői ellenőrzésre, a közös televízió-nézésre, a látottak megbeszélésére, amelyet tudatosítani kellene a gyermekek neveléséért felelős személyekben. A szociális közeg keretében elsősorban a szülői szokások lehetnek negatív példák, amennyiben ők maguk is az erőszakos műsorszámokat preferálják. Mindezeket összegezve azok a fiatalok a legveszélyeztetettebbek a médiaerőszak hatása által, akiknél mindhárom csoport kockázati tényezői jelen vannak.

Az erőszak hatásainak orvoslása, az erőszak megjelenítésének csökkentése nehéz és összetett feladatot, mert a szolgáltatók nem érdekeltek abban, hogy levegyék műsoraikról az erőszakos tartalmakat a hatalmas nézőszám miatt. Másik oldalról nézve sok családból hiányzik a szülői háttér a közös tévénézéshez, a látottak megbeszéléséhez, a gyermek tévénézési

²⁰⁰ RAYCHEVA, 2010. 129.

²⁰¹ SZILÁDY, im.

²⁰² GÖNCZÖL Katalin (Szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia*. Complex Kiadó, 2006. 263-264. (Továbbiakban: *Kriminológia – szakkriminológia*)

szokásainak ellenőrzéséhez. Mindez nagymértékben negatívan hat a viselkedési szokásokra, mind a külföldi, mind a hazai kutatások alátámasztják, „hogya a média – ha közvetetten is – kedvezőtlen szerepet játszik az erőszak fokozódásában és terjedésében”²⁰³.

Abban az esetben, ha elfogadjuk a média, mint ok és annak hatására tett cselekedetek, mint okozat között fennálló összefüggést, akkor a médiában látott erőszak legsúlyosabb következménye a gyermekek által elkövetett bűncselekmény. Ez az esetek túlnyomó részében úgy valósul meg, hogy a gyermekek nincsenek is tudatában a rájuk gyakorolt elementáris hatásnak.²⁰⁴ Ennek oka, hogy a képernyő előtt ülve megtartjuk a szabadsághitünket, de közben cselekvéseink irányát egyre jobban a média manipulálja, és a fiatal korosztály egyre gyakrabban az ott tapasztalt viselkedési formákat utánozza. Mivel a kiskorúak nagy része felnőtt felügyelete nélkül fér hozzá a káros tartalmakhoz, azokat egyedül nem megfelelően értelmezik, az egész életükre negatív befolyással lehet az ott látható gyakori erőszak és így „maguk is könnyebben nyúlnak az erőszakhoz”²⁰⁵. A filmekben látható emberölések és borzalmak, a híradók erőszakos, sokkoló képei, valamint a show műsorokban a résztvevők egymással szemben tanúsított magatartásformái láttán a fiatal korosztály fogékonná válhat hasonló magatartásokra. Tehát az erőszakos jelenetek megértése érdekében még nagyobb szükség van a pozitív tevékenységre, a szülők, illetve a pedagógusok munkájára, hogy felkészítsék a fiatal generációt a médiában látottak befogadására, az erőszak és az agresszió megértésére.

A fentiek alapján az erőszak hatása a következők szerint foglalható össze.

*„Pszichológiailag félelmet kelt a nézőkben, morálisan érzéketlenné teszi őket a szenvedés látványával szemben, végül a gyakorlati életben a látott erőszak mintául szolgálhat, utánzásra ösztönözhet különösen gyermekek között.”*²⁰⁶

Az erőszak médiában tetten érhető gyakoriságára és hatásaira tekintettel a fiatal generáció számára készült műsorok esetén különösen, de minden tartalom tekintetében kiemelt figyelmet kell fordítani az erőszak indokolt megjelenítésére és annak következményeinek bemutatására. Az erőszak egy olyan elem a műsorok klasszifikációja

²⁰³ Kriminológia – szakkriminológia, 368.

²⁰⁴ PARTI Katalin: Devianciák a virtuális valóságban, avagy a virtuális közösségek személyiségformáló ereje. *Infokommunikáció és Jog*, 2007/2. 58.

²⁰⁵ Kriminológia – szakkriminológia, 261.

²⁰⁶ CSÁSZI Lajos: A tévéerőszak kulturális politikája és szociológiája. *Iskolakultúra*, 2002/1. 95.

során, amelyet a médiaszolgáltatóknak értékelniük kell egyéb jellemzők mellett. Ennek ellenére arra is volt példa, hogy a műsorszolgáltatók 16 éven aluliaknak nem ajánlott besorolású műsorban tettek közzé olyan tartalmat, amely részletesen mutatta be a bérnyilkosságot, hangsúlyt fektetve az emberölési módokra és az áldozatok eltüntetésére.²⁰⁷ Az erőszak megjelenítése kapcsán külön kiemelést érdemelnek a horrorfilmek a káros pszichés hatásuk miatt. Az agresszió által kiváltott feszültséget a gyermekeknek „le kell vezetniük”, amely komoly szocializációs problémákat okozhat, amellet, hogy csökkent agyi aktivitást is előidézhet. A gyermekek ezekben a műsorokban az erőszak jutalmazott formáját látják, ami miatt ők is a konfliktuskezelés e módját választják a műsorokban látott elkövetők közömbösségét követve. A horrorfilmekkel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy van egy olyan csoportjuk, amely kifejezetten a serdülőknek készült, de szocializációjukra igen káros hatással bír. Ez az úgynevezett „tinédzserhorror”. Ilyen film a *Gyermekjáték*, a *Rémálom az Elm utcában* vagy a *Halloween*, amelyekben a fiataloknak egyedül kell harcolniuk egy gyilkossal és érvényesülniük kell a felnőtt társadalommal szemben. Ez példaként szolgálhat számukra, hogy hogyan kell harcolniuk a társadalomba való beilleszkedésért. A horrorfilmek mellett az akciófilmek is komoly problémát jelentenek, mert igen kedveltek a fiatalok körében, sőt „az akciófilmek erőszakos tévéhősei a tizenévesek legkedveltebb példaképei szerte a világon”²⁰⁸. Ugyanakkor ezek a filmek növelik az agresszivitás vonzerejét, mert az erőszak gyakran dicséretes és egyetlen lehetőségként jelenik meg bennük. Továbbá ezen alkotások oktatófilmekké válnak a bennük bemutatott rablás, ölés, zsarolás tekintetében. Így előfordulhat, hogy a kiskorúak kriminális magatartását egy más által elkövetett cselekmény megfigyelése előzi meg, amit utána a delikvens önmaga is kipróbál. Ezt *Szilády Szilvia* „Erőszak és brutalitás a magyar televíziós műsorkínálatban” című tanulmánya is alátámasztja, amely felhívta rá a figyelmet, hogy „több eset került napvilágra, ahol az akcióhősök követendő példává váltak (Rambo, Nindzsa harcosok), s ezek végzetes következményekkel jártak”.²⁰⁹

Az erőszak mellett komoly odafigyelést igényel a **szexualitás** mediális megjelenítése, amellyel összefüggésben a pornográfia generál egyre nagyobb aggodalmat. A gyermekek életében meghatározó, hogy miként találkoznak a nemiséggel, ezért elsősorban nem magával a szexualitás médiaszolgáltatásokban való megjelenése, hanem annak ábrázolási módjai okozhatnak súlyos problémákat. A médiában a szexualitás régóta nem tabu, a gyermekek

²⁰⁷ ORTT 665/2001 (VI.16.) határozat

²⁰⁸ LAJTÁR István: *A kiskorúak devianciája és a média összefüggései*. In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokúra*. III. Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület. 2006.

²⁰⁹ SZILÁDY, im.

mindennap találkoznak a szexualitást egyre nagyobb mennyiségben közvetítő tömegmédiával, ugyanakkor a szülő, illetve a pedagógus és a gyermek kapcsolatában sokáig kerülendő téma. Ez az ellentét gátlásokat, szexuális torzulásokat idézhet elő. A szexualitás, illetve a pornográfia különösen a 12-16 éves gyermekekre jelent veszélyt, mert ez az az életkor, amikor a szexualitáshoz való viszony megalapozódik. A pornográf, szexuális képek a gyermekek harmonikus, egészséges fejlődését veszélyeztetik, negatívan befolyásolják személyiségüket és szociális fejlődésüket. Korábbi médiahatóságunk, az ORTT is gyakran fellépett a szexualitás naturális, közömbös ábrázolása ellen, például, amikor a műsor a szerelmi kapcsolatban a partnert csak eszközként mutatta be és a szexuális kapcsolatot minden érzelemtől mentesnek tűntette fel.²¹⁰

A hazai törvények a besorolás esetén szólnak a pornográf tartalmakról és a szexualitásról, de a fogalmak meghatározását maguk a médiatörvények nem tartalmazzák. A definíció tekintetében jelenleg a Médiatanács később bemutatásra kerülő „klasszifikációs ajánlása” ad iránymutatást, de ennek ellenére volt példa a helytelen értelmezésre, amely következtében egy délutáni kibeszélő show-ban a gyermekek a pornográfiával, mint jó kereseti lehetőséggel találkoznak.

2.3.1.2. Televíziós show műsorok

A kereskedelmi televíziók elterjedése a műsorkínálatot minőségileg is megváltoztatta, megjelentek az elsősorban a közönség szórakoztatását szolgáló műfajok, a *beszélgetős műsorok* (talk show) és a *valóságshow-k* (reality show).

A talk show egyszerű sémákra épülő műfaj, amely olcsón, gyorsan elkészíthető, de hosszú ideig magas nézettséget biztosít a csatornák számára. Szereplői hétköznapi emberek, a nézők és a közönség mások magánéletébe nyerhetnek betekintést és az átélt pillanatok hatalmas befolyást gyakorolhatnak rájuk. A műsor jól megtervezett forgatókönyv alapján bonyolódik le: a műsorvezetőhöz vendégek érkeznek, akik megoldást keresnek problémáikra, ugyanakkor a műsorvezető konfrontálja az érintetteket, amely következtében a műsorok nézői tanúi lehetnek társadalmi normákat, jó ízlést sértő magatartásformáknak viták, erőszakos megnyilvánulások formájában. Mindemellett gyakran jelen van a családon belüli erőszak, a drogprobléma, de a műsor céljával ellentétben a megoldás elmarad.²¹¹

A reality show, mint műfaj története lassan 20 évre tekint vissza. A műfaj újdonsága megjelenésekor abban gyökerezett, hogy a nézők valódi emberekkel, azok valamelyest igazi

²¹⁰ ORTT 174/2007. (I.24.) határozat

²¹¹ Beszámoló, 2011. 147.

érzelmeivel, cselekedeteivel találkozhattak úgy, hogy a kamerák a lakók minden percét nyomon követték és az egész napos felvételtől a csatornák az általuk kiválasztott részleteket „bocsátották a közönség rendelkezésére”. A valóságshow-kban a szereplők egymással kialakított kapcsolata napról-napra formálódik, változik a szerkesztőktől kapott feladatok és természetesen az összezártság révén. A szerkesztők, sőt a nézők is beavatkoznak a lakók életébe sok esetben konfliktust generálva közöttük, például a kiszavazások révén. A szereplők közötti barátság eredendően kudarcra van ítélve, hiszen mindannyian a győzelemért küzdenek. Ez nagymértékben befolyásolja a műsorok tartalmára, amelyeket az idő múlásával egyre inkább a konfliktusok, a káros magatartásminták tarkítanak. Minderre tekintettel érthető, hogy a valóságshow-kkal szemben megfogalmazott kritikákat elsősorban az alapvető jogok és az emberi méltóság sérelme alapozza meg. A résztvevőknek nincs magánélete, lemondanak minden, az elhangzott szavaikhoz és róluk készített felvételekhez fűződő jogukról, „a teljes „rendelkezésre bocsátás” a jog alanyát képező egységes emberi személyt csaknem teljes mértékben tárgyasítja”.²¹²

A show műsorok viselkedésmintái, az általuk közvetített „könnyed” és „laza” életstílus a még fejlődésben lévő kiskorúakra, serdülőkre gyakorolja a legnagyobb hatást. Számukra negatív példával szolgálhatnak a saját kapcsolataik kialakítása, kezelése terén, hiszen nekik a látott élethelyzetek érdekes pillanatokot jelenthetnek, amelyek helyes vagy helytelen voltát még kellő tapasztalat és érettség hiányában nem tudják megfelelően megítélni. Emiatt, ahogy sokszor a hétköznapi eseményei, a valós élet szituációi, a gyermekek viselkedése is láttatja, a képernyő közvetítette magatartásminták hatása erősebb a szülői, nevelői útmutatásnál. Az efféle műsorokban tetten érhető az emberi és a személyiségi jogok semmibe vétele, az egymással szemben tanúsított megalázó, erőszakos viselkedés, amely a gyermekek társas kapcsolatában is gyakran előfordul. Továbbá a gyermekekre negatívan hat, hogy a show műsorok bővelkednek trágár beszédben, erőszakban, vitákban és gyakran előfordul bennük a konfliktusok nem megfelelő megoldása. Mindezek alapján e műsorok sokszor olyan mennyiségben tartalmazznak a kiskorúak egészséges fejlődésére káros tartalmi elemeket, hogy egyes részek sugárzását maga a korábbi médiahatóság is a legszigorúbb idősávban engedélyezte volna.²¹³ Mindezekre tekintettel javasolt lenne a show műsorokat magasabb besorolási kategóriába helyezni és csak késői időpontban közvetíteni, amikor a gyermekek nem láthatják őket, különös tekintettel arra, hogy a társadalom felnőtt tagjai is a valóságshow-

²¹² Beszámoló, 2011. 160-161.

²¹³ Ld.: ORTT 2316/2003. (XII.18.) sz. határozata

kat tartják a leginkább károsnak a gyerekekre az abban megjelenő nyelvhasználat, szexualitás és erőszak és egyéb ártalmas tartalmak miatt.²¹⁴

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kereskedelmi média, valamint az azzal párhuzamosan megjelent show műsorok eltérő véleményeket szültek a társadalomban. Egyfelől vannak, akik kritikával illetik „részint azért, mert folyamatosan megsértik a magánélet „szentségét”, részint azért, mert realista jellegüket hangsúlyozzák, mégis gyakran élnek fikciós eszközökkel, így „félrevezetik” a nézőket”²¹⁵. Mások a beszélgetős műsorok tekintetében eltérő álláspontot képviselnek, szerintük ezek „pozitív” szereppel bírnak napjainkban. *Jenei Ágnes* nézete, hogy „a talk-show-kban sokszínű, tágas, mindenki számára hozzáférhető nyilvánosság jelenik meg. A kereskedelmi televízió például ezen a műsoron keresztül vonja be egy közösség tagjait a társadalmi kommunikációba, beleszólási lehetőséget kínálva az adott közösség kulturális és morális értékeinek konstrukciójába. Ezzel norma- és identitásmegerősítő, valamint közösségintegritást elősegítő szerepet tölt be.”²¹⁶ Mindemellett létezik olyan felfogás, miszerint a beszélgetős műsorok által, a társadalmi normák „feje tetejére fordítására” is megmagyarázható. *Császi Lajos* véleménye, hogy a populáris kultúrán alapuló talk show mindezt azért teszi, hogy a nézők megvizsgálhassák, hogy a korábban elfogadott erkölcsi és társadalmi normák mennyire érvényesek napjainkban. *Császi* szerint a talk show hazai kritikája éppen abból fakad, hogy az állami kultúrpolitika kizárólag a „magaskultúrán” alapuló közszolgálati médiát tekinti kultúrának és ezzel szemben a populáris kultúrán alapuló talk show „értéktelen” műfaj.²¹⁷

2.3.1.3. Hírműsorok, brutalitás és tragédia, öngyilkosság

A *híradó* az egyik legerőszakosabb műfaj, a vér és az erőszak megjelenése nem újdonság, a nézők már hozzászoktak az efféle képanyagokhoz, némi közönnyel szemlélve azokat. A gyermekek esetében ennek sokkoló hatása nem vitatható. Mindezt tovább fokozza, hogy a hírműsorokban bemutatott negatív tartalmak során a megrázó jelenetek mellett mára már hanghatásokat is alkalmaznak a tudósításokat kisfilmekké varázsolva. A hírekben egyre több katasztrófa jelenik meg a látványosság igénye miatt. A ténytisztogatás helyett a szemtanúk megszólaltatása, a síró és a kétségbeesett, reményvesztett emberek kapnak

²¹⁴ A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése, 2012. 9-10.

²¹⁵ BAJOMI-LÁZÁR Péter: Népszerűtlen népszerűség. *Beszélő*. 2007/5.

[<http://beszelo.c3.hu/cikkek/nepszerutlen-nepszeruseg> (2013.08.17.)]

²¹⁶ JENEI Ágnes: Kereskedelmi televízió és demokrácia. *Médiakutató*, 2005 őszi, Bulvár Rovat [http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_03_0sz/01_kereskedelmi/] (2013.08.17.)]

²¹⁷ CSÁSZI Lajos: Segítség, a gyermekem pedofil áldozata lett! Egy Mónika-show ORTT-bírálatának kulturális kritikája. *Médiakutató*, 2011 tavasz, Bulvár Rovat [http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_01_tavasz/04_pedofil_aldozat] (2013.08.17.)]

központi szerepet. Ez által még nagyobb hatást gyakorolnak a nézőkre. Erre tekintettel javasolt lenne a médiaszolgáltatóknak azon elv mentén összeállítani műsorkínálatukat, hogy „a híradók, aktuális műsorok szerkesztői tartsák szem előtt, hogy este kilenc óráig sok gyermek ül a televízió előtt, s közülük nagy lehet azoknak a száma, akik 9 óra után is ott maradnak, különösen péntek és szombat esténként. Ezért a szerkesztők vigyázzanak az erőszakkal”²¹⁸. A szabályozás kialakítása során törekedni kellene arra, hogy az erőszak nevelő-tanító hatása és az áldozatoknak nyújtott segítség domborodjon ki, attól függetlenül, hogy a hírek figyelemmel kísérése nem olyan gyakori a kiskorúaknál, de a háttér-televíziózás is káros hatással bír. Mindennek fontossága abban gyökerezik, hogy az erőszak nevelő-tanító hatásának és a jogkövetkezmények hangsúlyozásának hiánya miatt a fiatalok nem látják a társadalom által elítélt magatartások negatív következményeit, így nem is számolnak azokkal. Így nincs, ami visszariassza a fiatal elkövetőket az egyre brutálisabb tettektől, amelyhez esetleg a híradásokból merítenek ötletet. Nap, mint nap szembesülhetünk olyan hírekkel, amelyek gátlástalan emberölési módszerekről számolnak be. Mindenki, így a fiatal generáció is hallhatott az iraki katonáról, aki egy 14 éves lányt erőszakolt meg, majd vele és családjával is végzett. Mindenki megismerhette annak a 27 éves fiatalembernek az esetét is, aki úgy vetett véget egy konfliktusának, hogy megölte vitapartnerét. A férfit megfojtotta, majd két segítőjével a Galgahévíz határában lévő erdőben elásta. Ezt a sort számos példával lehetne folytatni, amellyel összefüggésben azt tartom a legnagyobb hiányosságnak, hogy a jogkövetkezmények bemutatása, a szankció ismertetése elmarad. A fiatal generáció így nincs és nem is lehet tisztában azzal, hogy esetleges, büntetőjogilag is releváns cselekedetüknek milyen büntetőjogi következménye lehet.

Az NMHH 2011-es tevékenységéről készült Beszámolóból megtudhatjuk, hogy a Médiatanács is elismeri, hogy „a klasszifikációs törvénysértések többsége valamely film helytelen besorolásából fakad”, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a bűnesetek és tragédiák egyre inkább teret hódítanak a legkülönbözőbb műsorokban, mint a klasszifikálás hatálya alá nem tartozó, de tartalmuktól függően közvetítési időben korlátozott és akusztikus figyelmeztetéssel ellátandó hírműsorok vagy az időszerű eseményekkel foglalkozó műsorszámokban is. Ezt támasztja alá a 72/2010. (X. 12.) számú médiatanácsi határozat is, amelyben a hatóság a kiskorúak védelmére vonatkozó médiajogi szabályok megsértése miatt elmarasztalta a TV2-t a 2010. március 17-én sugárzott Aktív című magazinműsora miatt. A

²¹⁸ BBC Guidelines for Factual Programmes 14.3

szankciót egy családi tragédia feldolgozásmódja indokolta. Az összeállításban bemutatásra került a gyilkosság helyszíne, a rendőrök, a ház ablakában lévő gyermekjátékok és a gyilkos eszköz, amely többször is feltűnt a rajta lévő vérfoltokkal. A Médiatanács véleménye szerint „a családja és az önmaga ellen elkövetett erőszakos cselekmény kivitelezési módjának részletes verbális leírása, továbbá a helyszín és az eszköz bemutatása félelmet kelthetett a 16 év alatti nézőkben”. Ezt a félelemérzetet csak tovább fokozta a tragikus, szomorú hangvételű zenei aláfestés, szövegezés és a riport képi megformálása.²¹⁹

Az *öngyilkosság* médiabeli megjelenítésével kapcsolatban *Bodovich Jenő* média- és hírközlési biztos 2012-ben a következőket írta.²²⁰ Felhívta a figyelmet arra, hogy naponta több mint hat ember hal meg öngyilkosság miatt Magyarországon. Közöttük sok a fiatalok és a gyermek. Ez az arány magasabb azoknál, akik közúti balesetben veszítik el életüket. Ennek ellenére a médiában megjelenő, az elkövetés helyszínét és módját részletesen bemutató, öngyilkosságról szóló beszámolók a megelőzés helyett inkább hasonló tettekre indítanak azzal, hogy az öngyilkossági tudósítások a krízishelyzetben lévők számára egyfajta „megoldási mintát” közvetítenek, amellyel megerősíthetik az öngyilkossági szándékot. A biztos szándékerősítő tudósításoknak nevezi azokat az alkotásokat, amikor egy öngyilkosságról a média érezhetően szenzációhajász módon ad hírt, majd az eseményről indok vagy előkerült új ismeretek nélkül is újra és újra hírt ad, már megismert részleteket közöl. Gondoljunk az első szépségkirálynő esetére, aki gyógyszer bevitelével vetett véget életének. Ezt követően a médiában részletes tudósítások jelentek meg életéről, tetteiről, sőt nagy sikerű könyv, film, sláger is foglalkozott az esettel. Az esetet vizsgáló szakemberek megállapították, hogy a gyógyszer fogyasztása akkoriban számottevően csökkent, de a fiatal nők ugyanezzel a szerrel elkövetett öngyilkossága jelentősen megnövekedett. Nemrég, 2011 nyarán pedig két budaörsi lány haláláról lehetett hallani. Az elkövetési mód igen nagy médianyilvánosságot kapott és azóta többen vetettek véget életüknek ugyanezzel a módszerrel.

A fentiekre tekintettel a biztos 2012-ben ajánlást fogalmazott meg a megelőzés érdekében.²²¹ Ennek főbb elvei az alábbiak.

²¹⁹ Beszámoló, 2011. 18.

²²⁰ Az öngyilkosságról írtak Bodovich Jenő média- és hírközlési biztosnak a Magyar Nemzet 2012. szeptember 10-i számában megjelent írásán alapul. [http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/cikk/153349/A_media_szerepe_az_ongyilkossagok_megelozeseben#sthash.Tmz08DOe.dpuf (2013.08.21.)]

²²¹ A média- és hírközlési biztos ajánlása az öngyilkosságokról szóló tudósításokhoz. Budapest, 2012. március

1. Kerülendő az öngyilkosság ésszerű választásként vagy a problémák megoldásaként történő bemutatása.
2. Az egész lakosságot kell megszólítani az attitűdformálás, a problémaészlelés fejlesztése céljából.
3. Szükséges az öngyilkossággal kapcsolatban létező félreértések tisztázása. Ezáltal jobban megérthetővé válna maga a jelenség, korábban és adekvátabban lehetne figyelni az arra utaló jelekre, pszichés tünetekre.
4. Tekintettel arra, hogy az öngyilkossághoz vezető tényezők általában sokrétűek és összetettek, a sajtóban is kerülendő az öngyilkosság leegyszerűsített magyarázata.
5. Kerülendő az élményszerű tudósítás, mivel ez növelheti az azonosulás veszélyét, különösen a kritikus lelkiállapotban lévő személyeknél.
6. Az esemény leírása ne legyen szenzációkeltő, de egyben az öngyilkosság mindennaposként történő „beállítása” is helytelen.
7. Kerülni kell az ilyen hírek kiemelt helyen történő közlését és indokolatlan ismételtetését.
8. Kerülendő a befejezett öngyilkosság vagy kísérlet módszerének aprólékos, valamint a helyszín részletes bemutatása.
9. A képek, képanyag bemutatásában mértéktartóan kell eljárni.
10. Közszereplő vagy celeb öngyilkosságáról szóló tudósítás esetében különös óvatosságra van szükség.
11. Az öngyilkosságról csak akkor tudósítson a média, ha az elkerülhetetlen.
12. A hozzátartozók és az öngyilkosságban elhunytak méltóságának, személyiségi jogainak tiszteletben tartása kötelező. A média nem sértheti a kegyeleti jogokat. Résztét tanúsítandó az elhunytat gyászoló emberek iránt.
13. Tájékoztatást kell nyújtani, hogy a krízishelyzetben lévők, a veszélyeztetettek, az öngyilkost gyászolók hol kaphatnak segítséget.
14. Az öngyilkosságról szóló tudósításokban, a televíziós riportok végén állandóan szerepelnie kellene a krízishelyzetben lévők megsegítésére szolgáló ingyenes lelki elsősegély számnak.
15. Az internetről le kell venni minden öngyilkosságra biztató, módjaira ötletet adó honlapot.

2.3.2. Tartalomfogyasztást befolyásoló technikai fejlemények

A televíziózás gyermekekre gyakorolt ártalmas hatásának tartalom felőli megközelítése mellett ma már megkerülhetetlen, hogy ne szóljunk azokról a technikai változásokról, amelyek a gyermekek és média kapcsolatában is változásokat idéznek elő. „A védelem három pillére – az állam, a médiaipar, valamint a szülői, nevelői aktivitás – egyaránt nagy kihívások elé kerül a technológiai fejlődés során”,²²² ugyanakkor álláspontom szerint a napjainkban tapasztalható technikai, műszaki fejleményeket, mint ahogy magát a televíziót sem, nem ítéltjük meg kizárólag negatívan, hiszen számos előnyt produkálnak az egész társadalom, mind a felnőttek, mind a gyermekek számára. A média „megvetése” helyett két dologra kellene törekedni: egyrészt a lehető legnagyobb körütekintésre a család és a szabályozók részéről a mindennapi médiahasználat és a szabályok kialakítása során, másrészt az elfogadott rendelkezések hiánytalan érvényesítésére és tiszteletben tartására a hatáskörrel rendelkező szervek és a médiaszolgáltatók oldaláról.

A média világában bekövetkezett fejlemények közül mindenekelőtt a *megsokszorozódást* kell megemlíteni, amelynek több aspektusa létezik. A megsokszorozódás egyrészt arra utal, hogy a televízió megjelenése óta a családok sokszor nem elégednek meg egy készülékkel háztartásonként, és gyermekeiknek is vásárolnak. A megsokszorozódás másrészt az elérhető csatornák számának növekedését jelenti a digitális televíziózás elterjedésének köszönhetően. Ez egyrészt nagymértékű emelkedést eredményezett a műsoridőben, de ezzel együtt megnövelte a televízióban tapasztalt erőszakos jelenetek számát is.²²³ Ezzel összefüggésben megjegyzendő, hogy a gyártók egy idő után nem lesznek képesek lépést tartani a csatornák bővülésével, különösen amiatt, hogy csökken az egy csatornára jutó nézőszám, amivel párhuzamosan csökken az újabb műsorok finanszírozására fordítható pénz is. A csatornák bővülésének másik következménye lehet, hogy egyes esetekben a nézők egyre több csatornán ugyanazt a műsort nézhetik.²²⁴ Tehát ma a televíziós piac több ezer csatornát kínál, amelyek a legelszigeteltebb helyeket is eléri. Habár van néhány kifejezetten a gyermekközönséget célzó csatorna, de a legtöbb csatorna iránt a kiskorúak is érdeklődést mutatnak, és valójában felnőtt tartalmat keresnek.²²⁵ A csatornák számának emelkedése, a sokcsatornás televíziós megjelenése magával hozta azt a tendenciát, hogy Amerikához (USA és Kanada) hasonlóan Európában is technikai intézkedések bevezetését is kezdeményezték a

²²² BOKOR, 2010. 110.

²²³ RAYCHEVA, 2010. 126.

²²⁴ BUCKINGHAM, 2005. 39.

²²⁵ LEVESQUE, Roger J.R.: *Adolescent, Media and the Law. What Developmental Science Reveals and Free Speech Requires*. Oxford University Press, 2007. 4.

kiskorúak káros tartalmaktól szembeni védelme érdekében.²²⁶ Végül a megsokszorozódás harmadik jelentése arra utal, hogy a televízió-képernyő lehetőséget ad többféle felhasználási módra, mint a videózás vagy a számítógépes- és videojátékok. Utóbbiak Magyarországon és a fejlett nyugati társadalmakban egyre fontosabb helyet foglalnak el a gyermekek életében és egyre több időt töltenek az emberek a szórakozás e formájával.²²⁷

A megsokszorozódás mellett a technikai fejlemények közül kiemelendő az információs és kommunikációs technológiák közötti *konvergencia*.²²⁸ A fogalom az informatika, a távközlés és a média egyre szorosabb összefonódására utal a technológiák, a szolgáltatások és a piacok vonatkozásában.²²⁹ E jelenség következtében egyre jobban elmosódik a határ a lineáris „broadcast” és az interaktív „narrowcast” média között, például a digitális televíziózás vagy a video-on-demand lehetőségek révén. Ezen utóbbi új típusú szolgáltatások megjelenése a szabályozás mértékére is kihat tekintettel arra, hogy a felhasználó maga választja ki a megtekinteni kívánt tartalmat. Létezik olyan szakirodalmi álláspont, amely szerint a megváltozott fogyasztói magatartás vezet az állami szerepvállalás csökkenéséhez ellentétben a hagyományos televíziózással, amely esetén a néző passzív alanyként fér hozzá az egyidejűleg közvetített tartalomhoz, amely arra kötelezi az államot, hogy korlátokat határozzon meg a káros hatásokkal szemben.²³⁰

²²⁶ Bővebben: HAZAY István: *A hozzáférés korlátozására alkalmas megoldások a televíziós műsorszolgáltatásokban a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmében*. AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, Budapest, 2010. február, 44. szám

²²⁷ A számítógépes játékok kiskorúak életében betöltött szerepéhez, gyermekek életére gyakorolt hatásához, valamint szabályozásához ld.:

BUSHMAN, Brad J.. & ANDERSON, Craig A.: *Violent Video Games and Hostile Expectations: A Test of the General Aggression Model*. Personality and Social Psychology Bulletin, 2002, Vol. 28 No. 12, 1679-1686.
GENTILE, Douglas A. & ANDERSON, Craig A.: *Violent video games: The newest media violence hazard*. In Gentile, Douglas A. (Ed.): *Media violence and children*. Westport, Praeger Publishing, 2003

GENTILE, Douglas A., LYNCH, Paul J., LINDER, Jennifer & WALSH, David A.: *The effects of violent video game habits on adolescent hostility, aggressive behaviors, and school performance*. Journal of Adolescence, 27 (2004) 5-22.

PÓLYA Tamás - SÁRINGERNÉ Szilárd Zsuzsanna: *A videojátékok értékrendszer és életmód befolyásoló hatása. Túlsúlyos gyermekek játéka Nintendo Wii-vel – egy előtanulmány tapasztalatai*. In: Gabos Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra VI.*, Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület. Budapest, 2012. 259-276.

DOMOKOS N. Márton: *Tell me the truth, are we still in the videogames? avagy A számítógépes- és a videojátékok tartalmával kapcsolatos jogi szabályozás legfontosabb gyakorlati kérdései*. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/domokos_n_marton_szamitogepes_es_videojatekok_jogi_szabalyozas_kerdesei%5Bjogi_forum%5D.pdf] (2013.08.22.)
<http://www.feelosvideojatek.hu/#!/services/ch6q> (2013.08.22.)

²²⁸ A médiatudományok területén a konvergencia fogalmát *A távközlési, média és információtechnológiai szektorok konvergenciájáról szóló Zöld Könyv* nyomán kezdték el használni, amely szerint: „A konvergencia kifejezés nélkülözi a precíz definíciót, de a legáltalánosabban az alábbi értelemben használják: különböző hálózati platformok azon képessége, hogy alapvetően hasonló szolgáltatási fajtákat hordozzanak, vagy olyan fogyasztói eszközök összefonódása, mint például telefon, televízió és személyi számítógép.”

²²⁹ GÁLIK – POLYÁK, 2005. 117.

²³⁰ GÁLIK – POLYÁK, 2005. 70.

Végül a *hozzáférés* terén is változások tapasztalhatók a tekintetben, hogy napjainkban egyre könnyebb a médiatermékekhez való hozzáférés és a felhasználási lehetőségek is bővülnek.²³¹

Az említett technológiai változások kifejezetten tetten érhetők azon médiaszövegek,²³² televízió-műsorok jellegzetességeiben is, amelyekkel a gyermekek találkoznak. Az egyik ilyen jellegzetes vonás, hogy egyre több médiaszöveg kapcsolódik egy másik szöveghez vagy termékhez, amely tekinthető a konvergencia egy újabb megnyilvánulásának. Ez gyakran úgy valósul meg, hogy egyik a másikat reklámozza. Gondoljunk csak a Disney-birodalomra, hiszen egy Disney-film után megnézhetjük a folytatást a Disney Channel műsorán és ellátogathatunk egy játékboltba is, ahol megvehetjük a filmről készült videót vagy a szereplőkkel díszített termékeket. Ennek további következménye az intertextualitás, azaz a szövegek gyakran alapoznak meg más szövegeket vagy utalnak más szövegekre. Ez a rajzfilmek, mint például a Simpson család, nagy része tekintetében is igaz, hiszen azok tudatosan hivatkoznak más médiatermékekre, szembeállítanak egymással más-más korokból eredő műfajokat, játszanak a formai és reprezentációs konvenciókkal, miközben a fogyasztókat „média-írástudókként” szólítják meg. Végezetül nem hagyható figyelmen kívül a lekérhető szolgáltatásokkal összefüggésben tapasztalható interaktivitás sem; a fogyasztó nem passzív alany, hanem aktív szerepet játszik abban, hogy mit és mikor tekint meg a médiaszolgáltató által összeállított kínálatból, amelyre természetesen a kiskorúak is képesek.²³³

Mindezen fejlemények nagymértékben megnehezítik a jogi és jogon túli szabályozást, a szabályok ellenőrzését és a szülőktől, pedagógusoktól is egyértelműen nagyobb odafigyelést kívánnak meg a gyermekek médiahasználatának figyelemmel kísérése és a médiatudatosságuk növelése érdekében. Ahogy *David Buckingham* a gyermekek és az elektronikus média kapcsolatával foglalkozó nemzetközi kutató fogalmaz, „a digitális technológiák megjelenése csak fokozta ezeket az ellenőrzéssel kapcsolatos aggodalmakat”.²³⁴ Mindez a szabályozás technikai fejleményeket és nézői aktivitást is szem előtt átgondolására, a különböző blokkoló eszközök kutatásához vezetett és vezet, ugyanakkor e védelmi eszközök önmagukban nem eredményesek, ezért a formális és informális médiaoktatást is megerősítendő, hogy a

²³¹ BUCKINGHAM, 2005. 32-33.

²³² A médiaszövegek azok a műsorok, filmek, képek, honlapok stb., amelyeket a kommunikációs eszközök, mint a televízió, rádió, nyomtatott sajtó, internet stb. hordoznak vagy továbbítanak. Ld: Buckingham, 2005. 12.

²³³ BUCKINGHAM, 2005. 36-38.

²³⁴ BUCKINGHAM, 2005. 34.

gyermekek értelmezni tudják a médiaszolgáltatások tartalmát, tisztában legyenek a médiaszolgáltatások mögött meghúzódó érdekekkel.

A kiskorúak védelmét indokoló, az előbbieken bemutatott tartalmi elemek és műfajok, illetve technikai fejlemények mellett hangsúlyozandó, hogy a gyermekek egészen másként *értelmezik* a televízió és az egyéb platformok közvetítési módját, hang- és képeffektusait. A gyermekműsorokban is egyre gyakrabban alkalmazott fény-és hangeffektusok a gyermekek lelki fejlődését akadályozza azáltal, hogy izgalmat keltenek bennük és izgalomban tartják őket.²³⁵ A látottakat a felnőttektől eltérően fogják fel, mert nem tudják, hogy egy homályosabb, torzított kép nem a valóságot tükrözi. A gyermekeknek meg kell tanulniuk a filmtechnika dekódolását, ezért számukra a bábszínházakban is alkalmazott előadásmód felel meg a leginkább, ahol nincs több nézőpont, nincs kicsinyítés és nagyítás, zoomolás és ezért meg tudják érteni a jeleneteket egymás után. Ezzel ellentétben a filmeknél egyes cselekményeket csak önálló részekként tudnak értelmezni az okokat és a következményeket nem látva, illetve ezeket a cselekményektől függetlenül kezelik, a következmények és nem az okok alapján ítélik meg a történeteket. Természetesen, ahogy idősödnek, már észlelik, hogy a szereplők színészek és kitalált, gyártott cselekvésekről van szó. Képesek lesznek egységesen megérteni az eseményeket és ilyenkor már ismeretforrássá is válhat a televízió. De addig a televízióban látottak növelhetik az agresszivitást és a szorongást bennük, viselkedészavarokat okozhatnak.

Összegzés

Ahhoz, hogy egy szolgáltatás médiaszolgáltatásnak minősüljön, a tömegkommunikációs jelleg önmagában nem elegendő, azon túl a bemutatott fogalmi elemek együttes megléte is szükséges, amelyek valójában „lehetővé teszik a fogalom dinamikus értelmezését a jövőbeni várható további technikai – műszaki fejlődésre tekintettel, és nem kényszerítik ki már bevezetett technikai megoldásokhoz képest való értelmezését”.²³⁶ A lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatás fogalmából megállapíthatjuk, hogy elhatárolásuk a tartalomhoz való hozzáférés alapján történik és nincs jelentősége a szolgáltatás technikai megvalósításának, sőt előfordulhat, hogy egy korábban lineáris szolgáltatás később lekérhető formában jelenjen meg.

A kiskorúak védelmét indokoló médiaszolgáltatások ismertetése mellett a dolgozat e fejezete vállalkozott azon tartalmak, műfajok és technikai fejlemények bemutatására, amelyek

²³⁵ ORTT 1769/2004 (XII.5.)

²³⁶ KOLTAY et al, 2011. 74.

megjelenése a médiaszolgáltatások szabályozása elé egyre több akadályt gördít, és jelentős felelősséget ró a szülőkre, pedagógusokra a gyermekek médiafogyasztásának ellenőrzése és a médiatudatosságuk kialakítása terén. Hazai viszonylatban is helytálló *Buckingham* Nagy-Britannia vonatkozásában tett megállapítása, amely szerint a gyermekeknek szánt műsorok bővelkednek a korábban tabunak számított témákban, mint a drog vagy a szex. Továbbá az idősebb gyermekek egyre több felnőtteknek szánt műsort néznek, amely végső soron a gyermekműsorok felnőttessé válását eredményezik.²³⁷ A média világa által a szabályozás és ellenőrzés elé gördített nehézségek a jogalkotótól a médiaszakmán és a pedagógusokon keresztül a szülőkig minden érintettől a gyermekek érdekében tett lépéseket várnak, hiszen „a kiskorúak megfelelő fejlődését biztosító környezet kialakítása a médiával kapcsolatban sem az állam kizárólagos feladata; abban a médiarendszer minden szereplőjének szerepet kell vállalnia, végső soron annak érdekében, hogy az adott tartalomra vonatkozóan a szülők képesek legyenek megalapozott döntést hozni”.²³⁸

²³⁷ BUCKINGHAM, 2005. 38.

²³⁸ GÁLIK–POLYÁK, 2005. 153.

3. A KISKORÚAK VÉDELME A TELEVÍZIÓS MŰSORSZOLGÁLTATÁSOKBAN, VALAMINT A LINEÁRIS ÉS A LEKÉRHETŐ AUDIÓVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁSOKBAN MEGJELENŐ TARTALMAKKAL SZEMBEN AZ EU DOKUMENTUMAI TÜKRÉBEN

A kiskorúak védelme érdekében a vizsgált szolgáltatásokkal szemben megfogalmazott elvárások célja, hogy kizárják vagy korlátozzák a hozzáférést egyes tartalmakhoz. Ahogy már az előző fejezet utalt rá, a hozzáférés korlátozása függ a tartalom jogellenes vagy ártalmas voltától, amely megkülönböztetést az EB „A fiatalok és az emberi méltóság védelme az audiovizuális és információs szolgáltatásokban” című Zöld Könyve alkalmazta először.²³⁹ A Zöld Könyv volt európai szinten az első olyan dokumentum, amely az információs társadalom etikai dimenziójával foglalkozott és arra a kérdésre igyekezett választ találni, hogy a közérdekű célok védelme miként biztosítható az új szolgáltatásokkal szemben. A Zöld Könyv már megszületésekor felhívta a figyelmet arra, hogy nemzeti szinten ösztönözni kell az együttműködést az érintett felek - a kormány, az ipar, az állami szervek, a szolgáltatók és a fogyasztók - között a kiskorúak védelme érdekében az audiovizuális szolgáltatások szabályozása, önszabályozása, illetve e szolgáltatásokkal kapcsolatban a fogyasztói tudatosság növelése céljából elfogadott nemzeti intézkedések kialakítása, implementálása és értékelése során.

A Zöld Könyvben megfogalmazott álláspont szerint a kiskorúak káros tartalmakkal szembeni védelmét garantáló szabályok lefektetése az egész audiovizuális szektor, az új audiovizuális szolgáltatások működése szempontjából is szükséges, mert e nélkül az azokban rejlő gazdasági, társadalmi és kulturális lehetőségek sem „aknázhatóak ki” teljes mértékben. A kiskorúak védelmét biztosító, megfelelő előírások kialakítása érdekében a dokumentum leszögezte, hogy különbséget kell tenni a jogellenes (*illegal*), a büntetőjog által is üldözött tartalom, mint a gyermekpornográfia és a legális (*legal*), de a kiskorúak fejlődésére ártalmas tartalmak, mint az erotikus filmek között. Ezen utóbbi tartalmak szabályozása során szem előtt kell tartani, hogy ezek a véleménynyilvánítási szabadság jogával élve kerülnek közvetítésre és ennek megfelelően az arányosság elvének tiszteletben tartásával kell megakadályozni a kiskorúak hozzáférését a fejlődésüket negatívan befolyásoló tartalmakhoz.

A Zöld Könyv hangsúlyozta a szolgáltatások fejlődéséből eredő következmények figyelembevételét is, hiszen ma már nagyobb választási lehetősége van a közönségnek a

²³⁹ Green Paper on the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services [COM (96) 483]

tekintetben, hogy milyen tartalomhoz kíván hozzáférni, összehasonlítva a hagyományos televíziózásra jellemző egyidejű közvetítésével, ahol legfeljebb azt tudja eldönteni a fogyasztó, hogy megnézi vagy sem az adott műsort. Továbbá szem előtt kell tartani a szabályozás során, hogy földrajzi értelemben a terjesztési hálózatok egyre kevésbé nemzeti, mindinkább globális természetűek.

A tartalomszabályozás kapcsán elmondható, hogy az EU jogalkotói elsősorban a különböző mértékű szexualitás és az erőszak gyermekektől való távoltartása érdekében fogalmazták és fogalmazzák meg a műsor- és médiaszolgáltatások közvetítésére vonatkozó szabályokat. Ezeken a minimum-rendelkezéseken túl a tagállamok lehetőséget kapnak részletesebb, esetleg szigorúbb előírások elfogadására. Továbbá az irányelvek ösztönzik a jogon kívüli eszközök, mint a társ- és önszabályozás, a technikai megoldások alkalmazását és a médiatudatosság előmozdítását a hatékonyabb gyermekvédelem érdekében.

3.1. A kiskorúak védelme az EU direktívái tükrében

3.1.1. A kiskorúak védelme a televíziós műsorszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szemben a 89/552/EGK és a 97/36/EK irányelvben

A. A 89/552/EGK irányelv kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései

A TVWFD a televíziós műsorszolgáltatásra vonatkozó tagállami rendelkezések harmonizálását tűzte célul, de - ahogy Mike Feintuck és Mike Varney is hangsúlyozza - „(...) a műsorszolgáltatási tartalmat csak korlátozott mértékben akarja harmonizálni, annak érdekében, hogy a tagállamok között megkönnyítse a szolgáltatások szabad mozgását”.²⁴⁰

A kiskorúak védelme szempontjából két aspektus érdemel kiemelés, amelyek a direktíva elfogadására ösztönözték az EU politikusait. Egyrészt, ahogy az irányelv Preambuluma hangsúlyozta, „a televíziós műsorterjesztési és elosztási szolgáltatásra alkalmazott jog egyúttal egy általánosabb közösségi jogi elv különös megnyilvánulása, nevezetesen az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezménynek a 10. cikke (1) bekezdése szerinti szólásszabadságé, amelyet minden tagállam ratifikált. Ezért a televíziós programok terjesztéséről és továbbításáról szóló irányelvek kiadása ezek szabad áramlását hivatott biztosítani az említett cikkekre tekintettel, kizárólag az említett cikkben 2. szakasza, illetve a Szerződés 56. cikkének (1) bekezdése által megszabott korlátok között”. Azaz a televíziós műsorterjesztés (ma pedig az audiovizuális médiaszolgáltatások) szabályozásakor egyrészt figyelemmel kell lenni a műsorterjesztőknek az EEEJE 10. cikkében

²⁴⁰ FEINTUCK, Mike – VARNEY, Mike: *Médiaszabályozás, közérdek és a törvény*. (Fordította: Almási Gábor), Gondolat Kiadó, Budapest, 2010. 182.

rögzített véleménynyilvánítási szabadságból eredő szólásszabadságára, amely csak konkrét célok érdekében, törvényi előírás által eshet korlátozás alá.²⁴¹ Másrészt, a direktíva Preambuluma azt is kiemelte, hogy „nemkülönben szükséges a programokra és televíziós hirdetésekre vonatkozó megfelelő szabályok bevezetése a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődésének védelmére”. Tehát a szolgáltatók véleménynyilvánítási szabadságával egyidejűleg a fogyasztók és a televízió nézők, különösen a kiskorúak érdekeinek is messzemenőig védettnek kell lenniük. Erre tekintettel az irányelv már megszületésekor szükségesnek találta olyan szabályok bevezetését a televíziós programokra, amelyek garantálták a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődésének védelmét, vagyis a direktíva speciális követelményeket támasztott a televíziós programokkal szemben.

A direktíva kiskorúak védelmét szolgáló előírásai a súlyosan káros tartalmak megjelenítését minden körülmény között tiltották. Az irányelv „különösen” a pornográfiát és az indokolatlan erőszakot minősítette ilyen tartalomnak, ugyanakkor a fogalmakra nem adott definíciót, amivel lehetőséget teremtett a tagállamoknak, hogy saját kulturális felfogásukhoz igazítsák a nevezett tartalmi elemek meghatározását, illetve az e kategóriába tartozó műsorok körét a „különösen” kitétel révén. Továbbá a direktíva előírta, hogy a kiskorúak egészséges fejlődésére feltehetően káros, az irányelv által szintén nem meghatározott tartalmakat csak oly módon lehetett megjeleníteni, ha az adásidő megválasztásával vagy bármely más technikai intézkedéssel biztosított volt, hogy a kiskorúak ne lássák vagy hallják azokat.²⁴² Az irányelv szabályozási módszere, azaz a káros tartalmak közelebbi meghatározásának „hiánya” egyfelől indokolt, hiszen a kulturális különbségek lehetetlenné, illetve nem kívánatossá tehetik

²⁴¹ EEJE 10. Cikk

Véleménynyilvánítás szabadsága

1. Mindenkinek joga van a vélemény-nyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon kívül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson.

Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék.

2. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.

²⁴² TVWFD 22. cikk

A tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak annak biztosítására, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások nem tartalmaznak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen a pornográfiával vagy indokolatlan erőszakkal kapcsolatos műsorokat. Ez az intézkedés kiterjesztendő minden olyan más műsorra, mely feltehetően károsíthatja a kiskorúak fizikai, értelmi vagy morális fejlődését, kivéve ahol az adás idejének megválasztásával vagy bármely más technikai intézkedéssel biztosítható, hogy az adás vételi körzetében a kiskorúak szokásos módon nem hallhatják vagy láthatják az ilyen adásokat.

bizonyos fogalom-meghatározások, mint például a pornográf tartalom, harmonizálását.²⁴³ Ugyanakkor *Pázmándi Kinga* is rávilágít a tisztázatlan fogalmi keretek hátrányos aspektusára, miszerint ez a „nemzetállamok jogában diverzifikált, több esetben lényeges különbségeket mutató értelmezéshez és gyakorlathoz vezet”.²⁴⁴ Megjegyzendő, hogy az emberi méltóság mellett a kiskorúak védelme az a terület, ahol a tagállamok véleménykülönbségei mindenkor fennállhatnak a kulturális és történelmi eltéréseknek köszönhetően.²⁴⁵

A kiskorúak védelmét garantálni hivatott szabályok érvényesítésével összefüggésben a következők érdemelnek említést. Főszabály szerint az irányelv előírta, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kellett a más tagállamból érkező televíziós műsorszolgáltatás tekintetében a vétel szabadságát és nem korlátozhatták a külhoni televíziós adások továbbközvetítését saját területükön a direktíva által koordinált területekkel összefüggő okok miatt. Ugyanakkor a tagállamoknak az uniós joganyag által meghatározott feltételek megvalósulásakor lehetőségük volt ideiglenesen felfüggeszteni a televíziós adások továbbközvetítését. E lehetőség indoka abban rejlik, hogy a technológiai fejlődés következtében a műsorszolgáltatás már a szabályozás kezdetekor túlnyúlt az országhatárokon, így a kiskorúak érdekében tett nemzeti erőfeszítések önmagukban már nem voltak elegendőek, amennyiben egy másik tagállamból származó műsorszolgáltatás sértette az irányelv vonatkozó rendelkezéseit. Hangsúlyozandó, hogy a továbbközvetítés kötelezettsége alóli mentesülésre kizárólag több feltétel együttes fennállása esetén kerülhetett sor:

1. Egyrészt, egy másik tagállamból származó televíziós adás nyilvánvalóan, súlyosan és nyomatékosan sértette a kiskorúak védelme érdekében előírt rendelkezéseket. Önmagában az egyszeri jogsértés nem alapozta meg a felfüggesztést, arra csak a 22. cikk ismételt figyelmen kívül hagyásakor volt lehetőség.

2. Mindezen túl a jogsértést feltételező államnak írásban tájékoztatnia kellett a közvetítő államot és az EB-t arról, hogy egy hasonló ismételt jogsértés esetén korlátozó intézkedést fog bevezetni. Amennyiben ez a konzultáció eredménytelennek minősült és a jogsértés továbbra is fennállt, akkor kerülhetett sor a korlátozásra. Az intézkedések uniós jognak való megfeleléséről az EB döntött, amely végső soron elrendelhetette azok sürgősséggel történő felfüggesztését.²⁴⁶

²⁴³ MCGONAGLE – VAN LOON, 2002. 9.

²⁴⁴ PÁZMÁNDI, 2002. 429.

²⁴⁵ GOERENS, 2006. 4.

²⁴⁶ TVWFD 2. cikk

(1) Minden tagállam biztosítja, hogy az összes televíziós adás, amelyet - joghatósága alá tartozó műsorszolgáltatók, vagy

A fentiek alapján azt mondhatjuk, hogy a direktíva olyan jogi szabályozási keretet teremtett, amely célja elsősorban olyan közérdekű célok fenntartása volt, mint a kulturális sokszínűség, a válaszadáshoz való jog és a fogyasztók, különösen a kiskorúak védelme. Alapvető elvként rögzítette a vétel szabadságát, amelyet kizárólag a kiskorúak védelme érdekében előírt rendelkezéseinek megsértésekor engedett korlátozni.

Az irányelv kiskorúak védelme érdekében megfogalmazott elvárásaival összefüggésben a felfüggesztés lehetősége mellett megemlítendő, hogy a direktíva 26. cikke kötelezte az EB-t, hogy legkésőbb az uniós joganyag elfogadásának napjától számított ötödik év vége előtt, majd azt követően kétévente terjesszen jelentést az EP, a Tanács és a Gazdasági és Szociális Bizottság elé az irányelv alkalmazásáról. Ezen túlmenően az említett cikk arra is feljogosította az EB-t, hogy szükség esetén további javaslatokat tegyen, hogy az irányelvet hozzáigazítsa a televíziós műsorszolgáltatás területén bekövetkezett fejleményekhez. Az irányelv alkalmazásáról szóló, az 1994 végéig tartó periódust vizsgáló első jelentésében és a módosítására tett javaslatában²⁴⁷ az EB azon álláspontjának adott hangot, hogy a kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezés valamelyest átdolgozandó, világosan el kell különíteni az általános tilalom alá eső, azaz a gyermekek fejlődését súlyosan sértő és azon tartalmakat, amelyek közvetítése kódolás vagy az idősáv alkalmazása (késő esti sugárzás) esetén megengedhető.

- olyan műsorszolgáltatók, melyek bár nem tartoznak egyetlen tagállam joghatósága alá sem, az adott tagállam által nyújtott vagy ott elhelyezkedő műholdas adóállomást illetve frekvenciát alkalmazzák adásra, megfelelnek az adott tagállamban a közönségnek szánt adásokra vonatkozó jogi előírásoknak.

(2) A tagállamok biztosítják a vétel szabadságát és nem korlátozzák a más tagállamokból származó televíziós adások továbbközvetítését saját területükön olyan okoknál fogva, amelyek az ezen irányelv által koordinált területre tartoznak. A tagállamok ideiglenesen felfüggeszthetik a televíziós adások továbbközvetítését, amennyiben a következő feltételek bekövetkeznek:

a) egy másik tagállamból származó televíziós adás, mely nyilvánvalóan, súlyosan és nyomatékosan megsérti a 22. cikket;

b) a megelőző tizenkét hónap során a műsorszolgáltató ugyanezt az előírást legalább két korábbi alkalommal megsértette;

c) az érintett tagállam írásban értesítette a műsorszolgáltatót és a Bizottságot az állítólagos jogsértésekről és abbéli szándékáról, hogy a továbbközvetítést korlátozni fogja, amennyiben ismét ilyen jogsértés következne be;

d) a műsorszolgáltató állammal és a Bizottsággal folytatott konzultációk nem vezettek baráti megállapodásra a c) pontban leírt értesítéstől számított 15 napon belül és az állítólagos jogsértés továbbra is fennáll.

A Bizottság biztosítja, hogy a felfüggesztés összhangban van a közösségi joggal. Felkérheti az érintett tagállamot, hogy sürgősséggel vessen véget egy olyan felfüggesztésnek, mely a közösségi jogba ütközik. Ez az intézkedés nem érinti az esetleges eljárás, helyreigazítás vagy szankció alkalmazását az érintett jogsértéssel kapcsolatban abban a tagállamban, amelynek joghatósága alá az érintett műsorszolgáltató tartozik.

²⁴⁷ Report on application of directive 89/552/EEC and Proposal for a European Parliament and Council Directive amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities. Brussels, 31 05.1995 [COM (95) 86]

B. A 97/36/EK irányelv kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései

Az EB jelentése alapján sor került a 89/522/EGK irányelv módosítására a 97/36/EK *direktívával*, amely a korábbi szabályok felülvizsgálatát számos körülménnyel magyarázta. Ezek egyike, ahogy az EB is szorgalmazta, a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmét biztosítani hivatott rendelkezések pontosítása volt.²⁴⁸ A módosított direktíva meghatározta az abszolút közvetítési tilalom alá eső programokat a bennük megjelenő pornográfia vagy indokolatlan erőszak miatt, és azokat, amelyek megfelelő technikai eszközök alkalmazásától függően közvetíthetők voltak. Az irányelv 22. cikke ennek megfelelően három bekezdésre bővült:

1. Az (1) bekezdés alapján a tagállamoknak megfelelő intézkedéseket kellett hozniuk, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások ne tartalmazzanak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy indokolatlan erőszakot tartalmaznak.
2. Emellett a tagállamoknak az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel kellett biztosítaniuk, hogy az adáskörzetben a kiskorúak szokásos körülmények között nem hallhatják vagy láthatják azokat az adásokat, amelyek valószínűleg károsítják a fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődésüket.
3. Végül, abban az esetben, ha a valószínűleg káros műsorok sugárzása kódolatlan formában történt, a tagállamoknak biztosítaniuk kellett, hogy ezek előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy azonosításukat időtartamuk során egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa.²⁴⁹ Ezen előírás tehát csak abban az esetben rótt kötelezettséget a tagállamokra, amennyiben kódolatlan formában tették közzé a műsort, mert kódolás esetén elegendő volt az adásidő korlátozása.

²⁴⁸ 97/36/EK irányelv (40) preambulum-bekezdés: mivel szükséges a kiskorúak fizikai, értelmi és erkölcsi fejlődése védelmének szabályait tisztázni; mivel az egyes tagállamok és a Közösség által kifejezésre juttatott közérdek iránti elkötelezettséget kielégíti egy világos megkülönböztetés alkalmazása az olyan műsorok között, amelyek teljes körű betiltásra kerülnek és azok között, amelyek megfelelő technikai eszközök alkalmazásától függően engedélyezhetők;

²⁴⁹ 97/36/EK irányelv 22. cikk

(1) A tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak annak biztosítására, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások nem tartalmaznak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen pornográfiával vagy indokolatlan erőszakkal kapcsolatos műsorokat.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott intézkedések olyan további műsorokra is kiterjednek, amelyek valószínűleg károsítják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ahol biztosítható az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel az adáskörzetben a kiskorúak szokásos körülmények között nem hallhatják vagy nem láthatják az ilyen adásokat.

(3) Továbbá, amikor ilyen műsorok sugárzása kódolatlan formában kerül sor, a tagállamok biztosítják, hogy ezek előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy azonosításukat időtartamuk során egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa.

Látható, hogy a ’97-es direktíva már körvonalazta azokat az eszközöket, amelyek alkalmazása lehetőséget teremtett a valószínűleg káros tartalmak közvetítésére. Ezen eszközökről a következők érdemelnek említést.

a) Az adásidő megválasztása:

Valójában - a már a ’89-es irányelvben is előírt - adásidő korlátozása a legrégebbi és legelterjedtebb gyermekvédelmi eszköz, amely azt a célt szolgálja, hogy az eltérő korosztályú kiskorúakra valószínűleg ártalmas tartalmakat távol tartsák tőlük azzal, hogy azokat kizárólag olyan időpontban engedik sugározni, amikor a gyermekek feltehetően már nem látják őket. A műsorszámok idejének korlátozása összefügg a tartalmak klasszifikációjával, az egyes káros tartalmak besorolásával, amelyekhez kizárólag a jogszabályokban megengedett időpontokban engedhető hozzáférés. Ennek megfelelően akár több időszáv is kialakítható, de az sem kizárt, hogy létezik egy általános „watershed” (vízválasztó) is a filmek közvetítésére vonatkozó időszáv mellett, mint az Egyesült Királyságban (Ld.: 1. és 2. sz. Mellékletek).²⁵⁰ Habár a műsoridő kialakítása természetesen országonként eltérő, összességében azt mondhatjuk, hogy a kiskorúak személyiségfejlődésére alkalmas tartalmak késő este történő sugárzása alapvetően működő eszköz világszerte.²⁵¹

b) Az akusztikus és a vizuális jelzés

Az adásidő megválasztásával szemben az akusztikus és vizuális jelzések meglátásom szerint valamilyen szinten felhívják a nézők, elsősorban a képernyő előtt tartózkodó, a felnőtteknek szóló tartalmak iránt érdeklődő kiskorúak figyelmét a műsor jellegére azzal, hogy közlik a műsor elején, illetve alatta, hogy milyen tartalom közvetítése történik – csorbítva ezen eszközök védelmi funkcióját. Az akusztikus figyelmeztetés akkor mondható előnyösnek, amennyiben a kiskorúakkal együtt televíziózó szülők ennek alapján felfigyelnek egy-egy kezdődő műsor kiskorúak szemszögéből ártalmas voltára, amely révén nem engedik azt megtekinteni a gyermekeiknek. A kutatások is alátámasztják, hogy a *fiatal nézők távolmaradását ajánló szóbeli figyelmeztetések* (például a „16 éven aluliaknak nem ajánlott” felhívás) még inkább arra ösztönzik a közönséget, hogy megtekintsék az erőszakos műsorokat, szemben a *tartalom leírását magában foglaló figyelmeztetésekkel*. Ez a gyermekek esetén még inkább megfigyelhető, hiszen ők nagyobb érdeklődést mutatnak az erőszakos műsorok iránt, ha az akusztikus figyelmeztetés a műsor megtekintéséhez szülői részvételt ajánl. Következésképp a szabályozóknak megalapozott döntést kell hozniuk a tekintetben, hogy milyen akusztikus figyelmeztetést alkalmazását követelik meg, hogy az

²⁵⁰ Ld: The Ofcom Broadcasting Code, Section One: Protection the Under-Eighteens. February 2011.

²⁵¹ NAGY Krisztina – TIMÁR János: Az internet jogi környezete. *Élet és Irodalom*, 2008/8.

valóban megakadályozza a gyermekek nem megfelelő médiatartalomhoz való hozzájutását. Az akusztikus figyelmeztetés hátránya továbbá, hogy a később bekapcsolódó néző számára, így a szülőknek sem ad tájékoztatást. Így még egy „odafigyelő” felnőtt sem tud döntést hozni a tekintetben, hogy az adott műsor megtekintését megengedheti-e a gyermekének vagy sem.

Az optikai jelzésről azt mondhatjuk, hogy az ugyan folyamatosan figyelmeztet, de ez egyben egy gyermek számára, bármikor is veszi kézbe a távirányítót, mindenkor figyelemfelhívó lehet. Mindezen előnyöket és hátrányokat szem előtt tartva az Egyesült Királyságbeli Ofcom által elfogadott *Broadcasting Code* a 18 éven aluliak védelmével foglalkozó részében a már említett „vízválasztó” mellett nem az optikai jelzést alkalmazza, hanem, a műsor kontextusát is figyelembe véve, a tartalom jellegét közlő akusztikus figyelmeztetést támogatja.²⁵²

Visszatérve a módosított irányelv releváns rendelkezéseire, szintén megemlítené a más tagállamból érkező műsorszolgáltatás közvetítésének korlátozásának szabályozása. Erre abban az esetben kerülhetett sor, amennyiben a 22. cikk (1) vagy (2) bekezdésének kifejezetten, nyilvánvaló és súlyos megsértéséről volt szó, valamint a 89/552/EGK irányelv által meghatározott további feltételek is teljesültek.²⁵³ Az irányelv megfogalmazásából arra következtethetünk, hogy a közvetítés felfüggesztését indokoló, együttesen megkövetelt feltételek fennállása a tagállamok értékelésén múlt, amelyet alátámaszt a *TV 1000 Sverige AB*

²⁵² The Ofcom Broadcasting Code, Section One: Protection the Under-Eighteens. 1.7 "For television programmes broadcast before the watershed, or for radio programmes broadcast when children are particularly likely to be listening, clear information about content that may distress some children should be given, if appropriate, to the audience (taking into account the context)."

²⁵³ 97/36/EK irányelv 2a. cikk

(1) A tagállamok biztosítják a más tagállamokból származó televíziós adások vételének szabadságát, és nem korlátozzák a területükön azok továbbközvetítését olyan okoknál fogva, amelyek az ezen irányelv által összehangolt területekre tartoznak.

(2) A tagállamok ideiglenes eltérésben részesülhetnek az (1) bekezdés hatálya alól, amennyiben a következő feltételek teljesülnek:

a) a más tagállamból származó televíziós adás kifejezetten nyilvánvalóan és súlyosan sérti a 22. cikk (1) vagy (2) bekezdését és/vagy 22a. cikkeket;

b) a megelőző 12 hónap alatt a műsorszolgáltató legalább két korábbi alkalommal megsértette az a) alpontban említett előírást (előírásokat);

c) az érintett tagállam írásban értesítette a műsorszolgáltatót és a Bizottságot az állítólagos jogsértésekről és az általa tervezett intézkedésekről, amelyeket akkor hoz, ha ismételten megtörténik egy ilyen jogsértés;

d) az adást közvetítő tagállammal és a Bizottsággal folytatott konzultáció nem eredményezett egyezséget a c) bekezdésben előírt értesítéstől számított tizenöt napon belül és az állítólagos jogsértés továbbra is fennáll.

A tagállam által hozott intézkedésekről szóló értesítést követő két hónapon belül a Bizottság határozatot hoz arról, hogy az intézkedések megfelelnek-e a Közösségi jognak. Amennyiben úgy határoz, hogy nem felelnek meg, a tagállam köteles sürgősséggel megszüntetni a kérdéses intézkedéseket.

(3) A (2) bekezdés nem sérti az érintett műsorszolgáltató felett joghatósággal rendelkező tagállamban a kérdéses jogsértésekkel kapcsolatos mindennemű eljárás, jogorvoslat vagy szankció alkalmazását.";

v. *The Norwegian Government* ügyben hozott bírósági döntés is.²⁵⁴ A hivatkozott ügyben az EuB leszögezte, hogy a fogadó állam nemzeti hatóságainak kell döntést hozniuk az adott ország védendő értékeire és jogszabályaira figyelemmel, hogy mely műsorok sérthetik súlyosan a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését. Mindemellett a Bíróság is hangsúlyozta, hogy az eltérést lehetővé tevő indokoknak együttesen kell fennállniuk, hogy a fogadó állam jogszerűen korlátozhassa a továbbközzvetítést, figyelemmel az arányosság elvére is. Végül a Bíróság felhívta a figyelmet arra, hogy külön kritériumról van szó a tekintetben, hogy a cikk (a) bekezdése a súlyos jogsértést szabályozza, míg a (b) abban az esetben teszi lehetővé a továbbközzvetítés felfüggesztését, amennyiben a 22. cikk súlyos megsértésére harmadik alkalommal került sor a 12 hónapos időszak alatt.

Az említett bírói gyakorlat által kialakított követelmények mellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a szolgáltatások szabad áramlásától való eltérésnek – örökérvényű követelményként - minden körülmény között tiszteletben kell tartania az olyan alapvető jogokat, mint az EEJE 10. cikkében rögzített kifejezés szabadsága. Továbbá a tagállamok nem hivatkozhatnak a felfüggesztés direktívában meghatározott feltételeire annak érdekében, hogy általános tilalmat írjanak elő, a tilalom kizárólag kifejezetten megjelölt csatornákkal vagy műsorszolgáltatókkal szemben állhat fenn. Végül a tagállamok nem kötelezhetik a más tagállamból érkező műsorszolgáltatásokat a nemzeti műsorszolgáltatókra meghatározott szabályoktól eltérő rendelkezések betartására.²⁵⁵

A direktíva e rendelkezésével az EB mélyebben foglalkozott az irányelv alkalmazásáról szóló második jelentésében.²⁵⁶ A vizsgált időszakban, azaz 1995. január 1. és 1997. július 30. között csak egy tagállam, az Egyesült Királyság élt a 2a. cikk adta lehetőséggel, három alkalommal. Az első két esetben a konzultáció nem vezetett eredményhez, ezért a brit hatóságok szükségesnek találták bizonyos korlátozó intézkedések alkalmazását egy másik tagállam joghatósága alá tartozó csatornákkal szemben. Az EB az első két alkalommal meghozott intézkedéseket az uniós jognak megfelelőnek ítélte, amely döntése nagy részben az arányosság és az intézkedések esetleges diszkriminatív hatásainak vizsgálatán alapult.²⁵⁷ A harmadik esetet még a jelentés készítése alatt vizsgálta az EB. Az EB a cikk gyakorlati alkalmazásával összefüggésben hangsúlyozta, hogy az ennek alapján tett intézkedések

²⁵⁴ Case E-8/97. sz. TV 1000 Sverige AB v. The Norwegian Government (Official Journal C 268, 27/08/1998 P. 0012 – 0012)

²⁵⁵ www.anem.rs/admin/download/.../part%20C.pdf (2012.07.21.)

²⁵⁶ 2nd Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 89/552/EEC "Television without frontiers". Brussels, 24.10.1997 [COM (97) 523]

²⁵⁷ Ld: Commission opinions C(96) 3933 final in the "Rendez-Vous Télévision" case and C(95) 2678 final in the "XXXTV" case

értékelését ő maga ténybeli és jogi szempontok alapján végzi, a műsorok tartalmának erkölcsi megítélése a tagállamokon múlik, amelyek elsődleges felelősséggel bírnak a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által közvetített televíziós műsorok engedélyezését vagy tiltását illetően. Így a tagállamokon múlik, hogy mely műsorszolgáltatás felfüggesztését kívánják, mert az meglátásuk szerint súlyosan ártalmas műsort közvetít, vagy mely tartalmakhoz nem engednek hozzáférést az adásidő nem megfelelő megválasztása vagy a kiskorúak távoltartását biztosító egyéb technikai eszköz hiánya miatt.

A Bizottság összességében kielégítőnek tartotta a vétel szabadságát biztosító kötelezettségtől eltérést engedő cikk alkalmazását, amely a szolgáltatásnyújtás szabadságának minimális korlátozásával védte a közérdeket. A cikk alkalmazásával kapcsolatban az EB is felhívta a figyelmet arra, hogy a direktíva figyelemmel volt arra, hogy a fogadó ország és a származási ország hatóságai természetesen másként vélekedhetnek egy adott műsor 22. cikket sértő jellegéről. Továbbá az EB azt is leszögezte, hogy a fogadó állam által tett intézkedések nem érintik azt az intézkedést, amit a műsorszolgáltató felett joghatósággal bíró tesz. Ez ugyanakkor nem jelenti a joghatóság egyik tagállamról másikra történő átruházását, hanem a fogadó államnak biztosított kivételes lehetőség, hogy vitathatatlanul súlyos esetben intézkedéseket hozzon az érdeke védelmében, precíz eljárás keretében. Végül az EB hangsúlyozta, hogy a 2. cikk (1) bekezdése alapján a tagállamok nem alkalmazhatnak megkülönböztető morális kritériumokat a saját joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatókra, azaz nem elfogadható, ha a területükre közvetített műsorokkal szemben szigorúbb hozzáállást képviselnek, mint azokkal szemben, amelyeket maguk közvetítenek külföldre. Ez egyébként tipikusan műholdas csatornák esetén fordul elő. Azaz minden tagállam köteles biztosítani, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltató a 22. cikk tiszteletben tartásával végzi tevékenységét.

Megjegyzendő, hogy a továbbközvetítés kötelezettségétől való eltérést lehetővé tevő irányelvi rendelkezést illetően létezik a szakirodalomban szkeptikus nézet. *Feintuck* és *Varney* azt az álláspontot képviseli, hogy annak ellenére, hogy a tagállamok számára nem jelentéktelen kérdés, hogy mely tartalmak károsíthatják súlyosan a kiskorúak egészséges fejlődését, a 2a. cikk csaknem kizárja, hogy nagyobb számú ilyen eset forduljon elő. Ezt azzal magyarázzák, hogy az irányelv megkövetelte, illetve megköveteli a mai napig, hogy legalább két alkalommal megtörténjen a 22. cikk sérelme és az intézkedést szorgalmazó tagállamnak az intézkedés megtétele előtt széles körű egyeztetést kell lefolytatnia. Így, a tényből, hogy tagállam egyetlen egyszer indított eljárást indított a 2a. cikk alapján, tekintettel az egyes országok közti kulturális különbségekre, inkább arra lehet következtetni, hogy az eljárás

kezdeményezésének bonyolultsága miatt más úton oldották és oldják majd meg a jövőben a konfliktusokat.²⁵⁸ Mindezt szem előtt tartva egyetérthetünk a szerzőpáros azon megállapításával, hogy addig, amíg a tagállamok a saját joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatókat szigorúbb normák betartására kötelezhetik, addig egy másik ország joghatósága alá tartozó műsorszolgáltató műsorszolgáltatásainak tartalmi szabályozására igen korlátozott eszközeik maradtak.²⁵⁹

Az 1997-es irányelv az általa lefektetett szabályok érvényesítésével kapcsolatban szintén előírta az EB-nak, hogy kiemelt figyelmet fordítson a direktíva alkalmazásáról készített jelentésre, illetve a szükséges módosító javaslatok megfogalmazására.²⁶⁰ Mindemellett kötelezte az EB-t, hogy a tagállami hatóságokkal együttműködve folytasson vizsgálatot olyan további intézkedésekkel összefüggésben, amelyek megkönnyíthetik a szülőknek, a gyermekek felügyeletét ellátó személyeknek a kiskorúak által nézett műsorok ellenőrzését.²⁶¹ Tehát az 1997-es irányelvben már megjelentek az alternatív megoldások csírái. Így a Bizottságnak és a tagállamoknak célszerűség szempontjából a következőket kellett elemezni:

- a) szűrőrendszerek felszerelése,
- b) oktatási és tudatossági intézkedések,
- c) bevált tapasztalatok cseréje,
- d) a műsorszolgáltatók melletti érintettek (oktatók, producerek, médiaszakértők) véleményének figyelembe vétele.

²⁵⁸ FEINTUCK – VARNEY, 2010. 183-184.

²⁵⁹ FEINTUCK – VARNEY, 2010. 182-183.

²⁶⁰ 97/36/EK irányelv 26. cikk

Legkésőbb 2000. december 31-ig és azt követően minden második évben a Bizottság az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Gazdasági és Szociális Bizottságnak egy jelentést nyújt be ezen módosított irányelv alkalmazásáról és szükség esetén további javaslatokat tesz, hogy ezen irányelvet hozzáigazítsák a televíziós műsorszolgáltatás területén bekövetkezett fejleményekhez, különösen az újabb keletű technológiai fejlemények fényében.

²⁶¹ 97/36/EK irányelv 22b. cikk

(1) A Bizottság különös jelentőséget tulajdonít e fejezet alkalmazásának a 26. cikkben előírt jelentésben.

(2) A Bizottság ezen irányelv közzététele napjától számított egy éven belül az illetékes tagállami hatóságokkal együttműködésben vizsgálatot folytat további intézkedések lehetséges előnyeiről és hátrányairól, tekintettel a szülők vagy felügyeletet gyakorló személyek által gyakorolt ellenőrzés megkönnyítésére olyan műsorok tekintetében, amelyeket a kiskorúak nézhetnek. Egyebek között ez a vizsgálat kitér a következők célszerűségére:

- az új televíziós készülékekkel szemben támasztott követelmény egy olyan technikai eszköz felszerelésére, amely lehetővé teszi a szülők vagy felügyeletet gyakorló személyek számára bizonyos műsorok kiszűrését,
- megfelelő értékelési rendszerek létrehozása,
- családbarát műsornézési elvek és más oktatási valamint tudatossági intézkedések ösztönzése,
- az e tekintetben Európában és egyéb országokban szerzett tapasztalat, valamint olyan érintett személyek véleményének figyelembe vétele, mint például műsorszolgáltatók, producerek, oktatási szakemberek, média szakértők, valamint megfelelő egyesületek.

3.1.2. Az EB munkája 1997-től a TVWFD újabb módosításáig

A '97-es irányelv újabb módosítására 2007-ig várni kellett, ugyanakkor a köztes időszakban az EB több jelentést is készített a direktíva rendelkezéseinek, közöttük a kiskorúak védelmével kapcsolatos előírásoknak az alkalmazásáról, valamint a hatékony gyermekvédelem érdekében megfogalmazott javaslatokról.

A harmadik jelentés az 1997-2000 közötti időszakot vizsgálta,²⁶² amely során szintén kizárólag az Egyesült Királyság élt a direktíva által adott lehetőséggel. Miután a konzultációk ebben az esetben sem vezettek megegyezéshez, a brit hatóság korlátozó intézkedést hozhatott egy másik tagállam joghatósága alá tartozó csatornával szemben. Az EB az intézkedéseket ezennel is az uniós jognak megfelelőnek találta, de a műsorszolgáltató fellebbezéssel élt az Elsőfokú Bírósághoz, amely még ugyanabban a hónapban elfogadhatatlannak nyilvánította a kérelmét.²⁶³ A *Danish Satellite TV (DSTV) A/S Eurotica Rendez-Vous Television v. CEC*-ügy csak az első lépés azon uniós jog megszületése irányában, amely elvárja a szükséges védelem és egy közös audiovizuális piac igényei közötti egyensúly biztosítását. Ennek érdekében a védelem kérdésében nem dönthet teljes egészében egyedül a fogadó állam, mivel figyelemmel kell lenni a Közösség területén érvényesülő közös értékekre, amelyek kizárólag abban az esetben teszik lehetővé a fogadott műsorok blokkolását, amelyet az EB „elfogadhatatlanul súlyosnak” minősít és amelyben nem áll fenn a helyi műsorok előnyben részesítése sem.

A direktíva előírásának megfelelően az EB vizsgálatot folytatott a kiskorúak tartalomfogyasztásának ellenőrzését megkönnyítő eszközök tekintetében is és 1999. július 12-én kiadta a „Televíziós műsorszolgáltatás szülői ellenőrzéséről készült tanulmányról szóló közleményét”.²⁶⁴ Ez célszerűnek ítélte, hogy

- a) a televíziókészülékeket lássák el műszaki szűrőrendszerekkel,
- b) alakítsanak ki megfelelő minősítési rendszereket, amelyek többek között a televíziós tartalmak egy adott életkorú kiskorúaknak való megfelelőségét értékelik,
- c) harmadrészt a közlemény fontosnak ítélte a családi közös televíziózás, illetve az oktatási és a tudatossági intézkedések ösztönzését.

A Bizottság az említett javaslatokkal összefüggésben a következő megállapításokat tette.

²⁶² Third report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers" [COM/2001/0009]

²⁶³ T 69/99 Danish Satellite TV (DSTV) A/S (Eurotica Rendez-Vous Television) v. CEC 13/12/00

²⁶⁴ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee - Study on Parental Control of Television Broadcasting [COM/99/0371]

1. A televíziós csatornák megnövekedett száma miatt a szabályozóknak nehézséget jelent azok ellenőrzése, különösen az internetes közvetítés teszi lehetetlenné a monitorozást. Ugyanakkor az EB hangsúlyozta, hogy a digitális technológia lehetőséget teremt a nézők számára, hogy önmaguk határozzák meg a saját műsorrendjüket.
2. A Bizottság már ekkor elismerte, hogy az Észak-Amerikában elterjedt V-chip (*Violance-chip*), azaz az „erőszakchip” Európában nem alkalmazható, mert az idejétmúlt, hiszen az analóg technikán alapul.²⁶⁵
3. A digitális műsorszolgáltatás sokkal kifinomultabb és megbízhatóbb eszközöket kínál a nem megfelelő műsorok szűrésére és blokkolására, ugyanakkor a műszaki eszközök természetesen nem helyettesíthetik a műsorszolgáltatók felelősségét.
4. A kulturális eltérések kizárnak egy harmonizált minősítési rendszert, ugyanakkor a digitális technológia lehetővé tesz egy rugalmas és kultúra-specifikus megközelítést a szűrőrendszerek tekintetében. A minősítési rendszerekkel kapcsolatban a Bizottság arra is felhívta a figyelmet, hogy szükséges lenne a televízió, a filmszínház, a videó, az Internet és a videojátékok területén alkalmazott minősítési rendszerek nagyobb koherenciája.
5. Elkerülhetetlen a káros audiovizuális tartalmakról szóló tudatosság-növelő és oktatási intézkedések, illetve a védelmi eszközökről történő, minél szélesebb körű ismeretszerzés is.

Az EB mindezen elvi megállapításainak gyakorlati megvalósítása érdekében konzultációt folytatott a *Digital Video Broadcasting Project*²⁶⁶ elnevezésű globális konzorciummal, amely egy, a műsorszolgáltatás területén és az Interneten megvalósítható egységes minősítési - és szűrőrendszerek lehetőségét vizsgálta. A vizsgálat számos javaslattal szolgált a kitűzött cél elérése érdekében, amely javaslatok többek között beépítésre kerültek az 1998-ban megszületett „Emberi méltóság és a kiskorúak védelméről szóló tanácsi ajánlásba”.²⁶⁷

²⁶⁵ „A V-chip rendszer közvetlen átvétele az Európában használt, az amerikai rendszertől eltérő televízió-adási rendszerek miatt eleve nem volt járható megoldás, de ezen túlmenően annak esetleg valamilyen európai változatát sem tartották alkalmasnak az itteni környezetben fellelhető kulturális sokféleség mellett szükséges, diverzifikált szülői felügyelet megvalósítására.” Ld.: HAZAY, 2010. 22.

²⁶⁶ The Digital Video Broadcasting Project (DVB) is an industry-led consortium of over 200 broadcasters, manufacturers, network operators, software developers, regulatory bodies and others in over 35 countries committed to designing open technical standards for the global delivery of digital television and data services.

²⁶⁷ Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 7.10.1998]

A direktíva alkalmazásáról készített negyedik jelentésből megtudhatjuk,²⁶⁸ hogy a vizsgált időszak alatt Németország érezte szükségét más tagállamokból érkező közvetítést korlátozó intézkedésnek. Az EB e jelentésében is felhívta a figyelmet a tagállamok, illetve a tagállamok és harmadik országok közötti eltérésekre, ami a különböző médiaeszközökön történő közvetítésre vonatkozó minősítési rendszereket illeti. Azaz egy filmalkotást másként minősítenek, ha az filmszínházban, televízióban vagy esetleg videón kerül bemutatásra. Minderre tekintettel az EB egy tanulmány készítését tűzte célul az *Olsberg SPI*²⁶⁹ bevonásával, hogy rálátást nyerjen az EU és az EEA tagállamok eltérő terjesztési csatornákon alkalmazott minősítési gyakorlatára. Célja az volt, hogy értékelhesse a minősítéssel kapcsolatban tapasztalható nemzeti jogalkotások és gyakorlatok közti különbségek hatását a filmek forgalomba hozatalára. Továbbá igyekezett elemezni azokat az eltérő minősítésből eredő zavaró tényezőket, amelyekkel a kiskorúakért felelős személyeknek kell szembenézniük. Az *Olsberg-study*-ként jegyzett vizsgálat több európai ország klasszifikációs gyakorlatával foglalkozott és a következő, igen elgondolkodtató megállapításokat tett a nemzeti eltérések tekintetében:

- a) a vizsgált filmek 78 százalékánál a korhatár szempontjából megállapított eltérés több mint hat év volt,
- b) 23 százalékuknál e differencia egészen a legalsó határtól (korhatár nélküli) a legfelső határig terjedt (16/18 év),
- c) végül a különböző képi hordozók tekintetében a filmek 42 százalékánál eltért a klasszifikáció.

Mindez példával illusztrálva azt jelenti, hogy *Az amerikai pite* című film Finnország filmszínházaiában 11 éves korhatárral került műsorra, a videó változat minden korosztálynak ajánlott volt, a DVD pedig csak 15 éven felülieknek. Az országok összehasonlításában a korhatári kategóriák 11 éves kortól egészen 18 éves korig (Írország, Spanyolország) terjedtek. Franciaországban ellenben a film korhatár nélkül megtekinthető volt.²⁷⁰

²⁶⁸ Fourth report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers" [COM/2002/0778 final]

²⁶⁹ Empirical Study on the Practice of the Rating of Films Distributed in Cinemas Television DVD and Videocassettes in the EU and EEA Member States Prepared on behalf of the European Commission. Olsberg SPI and KEA European Affairs in association with KPMG, Final Report Final Report, May 2003

²⁷⁰ SZILÁDY Szilvia: *Kinek a szex – kinek az erőszak, avagy a választás szabadsága és a szabályozás lehetőségei*. [http://www.doksi.hu/get.php?lid=14742&order=DisplayPreview (2013.09.09.)]

Az 1997-es irányelv alkalmazásáról még két további jelentés készült.²⁷¹ A hatodik jelentésből megismerhetjük az *Asociación Nacional para la Protección y el Bienestar de los Animales* (ANPBA, spanyol állatvédő egyesület) szervezetnek a bikaviadatok spanyol műsorszolgáltatók általi közvetítésének betiltására irányuló kérelmét. A panaszos azt kifogásolta, hogy a 89/552/EGK irányelvet végrehajtó spanyol jogszabály, a 22/1999. számú rendelet nem rendelkezett a direktíva 22. cikkében megállapított kötelezettségről, amely szerint a televíziós adások nem tartalmazhatnak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, különösen olyan programokat értve ez alatt, melyek öncélú erőszakot tartalmaznak. A panaszos álláspontja szerint a bikaviadalt ez utóbbi kitétel jellemzi. Az ANPBA panaszát az EB elutasította, ezért a szervezet az Európai Ombudsmanhoz fordult. Az Ombudsman nem észlelt a Bizottság oldaláról hivatali visszasság elkövetésére utaló nyomot a panasz kezelésével összefüggésben, ezért 2006. január 12-én kelt határozatával az ügyet lezárta.²⁷² Időközben a Bizottság is lezártnak nyilvánította az ügyet. Az EB álláspontja szerint a spanyol jogszabály az irányelvben rögzített valamennyi kötelezettséget megfelelően átültette és a 17. cikke teljes mértékben tükrözi az irányelv 22. cikkében rögzített elvárásokat annak ellenére, hogy a nem tesz említést az öncélú erőszakról. Az EB hangsúlyozta, hogy a pornográfia fogalmát az irányelv pusztán a súlyosan ártalmas televíziós programok tartalmának illusztrálásaképpen használja, azaz a 22. cikk e kategóriára vonatkozó kitételének alkalmazási köre nem csupán e két sajátos szempontra korlátozódik, hanem más helyzetekre is kiterjed.

Az Ombudsman is hangsúlyozta, hogy a direktíva kizárólag példaként tesz említést a pornográfiáról vagy az öncélú erőszakról. Az Ombudsman döntésében hivatkozott az EK-Szerződés 249. cikkének (3) bekezdésére és a közösségi bíróságok joggyakorlatára, továbbá leszögezte, hogy egy irányelv nemzeti jogba történő átültetése nem feltétlenül jelenti azt, hogy a direktíva rendelkezéseit a nemzeti jogszabály kifejezett, erre irányuló rendelkezésében ugyanolyan szavakkal kell végrehajtani, mivel az általános jogi kontextus is elegendő lehet, ha ténylegesen biztosítja az irányelv egyértelmű és pontos, teljes körű alkalmazását. Mindezek alapján az Ombudsman megállapította, hogy az irányelv 22. cikke és a spanyol jogba ezt implementáló 22/1999 rendelet 17. cikke gyakorlatilag megegyezik, kivéve, hogy a

²⁷¹ A Bizottság Ötödik Jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a „határok nélküli televíziózásról” szóló 89/552/EGK irányelv alkalmazásáról [SEC (2006) 160]

A Bizottság Hatodik Jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a „határok nélküli televíziózásról” szóló 89/552/EGK irányelv alkalmazásáról [COM (2007) 452]

²⁷² Decision of the European Ombudsman on complaint 3133/2004/JMA against the European Commission

spanyol jogszabály nem említi kifejezetten a pornográfiát vagy öncélú erőszakot tartalmazó programokat. Ahogy azt az EB megállapította, bármely, pornográfiát vagy öncélú erőszakot tartalmazó program egyértelműen sérti a kiskorúak fejlődését, és ilyen módon a spanyol végrehajtási rendelkezés hatálya alá tartozik. Figyelemmel a fent említett rendelkezések szövegezésére és alkalmazási körére, az Ombudsman úgy ítélte meg, hogy az EB álláspontja ésszerű és ezért arra a következtetésre jutott, hogy a Bizottság arra vonatkozó döntése, hogy nem indít jogsértési eljárást a spanyol hatóságok ellen, és hogy ennek megfelelően elutasítja a panaszos által benyújtott formális panaszt, elfogadható.

3.1.3. A kiskorúak védelme a 2007/65/EK és a 2010/13/EU irányelvben

TVWFD 2007-es módosítása megalkotta az audiovizuális médiaszolgáltatás fogalmát²⁷³ a szolgáltatások újabb típusainak megjelenésére tekintettel. Ahogy az előző fejezetben említésre került, ezek kulturális és gazdasági szolgáltatásként aposztrofálhatók, amelyek egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a társadalom számára és a közönséget egyértelműen befolyásolják. Ezek a szolgáltatások ma már nem csak a televízió képernyőjén vannak jelen otthonunkban, hanem interneten, mobiltelefon is hozzáférhetők. A platformok sokszínűsége a megnövekedett mennyiségű (káros) médiatartalommal együtt egyre nagyobb aggodalomra ad okot a jogalkotók, a médiaipar és a szülők számára. Ezért, ahogy a direktíva is fogalmaz, olyan szabályokra van szükség, amelyek valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatás tekintetében védik a kiskorúak egészséges fejlődését.²⁷⁴ Tekintve, hogy mára igen nehézvé vált a megfelelő, a technikai fejleményekkel lépést tartó jogi szabályozás kialakítása és érvényesítése, az irányelv már a Preambulumában, az életkora miatt sérülékeny fogyasztói csoport védelmét garantáló és a tagállamok által implementálandó szabályok lefektetése előtt

²⁷³ 2007/65/EK irányelv 1. cikk a) audiovizuális médiaszolgáltatás: a Szerződés 49. és 50. cikkének értelmében vett olyan szolgáltatás, amelyért egy médiaszolgáltató szerkesztői felelősséget visel, és amelynek elsődleges célja műsorszámoknak tájékoztatás, szórakoztatás vagy nevelés céljából a közönséghez történő eljuttatása a 2002/21/EK irányelv 2. cikkének a) pontja értelmében vett elektronikus hírközlő hálózaton keresztül. Az ilyen audiovizuális médiaszolgáltatás vagy az ezen cikk e) pontjában meghatározott televíziós műsorszolgáltatás, vagy az ezen cikk g) pontjában meghatározott lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás, és/vagy — audiovizuális kereskedelmi közlemény;

²⁷⁴ 2007/65/EK irányelv (44) preambulumbekkezdés: A jogalkotók, a médiaipar és a szülők számára továbbra is aggodalomra ad okot az audiovizuális médiaszolgáltatásokban megjelenő káros tartalom elérhetősége. Új kihívások is meg fognak jelenni, különösen az új platformokkal és az új termékekkel kapcsolatban. Ezért olyan szabályok bevezetése szükséges, amelyek valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatásban, többek között az audiovizuális kereskedelmi közleményben is védik a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését, valamint az emberi méltóságot.

felhívja a figyelmet olyan alternatív lehetőségekre, amelyek a kiskorúak hatékonyabb védelmét garantálhatják.²⁷⁵ Ezek között említhető:

- a) a társ- és önszabályozás intézménye, amelyek lehetőséget adnak a szolgáltatók szabályozásba történő bevonására, a hatékonyabb és rugalmasabb intézkedések érdekében,
- b) a médiatudatosság kialakítása, valamint
- c) a technikai eszközök alkalmazása.

a) *„Az önszabályozás olyan önkéntes kezdeményezési típus, amely lehetővé teszi a gazdasági szereplők, a szociális partnerek, a nem kormányzati szervezetek vagy a szövetségek számára, hogy saját maguk számára fogadjanak el közös iránymutatásokat.”* Az irányelv elismeri az önszabályozás kiegészítő jellegét egyes rendelkezéseinek végrehajtásában, de hangsúlyozza, hogy az nem helyettesítheti a nemzeti jogalkotó kötelezettségét. *„A társszabályozás minimális formájában jogi kapcsolatot teremt az önszabályozás és a nemzeti jogalkotó között a tagállamok jogi hagyományaival összhangban. Arra az esetre, ha céljai nem teljesülnek, a társszabályozásnak meg kell engednie az állami beavatkozás lehetőségét.”*²⁷⁶ Ezen szabályozási megközelítések révén az állam a médiaszolgáltatókkal együtt vagy azok önállóan is meghatározhatják azokat a kötelezettségeket, amelyek a kiskorúak védelmét előmozdíthatják. Az így lefektetett rendelkezések előnye, hogy azok betartására nagyobb hajlandóság mutatkozik és rugalmasan, bármikor változtathatóak a technikai fejlődések révén újonnan generálódó kérdésekkel és kezelendő problémákkal párhuzamosan.²⁷⁷ A direktívában tetten érhető, a médiaipart bevonó szabályozási törekvés azon szakértelem elismerésének tekinthető, amelyet az audiovizuális ipar kínálhat a hatékony szabályozás érdekében. Fontos, hogy a nemzeti jogalkotás megfelelően védje a fogyasztókat

²⁷⁵ Az alternatív eszközökkel, mint a társ- és önszabályozás, illetve a médiatudatosság, részletesen a dolgozat külön fejezet foglalkozik.

²⁷⁶ 2007/65/EK irányelv (44) preambulum-bekezdés

²⁷⁷ 2007/65/EK irányelv (36) preambulum-bekezdés: A Bizottság a "Jobb szabályozás a növekedés és a munkahelyteremtés területén az Európai Unióban" című, az Európai Parlamenthez és a Tanácshoz intézett közleményében hangsúlyozta, hogy a szabályozási megközelítés alkalmas módját gondos elemzés alapján kell meghatározni annak megállapítása érdekében, hogy az adott ágazatban és problémakörben a jogalkotás vagy más alternatív módszer, például a társszabályozás vagy az önszabályozás jelenti-e a legjobb megoldást. Emellett a tapasztalatok azt mutatják, hogy a tagállamok eltérő jogi hagyományainak megfelelően alkalmazott társ- és önszabályozási eszközök egyaránt fontos szerepet játszhatnak a magas szintű fogyasztóvédelem biztosításában. A fejlődő audiovizuális médiaszolgáltatói ágazatban a közérdekű célok elérését célzó intézkedések hatékonyabbak lesznek, ha azokat a szolgáltatók aktív támogatásával hozzák meg.

A tagállamok átültetéssel kapcsolatos kötelezettségeinek sérelme nélkül ez az irányelv ösztönzi a társszabályozás és az önszabályozás igénybevételét. Ez nem kötelezi a tagállamokat társ- és/vagy önszabályozási rendszerek kialakítására, továbbá nem zavarja meg vagy nem veszélyezteti a tagállamokban jelenleg már létező, hatékonyan működő társ- vagy önszabályozási kezdeményezéseket.

az audiovizuális szolgáltatások új típusai által generált veszélyektől. Ehhez nyújthatnak segítséget az alternatív szabályozási módok, hiszen a fogyasztóvédelem esetleges hiányosságainak megszüntetése az ipar bevonásával lehetséges, amennyiben az abban érdekelt, hogy megszerezze a fogyasztók bizalmát a szolgáltatásaik igénybevétele érdekében.²⁷⁸

b) Az irányelv szorgalmazza a médiatudatosság előmozdítását az egész társadalomban, a média biztonságos és kritikus szemlélettel történő használata érdekében. A direktíva megfogalmazása szerint a „*médiatudatosság olyan készségeket, ismereteket és értelmezési képességeket jelent, amelyek alapján a fogyasztók hatékonyan és biztonságosan tudják használni a médiát. A médiatudatossággal rendelkező emberek tájékozottan tudnak választani, megértik a tartalom és a szolgáltatás jellegét, hasznosítani tudják az új kommunikációs technológiák által nyújtott lehetőségek teljes körét, és jobban meg tudják védeni magukat és családjukat a káros vagy sértő anyagoktól. Ezért a médiatudatosság fejlesztését a társadalom valamennyi szegmensében elő kell mozdítani és a haladást szorosan figyelemmel kell kísérni.*”²⁷⁹ A direktíva definíciójából kitűnnek a médiatudatosság szükségességét alátámasztó képességek, amelyek lehetővé teszik a média hatékony és biztonságos használatát, a tájékozott döntéshozatalt és azt, hogy az emberek magukat és a családjukat is megóvhassák a káros és sértő tartalmaktól.²⁸⁰ Ugyanakkor, ahogy Simon Éva is felhívja a figyelmet egy, a lekérhető szolgáltatás szabályozását vizsgáló tanulmányában, ezen új műveltség fontossága ellenére az irányelv vonatkozó rendelkezése nem teremt jogi kötelezettséget a tagállamok számára.²⁸¹ Az irányelv médiaműveltséggel kapcsolatos szabályai nem tartalmazzak kötelező szabályozást, hanem, ajánlások, illetve iránymutatások, amelyek a tagállamok diszkrecionális jogára bízák, hogy milyen formában és megoldással – jogszabályok útján vagy soft law („puha jog”, azaz nem kötelező erejű jogi aktusok) alkalmazásával – valósítják meg a szabályok nemzeti jogukba való implementálást, esetleg eltekintenek az iránymutatások egészének átültetésétől.²⁸² Ettől függetlenül véleményem szerint a tagállamoknak, a szabályozó hatóságoknak, az iparnak és az oktatási szférának meg kell tennie azokat a lépéseket, amelyekkel, a médiaipar szereplőit is bevonva, előmozdítják a

²⁷⁸ RIDGWAY, 2008. 113.

²⁷⁹ 2007/65/EK irányelv (37) preambulum-bekezdés

²⁸⁰ MCGONAGLE, Tarlach: Media Literacy: No longer the Shrinking Violet of European Audiovisual Media Regulation? *IRIS plus* 2011/3. 14.

²⁸¹ SIMON Éva: *A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások szabályozása*. Budapest, AKTI Füzet. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2008. november, 33. szám, 21.

²⁸² SIMON, 2010. 66.

társadalom fiatalabb-idősebb tagjai médiaműveltségét formális és informális oktatáson keresztül egyaránt.

c) Végül az irányelv felhívja a figyelmet a technikai eszközök, mint a szűrőrendszerek, PIN-kódok, jelölések alkalmazására, amelyek biztosíthatják a gyermekek nem megfelelő tartalomtól való távoltartását, különösen a lekérhető szolgáltatások esetén.²⁸³

Mindezek után nézzük, hogy a 2007-es irányelv milyen speciális szabályokat rögzít az audiovizuális médiaszolgáltatások vizsgálatom alá vont típusaira a kiskorúak védelme, mint közérdekű cél érdekében. Megjegyzendő, hogy a (32) Preambulum-bekezdés alapján *„a tagállamoknak lehetőségük van arra, hogy az ezen irányelvvel összehangolt területeken a joghatóságuk alá tartozó médiaszolgáltatókra szigorúbb és részletesebb szabályokat alkalmazzanak, biztosítva egyúttal, hogy e szabályok a közösségi jog elveivel összhangban vannak”*.

A hagyományos televíziós műsorszolgáltatásokra (lineáris audiovizuális médiaszolgáltatások) vonatkozó rendelkezések érintetlenül maradnak,²⁸⁴ a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások vonatkozásában viszont enyhébb szabályozási irányt követ a direktíva tekintettel az e szolgáltatásokkal kapcsolatban gyakorolt fogyasztói aktivitásra. A direktíva álláspontja, hogy egy fix műsorrend alapján a nézők irányába „tolt” (*pushed*) műsorokat részletesebben kell szabályozni, mint a lekérhető szolgáltatásokat, amelyekkel

²⁸³ 2007/65/EK irányelv (45) preambulum-bekezdés: A kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődése és az emberi méltóság védelmében meghozott intézkedéseket gondosan egyensúlyban kell tartani a véleménynyilvánításnak az Európai Unió alapjogi chartájában kinyilvánított alapjogával. A kérdéses intézkedéseknek – mint például a személyes azonosító szám (PIN-kódok), a szűrőrendszerek vagy a jelölés használata – tehát azt a célt kell szolgálniuk, hogy biztosítsák a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését és az emberi méltóság kellő szintű védelmét, különösen a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások tekintetében. A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról szóló ajánlás már elismeri a szűrőrendszerek és a jelölések fontosságát, és számos olyan lehetséges intézkedést tartalmaz, amely a kiskorúak javát szolgálhatja, mint például hatékony, naprakészé tehető és felhasználóbarát szűrési rendszer rendszeres biztosítása a felhasználó részére valamely internetszolgáltatónál történő előfizetéskor, vagy kifejezetten gyermekeknek szánt, automatikus szűrési rendszerrel felszerelt szolgáltatásokhoz való hozzáférés nyújtása.

²⁸⁴ 2007/65/EK irányelv 27. cikk

(1) A tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak annak biztosítására, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások ne tartalmazzanak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen pornográfiát vagy indokolatlan erőszakot tartalmazó műsorokat.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott intézkedések olyan további műsorokra is kiterjednek, amelyek valószínűleg károsítják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ahol biztosítható az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel, hogy az adáskörzetben a kiskorúak szokásos körülmények között ne hallják vagy ne lássák az ilyen adásokat.

(3) Továbbá, amikor ilyen műsorok sugárzására kódolatlan formában kerül sor, a tagállamok biztosítják, hogy ezek előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy azonosításukat teljes időtartamuk alatt egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa.

összefüggésben a nézők (meglátásom szerint, amennyiben megfelelő médiaműveltséggel és – ismerettel rendelkeznek) tudatos döntést hoznak a tekintetben, hogy „magukhoz húzzák-e” (*pull*) a tartalmat a médiaszolgáltatótól. Ezzel az állásponttal szemben egyes szakirodalmi vélemények megkérdőjelezzik a két szolgáltatástípus eltérő szabályozását, hiszen a műszaki fejlődés egyre gyorsabban elmosza közöttük a határt, amelyet *Ridgway* a következővel támaszt alá.²⁸⁵ Az emberek egyre gyakrabban használnak video felvevő-készüléket, amely segítségével a műsorok valójában egyéni lekérés alapján, a felhasználó által kiválasztott időpontban tekinthetők meg. Ezeket a tartalmakat lineárisnak kellene minősíteni, mivel azokat eredetileg műsorrend alapján közvetítették a nézőkhöz. Ugyanakkor ma már több lineáris műsorszámokat kínáló médiaszolgáltató lehetővé teszi ugyanannak a tartalomnak lekérhető formában történő elérését is az interneten. Ez a szolgáltatástípus, a felhasználókat tekintve, többé-kevésbé hasonlít az előbb említett lehetőséghez (felvétel), mégis a lekérhető szolgáltatások hatálya alá esik szabályozási szempontból csak azért, mert lekérhető formában kínálják (ugyanazon) műsorokat.

Az uniós joganyag lekérhető médiaszolgáltatásokkal szemben támasztott enyhébb követelménye révén ezekben a szolgáltatásokban a súlyosan ártalmas tartalmak, eltérően a műsorrend alapján közvetített műsoroktól, megjelenhetnek, de a tagállamok kötelesek olyan intézkedéseket biztosítani, amelyek garantálják, hogy ezek a kiskorúak által rendes körülmények között ne legyenek hallhatók, láthatók.²⁸⁶ A lekérhető szolgáltatásoknál a direktíva közvetlenül nem utal arra, hogy mi tartozik a súlyosan ártalmas kategóriába, még a „különösen” kitétellel sem. Véleményem szerint e szolgáltatásokkal kapcsolatban is követendők a direktíva televíziós szolgáltatások vonatkozásában adott iránymutatásai, miszerint a súlyosan ártalmas minősítést megalapozza a pornográfia és indokolatlan erőszak, de ezen túlmenően a tagállamoknak lehetősége van e kategória részletesebb meghatározására. Továbbá az irányelv vonatkozó cikke nem említ olyan intézkedést sem, amelyekkel a lekérhető szolgáltatásokban megjelenő súlyosan ártalmas kategóriák távol tarthatók. A szolgáltatás természetére tekintettel, a kiskorúak lekérhető szolgáltatásokban megjelenő káros tartalmaktól történő megóvása technikai eszközök – például a gyermekzár - segítségével lehetséges.

²⁸⁵ RIDGWAY, 2008. 110.

²⁸⁶ 2007/65/EK irányelv 3h. cikk: A tagállamok meghozzák a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy a joghatóságuk alá tartozó médiaszolgáltatók által nyújtott olyan lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, csak oly módon legyenek elérhetők, amely biztosítja, hogy a kiskorúak rendes körülmények között nem láthatják vagy hallhatják az ilyen lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokat.

A 2007-es irányelv a vétel szabadságának biztosításától való eltérést lehetővé tevő rendelkezése, tekintve a lekérhető szolgáltatások szabályozására, kiegészült, megengedve ezek közvetítésének a korlátozását is.

A 2007-es direktíva által bevezetett új szabályok kodifikálása 2010-ben történt meg. Az AVMSD átfogó, kevésbé részletezett és rugalmas szabályozási keretet teremtett minden lineáris és lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásra. Ezzel egy időben fenntartja az európai audiovizuális modell alappilléreit, köztük a kiskorúak védelmét. Ennek megfelelően a 12. és 27. (1)-(3) cikkei a korábbiakkal megegyező elvárásokat támasztják a lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatással szemben a kiskorúak egészséges fejlődésének védelme érdekében. Ezen előírások a következő táblázat segítségével foglalhatók össze.

	LINEÁRIS AUDIOVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁS	LEKÉRHETŐ AUDIOVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁS
azon tartalmak, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fejlődését	<i>TELJES TILALOM</i> : nem jelenhetnek meg a televíziós adásokban	<i>OLY MÓDON</i> , hogy rendes körülmények között ne hallják vagy lássák a kiskorúak
azon tartalmak, amelyek valószínűleg károsíthatják a kiskorúak fejlődését	<i>kódolás</i> <i>adásidő megválasztása</i> <i>technikai intézkedés</i>	<i>NINCS KORLÁTOZÁS</i>

1.sz. táblázat: A lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra vonatkozó szabályok.
Forrás: http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/protection/index_en.htm (2012.07.21.)

Az AVMSD-ben a továbbközvetítés szabadságától való eltérést biztosító cikk a következő előírásokat tartalmazza. A 3. cikk alapján a tagállamok abban az esetben térhetnek el a *lineáris médiaszolgáltatás* továbbközvetítési kötelezettsége alól, amennyiben:

- a más tagállamból származó televíziós műsorszolgáltatás nyilvánvalóan, komolyan és súlyosan sérti a 27. cikk (1) vagy (2) bekezdését,
- a megelőző 12 hónap alatt a műsorszolgáltató legalább két korábbi alkalommal megsértette az a) pontban említett előírást,
- az érintett tagállam írásban értesítette a műsorszolgáltatót és a Bizottságot az állítólagos jogsértésekről és az általa tervezett intézkedésekről, amelyeket akkor hoz, ha ismételten megtörténik egy ilyen jogsértés,

- d) az adást közvetítő tagállammal és a Bizottsággal folytatott konzultáció nem eredményezett egyezséget a c) pontban előírt értesítéstől számított tizenöt napon belül és az állítólagos jogsértés továbbra is fennáll.

A tagállam által hozott intézkedésekről szóló értesítést követő két hónapon belül a Bizottság határozatot hoz arról, hogy az intézkedések megfelelnek-e az uniós jognak. Amennyiben negatív döntést hoz, a tagállam köteles sürgősséggel megszüntetni a kérdéses intézkedéseket. A kiskorúak védelmét sértő *lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások* esetén a következő feltételek esetén és meghatározott eljárás keretében térhetnek el a tagállamok a továbbközvetítés kötelezettség alól.

- a) Mindenekelőtt az intézkedés a kiskorúak védelme érdekében szükséges és egy olyan lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás ellen irányul, amely az említett célt sérti vagy komolyan és súlyosan veszélyezteti, továbbá az említett céllal arányosak.
- b) Mindemellett a szóban forgó intézkedés meghozatala előtt és a bírósági eljárás sérelme nélkül a tagállam felkérte azon tagállamot, amelynek joghatósága alá a szolgáltató tartozik, hogy intézkedjen, és a tagállam ezt nem tette meg, vagy az intézkedések nem voltak megfelelőek, és közölte a Bizottsággal és azzal a tagállammal, amelynek joghatósága alá a szolgáltató tartozik, hogy ilyen intézkedéseket szándékozik tenni. Ezen értesítési kötelezettség alól a tagállamok sürgős esetekben eltérhetnek, de ebben az esetben a tagállamnak az intézkedésekről a lehető legrövidebb időn belül értesítenie kell a Bizottságot és azon tagállamot, amelynek joghatósága alá a szolgáltató tartozik, megjelölve azokat az okokat, amelyek miatt a tagállam az esetet sürgősnek tekinti.
- c) Ezt követően a Bizottság a lehető legrövidebb időn belül megvizsgálja a közölt intézkedések összeegyeztethetőségét az uniós joggal. Ha arra a következtetésre jut, hogy az intézkedések összeegyeztethetetlenek az uniós joggal, a Bizottság felkéri a tagállamot, hogy tartózkodjon a tervezett intézkedésektől vagy sürgősen szüntesse meg a kérdéses intézkedéseket.

A fentiek alapján látható, hogy a direktívának a továbbközvetítés alóli mentesülésre vonatkozó szabályai továbbra is igen összetettek, amelyre tekintettel a hatályos szabályok vonatkozásában is helytálló *Ridgway* azon megállapítása, miszerint egy médiaszolgáltató e cikkeken alapuló korlátozása kivételes körülmények esetén fog csak megtörténni.²⁸⁷

²⁸⁷ RIDGWAY, 2008. 110.

3.2. A kiskorúak védelme érdekében tett lépések a direktívákon túl

3.2.1. Az EB Munkadokumentuma a Zöld Könyvről folytatott konzultációról. Tartalomszűrés

A Munkadokumentum megszületését megelőzően került sor arra a konzultációra, amelyen a résztvevők a kiskorúak védelmével kapcsolatos problémák elemzésére fókuszáltak, szem előtt tartva a különböző platformokon terjesztett audiovizuális és információs szolgáltatásokat. Az EB igyekezett bevonni a konzultációba az európai intézményeket, a tagállamokat és minden érintett felet az ipar szereplőitől a felhasználókig, fogyasztókig. A konzultáció eredményeképp számos megállapítást megfogalmaztak, amelyeket a *Bizottság Munkadokumentumaként* terjesztettek a Tanács elé 1997 nyarán, ami további lépésekre ösztönözte az EB-t.²⁸⁸

A Munkadokumentum rögzítette, hogy a televízió világában a kiskorúak védelme érdekében egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szülői ellenőrzés lehetséges eszközeire. Ugyanakkor a résztvevők felhívták a figyelmet arra, hogy a szülői ellenőrző rendszerek nem vezethetnek a kiskorúak védelméért viselt felelősség másorszolgáltatokról szülőkre történő átszállásához, ezeknek a meglévő eszközöket kell kiegészíteniük és nem azokat helyettesíteniük. Megjegyzendő, hogy e rendszerek bevezetése önkéntes alapon történhet, hiszen a konzultáció során megkérdozettek egyértelműen elutasítottak bármilyen törvényi kötelezettséget. Hangsúlyozandó, hogy ez nem jelenti a szülői ellenőrző rendszerek hiábavalóságát, csupán arra enged következtetni, hogy önmagukban a szülők által használható eszközök nem elegendők. Ezért maguknak a tartalom- és szolgáltatásnyújtóknak is szerepet kell vállalniuk a kiskorúak védelmének előmozdításában, például a felhasználó életkorának ellenőrzésére szolgáló eszközök vagy a tartalomcímkézés garantálásával, párhuzamosan a szülői kontroll támogatásával. A megfelelő címkézésre a szülői ellenőrző rendszerek hatékony működése érdekében van szükség, hogy valóban szűrni lehessen a tartalmat.

Az említett címkéző, valamint a klasszifikációs rendszerek régóta létező szabályozási mechanizmusok. Utóbbi tekintetében *Oswell* egy, a médiaszabályozás és a gyermekek védelmével foglalkozó tanulmánya rögzíti, a klasszifikációs iránymutatások sok szempontból értelmező, magyarázó eszközként viselkednek a fogyasztók (szülők, gyermekek és mások) számára, hogy aggályaikat szem előtt tartva kiválasszák az ízlésüknek megfelelő filmszerű tartalmat.²⁸⁹ A címkézést illetően az Egyesült Királyság-beli BBC már az 1940-es és az 1950-

²⁸⁸ Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. Consultations on the Green Paper, Commission Working Document. Brussels, 13.06.1997 [SEC (97) 1203]

²⁸⁹ OSWELL, David: *Media and Communications Regulation and Child Protection: An Overview of the Field*. In: International Handbook of Children, Media and Culture. Goldsmiths Research Online. 2008. 481.

es években vizsgálta bizonyos tartalmak képernyőn megjelenített címkézését és az ezekre történő előzetes szóbeli figyelmeztetést.

Az EB Munkadokumentumában a címkézéssel kapcsolatban kérdésként merült fel, hogy milyen típusú címkézés működne megfelelően a gyakorlatban, milyen információk kísérjék a tartalmakat. E tekintetben a konzultáció során az az álláspont rajzolódott ki, hogy a címkézés két típusának egyidejű alkalmazása szükséges. Ezek egyike a leíró címkézés (*descriptive labelling*), amely a tartalom-előállító által a tartalomra vonatkozó, lehető legobjektívabb tájékoztatást tartalmazza. A leíró jellegű minősítés nem értékeli alkalmasság szempontjából az adott tartalmat, az alkalmasság megítélését a felhasználóra bízta. Csupán tájékoztatást ad az előforduló tartalmi elemekről. Ennek révén az ilyen minősítés alkalmassá válik különböző környezetben való felhasználásra és egyéni értékelés szerinti döntés megalapozására, amellyel párhuzamosan természetesen nő a döntéshozó felhasználó felelőssége. Ugyanakkor ez a döntéshozatal megkönnyíthető bizonyos sémák alkalmazásával, amelyek valójában az adott környezet, kultúra, lehetséges vallási vagy egyéni nézetek szempontjából megszerkesztett kombinációs táblázatok.²⁹⁰ Ezek, figyelembe véve a különböző tartalmi jegyek fennállását, megadják az alkalmasságra vonatkozó döntési javaslatot. A címkézés másik típusa a tartalom értékelésén alapuló címkézés (*evaluation of content*), amely nagyobb figyelemmel van a nemzeti és helyi kultúrák jellemző vonásaira és használata egyszerű. Ilyen az életkor alapján történő címkézés, amely a leginkább elterjedtebb értékelő típusú minősítés. Az értékelő minősítés a tartalomban megtalálható elemeket veszi figyelembe, amelyek értékelése alapján megállapítja, hogy az adott tartalom alkalmas-e egy adott korhatár alatti kiskorú általi fogyasztására vagy sem. Az ilyen minősítés nem tartalmazza az értékelés okát és maga az értékelés csak egy adott kultúrában érvényes megítélést tükröz. Ennek következtében univerzális használatra nem alkalmas és nem tesz lehetővé egyéni szemléleten alapuló szülői értékelést sem.²⁹¹

Végül a konzultáció felhívta a figyelmet arra, hogy a felelős médiahasználathoz elkerülhetetlenek a tájékoztató, oktató és tudatosságnövelő intézkedések a gyermekek mellett a szülők és tanárok részére is, illetve a gyermekek érdeke megkívánja, hogy számukra megfelelő, magas minőségű tartalmak készüljenek.²⁹²

Tekintettel a tartalomszűréssel kapcsolatban mai napig felmerülő kérdésekre, e helyen tartom indokoltnak általánosan szólni magáról a tartalomszűrésről, amihez *Hazay István* „A

²⁹⁰ „Itt táblázat alatt természetesen elektronikus döntési algoritmust kell érteni, mely a szülői irányítórendszer kezeléskor egyszerűen beprogramozható.” Ld.: Hazay, 2010. 24.

²⁹¹ HAZAY, 2010. 24.

²⁹² Commission Working Document. Brussels, 1997. 2.1.3 The protection of minors, 5-6.

hozzáférés korlátozására alkalmas megoldások a televíziós műsorszolgáltatásokban a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmében” című tanulmányát hívom segítségül. A szerző a tartalomszűrés, azaz a tartalomhoz való hozzáférés műszaki megakadályozásának feltételeit négy pontban összegzi.

1. A tartalmak leírására és/vagy minősítésére használandó egyértelmű fogalomgyűjtemény rögzítése.
2. Az egyes tartalmak közreadás előtti vagy a közreadás idején értékelő vagy leíró minősítése a kiskorúak általi fogyasztásra való alkalmasság szempontjából.
3. A minősítésnek a tartalomhoz való hozzárendelésére a fogyasztó számára.
4. A potenciális fogyasztás helyén az értékelő vagy leíró minősítést hordozó információ kiértékelése és szükség esetén megfelelő beavatkozás a hozzáférés megtagadása céljából.

Hazay szerint a tartalmak leírásának a lehető legtöbb szempont alapján kellene történnie, mert „minél részletesebben, minél több szempont alapján képes egy rendszer a médiatartalmat leírni, annál alkalmasabb lehet a különböző kultúrákhoz tartozó, különböző életfelfogású, neveltetésű és hitvallású emberek igényeit kielégítő szülői ellenőrző rendszer megvalósítására”.²⁹³ Mindez magas fokú elhivatottságot, odafigyelést és felelősségérzést vár el a tartalom jellemzésért, illetve minősítésért felelős szervezettől és a tartalomblokkolás feltételeit meghatározó szülőktől. Ezért a gyakorlatban a szülői ellenőrző rendszerek jelentős hányada csupán korhatár szerinti tartalomblokkolást tesz lehetővé vagy amellettt kizárólag néhány kiegészítő tartalomleírói elemet tud közreadni. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a tartalomszűrés csak az egyik oldala a kiskorúak védelmének, hiszen a gyermekek jogainak teljes körű figyelembe vétele akkor valósulna meg, ha amellettt, hogy a műszaki megoldások valójában megakadályoznák a kiskorúak koruk, fejlettségük, beállítottságuk alapján számukra károsnak gondolt tartalomhoz való hozzájutást, másfelől létezne olyan műsorkínálat, amely a személyes adottságaik figyelembevételére alapján elősegíti a fejlődésüket, megfelelő színvonalú és sokszínű szórakozási lehetőséget biztosít számukra.²⁹⁴

Az említett első feltétellel kapcsolatban *Hazay* szükségesnek tartaná, hogy a tartalomleíró és – értékelő fogalmak rendszere és kategóriái az egész világon egységesek legyenek, amely különösen a tartalom-leíró fogalmakra nézve lenne kívánatos. Ennek oka abban rejlik, hogy a külföldről származó tartalmak száma folyamatosan növekszik, viszont az egységes

²⁹³ HAZAY, 2010. 23.

²⁹⁴ HAZAY 2010. 23.

terminológia hiányában a különböző helyről származó tartalmak eredeti minősítésének ártértékelése a helyi leíró rendszer fogalmaira csak többé-kevésbé lehet eredményes és csaknem mindig információvesztéssel jár. Kiemelendő, hogy a tartalom-minősítés ma már nem olyan egyszerűen elvégezhető tevékenység, mint ahogy azt a korábbi médiakörnyezet lehetővé tette, amikor csak néhány műsorcsatorna létezett és az országok tartalmai sem „hatoltak be” egymás területeire, és a minősítés az államra hárult. Napjaink sokcsatornás világában, ahol az új típusú szolgáltatások és a különböző terjesztési módok egyre elterjedtebbek és az elérhető tartalmak száma napról-napra ugrásszerűen nő, ez a megoldás nem működőképes. Így, ahogy a szerző is ajánlja, „a minősítésért felelős szervezet meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy ki az, aki a legpontosabb információval rendelkezik a tartalommal kapcsolatban, ki az, aki a leginkább érdekelt abban, hogy megfelelő minősítés szülessen és ki az, aki a legkövetkezetesebben fogja tudni alkalmazni a minősítési terminológiát”.²⁹⁵ Mindezt szem előtt tartva a szerző három lehetőséget vázol fel a tekintetben, hogy ki végezze a minősítést: a tartalom előállítója, a tartalomterjesztő vagy az előzőktől független szervezet vagy szervezetek. Ezzel összefüggésben osztom a szakember által megfogalmazott megállapításokat. Egyrészt a tartalom előállítója rendelkezik a legtöbb ismerettel az adott tartalomról, így egyértelmű szempontok, minősítő terminológia esetén a legpontosabb leíró minősítés ilyen módon állítható elő. Ugyanakkor ebben az esetben az értékelő típusú minősítés csak a tartalom-előállítás helyén rendelkezne megfelelő érvényességgel, a tartalom más országban való felhasználásakor az eredeti értékelő minősítés nem vagy csak megfelelő transzformálás után lenne használható. Továbbá a tartalom más országban való felhasználása esetén a kiskorúak védelmét csorbítaná, hogy egy eltérően megítélt tartalom közvetítése esetén a médiahatóság nem áll jogviszonyban a külső tartalom előállítójával, akinek ezért a minősítő tevékenységét nem tudja ellenőrizni. Minderre tekintettel *Hazay* javaslata, hogy jogilag egyértelműbb helyzet úgy lenne teremthető, ha a minősítésért a műsorterjesztő felelne, akinek általában lehetősége van az adott szempontok alapján történő minősítéshez is hozzájutni a tartalommal együtt. A műsorterjesztőnek e tekintetben saját felelőssége keretében lehetősége van a minősítés felülvizsgálatára, pótlására, esetleg korrigálására. Ennek fontossága abban gyökerezik, hogy a minősítés megbízhatósága megkérdőjelezhető, gyakran ez sem garantálja önmagában a kiskorúak teljes körű védelmét, hiszen gyakran a kereskedelmi érdekek „útvágják” annak, hogy egy tartalom minősítése valóban a kiskorúak érdekeinek szem előtt tartásával valósuljon meg. Ennek negatív

²⁹⁵ HAZAY, 2010. 24-25.

következményei teljes mértékben viszont csak úgy küszöbölhetők ki, amennyiben a minősítést különböző, független minősítő szervezetek végeznék. *Hazay* tanulmányából megtudhatjuk, hogy ez a megoldás nem idegen a gyakorlattól, hiszen ilyen ún. „harmadik fél által végzett” minősítésre az USA-ban és Nyugat-Európában számtalan szervezet, főként ifjúságvédelmi alapítványok, vallási érdekeltségű társadalmi szervezetek vállalkoznak. Ugyanakkor kérdéses lehet, hogy ezek a szervezetek miként juthatnak hozzá a médiatartalmakhoz még a közvetítés előtt, nem megfeledkezve arról sem, hogy a tartalomszolgáltatóknak nyilvánvalóan nem fűződik érdeke ahhoz, hogy segítséget nyújtsanak az elsősorban a kiskorúak érdekei alapján végzett minősítéshez.²⁹⁶

3.2.2. A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről szóló 1998-as tanácsi ajánlás és értékelő jelentései

A fent említett konzultációt követően az EB folytatta a megkezdett munkáját, amely egy Tanácsi Ajánlásra tett javaslat megszületését eredményezte. A *Bizottság Közleménye a Zöld Könyv „nyomon követéséről”* kiindulópontként szolgáló megállapítása az volt, hogy az EU a nemzeti felfogásbeli különbségek és a szubszidiaritás elvének tiszteletben tartása mellett képes a tagállami intézkedések hatékonyságát előmozdítani azáltal, hogy egy minimális szintű koherenciát biztosít a nemzeti önszabályozási keretek kifejlesztésével összefüggésben és európai szinten ösztönzi az együttműködést. Itt jelenhet meg a Közösség „hozzáadott értéke” – ahogy a Közlemény fogalmaz.²⁹⁷ Minderre tekintettel az EB véleménye, hogy az EU-nak a következő feladatokat kell megvalósítani: a nemzeti önszabályozás kialakításának koordinálása a tagállamok, iparágak és az érintett felek által alkalmazandó közös magatartási kódexek, illetve alapelvek előmozdításával; az együttműködés megerősítése európai és nemzetközi szinten a releváns nemzetközi intézkedések hatékonyságának előmozdítása céljából. A Közlemény magában foglal egy *Javaslatot* a kiskorúak és az emberi méltóság audiovizuális és információs szolgáltatásokban történő védelméről szóló tanácsi ajánlásra. Ennek jelen dolgozat szempontjából releváns tartalma a következőképp foglalható össze. A Javaslat, amely médiumtól függetlenül minden audiovizuális és információs szolgáltatásra vonatkozik, egy közös EU-s szintű keretrendszer kialakítását hangsúlyozza.

²⁹⁶ HAZAY, 2010. 25.

²⁹⁷ Commission Communication to the European Parliament, the Council and the Economic and Social Committee on the follow-up to the Green paper on the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services including a Proposal for a Recommendation. [COM (97) 570]

Az EP,²⁹⁸ a Gazdasági és Szociális Bizottság²⁹⁹ és a Régiók Bizottságának véleményét követően sor került a Tanács által „A kiskorúak és az emberi méltóság összehasonlítható és hatékony védelmének megvalósítását célzó nemzeti keretek elősegítése által az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ágazat versenyképességének fejlesztéséről” című Ajánlás formális elfogadásra 1998 szeptemberében.³⁰⁰ „Ennek az uniós szerződés 189. cikkelye alapján jogszabálynak minősülő Ajánlásnak célja, hogy a nemzeti jogalkotás számára irányelveket adjon az összes elektronikus média tekintetében. Ebben a televízió-műsorszolgáltatókat és terjesztőket arra szólítják fel, hogy a szülői irányítás lehetővé tételére próbáljanak ki digitális eljárásokat (pl. személyi kódokat, szűrő szoftvereket), az on-line szolgáltatókat pedig arra, hogy alakítsanak ki olyan helyes működési szabályzatokat, amelyekkel a meglévő jogszabályok jobban értelmezhetők és jobban alkalmazhatók.”³⁰¹ Tehát az Ajánlás iránymutatásokkal kíván szolgálni a nemzeti jogalkotás számára, lefedve minden elektronikus médiumot. A televíziós műsorszolgáltatókat arra ösztönzi, hogy térképezzék fel a szülői ellenőrzés új digitális módszereit, mint a személyes kódok, a szűrőrendszerek vagy az ellenőrző chip-ek. Az online Internet szolgáltatókat magatartási kódexek elfogadására sarkallja a hatályos szabályok megfelelőbb alkalmazása és tisztázása érdekében. Összességében az 1998-as Ajánlás támpontokat ad a kiskorúak és az emberi méltóság védelme érdekében a nemzeti önszabályozás kialakításához.³⁰²

Az Ajánlás Első Értékelő Jelentése 2001-ben látott napvilágot.³⁰³ A tagállamok válaszai alapján az EB arra a következtetésre jutott, hogy az önszabályozás kevésbé erős a műsorszolgáltatás területén az internettel szemben. Mindössze egy tagállam, Hollandia hozott létre egy, a műsorszolgáltatást is lefedő rendszert. Sőt maga az önszabályozás tagállami alkalmazása is jelentős különbségeket mutatott. A Jelentés arra is rávilágított, hogy a szűrőrendszereket csak a digitális műsorszolgáltatások esetén alkalmazzák. Ezt jól reprezentálja Németország gyakorlata, amely különbséget tett a digitális és az analóg közszolgálati, illetve a digitális kereskedelmi műsorszolgáltatók között. Az első kettőre

²⁹⁸ Legislative resolution embodying Parliament's opinion on the proposal for a Council Recommendation concerning the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services (COM(97)0570 - C4-0670/97 - 97/0329(CNS)) (Consultation procedure)

²⁹⁹ Opinion of the Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Council Recommendation concerning the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services' (98/C 214/07)

³⁰⁰ Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 7.10.1998]

³⁰¹ HAZAY, 2010. 17.

³⁰² http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/rec/archive/index_en.htm (2012.07.22.)

³⁰³ Evaluation Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity [COM/2001/0106]

ugyanazokat a szabályokat, azaz az idősáv, az akusztikus vagy az optikai figyelmeztetés alkalmazását írta elő, míg utóbbi esetén lehetőség volt az idősáv speciális PIN-kóddal való helyettesítésére. A PIN-kódot Franciaország és az Egyesült Királyság is alkalmazta a magán műsorszolgáltatás és az úgynevezett *pay-per view* (előfizetési) szolgáltatások esetén. A műszaki eszközök vonatkozásában a Jelentés felhívta a figyelmet arra, hogy a szabályozási kísérleteknek a digitális környezet adta lehetőségeket és kihívásokat kell figyelembe venni, hiszen a digitális technika olyan műszaki eszközök működését teszi lehetővé, amelyek a védelem sokkal magasabb szintjét képesek biztosítani. Végül megemlítendő, hogy a Jelentés is rávilágított a már említett konvergencia jelenségére, amely révén az internet „video-műsorszóró médiumként” (*video broadcasting medium*) működik és a STB-ok lehetőséget adnak a hagyományos televíziós műsorszolgáltatáshoz és az internethez való hozzáféréshez egyaránt. Ezért kizárólag a digitális műsorszolgáltatásra alkalmazandó szülői ellenőrzést segítő új eszközök bevezetése negatív hatást gyakorolna a piacra és hátrányosan érintené a hagyományos műsorszolgáltatókat és –terjesztőket.³⁰⁴

Hazay István szerint a digitális televíziózással megjelenő kiegészítő szolgáltatások egyik leghasznosabb eleme az EPG.³⁰⁵ Ennek rendeltetése elsősorban az, hogy az adott műsorterjesztő platformon elérhető műsorcsatornák műsorszámairól információt szolgáltatson kettős célból: egyrészt, hogy megkönnyítse a nézők számára a műsorok közötti választást egy adott időpontban; másrészt, hogy elősegítse egy egyéni műsorválasztási terv összeállítását. Az információk között minden esetben szerepelniük kell azoknak az adatoknak, amelyek eligazítanak a műsor kiskorúak számára megengedhető volta tekintetében. A gyakorlatban az EPG-nek két változata ismeretes. Az egyszerűbb a műsorcsatornák éppen műsoron lévő műsorszámának címét, esetleg műfaját adja meg, illetve az azt követő műsorszám hasonló adatait. Itt megjeleníthető a kiskorúak számára való egyszerű minősítés is, mint a korhatár-piktogram. E mellett létezik az EPG fejlettebb változata, amelyeket általában kifejezetten erre szakosodott külső EPG-szolgáltatók nyújtanak. Ez a változat hét napra előre tartalmazza a platformon elérhető műsorcsatornák minden műsorszámát és a fontosabb információkat azokról. Ez már interaktív szolgáltatásnak minősül, ahol a felhasználó kezdeményezheti a részletesebb információkat. *Hazay* szerint „a műsorszámok kiskorúak szempontjából történő, minden igényt kielégítően részletes leíró minősítéséhez szükséges meta-információk az ilyen EPG-szolgáltatás keretében továbbíthatók és használhatók fel az árnyaltabb igényeknek

³⁰⁴ Evaluation Report, 2001. 3.2. Broadcasting

³⁰⁵ HAZAY, 2010. 26-28.

megfelelő szülői ellenőrzés céljára. Az EU által Európában szükségesnek tartott minősítő rendszer adatátviteli igényét az ilyen szolgáltatás tudná kielégíteni.”³⁰⁶

Az EPG segítségével a tartalomszűrés a következőképp valósul meg. A műsorcsatornák közötti választás az EPG grafikus felületén történik a távirányító segítségével. Emellett rendelkezésre áll a szülői felügyelőrendszer segítségével beállított szűrési kritériumsor. Ez a korhatáros értékelő minősítés esetén nyilvánvalóan a családban élő gyermek, illetve a legkisebb gyermek életkora. Az összetettebb leíró minősítés esetén a tartalmat eltérő jellemzők alapján írják körül, amely révén lehetősége van a szülőnek a saját életfelfogásának, nevelési elképzeléseinek megfelelően kizárni a műsorokat. Amennyiben egy műsorszám minősítése összhangban áll a beállított blokkolási kritériumokkal vagy a kritériumok valamelyikével, akkor az adott műsorszámot közvetítő műsorcsatorna sem az EPG felületen, sem közvetlenül a távirányítón nem választható ki, illetve ha a blokkolási kritérium teljesülése előtt olyan csatorna volt kiválasztva, amelyen később a blokkolási kritérium teljesül, a vevő a következő műsorcsatornát választja ki. Fejlettebb EPG esetén a több napos műsorfelsorolásból is hiányoznak a minősítési adatok szerint a blokkolási kritériumokat teljesítő műsorszámok, annak érdekében, „hogy a kiskorúak számára károsnak gondolt műsorszámok iránti kíváncsiságot se ébressze fel a műsorkalauz”.³⁰⁷ Természetesen ezek a korlátozások felfüggeszthetők olyan személy, akár a gyermek által is, aki a feloldó kódot ismeri.

Az EP az Első Jelentést követően egy *Állásfoglalást* fogalmazott meg, amelyben felhívta a figyelmet a szülők elsődleges felelősségére a gyermekek olyan tartalmakkal szembeni védelmével összefüggésben, amelyek jogszerűek, de a kiskorúakra ártalmasak lehetnek. Mindemellett hangsúlyozta a gyermekek és a felügyeletüket ellátók számára biztosított kampányok fontosságát az audiovizuális média megfelelő használata érdekében. Fontosnak vélte a médiatudatosság oktatási rendszer egészébe történő integrálását, hogy a fogyasztók képessé váljanak a médiát a társadalmi értékekhez igazítva használni és kialakuljon egyfajta ítélőképesség bennük. Továbbá megerősítette, hogy a műszaki megoldások nem helyettesíthetik a szolgáltatók tartalomért fennálló felelősségét, így elkerülhetetlen a szolgáltatók jogi kötelezettsége bizonyos, a kiskorúak káros tartalommal szembeni védelme érdekében rögzített rendelkezéseknek való megfelelés tekintetében. Maga az EP sürgette egy olyan megközelítés kialakítását, amely közös kritériumokat hoz létre az audiovizuális tartalmak összehasonlítható leírására a szolgáltatók, a fogyasztók, a gyermekek

³⁰⁶ HAZAY, 2012. 27.

³⁰⁷ HAZAY, 2010. 28.

védelméért felelős szervek és tudományos körök segítségével, amelyen keresztül egyébiránt a tartalom értékelését a nemzeti vagy regionális hatóságok megőrzik. Szükségesnek ítélte megbízható szűrő- és minősítési rendszerek kidolgozását a digitális műsorszolgáltatásra és hangsúlyozta, hogy megfizethető áron kell biztosítani minden család számára a televíziós szűrőeszközöket.³⁰⁸ Ez nem ok nélküli elvárás. Ma, a digitális átállás időszakában a háztartásokat jelentős költségek terhelik a digitális vételi lehetőségek megteremtése miatt. Ez hatással van a kiskorúak védelmé érdekében létező műszaki eszközök beszerzésére is, hiszen a társadalom nagyobb része ilyen körülmények között nyilvánvalóan csak az olcsóbb eszközök megvásárlására képes, amelyek viszont nem alkalmasak a korábban említett és a kiskorúak magas szintű védelmét biztosító fejlettebb EPG-szolgáltatás igénybevételére. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az egyszerűbb eszközök szélesebb körű elterjedéséhez az is hozzájárul, hogy nem állnak rendelkezésre a többletszolgáltatásokat hasznosítani tudó eszközök. Így, ahogy *Hazay* is rögzíti, „az a feltevés, hogy a sokrétű szülői ellenőrző rendszer kialakításához szükséges nagyobb adatátviteli kapacitást a digitális televízió biztosítani fogja, egyelőre elméleti hipotézis maradt és a gyakorlatban az egyszerű EPG-vel működő digitális televízió a műsorszámok kiskorúak számára való alkalmasság szempontjából történő minősítésének továbbítására nem, vagy alig nyújt nagyobb kapacitást, mint amit az analóg rendszerben meg lehetett volna valósítani.”³⁰⁹ Vagyis a földfelszíni digitális műsorszóró szolgáltatás jelenleg az egyszerű korhatár alapú minősítésnél részletesebb, leíró minősítés megvalósítására, továbbá a harmadik fél által készített minősítés egyidejű továbbítására nem alkalmas. Ugyanakkor *Hazay* is felhívja a figyelmet, hogy ez, a gyermekek védelmét akadályozó körülmény kiküszöbölhető lenne, hiszen vannak olyan minősítő szervezetek, amelyek – elsősorban az interneten – közreadják a különböző televíziós műsorszámok általuk elkészített minősítéseit. Aki viszont ilyen információkhoz kíván jutni, annak gondoskodnia kell azok beszerzéséről és a blokkoló funkció vezérléséről. Ugyanakkor ennek megvalósítása ma még nem minden esetben könnyű, hiszen csak napjainkban válik egyre elterjedtebbé az integrált digitális TV-vevő és STB, amelyek képesek fogadni szélessávú internet csatlakozást és azon keresztül interneten elérhető webtartalmakat is. Ilyen eszközzel az előbbieken említett blokkolás - amely valójában fekete listás – zöld listás megoldás³¹⁰ - is könnyebb lesz.

³⁰⁸ European Parliament Resolution on the evaluation report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity [COM(2001) 106 - C5-0191/2001 - 2001/2087(COS)]

³⁰⁹ HAZAY, 2010. 27.

³¹⁰ „A gyermekek médiatartalom fogyasztásának irányítására kétféle megközelítés lehetséges. A korlátozó magatartás abban merül ki, hogy megpróbáljuk koruk, fejlettségük, beállítottságuk alapján számukra károsnak gondolt tartalomhoz való hozzájutást megakadályozni (blokkolás), sőt lehetőség szerint a károsnak ítélt tartalom

Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy ez sem olyan megoldás, amelynek az eredeti célja minden esetben megvalósulhat. Ennek oka, hogy ilyen blokkolás esetén valójában a tartalomminősítés a műsorjeltől külön érkezik, amely össze van rendelve az annak tárgyát képező műsorszámmal a rögzített műsortervben megadott időpontjával. Tekintettel arra, hogy fennáll annak a lehetősége, hogy a tényleges műsorfolyam az előzetes műsortervtől eltér, lehetséges, hogy a blokkolni nem kívánt tartalmak kerülnek blokkolásra vagy a blokkolni szándékozott tartalmak tekintetében elmarad a blokkolás.³¹¹

A Bizottság 2003-ban fogadta el az 1998-as Ajánlás alkalmazásáról összeállított *Második Értékelő Jelentést*. Általános megállapításként leszögezte, hogy a tagállamok az Ajánlást még mindig más és más módon alkalmazzák, de a fejlemények általában pozitívak.³¹² Általánosságban, korábbiakhoz hasonlóan arra a megállapításra jutott, hogy az ön- és társszabályozás továbbra is kevésbé kialakult gyakorlat a műsorszolgáltatás területén, és az érintett felek magatartási kódexek és más önszabályozó kezdeményezések kidolgozásába történő bevonása „hagy maga után kívánni valót”. A Jelentés arról tanúskodott, hogy továbbra is különbség van a közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatók között az önszabályozás tekintetében, sőt maga az önszabályozás számos problémát generál az állami kikényszerítést nélkülöző aspektusa miatt. E tekintetben továbbra is Hollandia szolgál példaként, ahol létrejött a *NICAM Kijkwijzer* minősítési rendszer, amely lefedi a műsorszolgáltatást is. A holland szabályozás előnye, hogy a műsorszolgáltatók csak abban az esetben közvetíthetnek esetlegesen káros tartalmat, amennyiben tagjai egy olyan szervezetnek, amely tartalom-besorolással foglalkozik, és amelyet az ottani kormány elismer. A fent említett általános megállapítások mellett a Jelentés a műsorszolgáltatással kapcsolatban a következőket rögzítette. A dokumentum mélyebben vizsgálta TVWFD-nek a kiskorúak védelmét szolgáló 22 cikk (3) bekezdését. A teljes rendelkezést hazánk Ciprussal, Lettországgal, a Cseh Köztársasággal, Szlovéniával, Izlanddal és Norvégiával együtt törvényi úton építette be a nemzeti jogába. Ezzel szemben Litvániában és Lengyelországban az optikai jelzés kizárólag önkéntes alapon volt alkalmazott, jogszabályi előírás hiányában. Ehhez

létéről szóló információ blokkolása is kívánatos. Az aktív irányítás ezzel szemben azt jelenti, hogy olyan műsorkínálatot teszünk számukra elérhetővé, amely a személyes adottságaik figyelembevétele alapján elősegíti a fejlődésüket vagy legalább is nem hátráltatja azt, megfelelő színvonalú és sokszínű szórakozási lehetőséget biztosít számukra és ezzel eleve csökkenti a káros tartalmak iránti érdeklődésüket. A biztonságos megoldás persze a kétféle megközelítés egyidejű alkalmazása. Az első változatot gyakran „fekete listás” vagy „vörös listás” módszernek, a másodikat „fehér listás” vagy „zöld listás” eljárásnak nevezik.” Ld: Hazay, 2010. 23.

³¹¹ HAZAY, 2010. 28.

³¹² Second Evaluation Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity [COM/2003/0776]

hasonlóan Észtországban az akusztikus figyelmeztetés volt önkéntes, de használata hatékonynak bizonyult még arra irányuló kötelezettség nélkül is. Nemcsak az említett védelmi eszközök kötelező vagy önkéntes alkalmazásában mutattak eltérést a tagállamok, de ezen eszközök megítélése is igen különbözött. Nyolcan hatékonynak vagy legalább hasznosnak találták őket, Norvégia pedig kifejezetten nagy lehetőséget látott bennük. Ugyanakkor Ausztria szerint – helyeselhetően - ez a rendszer kizárólag más intézkedésekkel, mint a médiatudatossági programok, együtt lehet hatékony. Belgium többek között szükségesnek találta a vizuális jeleknek a műsorszám teljes ideje alatti feltüntetését, valamint a rendszer kiterjesztését a kibeszélő műsorokra és a valóság show-kra.³¹³ A szűrőrendszerek tekintetében a Jelentésből szintén arra a következtetésre juthatunk, hogy az kizárólag a digitális műsorszolgáltatás esetén alkalmazott. Emellett kilenc tagállam használta az elektronikus zárt (*electronic locking*) is. Németországban speciális típusú elektronikus zár, az úgynevezett *Vorsperre* terjedt el, amely a nézőtől egy négy számból álló PIN-kód beütését kívánja meg egy adott műsorszolgáltatás dekódolásához, a helyes kód nélkül a képernyő fekete és hang nélküli marad. A nézők ezt az előre kódolt rendszert örömmel fogadták és a kiskorúak védelme szempontjából kedvezőnek ítélték, nem tartották zavarónak vagy kellemetlennek. Valójában e rendszer hatékonysága attól függ, hogy mennyiben marad titokban a kód a gyermekek előtt, amit Németországban nagy részben sikerült megvalósítani.³¹⁴

A Második Jelentés már a médiatudatosság kérdésével is mélyebben foglalkozott. Habár kezdeményezések nagy része az internettel kapcsolatos tudás megszerzését célozta, kifejezetten a reklámozás helyes megértése és értelmezése elősegítése érdekében jött létre a *Media Smart*, mint az általános iskolás gyermekek számára kifejlesztett program, amelyet az Egyesült Királyság kormánya támogat.³¹⁵ Emellett az Egyesült Királyság a televízióban is médiatudatossági műsorokat indított, hogy a gyermekeket arra ösztönözze, hogy gondolkodjanak el a képernyőn látottakról, azok valóságtartalmáról.³¹⁶

Végül megemlítenéd, hogy a Jelentés foglalkozott a különböző médiaeszközökön alkalmazott minősítési rendszerek koherenciájának hiányával is. Ezzel kapcsolatban a tagállamok eltérő álláspontot képviseltek. Míg egyesek ezt probléma forrásának tekintették, mint például Franciaország, addig mások, mint Görögország, nem tartották hátrányosnak az eltéréseket. Mindezt csak olyan megoldás tudná orvosolni, tekintettel a tagállamok közötti kulturális és társadalmi különbségekre, amely meghagyná a minősítési rendszerek, magának az egyes

³¹³ Second Evaluation Report, 2003. 3.2. Broadcasting

³¹⁴ Second Evaluation Report, 2003. 3.2.1. Filtering systems

³¹⁵ Bővebben: <http://www.mediasmart.org.uk/> (2012.07.25.)

³¹⁶ Second Evaluation Report, 2003. 3.3. Media literacy

műsorok tartalom-besorolásának a kidolgozását tagállami feladatként, ugyanakkor létezne egy közös európai uniós rendszere az egyes médiaeszközön alkalmazott szimbólumoknak, amely szimbólumokat javasolt lenne minden médiaeszköz esetén egyformán alkalmazni mindezzel segítve a nézőket a műsorok tartalmának megítélésében.

3.2.3. *A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről szóló 2006-os ajánlás*

2004-ben az EB javaslatot tett egy újabb ajánlásra annak érdekében, hogy megoldások szülessenek az új technológiai fejlemények generálta kihívásokra.³¹⁷ A javaslatot hosszabb egyeztetés követte.³¹⁸ Mindennek eredményeképp született meg „A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben” címet viselő ajánlás 2006. december 20-án.³¹⁹ A dokumentum a korábbi, továbbra is hatályban maradt 1998-as Tanácsi Ajánlásra épül, de tárgyi hatálya a következőkkel bővült:

- médiaismeret,
- a szabályozó (önszabályozó vagy társszabályozó) szervek közötti, a tapasztalatokra és a bevált gyakorlati megoldásokra vonatkozó információcsere,
- a diszkrimináció elleni, minden médiára kiterjedő fellépés, valamint
- az online médiára vonatkozó válaszadási jog.

A 2006-os Ajánlás egy újabb lépés volt a tagállamok, az ipar és az érintett felek közötti együttműködés létrehozása irányába a kiskorúak védelme területén. Az Ajánlás tényleges cselekvésre szólít fel azzal a céllal, hogy a kiskorúak képessé váljanak az online audiovizuális és információs szolgáltatások felelős használatára. Hangsúlyozandó, hogy ehhez szükséges a szülők, a nevelők és a tanárok releváns ismeretének fejlesztése is az új szolgáltatásokban rejlő lehetőségek tekintetében, meg kell ismerniük azokat az eszközöket, amelyek révén e szolgáltatások biztonságossá tehetők a kiskorúak számára. Továbbá, annak ellenére, hogy az audiovizuális tartalmak minősítése, illetve klasszifikációja nemzeti szinten történik a tagállamok közötti kulturális és társadalmi eltérések miatt, tekintettel a minősítés és a besorolás kiskorúak védelme területén játszott lényeges szerepére, az Ajánlás ösztönzi az

³¹⁷ Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on the Protection of minors and human dignity and the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and information services industry [COM/2004/0341]

³¹⁸ http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/rec/archive/index_en.htm (2012.07.22.)

³¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben [Hivatalos Lap L 378, 27/12/2006 o. 0072 – 0077]

együttműködést, valamint a tapasztalatok és a bevált gyakorlatok cseréjét az ön- és együttműködő szervek között, amelyek – a közvetítés módjától függetlenül – az audiovizuális tartalom minősítésével vagy besorolásával foglalkoznak.

3.2.4. *A gyermekek védelme a digitális világban*

2011. szeptember 13-án született meg „A gyermekek védelme a digitális világban” című Jelentés, amely az 1998-as és a 2006-os Ajánlások tagállami implementációját vette górcső alá.³²⁰ E dokumentum elkészítését elsősorban az indokolta, hogy a korábbi jelentések elkészítése óta a fogyasztók, elsősorban a kiskorúak médiahasználata drámai módon megváltozott és folyamatosan változik. A médiavilág új jelenségei természetesen mindenki, így a kiskorúak számára is megannyi lehetőséget rejtenek magukban, de ezzel egyidejűleg a védelmüket is nehezebbé teszik. Erre tekintettel felmerül a kérdés, hogy a tagállamok és az EU jelenleg érvényesülő szabályozása megfelelően garantálják-e a kiskorúak magas szintű védelmét. A Jelentés erre keresi a választ. Általánosságban az EB arra a következtetésre jutott, hogy a tagállamok és az ipari szereplők egyre aktívabbak és erőfeszítéseket tesznek a kihívások megoldása érdekében, de e megtett intézkedések összességében nem kielégítőek és alkalmazásuk sem következetes Európa-szerte.³²¹

A Jelentés pozitívaként értékelendő, hogy a legújabb médiaipari és médiafogyasztási fejleményeket szem előtt tartva igyekszik mindazon lehetőség tekintetében egyértelmű képet adni, amelyekkel a kiskorúak más-más médiaeszközön megjelenő káros tartalommal szembeni védelme biztosítható. A védelmi eszközökről elmondható, hogy némelyikük, mint a tartalomszűrés, egyaránt használható például televízió és internet esetén is. Ez messzemenőig érthető és szükségessége kétségtelen, hiszen „a televízió és egyéb multimédiatartalmak elektronikus terjesztési módjai egyre inkább közelítenek egymáshoz. Ezért a káros tartalomszűrés kérdését lehetőleg egységesen kell kezelni, függetlenül a tartalomterjesztés platformjától (...)”.³²² Továbbá, elkerülhetetlen, hogy a médiatudatosság előmozdítására irányuló kezdeményezések is lefedjék a média teljes világát, azaz a televíziós tartalmak megértését, az internetes veszélyek megismerését, a mobiltelefon felelős használatát mind elő kell mozdítaniuk. Ennek ellenére a 2011-es Jelentés alapján még mindig azt

³²⁰ A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a kiskorúak és az emberi méltóság védelmére vonatkozó 1998. szeptember 24-i tanácsi ajánlás, valamint az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választadás jogáról szóló, 2006. december 20-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás alkalmazásáról – A gyermekek védelme a digitális világban – [COM/2011/0556]

³²¹ http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/rec/2011_report/index_en.htm (2012.07.22.)

³²² HAZAY, 2010. 22.

mondhatjuk, hogy a médiatudatossági programok az online biztonságra koncentrálnak annak ellenére,³²³ hogy az audiovizuális tartalmak megértése is több szempontból szükséges.

A Jelentéshez készített Munkadokumentum rávilágít az egyes gyermekvédelmi eszközök alkalmazásával összefüggő tapasztalatokra és megállapításokra. A *technikai eszközökről* általánosságban megfogalmazott vélemények a következőképp összegezhetők. Ezen megoldások hatékonyságával kapcsolatban igen eltérő a tagállamok véleménye. 15 tagállam, közöttük hazánk álláspontja szerint is az esetlegesen káros tartalmak elkerülése érdekében használt technikai eszközök általában hasznosak. Ezzel szemben tíz tagállam számos ok miatt ellentétes véleményt fogalmazott meg. Megkérdőjelezték a műszaki megoldások hatékonyságát, megvalósíthatóságát, megbízhatóságát, átláthatóságát, illetve a kifejezés szabadságával való összeegyeztethetőségét. Portugália rávilágított, hogy a technikai eszközök hatékonysága, eredményes használata nagy részben a szülők felelősségén múlik, hiszen míg például egy iskolában ezen eszközök automatikus működnek, addig az otthoni készülékek tekintetében a szülők döntése, hogy egyáltalán alkalmazzák-e őket és ügyelnek-e a tartalom megtekintéséhez szükséges kód titokban tartásához. Tehát önmagukban a műszaki megoldások nem jelentenek teljes, magas szintű védelmet, ezért a szülőknek is növelni kell a tudatosságát az elérhető eszközök hatékony és biztonságos működése tekintetében. A hatékonyság mellett kérdéses lehet a kifejezés szabadságának érvényesülése a technikai eszközök használata során. A kifejezés szabadságának érvényesülését több ország a felnőtteket megillető információhoz való jog oldaláról kérdőjelezte meg.³²⁴ Ezzel ellentétben Svédország és a Cseh Köztársaság a gyermekek oldaláról közelítve fogalmazta meg kétségeit, miszerint meg kell adni számukra a lehetőséget, hogy megismerjék a valóságot és azt kezelni tudják.

Kifejezetten az **audiovizuális tartalmakhoz** való hozzáférés korlátozására alkalmazott eszközökről a következők mondhatók el. A Munkadokumentum először a korhatárról és a tartalom-besorolásról szól, hiszen a technikai eszközök csak megbízható és ésszerű minősítési és klasszifikációs rendszerek megléte esetén tudják előmozdítani az audiovizuális tartalmakhoz való, életkornak megfelelő hozzáférést. Az audiovizuális tartalmakra alkalmazott *minősítési és klasszifikációs rendszerek* kialakítása a tagállamok többségében,

³²³ Bővebben: Commission Staff Working Paper. Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity and of the Recommendation of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on the protection of minors and human dignity and on the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and online information services industry - Protecting children in the digital world –[COM(2011) 556], 13-14. (Továbbiakban: Commission Staff Working Paper)

³²⁴ Commission Staff Working Paper, 14-16.

mint hazánkban is, jogszabályi előírások alapján kötelező. Ugyanakkor, habár csekély eltéréssel, 12-14 arányban, de azon tagállamok vannak többségben, akik szerint a meglévő minősítési vagy klasszifikációs rendszerek fejlesztésre szorulnak. Továbbá a Jelentés is rámutatott arra a jelenségre, hogy a tagállamok jelentős részében különbözik ugyanazon tartalom televíziós, filmszínházi, internetes változatának minősítése, besorolása. Ez, ahogy fentebb már említettem, orvosolható, harmonizálható. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy habár a következetlenség hiánya problémát jelenthet a fogyasztók oldaláról nézve, a médiaeszközök alapján tett különbségek érthetőek is abból a szempontból, hogy más-más kontextusról és technológiáról van szó. Valójában, ahogy az Egyesült Királyság is rámutatott, a különböző platformokon alkalmazott eltérő minősítés és klasszifikáció abban az esetben okoz problémát, amennyiben a nézők nem ismerik azokat és ezért nem tudják, hogy a jelölések alapján mit várhatnak az adott médiakörnyezetben. De a minősítési és klasszifikációs rendszerek nem csak egy tagállamon belül eltérőek az egyes médiaeszközök tekintetében, hanem az államok között is különbség észlelhető, amelyet szintén sokan hátrányosnak tekintenek és ezért egy Európa-szerte alkalmazott klasszifikációs rendszer létrehozását támogatják. Megjegyzendő, hogy nem feledkezhetünk meg a kulturális eltérésekről, amely egy ilyen rendszer megvalósíthatóságát megkérdőjelezheti.³²⁵ Tehát, ha teljes harmonizáció nem is, de részleges koherencia kialakítására lehetőség van akár ragaszkodnak az államok a médiaeszköztől függő eltérő klasszifikációhoz, akár hajlandóak ugyanazt a szimbólumot használni a minősített tartalom jellege alapján minden eszköz tekintetében. Továbbmenve a kiskorúak védelmét szolgálni hivatott eszközökön, az AVMSD *optikai vagy akusztikus figyelmeztetést* előíró rendelkezésének tagállami alkalmazása eltéréseket mutat. 14 tagállamban, mint hazánkban, ezek alkalmazása a valószínűleg ártalmas televíziós műsorszámok előtt jogilag kötelező, sőt Olaszországban magatartási kódex is előírja. Egyes országokban, eltérően Magyarországtól, a műsorszolgáltatók választhatnak az akusztikus vagy az optikai figyelmeztetés között az AVMSD által előírt választási lehetőséget szem előtt tartva,³²⁶ továbbá egyes országokban csak az egyik vagy másik alkalmazása kötelező jogszabályi előírás révén. Ezen eszközöket általánosságban hasznosnak és hatékonyak ítélik a tagállamok. Természetesen ezek sem önmagukban hatékonyak, hiszen szükséges a szülői felelősség, illetve a valószínűleg káros tartalmak közvetítési idejének körültekintő megválasztása.

A Munkadokumentum szól az audiovizuális média területén jelenlévő az *ön- és társszabályozás* tagállami alkalmazásáról is, amelyeket maga az AVMSD is hatékony

³²⁵ Commission Staff Working Paper, 16-18.

³²⁶ Ld: 27. cikk (3)

megoldásnak tekint a kiskorúak védelme területén.³²⁷ A tagállamok mintegy felében a televíziós műsorszolgáltatók létrehozták az ön- vagy társszabályozó rendszerüket és általában magatartási kódexet is elfogadtak a kiskorúak védelme érdekében. Megjegyzendő, hogy hazánkban épp a 2011-es Jelentés készítése idején állapodott meg a két kereskedelmi csatorna egy közös etikai kódex elfogadásáról a délutáni kibeszélő-műsorok tekintetében, amely a német etikai kódex releváns elveit foglalja magában. Ugyanakkor a Munkadokumentum is rámutat arra az önszabályozás jellegéből adódó negatívumra, hogy előfordul, hogy a szolgáltatók szemet hunynak az önmaguk által elfogadott szabályok felett, ami, ahogy Lengyelország esete is mutatja, az önszabályozás jogi – vagy társszabályozással való felváltását igényli.

A Munkadokumentumból megtudhatjuk, hogy már a tagállamok egy része *műszaki megoldásokat* is alkalmaz a kiskorúak televíziós tartalmakkal szembeni hatékonyabb védelme érdekében, hiszen a szűrőeszközök vagy –szoftverek a TV-dekóderekbe vagy merevlemez-felvevőbe beépítve biztosíthatják, hogy a gyermekek ne férjenek hozzá a számukra nem megfelelő műsorszámokhoz. Például Németország és Románia előzetes zárrendszert (*pre-locking*) használ. Németországban a digitális tartalom szolgáltatói minden valószínűleg káros tartalmat elzárhatnak ezzel, Romániában pedig a 18 éven felülieknek szóló tartalom előzetes elzárása kötelező. Természetesen, ezen eszköz is megkívánja, hogy a PIN-kódok ne kerüljenek a kiskorúak birtokába és a szülőkkel megismertessék ezen eszköz lehetőségével.³²⁸

A 2011-es Jelentés természetesen a lekérhető szolgáltatások esetén alkalmazott, a kiskorúak védelmét szolgáló eszközökre is kitér. Ezekkel összefüggésben megállapítást nyert, hogy a televíziós műsorszolgáltatáshoz hasonlóan a nem lineáris szolgáltatást nyújtók is létrehozták az ön- vagy társszabályozó rendszerüket magatartási kódex elfogadásával, bár ez kevesebb tagállam vonatkozásában mondható el. Azzal összefüggésben, hogy a lekérhető tartalom esetén a szolgáltatók miként tesznek eleget az AVMSD által előírt kötelezettségüknek,³²⁹ a következő módszerek léteznek. Általában jogszabályi kötelezettség alapján az életkor szerinti klasszifikációt alkalmazzák a közvetítési idő korlátozásával, technikai hozzáférést korlátozó eszközök, mint a szűrés, kódolás, előzetes elzárás, PIN-kódok vagy más életkort ellenőrző rendszer kíséretében. A technikai fejleményekre tekintettel, hasonlóan Olaszországhoz, előremutató lenne minden országban felállítani egy technikai, műszaki szervezetet, amely feltérképezné a személyes azonosító számok közlésének, a szűrő és azonosító rendszerek

³²⁷ Ld: (44) Preambulum-bekezdés

³²⁸ Commission Staff Working Paper, 18-21.

³²⁹ Ld: 12. cikk

használatának lehetséges módjait, hogy a lehetőségekhez képest a legfejlettebb megoldás elfogadására kerüljön sor. Bármilyen technikai eszköz alkalmazása mellett is dönt egy állam, érdemes a következő kritériumokat szem előtt tartani. Egyrészt, a lekérhető szolgáltatásokban a felnőtt tartalom csak szülői ellenőrzést biztosító szolgáltatással legyen kínálható. A szülői ellenőrzést lehetővé tevő eszköz csak a személyes titkos kód megadásával legyen deaktiválható. Ezt a kódot a szolgáltatást, tartalmat igénybevevővel bizalmasan kell közölni, felhívva a figyelmét arra, hogy felelősen használja és tárolja azt.³³⁰ Tehát ezen eszközök eredményes használatához is szükséges a szülők felelős magatartása, akiknek rendelkezniük kell az alkalmazásukhoz szükséges releváns információkkal.³³¹

3.3 Az EPRA és a kiskorúak védelme

A globalizáció és a konvergencia révén egyre inkább szükségessé válik az európai szabályozó hatóság szoros együttműködése. Ennek érdekében alakult meg 1995-ben a „Szabályozóhatóságok európai platformja”, amely fórumként kíván szolgálni az alábbiak érdekében:

- a) a szabályozó hatóságok között a nézetek megosztása és informális megvitatása a műsorszolgáltatás területén,
- b) a nemzeti és az európai műsorszolgáltatás-szabályozás kérdéseivel összefüggő információk cseréje és
- c) a műsorszolgáltatásra vonatkozó szabályanyag alkalmazásával és értelmezésével összefüggésben felmerülő jogi problémák gyakorlati megoldásainak megvitatása.

Az EPRA egy olyan nyitott platformot kíván biztosítani a szabályozók számára, ahol a lehető legtöbb, a területen felmerülő releváns kérdést megvitathatják. Ma már 53 tagja van a szervezetnek Európa-szerte. Az EB, az Európa Tanács, az Európai Audiovizuális Megfigyelő Intézet és az EBESZ Sajtószabadság Hivatala állandó megfigyelői a Platformnak. A szervezet évi két találkozót tart egy szabályozó hatóság meghívására.³³² A kiskorúak védelme gyakori témája ezeknek az üléseknek. A televíziós erőszak kérdése már 1997-ben, a norvégiai Fredrikstad-ban tartott hetedik EPRA találkozón felmerült. A résztvevők kifejezetten a televíziós híradásokban közvetített erőszakra helyezték a hangsúlyt és az erőszakos videók

³³⁰ PELLICANÓ, Francesca: AGCOM Technical Board of Protection of Minor sin on Demand Services. *Iris*, European Audiovisual Observatory, 2010/10. 14.

³³¹ Commission Staff Working Paper, 21-22.

³³² General information on Epra. <http://www.epra.org/articles/general-information-on-epra> (2012.10.25.)

bemutatása már ekkor megteremtette egy élénk és gyümölcsöző eszmecsere alapját.³³³ A találkozó végső megállapítása az volt, hogy szabályozási szempontból nehéz megtalálni az egyensúlyt az EEJE 10. cikkében deklarált jog és a közönség káros tartalomtól való védelme között. Továbbá már ekkor érződött az államok igen eltérő felfogása a televíziós erőszak valós életben tanúsított magatartásra gyakorolt hatását illetően.³³⁴

Ezt követően az EPRA találkozóinak igen gyakori, számos aspektusból megközelített témája volt a kiskorúak védelme (Ld.: 1. sz. Melléklet.). A 14. találkozón *Alecos C. Evangelou*, a Ciprusi Rádiós és Televíziós Hatóság elnöke is rámutatott arra a szabályozás által figyelembe veendő, örökérvényű tényre, hogy a gyermekek, a felnőttekkel összehasonlítva, eltérő gondolkodási képességgel és kevesebb tapasztalattal rendelkeznek ahhoz, hogy megértsék a televízióból kapott üzeneteket. De még az azonos életkorú gyermekek sem rendelkeznek ugyanolyan információ feldolgozási képességgel. E gondolkodásbeli és feldolgozásbeli különbség az, amelyek miatt a gyermekeket speciális nézői csoportként kezelendő. Ezért a televízió kizárólag „gonoszként” való feltüntetése helyett az egyes műsorok hatásait kellene értékelni és nem a televízióit. Így a gyermekeket nem magától a televíziótól kell megvédeni, mert annak bizonyos kínálatai nevelő, inspiráló hatásúak lehetnek. Kifejezetten azon információktól kell távol tartani a kiskorúakat, amelyeket nem képesek feldolgozni és értékelni a koruk miatt, illetve amelyeknek az adott életkorban nem szabadna kitenni őket.³³⁵

Hangsúlyozandó, hogy az EPRA utóbbi években szervezett találkozóin is egyre inkább az alternatív szabályozási rendszerek és megoldások képezték a szakemberek által folytatott viták központi témáját. A 2011-es brüsszeli ülésen a résztvevők a tartalomszabályozásra és az új médiára fókuszáltak. Ennek keretében a szervezők igyekeztek a médiaipar lehető legtöbb szereplőjét „összehozni”, így a televíziós, IPTV-s és az internetes szolgáltatókat, hogy megvitassák, hogy milyen online veszélyek leselkednek a kiskorúakra és az új médiakörnyezet által generált kihívásokra milyen megoldások szükségeltetnek, figyelemmel az audiovizuális tartalom és a platformok közötti konvergencia jelenségére.³³⁶

³³³ http://www.epra.org/news_items/7th-epra-meeting-in-fredrikstad (2012.10.25.)

³³⁴ RAYCHEVA, 2010. 140.

³³⁵ Working paper EPRA/2001/11 by Alecos Evangelou, Radio-Television Authority Cyprus for WG2 on the Protection of Minors, Malta, Sept. 2001

³³⁶ Introduction by Helen Keefe, Ofcom, UK for the Working group 3 on New Media & protection of minors: industry roundtable, 34th EPRA Meeting: Brussels, 5-7 October 2011

Összegzés

Az EU vizsgált kérdéskör szempontjából releváns direktíváinak ismertetését követően leszögezhetjük, hogy a korábbi hagyományokat követve a hatályos irányelv mind a mai napig mindösszesen a minimumszabályokat fekteti le a tagállamok számára. Ugyanakkor a kiskorúaknak a megannyi platformon elérhető lineáris és lekérhető médiaszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szembeni védelme egyaránt megkívánja a jogalkotók mellett a médiaszolgáltatók, szülők és a pedagógusok aktív szerepvállalását is. Az EU e fejezetben vizsgált dokumentumai alapján egyértelmű, hogy napjainkban az audiovizuális médiaszolgáltatásaival szemben alkalmazható gyermekvédelmi eszközök, mint a tartalom-besorolás és –minősítés, valamint az adásidő megválasztása és figyelmeztetés, a szűrő- és életkort ellenőrző rendszerek, illetve a médiatudatosság előmozdítására irányuló kezdeményezések csak együttesen, körütekintő kialakításuk és minden érintett fél együttes közreműködése esetén tölthetik be rendeltetésüket.

4. A KISKORÚAK VÉDELME A TELEVÍZIÓS MŰSORSZOLGÁLTATÁSOKBAN, VALAMINT A LINEÁRIS ÉS A LEKÉRHETŐ AUDIÓVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁSOKBAN MEGJELENŐ TARTALMAKKAL SZEMBEN HAZÁNKBAN

A dolgozat eddigi fejezetei kétségkívül alátámasztották, hogy a nemzetközi jog számos dokumentuma érinti vagy részletesen deklarálja a gyermekek olyan alapvető jogait, mint az egészséges fejlődéshez és az oktatáshoz való jog, valamint a véleménynyilvánítási szabadság. Mindezek jogosultságok alapján a gyermekeknek is joguk van a számukra megfelelő tömegtájékoztatási anyagokhoz való hozzáféréshez, az ártalmas információs hatásokkal szembeni védelemhez, illetve a médiaműveltség elsajátításához. Hazánkban a gyermekek jogait deklaráló jogszabályok között említhető az Alaptörvény, az NYE-t kihirdető 1991. évi LXIV. és a Gyvt.; utóbbi kettő speciális előírásokat is megfogalmaz a tömegtájékoztatásra, a médiára. Ugyanakkor az említett jogszabályok a védelem biztosításának *mikéntjét* nem határozzák meg, ezért hazánkban az EU tagállamaként, a terület szabályozásakor az előző fejezetben bemutatott direktívákat kellett, illetve kell követnie. Tekintettel a direktívák mindenkor keretjellegére, felértékelődik a nemzeti szabályozás, „hiszen a nemzetközi egyezményekben szereplő alapértékek figyelembevételével, de a nemzeti sajátosságokhoz, illetve a szolgáltatásoknak az adott piacon megjelenő aktuális jellemzőihez igazodva kell megalkotni azokat a jogszabályokat, amelyek élettel és alkalmazható jogi tartalommal töltik ki az állami beavatkozás szűk terét”.³³⁷ A szabályok kialakításakor, ahogy *Gellén Klára* is fogalmaz, „az Európai Unió tagállamai a közösségi jogszabályok keretein belül nemzeti sajátosságaiknak megfelelően rendelkezhetnek a gyermekek védelméről, lehetőséget kapnak arra, hogy olyan rendszert építsenek ki, mellyel hatékonyan biztosítani tudják a kifejezés szabadságának megsértése nélkül a gyermekek védelmét is.”³³⁸

³³⁷ GÁLIK - NYAKAS, NAGY–TIMÁR, ROZGONYI, TÓTH és MOLNÁR, 2007. 53.

³³⁸ GELLÉN Klára: A gyermekek és fiatalok védelme a magyar médiajogban. *Jogelméleti Szemle*, 2004/1. [<http://jesz.ajk.elte.hu/gellen17.html> (2012.07.27.)] (Továbbiakban: GELLÉN, im.)

4.1. Az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései és a médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói

4.1.1. Az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései

4.1.1.1. A kiskorúak védelme a jogharmonizáció előtt

Az Rttv. 2002-es jogharmonizációs módosítása előtt a törvény kizárólag az alapelvek között tartalmazott gyermekekre vonatkozó rendelkezéseket és csak a kiskorúak személyiségfejlődésére ártalmas, illetve súlyosan ártalmas műsortartalmakat nevezte meg. Utóbbi egyáltalán nem volt közzétehető, míg előbbi kizárólag a 23.00 és 5.00 közötti időszámban volt sugározható azzal a megkötéssel, hogy ártalmasságukra a műsor előtt fel kellett hívni a közönség figyelmét. A felhívás módját a törvény nem határozta meg.³³⁹ Továbbá, habár korhatár-kikötés nem szerepelt a törvényben, megtiltotta a kifejezetten kiskorúaknak szánt műsorokban erőszakos magatartást követendő példaként megjelenítő képek vagy hangok közzétételét.³⁴⁰ Mindemellett a törvény előírta, hogy abban az esetben, ha egy műsor erőszakos vagy más módon a nyugalom megzavarására alkalmas képi vagy hanghatásokat foglalt magában, akkor a műsor bemutatása előtt a nézők figyelmét fel kellett hívni erre a körülményre.³⁴¹

Habár a törvény nem rendelkezett a figyelemfelhívás mikéntjéről, a műsorszolgáltatók többsége önként vállalta, hogy jelrendszerrel, azaz piktogrammal segíti a nézők tájékozódását.³⁴² Így a kék háromszöget a 14 éven aluliaknak nem ajánlott, a piros kört a 18 éven felülieknek szánt műsorszámok megjelölésére alkalmazták. Ugyanakkor a jogszabályi előírás hiányával párhuzamosan megmutatkoztak az önként vállalt „kötelezettségek” betartásával kapcsolatos problémák is.

³³⁹ Rttv. 5.§ (3) Nem szabad kiskorúaknak szánt műsorszámokban erőszakos magatartást követendő példaként megjelenítő képeket vagy hangokat közzétenni.

(4) A kiskorúak személyiségfejlődésére ártalmas, így különösen az erőszak öncélú alkalmazását magatartási mintaként bemutató, illetőleg a szexualitást öncélúan ábrázoló műsorszámot csak 23.00 és 5.00 óra között lehet közzétenni. Közzététel előtt erre a közönség figyelmét fel kell hívni.

(5) A kiskorúak személyiségfejlődésére súlyosan ártalmas műsorszám közzététele tilos.

³⁴⁰ GELLÉN, im.

³⁴¹ Rttv. 5. § (1) A vallási vagy hitbeli meggyőződést sértő, az erőszakos vagy más módon a nyugalom megzavarására alkalmas képi vagy hanghatások bemutatása előtt a közönség figyelmét erre a körülményre fel kell hívni.

³⁴² Az erőszak és brutalitás mértéke a nem-zenés fikciós műsorkínálatban. 2002. 31-32. [http://mediatanacs.hu/dokumentum/33875/1149587447eroszak_tan2001_020405.pdf (2013.08.23.)]
Az erőszak megjelenése az országos műsor-szolgáltatók nem-zenés fikciós műsorkínálatában. 2003.32-34. [http://mediatanacs.hu/dokumentum/33870/1149583696eroszak_nem_zenes_030429.pdf (2013.08.23.)]

4.1.1.2. *A kiskorúak védelme a jogharmonizáció után*

2002-ben az EU-s jogharmonizáció következtében hazánkban is sor került az Rttv. módosítására a 2002. évi XX. törvénnyel. A módosító törvény az EU már ismertetett 1989-ben megszületett (majd 1997-ben módosított) irányelvét implementálta. Röviden utalva a direktíva szabályaira, összességében azt mondhatjuk, hogy

- a) megtiltotta olyan műsorok sugárzást, amelyek súlyosan károsíthatták a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését különösen a bennük található pornográfia vagy indokolatlan erőszak miatt, valamint
- b) a kiskorúak fizikai, értelmi, vagy erkölcsi fejlődését valószínűleg káros műsorokat csak abban az esetben engedte közvetíteni, ha az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel azokat kiskorúak nem hallhatták vagy láthatták. Azaz vagy kódolt adásként kerültek leadásra, vagy a műsor előtt akusztikus figyelmeztetésnek vagy a műsor azonosítását időtartama során egy vizuális jelképnek kellett szerepelnie.

Gálik Mihály és Polyák Gábor az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseinek két célját jelölte meg: egyrészt időbeli zónák létrehozása a műsorszerkezet szabályozásával; másrészt az adott műsorszámmal kapcsolatban megfelelő információ biztosítása a közönség számára. Ezen célok érdekében a törvény előírta a műsorok kategóriába sorolását, a minősítés közlését és megszabta a közvetítésük idejét.³⁴³ Tehát az Rttv. 2002-es módosítása révén hazánkban is kötelezővé vált a műsorszámok besorolása. Az Rttv. **öt kategóriát** alakított ki. Az **I.** kategóriába a *korhatárra tekintet nélkül megtekinthető* műsorszámok tartoztak.³⁴⁴ A **II.** kategóriába azokat a műsorokat kellett sorolni, amelyek *megtekintése tizenkét éven aluliak számára nagykorú felügyelete mellett* volt ajánlott.³⁴⁵ A **III.** kategóriába tartoztak a *tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott*,³⁴⁶ a **IV.** kategóriába a

³⁴³ GÁLIK–POLYÁK, 2005. 158.

³⁴⁴ Rttv. 5/B. § (1) Azt a műsorszámot, amely korhatárra tekintet nélkül megtekinthető, az I. kategóriába kell sorolni.

³⁴⁵ Rttv. 5/B. § (2) Azt a műsorszámot, amely tizenkét éven aluli nézőben félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet, a II. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenkét éven aluliak számára a megtekintése nagykorú felügyelete mellett ajánlott.

5/C. § (1) A II. kategóriába sorolt műsorszám tizenkét éven aluliaknak szánt műsorszámként, illetve ilyen műsorszámok között nem tehető közzé, egyébként megfelelő jelzéssel bármikor közzétehető.

³⁴⁶ Rttv. 5/B. § (3) Azt a műsorszámot, amely alkalmas a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy közvetett módon utal erőszakra, illetve szexualitásra, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus, a III. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott.

5/C. § (2) A III. kategóriába sorolt műsorszám megfelel jelzéssel ellátva 21.00 és 05.00 óra között tehető közzé.

tizenennyolc éven aluliak számára nem ajánlott tartalmak.³⁴⁷ Végül az V. kategória a televízióban nem sugározható programokat foglalta magában.³⁴⁸ Látható tehát, hogy a jogszabály a kor/érettség alapján történő besorolást alkalmazta, azaz az ajánlott korhatárt szabta meg.

A II. kategóriába azok a műsorok tartoztak, *amelyek a tizenkét éven aluli nézőben félelmet kelthettek, vagy amelyet koránál fogva nem érthettek vagy félreérthettek.* A III. kategóriába kellett sorolni, azokat a műsorszámokat, *amelyek alkalmasak voltak a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, közvetett módon utaltak erőszakra, illetve szexualitásra, vagy meghatározó elemük volt az erőszakos módon megoldott konfliktus.* A IV. kategóriába tartoztak azok a műsorszámok, *amelyek alkalmasak voltak a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, vagy meghatározó elemük volt az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása.* V. kategóriás, televízióban közzé nem tehető tartalomnak minősült az, *amely a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására volt alkalmas, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmazott.*

Megjegyzendő, hogy ezen öt kategóriából álló klasszifikációs rendszerrel szemben kritikai vélemények fogalmazódtak meg – messzemenőig érthető módon. Horváth Márta „A magyar korhatár-kategóriák hiányosságai” című tanulmányában arra hívta fel a figyelmet, hogy a nemzetközi gyakorlathoz és a felmerült igényekhez képest a fentebb bemutatott öt kategória kevés, ahogy a szerző fogalmaz, „túl nagy lyukak vannak a védőhálón”.³⁴⁹ Írásában a Korhatár Bizottság véleményét kifejtve, már előirányzott egy, a „korhatár nélkül” és a „12 éven aluliaknak felnőtt felügyelettel ajánlott” kategória közé beépítendő köztes kategóriát.³⁵⁰ A szakemberek a „7 éven aluliaknak nem ajánlott” kategória bevezetését ajánlották „a

³⁴⁷ Rttv. 5/B. § (4) Azt a műsorszámot, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása, a IV. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenennyolc éven aluliak számára nem ajánlott.

5/C. § (3) A IV. kategóriába sorolt műsorszám csak 22.00 és 05.00 óra között tehető közzé, megfelel jelzés feltüntetése mellett.

³⁴⁸ Rttv. 5/B. § (5) Azt a műsorszámot, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz, az V. kategóriába kell sorolni.

5/C. § (4) Az V. kategóriába sorolt műsorszám nem tehető közzé.

³⁴⁹ HORVÁTH Márta: *A magyar korhatár-kategóriák hiányosságai.* In: Gabos Erika (Szerk.) A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Média konferencia, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 62.

³⁵⁰ Itt kívánok utalni arra, hogy a szerző e kiskorúak védelmét garantáló ajánlása mára megvalósult, az Mttv. bevezette a hat éven aluliak számára nem ajánlott kategóriát.

gyermek pszichés fejlődésének adott életkorhoz köthető ugrásszerű megváltozása miatt”.³⁵¹ Véleményük szerint e kategóriának azokat a filmalkotásokat kellene tartalmazni, amelyek alkalmasak a hét éven aluliak fizikai és szellemi fejlődésének, illetve morális jólétüknek és fejlődésüknek a kedvezőtlen befolyásolására különösen az adott korosztályban történő félelemkeltés által vagy azért, mert a 7 éven aluli gyermekek nem érthetik vagy félreérthetik azokat korukra való tekintettel. A 7 éves korhoz kötött kategória mellett további hiányolt kategória a 14. életévhez köthető, amelynek a mentális érettséggel összefüggő okai vannak. Horváth Márta egyértelműen rávilágít arra, hogy „a személyiségfejlődés és az iskolázottsági fok átalakulásával párhuzamosan 14 éves korban megváltozik az audiovizuális anyagok feldolgozásának módja”.³⁵² Mindebből következik, hogy a „12 éven aluliak számára nem ajánlott kategóriába” olyan műsorok sorolandók, amelyek még közvetlenül kapcsolódnak a gyermeki világ élményeihez és egyértelműen elkülönítik a „jó” és „rossz” erkölcsi kategóriáját, míg a 14-es kategória már tartalmazhat olyan műsorokat, amelyek megkövetelik az absztrakt gondolkodást és az általános tájékozottságot.

A klasszifikáció mellett a törvény a II-IV. kategória esetén megkívánta a műsor kezdetekor az akusztikus figyelmeztetés, valamint a műsor alatt a piktogram alkalmazását, továbbá a III-IV. kategória esetén még az idősáv alkalmazását is.

Kategória	Akusztikus figyelmeztetés a műorszám kezdetekor	Optikai figyelmeztetés a műorszám teljes időtartama alatt	Időkorlát
I.	nincs	nincs	nincs
II.	van	12	nincs
III.	van	16	21-05
IV.	van	18	22-05
V.	nem tehető közzé	nem tehető közzé	nem tehető közzé

2.sz. táblázat: A kiskorúak védelme érdekében alkalmazott eszközök az 1996. évi I. törvényben.

A műsorszolgáltató a fenti követelmények teljesítésével, ahogy Hajas Barnabás is fogalmaz, nem pusztán a törvényi és egyéb kötelezettségének tesz eleget, hanem „ (...) - kifejezett prevenciós mechanizmusként - a gyermeki jogok védelme tekintetében műsorszolgáltatási tevékenységének gyakorlása során – atipikus módon – alapjogvédelmet is ellát”.³⁵³

³⁵¹ HORVÁTH, 2009. 63.

³⁵² HORVÁTH, 2009. 64.

³⁵³ HAJAS, 2010. 374.

Az elektronikus médiát szabályozó törvényünk már korábban is lehetőséget adott egyes műsorszámok besorolásának mellőzésére. Így a műsorelőzetesek, időszerű események, hírek, reklámok, sportközvetítések nem tartoztak ezen elvárás hatálya alá. Ugyanakkor a törvény előírta, hogy *„a műsorelőzetes nem tehető közzé olyan időszakban, amikor az általa bemutatott, ismertetett műsorszám nem lenne közzétehető”*. Ugyanez a szabály volt alkalmazandó a besorolás kötelezettsége alól mentes többi kivételre is: *„Időszerű eseményekkel foglalkozó műsorszám, sportműsorszám, illetve reklám nem tehető közzé olyan időszakban, amelyben tartalmának megfelelő kategóriába sorolása esetén közzétételének - előre láthatóan - nem lenne helye.”*³⁵⁴

Megjegyzendő, hogy a korábbi médiatörvényünk kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseit számos támadás érte. Volt, aki közvetlenül az AB-hez fordult, mert véleménye szerint az Rttv. 5/A. – 5/F. §-ai más alkotmányi rendelkezések mellett sértették az Alkotmány 67.§ (1) – (2) bekezdését is, tekintettel arra, hogy a kategóriába sorolás és a kategóriáknak a műsorszám teljes ideje alatt a képernyőn történő megjelenítése elveszi a szülőktől a döntési jogot arra nézve, hogy maguk ítélik meg, mely műsorszámok károsak gyermekük fejlődésére. Az AB megalapozatlannak tartotta az indítványt, amelyet a következőkkel indokolt. „Az Alkotmány 67. § - ból kiindulva a Médiatörvény támadott rendelkezéseit sem elsősorban a szülők jogai (mint neveléshez való joguk), hanem a gyermekeknek az alapvető alkotmányos jogaiból (megfelelő szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges jogából) kiindulva kell vizsgálni.” Erre tekintettel a Testület leszögezte, hogy a médiatörvény vitatott szabályozása nem tartalmaz a szülők nevelési jogát korlátozó rendelkezéseket; a vitatott rendelkezések sem a gyermekeknek az Alkotmány 67.§ (1) bekezdésében rögzített, sem a szülők nevelési jogára nézve nem tartalmazznak korlátozásokat. Az AB álláspontja alátámasztása érdekében hivatkozott a törvény indokolására is, amely szerint „ezek a rendelkezések biztosítják azt, hogy mind a kiskorúaknak, mind szüleiknek lehetőségük legyen a bemutatott műsorszámok esetlegesen káros tartalmáról tudomást szerezni, és ennek ismeretében eldönteni azt, hogy kérdéses műsorszámot meg kívánják-e tekinteni, illetve megengedik-e annak megtekintését (meghallgatását) a kiskorú gyermek számára. Ezáltal a szülő és az állam közös felelőssége valósul meg.” Tehát „a műsorszámok figyelemfelkeltő (...) megkülönböztetése a szülők tájékoztatásán túl segítséget nyújt(hat) a kiskorúaknak abban, hogy a műsorszámok közötti választás során a fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésüknek megfelelő műsorszám egyértelműen beazonosítható legyen”.³⁵⁵

³⁵⁴ Rttv. 5/A.§ (2)-(3)

³⁵⁵ 1123/B/2005. AB határozat

A fenti panasz mellett a műsorszámok jelzését is kifogás tárgyává tették. A támadási okok a következők voltak: a sárga és piros karika megjelenítésének zavaró hatása, az irányelv vagylagos ajánlásával ellentétben az akusztikus figyelemfelkeltés és a piktogram együttes alkalmazása, illetve mindezek mellett az időszáv előírása is a III. és a IV. kategória esetén. Az „ellenzők” szerint elegendő lett volna a piktogram kizárólag műsor elején történő megjelenítése. A kritikusok táborának „legszélsőségesebb” tagjai magát a besorolást is értelmetlennek tartották, meglátásuk szerint ez csak felkelti a gyermekek érdeklődését a „tiltott gyümölcs iránt”. Megjegyzendő, hogy a szakirodalom szerint a műsorszámok besorolása nem kizárólag erkölcsi szempontból vitatható, hiszen a műsorszerkezeti szabályozás a műsorszolgáltatókra komoly anyagi következménnyel jár, miután a műsor értékét jelentősen befolyásolja, mely időszávban kerül sugárzásra és ennek révén mekkora közönséghez jut el.³⁵⁶

A klasszifikálás ellen fellépők legismertebb „felszólalását” az Egri Csillagok című film váltotta ki.³⁵⁷ A panaszos azt sérelmezte, hogy a TV2 délután 13:00 órakor, korhatárjelzés nélkül sugározta a történelmi filmet és fel kívánta hívni a közvélemény és az ORTT figyelmét, hogy az ORTT-nek a tévéműsorok korhatár-jelzéséről hozott 1494/2002. (X.17.) sz. határozatát betű szerint értelmezve az ifjúságnak szóló, az általános iskolákban kötelező olvasmányként elfogadott mű filmváltozata nem lenne bemutatható a televízióban. A panaszos a következőkkel indokolta véleményét figyelembe véve az ORTT klasszifikációs határozatát.

a) Az egri vár védői fondorlatos módon, különös kegyetlenséggel ölték meg a török nemzetiségű állampolgárokat, mindezt úgy, hogy a néző számára eközben hősként tűntek fel.

b) Az erőszakos cselekmény ábrázolása oly mértékben meg volt rövidítve, hogy például az áldozatra gyakorolt hatás, következmény elhallgatásra került, hiszen a várfalról lehulló, mindössze 1-2 másodpercig mutatott harcosokról a filmből nem tudtunk meg semmit, ami a sérülésük mértékét, esetleges maradandó károsodásukat, utókezelésük sikerességét illette.

c) Megölni valakit pusztán azért, mert ruházata és fejformája alapján muzulmánként néz ki, ez egyszerűen vérlázító.

d) Gondoljunk csak a várvédő asszony kaján vigyorára, miközben a létrán érkező török vendégmunkásra éppen forró szurkot öntött.

³⁵⁶ GÁLIK–POLYÁK, 2005. 158.

³⁵⁷ GELLÉN, 2004.

A panaszos részletes érvelése ellenére az ORTT megalapozatlannak találta a kifogást.³⁵⁸

Az Egri csillagok című alkotás mellett Jókai Mór *Egy magyar nábob* című regényének filmes adaptációja miatt is beadvánnyal fordultak a médiahatósághoz, amelyben a műsorok korhatár-jelzését előíró ORTT-határozat vélt hiányosságaira kívánták felhívni a figyelmet.³⁵⁹

A fent említett kifogások ellenére hangsúlyozandó, hogy a lakosság többsége egyetértett a korhatárt jelző színes karikák alkalmazásával és nem tartotta azokat különösebben zavarónak sem – ahogy a Szonda Ipsos 2002. decemberi kutatásának eredményéből kiderült. A felnőttek 30 százaléka teljesen, 23 százalékuk pedig inkább egyetértett a médiahatóság kezdeményezésére a képernyőre került figyelmeztetéssel. Az egyáltalán nem egyetértők 15, az inkább nem egyetértők 12 százalékát képviselték a lakosságnak. A jobb anyagi, kulturális és társadalmi viszonyok között élők között magasabb volt azok aránya, akik egyáltalán nem fogadták el az intézkedés célját. Hasonló volt a helyzet a diplomásoknál, 26 százalékuk ugyancsak elutasító magatartást képviselt.³⁶⁰

4.2.2. A médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói

Az Rttv. alapján az alábbi szankciótípusok alkalmazására volt lehetőség:

- a) a műsorszolgáltató felhívása a sérelmezett magatartás megszüntetésére,
- b) a jogsértés írásbeli figyelmeztetésben történő megállapítása, és a műsorszolgáltató felhívása a jogsértés megszüntetésére, illetve arra, hogy a jövőben tartózkodjon a jogsértéstől,
- c) meghatározott időre, de legfeljebb harminc napra a műsorszolgáltatási jogosultság gyakorlásának felfüggesztése,
- d) a szerződésben megállapított kötbér érvényesítése,
- e) a közszolgálati műsorszolgáltatóval szemben, illetve a Panaszbizottság kezdeményezésére bírság kiszabása, a törvény 135.§-a által rögzített összeghatárok között,
- f) a szerződés azonnali hatályú felmondása.³⁶¹

Az Rttv. tartalmazott a szankció-alkalmazás során figyelembe veendő kiegészítő szabályokat is, mint például, hogy az írásbeli figyelmeztetés, illetve kötbér a felsorolt egyéb joghátrányokkal együtt is alkalmazható volt.³⁶²

³⁵⁸ <http://index.hu/kultur/media/ortt0203/> (2012.07.27.)

³⁵⁹ <http://www.origo.hu/teve/20030415jokai.html> (2012.07.27.)

³⁶⁰ <http://www.origo.hu/itthon/20021220anezoket.html> (2012.07.27.)

³⁶¹ Rttv. 112.§ (1)

Kifejezetten a kiskorúak védelme érdekében a televíziós műsorszolgáltatásra előírt rendelkezések megsértésének szankcionálására vonatkozott az Rttv. 135.§ (2) bekezdése, amely rögzítette, hogy *„az 5/D. § megsértése esetén a felelősként bejelentett (...) személlyel szemben a Testület tízezer forinttól egymillió forintig terjedő bírságot szabhat ki, amelyet az Alapba kell befizetni.”* Ennek alapján az ORTT pénzügyi szankcióval sújthatta azt a műsorszolgáltatót, aki:

- a) nem a kategóriájának megfelelően tette közzé a műsorszámot a törvényben meghatározott kivételtől eltekintve,
- b) nem közölte a műsorszám közzétételekor annak minősítését,
- c) nem teljesítette a törvény piktogrammal kapcsolatos elvárásait.³⁶³

Az Rttv. alapján kiszabható szankciók mellett az ORTT-nek lehetősége volt kötbérfizetésre is kötelezni a műsorszolgáltatókat a velük megkötött műsorszolgáltatási szerződések alapján. E szankció alkalmazásakor az ORTT nem bírt mérlegelési jogkörrel, a szerződésekben foglalt összegek kiszabására volt lehetősége.

Talán időtálló érvényességgel megállapítható, hogy a műsorszolgáltatás terén az egyik legsúlyosabb probléma, hogy a tartalom-besorolás során a műsorszolgáltatók kevés figyelmet szentelnek a vonatkozó ajánlásokra. Ezt szankcionálva az ORTT a közigazgatási határozatai által próbált felelős tartalomszolgáltatásra ösztönözni, de a szolgáltatók szinte minden esetben megtámadták azokat. Az ezt követő hosszú eljárási út végén a bíróságok általában helybenhagyták az ORTT határozatát, esetleg csak pontosították azt, nagyon ritkán mérsékeltek az abban meghatározott büntetést. A bíróságok előtt a szolgáltatók alaptalanul hivatkoztak a műfaji jellemzőkre, az erőszak vagy a szexualitás közvetett vagy humoros előadásmódjára, „könnyed” környezetben történő bemutatásukra. Az is előfordult, hogy eljárási szabálysértésre, a tényállás nem megfelelő tisztázására vagy a megsértett jogtárgy (a kiskorú erkölcsi, szellemi vagy fizikai fejlődésének hátrányos befolyásolása) megnevezésének hiányára utaltak. Végül arra is volt példa, hogy az ORTT jogosultságát vitatták, amely szerint a személyhez fűződő jogokat a megsértett személy helyett érvényesítette. Mindezek ellenére a

³⁶² Rttv. 112.§ (2) – (6)

³⁶³ Rttv. 5/D. § (1) Műsorszám - e törvényben meghatározott kivételekkel - csak a kategóriájának megfelelő módon tehető közzé.

(2) A műsorszám közzétételének kezdetekor közölni kell annak minősítését.

(3) Az egyes műsorszámok közzétételekor a kategóriájuknak megfelelő jelzést piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában is meg kell jeleníteni úgy, hogy az a műsorszám teljes időtartama alatt látható legyen. Az I. kategóriába tartozó műsorszámok esetében a jelzést nem kell feltüntetni.

bíróságok a káros tartalmak bármilyen megjelenítését korábban minimum III. kategóriás műsorokban engedték, a konkrét jogtárgy sérelmének megnevezése sem volt szükséges, mert az Rttv. a kiskorúak általános egészséges fejlődését vette alapul, és a személyiségfejlődés magában foglalja valamennyi jogtárgyat. Végül a kiskorúak érdekében az ORTT 174/2007. (I.24.) sz. határozata szerint a műsor műfaja közömbös, annak tartalmát kell vizsgálni.

Ha a korábbi szankciórendszerünket vizsgáljuk, valamelyest „érthető”, hogy a műsorszolgáltatók alacsonyabb kategóriákat alkalmaztak a nézettség érdekében, hiszen még a maximális, egy millió forintos büntetés sem okozott komoly anyagi veszteséget a szolgáltatók bevételeihez képest. Az anyagi jogkövetkezmény mellett arra is volt példa, hogy a hatóság a műsorszolgáltatók műsorszórási jogosultságát függesztette fel („elsötétítés”). Eleinte ezen esetekben az ORTT nem járt el elég szigorúan, a törvényi keretet messze nem használta ki, a maximum 30 perces felfüggesztéseket nem vették komolyan a szolgáltatók. Ugyanakkor 2009-ben már született két határozat, amelyben a hatóság 12 órás elsötétítésről döntött a két hazai vezető kereskedelmi csatornával szemben és az RTL Klub már a tavalyi évben végrehajtotta a büntetést.³⁶⁴

A fentiek alapján meglátásom szerint a kiskorúak egészséges fejlődésének védelme kétségtől megkérdőjelezhető, hogy a szolgáltatók segítséget kapjanak a tartalom-besoroláshoz. Erre, ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk, a mai médiatörvényi rendelkezések alapján van lehetőség, habár kizárólag abban az esetben, amennyiben ezt a médiaszolgáltató kifejezetten kéri.

4.2. Az ORTT kiskorúak védelmével kapcsolatos gyakorlata

4.2.1. Az ORTT működéséről általában

Hazánkban a Médiatanács előtt az ORTT látta el a médiafelügyeletet.³⁶⁵ A Testület sajátos, autonóm jogi státuszú szervként működött, amely, habár nem tagozódott be a közigazgatási hierarchiába, működése, feladat- és hatásköre alapján mégis közigazgatási, jogalkalmazó szervnek volt tekinthető.³⁶⁶ Az ORTT feladatainak egy részét a médiapiacra való belépéssel és a műsorszolgáltatási jogosultság megszervezésével kapcsolatos teendők, másik részét a műsorszolgáltatók működésének, a törvényben és a műsorszolgáltatási

³⁶⁴ Ld.: 1347/2009. (VI.30.) és 1446/2009. (VII.15.) ORTT Határozat

³⁶⁵ A médiafelügyelet általánosan a médiára vonatkozó szabályok érvényesítését jelenti az érintettek önellenőrzése vagy az erre felhatalmazott állami, közigazgatási szerv által. A médiafelügyelet magában foglalja a médiatartalom és a médiapiac feletti felügyeletet egyaránt. GÁLIK – POLYÁK: 2005. 367.

³⁶⁶ CSEH Gabriella – SÜKÖSD Miklós: *Média jog és médiapolitika Magyarországon*. 1. Kötet. Média jog. Új Mandátum, Budapest, 1999. 60-61.

szerződésben írtak ellenőrzése alkotta.³⁶⁷ Ezen feladatok mellett elvi jellegű, kötelező erővel nem bíró, a műsorszolgáltatók és más érintettek számára iránymutatásként szolgáló határozatokat hozott. Mindezeket túl együttműködési kötelezettség terhelte a hazai és külföldi társhatóságokkal és az EU intézményeivel.

A kiskorúak védelme érdekében rögzített rendelkezések érvényesülésének felügyelete érdekében a Testület műsorfigyelő- és elemző szolgálatot, valamint Panaszbizottságot működtetett. A szolgálat közreműködött a jogsértések feltárásában, figyelemmel kísérte a szankciók végrehajtását és meghatározott szempontok alapján elemzéseket készített. Ez utóbbi feladatköre alapján készültek a műsorszámokban megjelenő szexualitás, erőszak és egyéb kockázati magatartásformák, mint az alkohol, drog, kábítószer és káros játékszenvedélyek vizsgálatára irányuló felmérések. Mindemellett az Rttv. stratégiai, konzultatív és javaslattevő feladatokat is előírt az ORTT számára, amelynek ugyanakkor csekély mértékben tett eleget a napi jogalkalmazói feladatai miatt. Végül megemlítenéd, hogy a Testület, habár jogszabály-alkotási jogkörrel nem rendelkezett, de a joggyakorlatot segítő iránymutatásokat elfogadott. Ezzel összefüggésben, ahogy *Gálik Mihály* és *Polyák Gábor* is mondja, „a legfontosabb ilyen jogköre a kiskorúak védelmére vonatkozó törvényi rendelkezések részletes kifejtése” volt,³⁶⁸ amely keretében megszületett az alábbiakban ismertetésre kerülő klasszifikációs állásfoglalása is.

Jogsértés esetén az ORTT hivatalból is eljárást folytathatott le, akár a sértett közreműködése nélkül is. A Testület által alkalmazott jogkövetkezsménnyel egyidejűleg lehetőség volt polgári, büntető vagy más közigazgatási eljárásra is, amelyeket a médiajogi szankciók a műsorszolgáltatás jellemzőinek megfelelő eszközökkel egészítettek ki. Az Rttv. 136.§ (1) bekezdése alapján az ORTT a szankciókat hatóságként szabta ki és az ennek során elfogadott hatósági határozataira a közigazgatási eljárás általános szabályait kellett alkalmazni, amelyből az következett, hogy a műsorszolgáltató jogszabálysértésre hivatkozva a bírósághoz fordulhatott és kérhette a határozat felülvizsgálatát, amelyet az Rttv. 136.§ (3) bekezdése is rögzített. Az ORTT eljárásával kapcsolatban a 2004-ben született, „A médiahatóság jogállásának kérdéseiről” című tanulmány felhívta a figyelmet arra a kettős jogállásra, amivel a Testület a médiajogi szankciók alkalmazása esetén bírt. Valójában az ORTT ilyen esetekben polgári jogi és hatósági jogállással egyaránt rendelkezett, hiszen egy műsorszolgáltatási szerződésen alapuló, polgári jogi jogviszonyban hívta segítségül a hatósági eszközöket, és a hatósági határozataiban általában kötbért szabott ki, amely kétségkívül

³⁶⁷ Az ORTT szervezete és feladatai bővebben: GÁLIK – POLYÁK: 2005. 368-375.

³⁶⁸ GÁLIK – POLYÁK: 2005. 373.

polgári jogi szankció.³⁶⁹ Ezzel összefüggésben *Körmendy – Ékes Judit és Lengyel Márk* tanulmánya a médiahatóság jogállásáról azt az álláspontot képviselte, hogy semmilyen elméleti vagy gyakorlati érv nem szólt az ellen, hogy az ORTT kizárólag hatóságként járt volna el.³⁷⁰ Továbbá az ORTT szankcionálásával összefüggésben az is kiemelendő, hogy az Rttv. nem kötötte a médiajogi jogkövetkezmények kiszabását más bíróság vagy hatóság jogerős határozatához, azaz a Testület önállóan járt el egy további eljárás párhuzamos lefolytatása esetén is. Ennek esetleges következménye az lehetett, hogy az ORTT és az eljáró másik bíróság vagy hatóság eltérően ítélte meg az előtte lévő ügyet.³⁷¹

Az ORTT eljárásának összegzéseként az AB a 2/2005 (II.10.) AB határozatát hívom segítségül: „Az ORTT, mint közigazgatási ügyben eljáró szerv az államigazgatási eljárás során értelmezi az irányadó jogszabályi rendelkezéseket. A jogszabály-alkalmazás során történő értelmezés azonban az államigazgatási ügyben hozott határozat része kell legyen, amely később, a bírói felülvizsgálat során vita tárgyává tehető. A rendes bíróságok előtt az egyes konkrét ügyekben vitatható az ORTT jogértelmezése. Még egy jogszabályi felhatalmazás alapján hozott ORTT határozatban megjelenő jogszabály-értelmezés sem köti ugyanis a bíróságot.”. A határozatot *Udvary Sándor* több szempontból vizsgálta és egyrészt leszögezte, hogy a döntés rendkívül előremutató és egyetért az abban foglalt megállapításokkal az ORTT jogalkotói státuszának definiálása tekintetében. Másrészt a szerző rámutatott az AB eljárásának hiányosságára is, tekintettel arra, hogy a Testület nem vizsgálta a határozatban az Rttv. 115.§ (4) bekezdésének³⁷² a véleménynyilvánítási szabadságra gyakorolt hatását, annak ellenére, hogy a kérdés jogirodalmi vitát generált. A vizsgálat fontosságát a szerző azzal indokolta, hogy a támadott rendelkezés a nemzeti alkotmányos rendünkbe ütközött, valamint az EU 2002/77/EK rendeletével³⁷³ sem állt összhangban. Ugyanakkor ezzel összefüggésben *Udvary* hangsúlyozta, hogy valójában az AB nem tudta volna érdemben vizsgálni sem az irányelvekből fakadó jogalkotási kötelezettség elmulasztását, sem pedig az azokkal ellentétes hazai jogszabályok nemzetközi szerződésbe

³⁶⁹ GÁLIK – POLYÁK: 2005. 376.

³⁷⁰ KÖRMENDY – ÉKES Judit – LENGYEL Márk: A médiahatóság jogállásának kérdéseiről. *Magyar Jog*, 2004/4. 217.

³⁷¹ Ld: NAGY Krisztina – TÍMÁR János: Az új médiatörvény-koncepció alkotmányos problémái. *Fundamentum*, 2003/3-4. 149-150.

³⁷² A támadott szakasz közismertebb neve egyhatodos, később egyharmados szabály, s azt tilalmazza, hogy a műsorelosztó vállalkozás vételkörzete meghaladja a körzeti műsorszolgáltatás Rttv.-ben meghatározott legmagasabb mértékének egyharmadát, illetve kétharmadát. Figyelemmel arra, hogy a körzeti műsorszolgáltatás legfeljebb az ország lakosságának felét érheti el, ugyanaz a műsorelosztó legfeljebb az egész lakosság 1/6-ának, illetve 1/3-ának elérésére volt jogosult e szabály szerint.

³⁷³ Az Európai Bizottság 2002/77/EK irányelve (2002. szeptember 16.) az elektronikus hírközlőhálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások piacain belüli versenyről.

ütközését, hiszen az integrációs kötelezettségek teljesítésének, ellenőrzésének fóruma az EU.³⁷⁴

4.2.2. A műsorszámok besorolása az ORTT 1494/2002. (X.17.) sz. határozata tükrében

Ahogy említésre került, a műsorszámok besorolását korábban is a műsorszolgáltatók végezték és maga a jogalkotó a törvényben rögzített öt kategória meghatározása során csupán általánosan utalt az egyes kategóriákba tartozó műsorszámok tartalmi jellemzőire. A műsorszolgáltatók klasszifikációs tevékenységét az ORTT az 1494/2002. (X.17.) sz. határozatával elfogadott állásfoglalásával segítette, amelyet az Rttv. 5/F.§ - ban kapott felhatalmazása alapján készített.³⁷⁵ Törvényi előírás alapján a dokumentum a Testület eljárására kötelező erővel bírt, amely következtében az ORTT nem térhetett el az állásfoglalástól az egyes esetek elbírálásakor. Ugyanakkor a határozat a bíróságokat nem kötelezte.

A határozat részletesen körülírta, hogy az egyes kategóriákba milyen műsorszámokat kellett sorolni, megszabta a műsor előtt és közben alkalmazandó jelzéseket, a minősítés közlésének módját, illetve megadta a piktogramok pontos kritériumait. A figyelmeztetést hangban és legalább 3 másodperces időtartamban a képernyő 50%-át lefedő képernyőszöveg megjelenítésével is közölni kellett. A piktogramok tekintetében meghatározta azok színét és formáját is. Az Rttv. idején a sárga és piros karikák, közepén 12/16/18-as számmal voltak láthatók a képernyőn.

Nézzük, az egyes kategóriákkal kapcsolatban a törvényi meghatározáshoz képest milyen részletesebb kritériumokat fektetett le a Testület. Megjegyzendő, hogy az ORTT – ellentétben a Médiatanács hatályban lévő „klasszifikációs ajánlásával” – nem szolgáltat példákkal az egyes kategóriákba tartozó műsorszámokat illetően.

A. I. kategória

E kategóriával összefüggésben az ORTT hangsúlyozta, hogy – tekintettel arra, hogy az I. kategóriába sorolt műsorszám korhatárra való tekintet nélkül az általános nagyközönséghez szól (a hatályos tartalom-besorolás szerint is) - a műsorszolgáltatóknak abból kellett kiindulniuk, hogy a 12 éven aluli gyermekek is a nézőközönség részét képezhetik. Ezért ebbe

³⁷⁴ UDVARY, 2008. 152-156.

³⁷⁵ Rttv. 5/F. § Az 5/B. § szerinti minősítésnél irányadó szempontokat, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazandó jelzéseket, illetve a minősítés közlésének módját az Országos Rádió és Televízió Testület - eljárására kötelező jelleggel - legalább kétharmados többséggel hozott állásfoglalásban határozza meg, amelyet a Kulturális Közlönyben közzétesz.”

a kategóriába olyan műsorszámok tartozhattak, amelyek a 12 éven aluli gyermekek számára készültek és számukra könnyen érthetőek voltak. Továbbá az a műsorszám is az I. kategóriába volt sorolandó, amely annak ellenére, hogy kifejezetten nem a gyermekek számára készült, nem tartalmazott a 12 éven aluliak számára ártalmas elemeket, mint például félelmet, támadó indulatot keltő jelenetet vagy kritika nélkül megjelenített erőszakot.

B. II. kategória

A II. kategóriába sorolt műsorszámok már tartalmazhattak olyan elemeket, amelyek a 12 éven aluliak számára nehézséget jelenthettek a látottak önálló értelmi és érzelmi feldolgozását illetően. A Testület külön felhívta a műsorszolgáltatók figyelmét arra, hogy a II. kategóriába sorolt műsorszámok témaválasztása és feldolgozásának módja a 12 és 16 év közötti korosztály érettségi szintjének megfelelő legyen, tekintettel arra, hogy a gyermekek fejlődésében meghatározó szerepe van a 12 és 16 év közötti életkornak, hiszen ebben az időszakban alakul ki a világgépük és az értékrendszerük. Ebben az időszakban különösen nagy hatást gyakorolhatnak a fiatalokra a televíziós műsorok, ezért az ilyen módon besorolt műsorszámok nem csábíthattak olyan hősökkel való azonosulásra, akiket antiszociális, destruktív vagy erőszakos viselkedésformák jellemeztek. Továbbá kerülni kellett a kettős értékrend sugárzását, hiszen az a gyermekekben identitászavart, morális bizonytalanságot kelt. Erre tekintettel a főhős által alkalmazott erőszaknak erkölcsileg igazolhatónak, valamint visszafogottak kellett lennie. Végül az ORTT már itt külön említést tett a műsorszámok szexuális tartalmáról és a műsorszolgáltatókat kiemelt odafigyelésre szólította fel, hiszen a serdülés időszakára tehető a nemi szerepek elsajátítását elősegítő példaképek keresése.

C. III. kategória

Az ORTT leszögezte, hogy „a 16 és 18 év közötti korosztály már komoly médiatapasztalattal rendelkezik, többnyire könnyen felismeri azokat a műfajokat, amelyeknek meghatározó eleme az erőszakosan megoldott konfliktus, így azokat annak megfelelően, azaz a hétköznapi valóságtól távol eső fikcióként, egyfajta modern meseként kezelik”. Ugyanakkor megtiltotta az erőszak nyersebb, direktebb formáinak realitás-közelibb kontextusban történő bemutatását, hiszen azok feldolgozása sokkal inkább a befogadó élettapasztalataitól függ. A szexualitás tekintetében megengedett volt az intim szexuális tevékenység visszafogott, stilizált képi ábrázolása, valamint az erre vonatkozó közvetett verbális utalások. Az e kategóriába sorolt műsorszámokkal összefüggésben a Testület különleges óvatosságra intett az értékorientációk területén, mint például a kábítószer-fogyasztás, a politikai radikalizmus

vagy az idegengyűlölet esetében. E „különleges” óvatosság teljesítése megkívánta volna, hogy az ORTT (gyermek)pszichológust vagy –pszichiátert kérjen fel annak vizsgálatára, hogy az adott műsorban bemutatott kábítószer-fogyasztás milyen hatást gyakorolhat a nézőkre. Ez rávilágít arra a tényre, hogy a klasszifikáció, a tartalom-besorolás helyességének megítélése olyan összetett feladat, amely a médiahatóság és a médiaszakemberek mellett igényli a gyermekek fejlődését alaposan, mélyen ismerő szakemberek bevonását is.

D. IV. kategória

E kategóriába kellett sorolni minden olyan műsorszámot, amely nem felelt meg az alacsonyabb kategóriákban meghatározott szempontoknak, de még nem tett eleget az V. kategóriára megállapított jellemzőknek.

Nézzük először, hogy az *erőszakkal* kapcsolatban a Testület milyen jellemzők megvalósulása esetén tartotta egy adott műsorszámot a IV. kategóriába tartozónak:

- a) az előfordulás gyakoriságát tekintve: az erőszak halmozottan van jelen,
- b) az erőszak intenzitását tekintve: durva, brutális,
- c) az ábrázolás módját tekintve: az erőszak részletező, elnyújtott, realiztikus vagy naturális, figyelembe véve a közvetített üzenet ártalmasságának mértékét.

Az ORTT iránymutatása szerint annak elbírálásához, hogy a műsorszám alkalmas-e a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolásra, a fenti szempontokat együttesen kellett figyelembe venni a minősítés során. A helyes besorolás érdekében a Testület szorgalmazta, hogy a műsorszolgáltatók a súlyosan ártalmas hatásból induljanak ki. Ez azt jelenti, hogy a műsorszámnak a legmagasabb, nem közvetíthető minősítést kellett adni, amennyiben oly módon ábrázolta az erőszak brutalitását és kegyetlenségét, hogy azt ártalmatlannak vagy éppen dicsőségesnek tüntette fel.

Az ORTT az erőszak mellett a *szexualitással* kapcsolatban is részletesen körülírta a figyelembe veendő körülményeket. E kategóriába tartoztak azok a műsorszámok, amelyekben az intim szexuális tevékenység nyíltan, naturális részleteivel került ábrázolásra, azonban még nem merítette ki a pornográfia fogalmát. Annak elbírálásához, hogy a műsorszám alkalmas-e a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására, tehát az V. kategóriába kellett-e sorolni, az alábbi szempontok mérlegelését írta elő az ORTT:

- a) a szexuális ábrázoláshoz, illetve témához erőszak kapcsolódik, különösen, ha az kiskorúakat érint, a promiszkuitás és a prostitúció idealizáltan jelenik meg, vagy ártalmatlanként tüntetik fel,

- b) azt a benyomást keltik, hogy a szexuális kielégülés központi értékét nyújtja az emberi létezésnek; az embereket szexuális fogyasztási cikké alacsonyítja, vagy a nemi szerveik kihangsúlyozásával szexuális tárgyként ábrázolja.

E. V. kategória

Azok a műsorszámok, amelyek egyik alacsonyabb kategóriába sem voltak besorolhatók - tekintettel tartalmukra vagy a téma feldolgozásának módjára -, televíziós sugárzásra alkalmatlannak minősültek.

A törvényben megfogalmazott kritériumokat szem előtt tartva, az *erőszak* megjelenítése miatt a V. kategóriába tartoztak azok a műsorszámok, amelyekben:

- a) az egyes erőszakos cselekmények oly mértékben elhúzódóan és kegyetlen részletességgel kerültek ábrázolásra, hogy az messze túllépte a dramaturgiailag szükség szerűt,
- b) az erőszak nem játszott integráns szerepet a cselekmény, a jellemek vagy a téma kibontásában, vagyis felismerhető ok nélkül, túlzón, csak magáért az erőszakért volt jelen,
- c) az ábrázolt erőszakos cselekedetek szadisztikus módon kerültek ábrázolásra,
- d) az erőszak brutalitása és kegyetlensége olyan módon került ábrázolásra, hogy azt ártalmatlannak vagy éppen dicsőségesnek tüntették fel.

A *szexualitás* miatt az V. kategóriába kellett sorolni azokat a műsorszámokat, amelyekben a szexualitás ábrázolása az alábbi elemek valamelyikével párosult:

- a) pártolta a fizikai és egyéb erőszakot a szexuális érdekek keresztülviteléhez,
- b) a szadista magatartást, mint a szexuális élvezet forrását propagálta,
- c) a nemi erőszakot az áldozat szempontjából kíváncsnak, az áldozat által kiprovokálnak, esetleg számára élvezetesnek ábrázolta vagy tüntette fel,
- d) a műsorszám egészét tekintve valamelyik nemet lealacsonyító módon kezelte, emberi méltóságában sértette,
- e) jelentős mértékben tartalmazott olyan ábrázolásokat, amelyek a személyeket szexuális orientációik miatt degradáló módon kezelte.

Az ORTT a tekintetben is igyekezett iránymutatással szolgálni, hogy hazánkban miként értelmezendő a pornográfia, a pornográf tartalom. A Testület az akkor hatályos Btk. 195/A § (6) bekezdésében foglalt meghatározás figyelembe vételét írta elő, amely szerint „*pornográf*

képfelvétel, illetve pornográf jellegű műsor a nemiséget súlyosan szeméremsértő nyíltsággal ábrázoló, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló cselekvés, ábrázolás." Erre tekintettel pornográfiának minősült, amennyiben a szexualitás ábrázolása során az összes alábbi jellemző együttesen valósult meg:

- a) az ábrázolás célja túlnyomórészt vagy kizárólagosan a nézőt szexuálisan izgalomba hozni,
- b) a szexualitás ábrázolása minden érzelmi kapcsolati összefüggést nélkülöz,
- c) az emberi ábrázolásmód egy bármikor kicserélhető szexuális tárgy szintjére redukálódik, amely csupán a szexuális vágy kielégítésére szolgál,
- d) a szexualitás úgy jelenik meg, mint kizárólagos megnyilvánulása az életről alkotott felfogásnak,
- e) a nemi szervek felnagyított, durván kihangsúlyozott módon kerülnek ábrázolásra.

4.2.3. Szemelvények az ORTT klasszifikációs határozataiból és az ártalmas médiatartalmakat vizsgáló elemzéseiből

4.2.3.1. Az ORTT 805/2004. (VI.16.) számú határozata a Macska-jaj című film III. kategóriába sorolásáról

A kiskorúak védelme érdekében elfogadott rendelkezések gyakorlatban történő (nem megfelelő) alkalmazását a hivatkozott határozatnak a dolgozat témája szempontjából releváns megállapításai segítségével kívánom bemutatni.

A felperes 2004. március hó 7-én, 19.25 órai kezdettel sugározta a „Macska-jaj” című filmet, II. kategóriás besorolással. Az ORTT, mint alperes 2004. június hó 16. napján kelt határozatával megállapította, hogy a műsorszolgáltató a film II. kategóriás besorolásával megsértette az Rttv. 5/A.§ (2), 5 /B.§ (3) és 5/C.§ (2) bekezdését.³⁷⁶ Ezért az Rttv. 112.§ - a (1) bekezdésének d) pontja³⁷⁷ és a műsorszolgáltatási szerződés vonatkozó rendelkezései alapján kötbér megfizetésére kötelezte.

³⁷⁶ 5/A.§ (2) A műsorelőzetes nem tehető közzé olyan időszakban, amikor az általa bemutatott, ismertetett műorszám nem lenne közzétehető.

5/B.§ (3) Azt a műorszámot, amely alkalmas a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy közvetett módon utal erőszakra, illetve szexualitásra, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus, a III. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műorszám minősítése: tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott.

5/C.§ (2) A III. kategóriába sorolt műorszám megfelelőjelzéssel ellátva 21.00 és 05.00 óra között tehetőközzé.

³⁷⁷ Rttv. 112.§ (1) d) érvényesíti a szerződésben megállapított kötbért.

Az ORTT a következő körülményekkel indokolta a helytelen besorolást. Egyrészt a *film iróniája nehezen volt érthető* a 16 éven aluliak számára, valamint a filmben *direkt módon* került bemutatásra olyan *erőszak*típus, amely a II. kategóriába sorolt műsorszámok esetében nem tehető közzé. Azt a Testület is elismerte, hogy a filmben nem voltak gyakoriak az erőszakos jelenetek, ugyanakkor azok olyan mintát közvetítettek, amelyek igen károsan hathattak a 16 év alatti fiatalokra. Mindemellett az alperes megállapította, hogy a filmben számos alkalommal direkt módon volt látható a droghasználat, útmutató jelleggel. Azaz a kábítószer-fogyasztást, mint természetes, hétköznapi tevékenységet mutatták be annak veszélyének és káros hatásainak említését mellőzve. Az ORTT szerint ez a 16 év alattiak alakuló értékrendszere szempontjából egyértelműen káros mintát sugallt, amelyet tovább fokozott, hogy épp az a szereplő használt drogot rendszeresen, aki a legjobb anyagi körülmények között élt. Mindezek által a látottak még az ironikus túlzások ellenére is azt az érzést kelthették a fiatalokban, hogy a jóléttel, hatalommal áll kapcsolatban a kábítószer rendszeres fogyasztása. Végül a Testület kifogásolta a filmben gyakorta elhangzott *durva, trágár káromkodásokat*, amelyek messze meghaladták az II. kategóriába sorolható szintet.

A Testület határozatával az esetek túlnyomó többségéhez hasonlóan a felperes nem értett egyet és elsősorban annak hatályon kívül helyezését kérte, másodlagosan enyhébb szankció alkalmazásával annak megváltoztatását. Előadta, hogy a műsorszám besorolása helyesen történt, így annak előzeteseinek sugárzása is megfelelő volt. Továbbá vitatta a kötbér kiszabását indokoló körülmények határozatból történő mellőzését. Az alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság az alperesi határozatot megváltoztatva megállapította, hogy a felperes nem sértette meg a kiskorúak védelmére vonatkozó törvényi kötelezettségeit és mellőzte a felperes kötbérfizetési kötelezettségét. A bíróság az Rttv. 5/B.§ (3), 5. /A.§ (2) és a 5/C.§ (2) bekezdésére hivatkozással megállapította, hogy a kiskorúak védelmére vonatkozó kategorizálási szabályok alkalmazásakor a kiindulópont minden esetben a műsorszám témája és megvalósítása. A bíróság elismerte, hogy a perbeli mű szatirikus hangvételű szociográfia volt, amely valóban bemutatott erőszakot és agresszivitást. Ugyanakkor álláspontja szerint az erőszak ábrázolása csak akkor jogsértő, ha kontextus nélküli és öncélú, illetve a megvalósítás módja nem biztosít kellő távolságtartást a kiskorúak számára. Mindezzel szemben az elsőfokú bíróság szerint a perbeli esetben az erőszak ironikusan került bemutatásra, továbbá úgy vélte, hogy a mű szarkasztikus hangvétele, esetenként vígjátékba illő fordulatai kizárták annak lehetőségét, hogy a 12-16 év közötti korosztály ne ismerte volna fel kellő biztonsággal a látottak és a valóság közti különbséget, hiszen e felismerési képességet segítették a film

akusztikus és vizuális megoldásai is. Összességében megállapította, hogy „bár a téma kiválasztása indokolhatná ugyan a magasabb kategóriába sorolást, a produkció megvalósítása nem tette azt szükségessé.

Az alperes fellebbezésében az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatását, a kereseti kérelem elutasítását kérte. A következőkkel indokolta álláspontját. Véleménye szerint az elsőfokú ítélet nem értékelte külön azt, hogy a filmben bemutatásra került a bűncselekmények széles tárháza, továbbá meglátása szerint a filmben a néző nem kapott kellő magyarázatot ezekre a tettekre, illetve azok elítélendő volta sem volt megfelelően hangsúlyozva. Ezzel szemben a felperes ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérte. A másodfokú bíróság az alperes fellebbezését alaposnak tartotta a felperes csatlakozó fellebbezésével szemben. Döntését a következőkkel indokolta. A műsorszámok kategorizálása során, ahogy már említettem, különös tekintettel kell lenni arra, hogy a gyermek és fiatalkorúak személyiségfejlődése során kiemelt jelentősége van a 12 és 16 év közötti időszaknak. Véleménye szerint a II. kategória alkalmazása abban az esetben helyénvaló, amennyiben a műsorszám témaválasztása és feldolgozásának módja a 12-16 év közötti korosztály érettségi szintjének már megfelelő, nem jelent problémát számukra a látottak-hallottak érzelmi és értelmi feldolgozása. Meglátása szerint a korosztály média általi veszélyeztetettsége az erőszak, a szexualitás olyan nyersebb megnyilvánulásaival áll be, amikor az információk feldolgozása nem annyira a média-tapasztalatoktól, hanem inkább a befogadó egyéni élet-tapasztalataitól függ. A másodfokú bíróság az alperesi határozatnak a film nyelvezetén és a kábítószer-fogyasztáson kívüli részében osztotta az elsőfokú bíróság megállapításait: „a 12-16 év közötti korosztály már képes felismerni a filmben látottak és a valóság közti különbséget. Ezt meghaladóan a Fővárosi Ítéltábla azt a következtetést vonta le, hogy „éppen a produkció megvalósítása teszi szükségessé a magasabb kategóriába sorolást”. A szereplők trágár szóhasználatát véleménye szerint elősegíti e kifejezésmódnak a mindennapi szóhasználatba való beépülését, sőt az erre fogékony kamaszokat meg is erősíti rossz beidegződéseikben. A nyelvi erőszak megfelelő kezeléséhez megfelelő élettapasztalat szükséges, amellyel a 12-16 év közötti korosztály valószínűleg nem rendelkezik. A Fővárosi Ítéltábla hiányolta, hogy a droghasználat tekintetében a vonatkozó alperesi megállapításokat az elsőfokú bíróság nem vizsgálta, ő maga viszont a film megtekintése után megállapította, hogy az bemutatott egy-, a drogfogyasztás során ténylegesen felhasználható technikát, utalt más technikákra, azaz „végső soron oktat, s így eleve alkalmas a 16 éven aluliak fizikai, erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására”. Minderre tekintettel a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét

megváltoztatta és a felperes keresetét a jogalap tekintetében elutasította. Továbbá úgy tartotta, hogy az ORTT határozatának indokolásából a mérlegelés jogszerűsége megállapítható volt.

Megjegyzendő, hogy a fent bemutatott jogesetben vizsgált filmalkotást illetően kifejezetten megmutatkozik a tagállamok felfogásbeli eltérése, hiszen a „Macska-jaj” című műsorszámot az IMDB adatai szerint más államokban többnyire a magyar II. és III. kategóriának megfelelő csoportba sorolják. Svájcban 12 éves, Németországban 6 éves kategóriába sorolták, igaz, hogy az Amerikai Egyesült Államokban 17 éven aluliak csak szülői felügyelettel tekinthetik meg. Minderre tekintettel egyetérthetünk az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jogkörében eljáró adatvédelmi biztos álláspontjával, amely szerint „önmagában egy műsorszám külföldi klasszifikációja meglehetősen komoly fenntartásokkal fogadható el a magyarországi besorolás indokaként. Amennyiben a műsorszolgáltató a klasszifikáció során, vagy az ORTT a műsorszám tartalmi vizsgálata során kizárólag, illetve elsősorban az alkotás külföldi korhatári besorolására alapozva hozza meg döntését, eljárása – éppen az országonként jelentősen eltérő szociális, kulturális és szocializációs háttér miatt – alkalmas lehet arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.”³⁷⁸ Mindemellett, figyelemmel az OBH 5910/2005. számú ügyben rögzített biztosi véleményre, az sem tartható elfogadhatónak, hogy az ORTT többek között azért ne végezzen egy sérelmezett műsorszámmal kapcsolatban tartalmi vizsgálatot, mert azt más országban már klasszifikálták. Például a médiahatóság így járt el az „Apa csak egy van” című filmmel kapcsolatban, amelyet Svájcban a 10 éves kategóriába sorolták, Finnországban pedig a 7 éven felülieknek besorolást kapta.³⁷⁹

4.2.3.2. Kockázati magatartásformák a műsorkínálatban

Az ártalmas médiatartalmak, mint az erőszak, a szexualitás és az egyéb kockázati magatartásformák műsorszámokban való megjelenítésének vizsgálata több szempontból is relevanciával bír. Az ORTT „Kockázati magatartásformák a kiskorúak által legnézettebb műsorokban” című felmérésének elkészítését az indokolta, hogy ne kizárólag a televízióban előforduló erőszakos és szexuális tartalmak vizsgálata kapjon hangsúlyos szerepet a kiskorúak védelmét előmozdító intézkedések szükségességének igazolása érdekében. Sajnos az olyan önkárosító magatartásformákra, mint a dohányzás, az alkoholfogyasztás vagy a droghasználat, általában kisebb figyelem összpontosul annak ellenére, hogy a nemzetközi vizsgálatok

³⁷⁸ HAJAS Barnabás: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jogkörében eljáró adatvédelmi biztos jelentése az OBH 5910/2005. számú ügyben

³⁷⁹ 2212/2005 (XI. 03.) sz. ORTT határozat

felhívják a figyelmet arra, hogy az emberek egészséggel, egészségüggyel kapcsolatos ismereteinek forrása leginkább a tömegkommunikáció, ezen belül is a televízió élvez elsődleges szerepet. Erre tekintettel a Testület hivatkozott elemzésének célja az volt, hogy a tartomelemzés módszerével feltárja, hogy a serdülők által kedvelt műsorokban milyen gyakran ábrázolják, valamint milyen módon kezelik az úgynevezett rizikómagatartásokat. Mindemellett a kutatás igyekezett azon műsorszámok arányának a meghatározására, amelyekben a felsorolt káros szenvedélyek előfordulnak, és a kritikus, felelősségteljes ábrázolásmód hiányában az ifjúság számára ártalmas magatartásmintával szolgálhatnak.³⁸⁰

A kutatás megállapította, hogy *„a vizsgált műsorszámok több mint 80 százalékában előfordult valamely káros szenvedély (alkohol, dohányzás, kábítószer, szerencsejáték) direkt vagy utalásszerű megjelenítése. Ezen belül 43 százaléknál, vagyis az összes vizsgált műsorszám egyharmadánál a fenti rizikómagatartások nem egyszeri jelleggel, hanem vissza-visszatérően jelentkeztek, s minden hetedik műsorszám esetében halmozott előfordulásuk volt megfigyelhető.”* A káros hatások veszélyét csak növelte, hogy 73 műsorszám esetében ötnél több ártalmas szenvedélyt ábrázoló jelenetet regisztráltak és 29 műsorszám esetében a jelenetek száma meghaladta a tízet. A kutatás szerint a fikciós műsorok 89 százaléka, a nem fikciós szórakoztató műsorok 69 százaléka tartalmazott legalább egy rizikó magatartást ábrázoló, illetve arra utaló jelenetet. A felmérés megállapította, hogy a potenciális veszély az egészségre ártalmas magatartásminta bemutatásán keresztül különösen a játékfilmekkel összefüggésben mutatkozott meg, mivel az összes mintába került alkotás kivétel nélkül tartalmazott több-kevesebb problémás jelenetet, sőt minden második alkotásban ezek száma meghaladta a húszat.

Összességében a kutatás leszögezte, hogy

³⁸⁰ A kutatás a minta kiválasztásánál, valamint a kérdőív összeállításánál az OFCOM megbízásából készült 2005-ös vizsgálatra támaszkodott. Dr. Guy Cumberbatch/Sally Gauntlett: Smoking, alcohol and drugs on television. A content analysis. 2005. September

A vizsgálat alá vont korosztály kijelölésénél egyrészt a kipróbálás szempontjából leginkább veszélyeztetettnek tartott serdülő korosztály, másrészt a nézettségi adatok korosztályi csoportosítása orientálta a Testület. Így az AGB Nielsen Médiakutató Kft. adatai alapján (AMR%) a 13-17 év közötti korosztály által havonta a 20 legnézettebb műsorcím került a mintába, s így az öt hónapot felölelő, azaz 2006 februárjától júniusig terjedő időszak összesen 192,5 órnyi műsoridőt, illetve 210 műsorszámot tartalmazott. A több hónapot átfogó időtartam előnyét abban látta az ORTT, hogy többek között figyelembe veszi a műsorstruktúra szezonális ingadozásait is, és ennek alapján a kutatás eredményei egy meghatározott időszak műsorkínálatát tükrözik, például bizonyos formátumok jelenléte vagy hiánya – mint például a valóság show-k - jelentősen befolyásolhatják a mindenkori eredményeket. A célkorosztály 20 legnézettebb műsorának kétharmada hazai gyártású volt, s valamelyest több mint egynegyede amerikai. A valamilyen szempontból ártalmas tartalmat hordozó műsorok aránya mindkét gyártásnál megközelítőleg azonos volt (80%, illetve 82 %).

- a) a műsorszámok túlnyomó részében egyféle ártalom reprezentálódott (116 műsorszám), s ez leginkább az alkohol (109 műsorszám) volt,
- b) a különböző, egészségre ártalmas magatartások ábrázolása többnyire nem egyidejűleg jelent meg, hanem eloszlott a műsorszámon belül,
- c) mindösszesen 36 jelenet esetében volt látható, hogy a szereplők többféle káros szenvedéllyel éltek együtt, ezen belül is az alkohol és a cigaretta párosítása volt a leggyakoribb.

Az egyes kockázati tényezők megjelenéséről a kutatás a következőket állapította meg.

- a) Az alkoholfogyasztáshoz kapcsolható tartalom 925 esetben, azaz a jelenetek 80 százalékában fordult elő. Átlagos előfordulásukat tekintve óránként 4,8 alkalommal került az alkoholfogyasztás közvetlen vagy közvetett módon megjelenítésre.
- b) A dohányzáshoz kapcsolható tartalom 197 esetben, azaz a jelenetek 17 százalékában fordult elő. Átlagos előfordulásukat tekintve óránként volt látható egy jelenet.
- c) A kábítószerhez kapcsolható tartalom 62 esetben, azaz a jelenetek 5 százalékában fordult elő. Átlagos előfordulásukat tekintve hozzávetőlegesen háromóránként volt látható egy jelenet.
- d) A szerencsejátékhoz kapcsolható tartalom az egész mintában mindössze 10 esetben fordult elő.

Mindezen, a műsorok tartalmával kapcsolatban tett – mai napig helytálló - megállapítások a gyermekek érdekét szolgáló változtatásokat és kellő odafigyelést kívánnak meg a szabályozás és a szabályok érvényesítése során a gyermekek egészséges fejlődéséért felelős személyektől. Ennek oka elsősorban abban gyökerezik, ahogy *Bak Judit* és *Pikó Bettina*, a fiatalkori szerhasználat jeles kutatóinak tanulmánya is felhívja rá a figyelmet, hogy a gyermekek egészséggel és betegséggel kapcsolatos ismeretanyagaikat többek között a televízióból szerzik.³⁸¹ Ezért, ahogy az ORTT kutatásának összegzése is hangsúlyozza, „a megelőzés kapcsán a médiának nyilvánvalóan jelentős szerep juthat annak tekintetében, hogy a gyermekek olyan információ birtokába juthassanak, amelyek alapján az egészségkárosító magatartásformákkal szembeni helytelenítő attitűd kialakulhat, s így idejekorán megismerhetik mindazon ártalmas hatásokat, amelyeket később esetleg figyelembe tudnak

³⁸¹ BAK Judit - PIKÓ Bettina: A gyermekek dohányzással kapcsolatos vélekedéseinek orvosi antropológiai megközelítése. *Lege Artis Medicinae*, 2004/ 14 (6).
[<http://www.lam.hu/folyoiratok/lam/0406/8.htm> (2012. 07. 29.)]

venni a kipróbálásra ösztönző befolyásokkal szemben”. Azaz a média bizonyos feltételek mellett gyorsan és hatásosan képes megváltoztatni a fiatalok hozzáállását és magatartását. Erre tekintettel figyelmet kell szentelni arra, hogy a káros magatartásmintákat közvetítő tartalmak ne legyenek az ifjúság számára elérhetők, hiszen abban az esetben, ha azt látják, hogy a dohányzó, alkoholizáló vagy drogot használó emberek népszerűséggel bírnak és a számukra modellértékű médiaszereplők is előszeretettel használják ezeket az egészségkárosító szereket, akkor ezt még inkább követendő példaként fogják fel. Így a műsorkínálat összeállításánál, a kutatás ösztönzésének megfelelően, a hazai műsorkészítőknek tevékeny szerepet kell vállalniuk abban, hogy a szórakoztató műsorkínálatban az egészséges életmódmodellt preferáló hősök nagyobb számban jelenjenek meg, és a kockázati magatartások ábrázolása esetén az egyértelműen elítélő vélemények erőteljesebb hangsúlyt kapjanak egy hosszú távú koncepció keretében.

4.2.3.3. Erőszak és brutalitás a műsorkínálatban

Az ORTT Műsorfigyelő és -elemző Igazgatósága tartalomelemzéses módszerrel évente két alkalommal vizsgálta a jelentősebb hazai tévécsatornák nem-zenés-fikciós műsorainak, illetve ezek promócióinak erőszaktartalmát elsősorban annak érdekében, hogy meghatározza a mediális erőszak

- a) mennyiségét,
- b) típusát,
- c) gyakoriságát és
- d) periodicitását.

A felmérés készítői abban az esetben minősítették egy műsorszámot erőszakosnak, amennyiben az olyan eseményt mutatott be, amelynek során:

- a) az erőszak áldozata vagy „forrása” (azaz elkövetője vagy okozója) emberi szereplő, illetve humanizált szereplő volt,
- b) emberekben, állatokban, környezetben, tárgyakban károk, sérülések keletkeztek,
- c) emellett erőszakosnak tekintették azokat a jeleneteket is, amelyekben a fizikai erőszak nem valósult meg, de erre utaló magatartás (például fenyegetés, lelki terror, verbális erőszak) volt megfigyelhető.

A 2001-ben készített elemzés, „Az erőszak és brutalitás mértéke a nem-zenés-fikciós műsorkínálatban”, először az M1, az RTL Klub, a TV2 valamint az HBO műsorait, majd az

M1, az RTL Klub, a TV2 és a Minimax adását ölelte fel. A felmérés készítői a televíziók adásnapjait három műsorsávra bontották, nevezetesen a 06⁰⁰ - 18³⁰, a 18³⁰ - 21³⁰ és a 21³⁰ - 06⁰⁰ közötti időszakra.

A tanulmány középpontjában az identifikációra leginkább hajlamosító realizztikusan ábrázolt fizikai erőszak bemutatása állt, amely a műsorszolgáltatással kapcsolatos szabályozások és pszichológiai kutatások szerint általában a televízióban látható agresszió „legveszélyesebb” formája. A kutatás hivatkozik a BBC producerek és rendezők számára készített iránymutatásaira (*Producers' Guidelines: Violence 3.1.*), amely hangsúlyozza, hogy „különleges gondossággal kell kezelni azokat a jeleneteket, amelyek a nézők tapasztalataihoz közel álló erőszakot tartalmaznak”. Emellett a dokumentum ismerteti az osztrák közszolgálati csatornának, az ORF-nek a médium működésére vonatkozó alapelveit, amelyek arra figyelmeztetnek, hogy „a realizztikus ábrázolású erőszakos jelenetek valószínűsítik leginkább az identifikáció lehetőségét”. A realizztikus ábrázolásmóddal szemben kialakult azonos hozzáállással ellentétben a kutatás rávilágít az elidegenítő effektusokat tartalmazó erőszakos jelenetek nem egységes megítélésére. Például Svédországban a realizztikus ábrázolásmódhoz hasonlóan kerülendőnek tartják a humoros, meseszerű bemutatást, amely álláspont arra enged következtetni, hogy „az erőszakos jelenetek káros hatásait nem csökkenti egyértelműen, ha az agresszió a mindennapi valóságtól teljesen elválasztva kerül bemutatásra”. Természetesen az erőszak, különösen a realizztikus erőszak mennyisége mellett az sem közömbös, hogy az milyen minőségben érkezik a képernyőn keresztül, azaz milyen halálesetet, fájdalmat vagy pusztulást ábrázoló sokkoló képek láthatók. E ponton a kutatás szintén a műsorszolgáltatással kapcsolatos szabályozásokat és pszichológiai kutatásokat hívja segítségül, amelyek fontosnak tartják az erőszak következményeinek bemutatását. Ezzel összefüggésben a BBC hivatkozott dokumentuma leszögezi, hogy „az erőszak következményeinek bemutatását nem szabad figyelmen kívül hagyni, máskülönben fennáll egy higiénikus látszat bemutatásának veszélye.” (Ez elsősorban a nem véres eseményekre értendő.) „Például egy emberre mért ökölcsapást nem szabad nem realizztikus beállításban, banálisan, a komoly következmények ábrázolása nélkül bemutatni.” Ezen túl a BBC az erőszak bemutatásának módját is szabályozza. A BBC kiemelt figyelmet tulajdonít azoknak a jeleneteknek, „amelyek elősegíthetik az erőszak utánzását, így különösen a könnyen hozzáférhető fegyverek esetében, mint például kés, kalapács, piszkavas”.

A fenti megállapítások ellenére a kutatás szerint mindkét időszakban kézi, szűrő és vágó fegyverek szerepeltek leggyakrabban a három csatorna filmjeiben, promócióiban és az M1, az RTL Klub és a TV2 realizztikus jeleneteinek negyedében láthatott a néző ilyen fegyvereket. A

mediális erőszak kiskorúakra gyakorolt negatív hatásai miatt mindenképp kerülni kell annak olyan időpontokban történő bemutatását, amikor a gyermekek a nézőközönség tagjai lehetnek. Ennek ellenére a tanulmány leszögezte, hogy a realiztikus aktusok előfordulásának szempontjából az I. műsorsáv nem volt „védehetőbb” a későbbiekénél, hiszen a különböző erőszakos aktusok gyakorisága az átlagoknak megfelelően alakult. Ezzel párhuzamosan az is elmondható, hogy a főműsoridős átlagok sem utaltak arra, hogy a tévécsatornák a legnézettebb időpontokba sűrítették volna az agresszív képsorokat. Végül megemlítendő, hogy az sem közömbös, hogy a kiskorú befogadók milyen gyakorisággal találkoznak az agresszív vizuális ingerekkel azok esetleges elsajátítása miatt. Ennek ellenére a TV2 kínálatában - elemzési időszakonként - egyre sűrűbben találhattunk realiztikus képsorokat, hiszen addig, míg 2000 júliusában még 21 percenként, később 16, illetve 12 percenként kerültek adásba.

Hasonló kutatás született a 2002. február 25. és március 3. közötti időszak műsorkínálata tekintetében. „Az erőszak megjelenése az országos műsor-szolgáltatók nemzenés fikciós műsorkínálatában” című felmérés első ízben az M1, az RTL Klub, a TV2, valamint az HBO műsorait, majd az M1, az RTL Klub és a TV2 mellett a Minimax adását vizsgálta. A tanulmány középpontjában szintén a realiztikusan ábrázolt fizikai erőszak bemutatása állt. A vizsgálat módszere az előző tanulmány készítése során alkalmazottal azonos volt. A kutatás a korábbiakhoz képest előrelépéseket is megállapított, ugyanakkor még mindig számos negatívum volt tapasztalható az erőszak közvetítésével kapcsolatban. Sajnos még mindig uralkodó volt a pszichológusok által nagymértékben károsnak tartott fizikai erőszak közvetítése. A vizsgált tévécsatornákon a brutalitás verbális formájával találkozhatott legritkábban a néző, ugyanis a cselekmények több mint 90 százalékában a fizikai agresszió valamely formája jelent meg. E kutatás az erőszak fizikai formáinak elítélésével összefüggésben hivatkozott Németországra, ahol közvetlen kapcsolatot feltételeznek a televízióban látható agresszió és a nézők – elsősorban a fiatalok – viselkedése között. Ennek alátámasztására szolgál az az eset, amikor a német kancellár 2002 májusa elején – hat nappal az erfurti tragédia után³⁸² – hivatalába kérte az összes német rádió- és televízióadó intendánsát, hogy áttekintse velük a brutális jeleneteket tartalmazó műsorok korlátozásának gyakorlatát. A német kormány szándékainak komolyságát jelezte a kormányzóvivő azon megjegyzése, hogy amennyiben nem sikerül egyetértésre jutni az ominózus filmek mennyiségének „önkéntes korlátozásáról”, a kormányfő kész (a médiumok mellőzésével)

³⁸² 2002. április 26-án Erfurtban egy kicsapott középiskolai diák agyonlőtt 13 tanárt, két tanulót és egy rendőrt.

ilyen értelmű törvényjavaslat előterjesztésére. Emellett a német szövetségi kormány tervei között szerepelt, hogy felgyorsítja az ifjúságvédelmi törvény elfogadását, amely korlátok közé szorítaná többek között a brutális számítógépes játékok forgalmazását is. Az ORTT dokumentuma utalt a BBFC által 2000-ben végzett közvélemény-kutatásra is, amely a műsorokban megjelenő brutalitás és az emberek mindennapi viselkedésének kapcsolatáról alkotott nézeteket tárta fel, majd megállapította, hogy a britek 46 százalékának elképzelése szerint az erőszakos filmjelenetek a valós életben is agresszív viselkedést indukálnak. Ezzel ellentétes véleményt a megkérdezettek 28 százaléka fogalmazott meg, míg a válaszadók 26 százaléka nem foglalt állást a kérdésben.

A kutatás rávilágított arra, hogy továbbra is jelentős eltérések mutatkoztak a hétköznapi és a hétvégék mediális „erőszakkínálata” között. A hét utolsó két napján a tévézők átlagosan 16 percenként, míg hétköznap „csak” 32 percenként ütközhetnek agresszív cselekményekbe. Valamennyi csatorna a pihenőnapokon sűrűbben sugározott brutális eseményeket, mint hétköznap, habár az „M1 filmjei, promóciói „erőszakmentesebbnek” tekinthetők, mivel e csatorna kínálatában fordultak elő a legkevésbé naturalisztikus események” – ahogy a tanulmány leszögezte. További sajnálatos tény ezzel összefüggésben, hogy a verbális (15%) és a fizikai fenyegetés (34%) az állami költségvetésből gazdálkodó csatorna filmjeiben, műsorajánlóiban konkurensinél gyakrabban fordult elő. Az erőszak korlátozott bemutatása – a következmények vagy az akció ábrázolásának mellőzése – viszont egyaránt jellemző volt a közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatóknál. Az M1 esetében az erőszak részletes - akció és következmény - bemutatására többnyire mesészerű és humoros kontextusban sor került. Negatív változás volt tapasztalható a tekintetben az M1-en, hogy nézői gyakrabban láthattak (tömeg)verekedéseket, illetve (ön)gyilkosságokat, háborús jeleneteket, mint a megelőző fél évben, bár a (tömeg)verekedések gyakoribbá válása jellemzője volt a kereskedelmi műsorszolgáltatók programjainak is. Ugyanakkor, pozitívum, hogy a műsorstruktúra átalakításával az (ön)gyilkosságok, háborús részletek I. műsorsávon belüli aránya jelentősen csökkent, bár a fő-műsoridőben több halállal végződött eseményt láthattak a nézők.

A fentiek alapján, bár tapasztalhatók voltak a gyermekek egészséges fejlődése szempontjából pozitív változások a mediális erőszak mennyiségi és minőségi közvetítését illetően, az erőszak gyakori és rendszeres megjelenését a lehető leginkább csökkenteni, valamint kerülni kell, mert az magában hordozhatja annak a veszélyét, hogy a nézők – különösen a fiatalkorúak – az erőszak alkalmazását hatékony, követendő viselkedési mintának tekintsék.

4.3. Az Mttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései és a médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói

4.3.1 Az Mttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezései

Az Mttv. számos új változást hozott az elektronikus média és a sajtó életébe.

A 2010-ben elfogadott jogszabályszerződés még hatályba lépése évében, majd azt követően is módosításra került. A 2011. évi módosítás révén a IV. kategóriába sorolandó műsorszámok meghatározása - figyelemmel a védendő korosztály érdekeire – megváltozott, és a „közvetlen módon utal erőszakra, szexualitásra” helyett „erőszakra, illetve szexualitásra utal” került a törvényszövegbe, elhagyva a „közvetlen módon” fordulatot. A módosítás pontosította a II. és III. kategória megfogalmazását is: míg korábban a jogszabály a nézőket nevesítette sérelmet szenvedő alanyként, a hatályos szöveg szerint az lehet akár néző vagy hallgató is. Továbbá a II. és III. kategóriába sorolt műsorszámok közzétételéről rendelkező szabályok is megváltoztak, így a II. kategóriába sorolt műsorszámok nem hat, illetve a III. kategóriába soroltak nem tizenkét éven aluliaknak szánt „műsorszámként”, hanem ilyen korúaknak szánt „műsorszámok között” nem tehetők közzé.

A közösségi elvnek megfelelően a szabályozás követi a technológia-semleges megközelítést, a kiskorúak védelmét szolgáló rendelkezések rögzítése során is az adott szolgáltatás releváns tulajdonságaira, azaz lineáris vagy lekérhető voltára van figyelemmel.

A kiskorúak védelme érdekében rögzített elvárások bemutatása előtt megemlítenéd, hogy az Mttv. a részletes szabályokat az Smtv. 19.§ (5) felhatalmazása alapján deklarálja,³⁸³ maga az Smtv. csak a keretrendelkezéseket foglalja magában.³⁸⁴

Az Mttv. a *lineáris médiaszolgáltatásokkal* szemben a korábbi hagyományokhoz hasonlóan megköveteli a klasszifikációt, amelyet a médiaszolgáltatók végeznek továbbra is. Ugyanakkor a törvény – követve az Rttv. szabályozási módszerét – továbbra sem várja el a

³⁸³ Smtv. 19.§ (5) A kiskorúak médiatartalmakkal szembeni védelmére szolgáló részletes szabályokat külön törvény határozza meg.

³⁸⁴ Smtv. 19. § (1) Lineáris médiaszolgáltatásban nem tehető közzé olyan médiatartalom, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz.

(2) Lekérhető médiaszolgáltatásban megjelenő azon médiatartalom, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz, csak oly módon tehető a nyilvánosság tagjai számára elérhetővé, amely biztosítja, hogy kiskorúak rendes körülmények között nem férhetnek hozzá.

(4) Lineáris médiaszolgáltatásban megjelenő azon médiatartalom, amely veszélyeztetheti a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését, csak oly módon tehető közzé, amely az adásidő megválasztásával, illetve más műszaki megoldás alkalmazásával biztosítja, hogy a kiskorúak rendes körülmények között nem hallhatják vagy láthatják azt.

tartalom-besorolást egyes műsorszám-típusok esetén,³⁸⁵ viszont ezzel párhuzamosan speciális rendelkezéseket rögzít a közzétételükre vonatkozóan, így:

- a) „a műsorelőzetes nem tehető közzé olyan időszakban, amikor az általa bemutatott, ismertetett műsorszám nem lenne közzétehető, illetve olyan időszakban, amelyben a műsorelőzetes megfelelő kategóriába sorolása esetén közzétételének nem lenne helye”,
- b) „a III. kategóriába sorolt műsorszám műsorelőzetese nem tehető közzé a tizenkét éven aluliaknak szánt műsorszámot megszakítva, illetve közvetlenül azok előtt vagy után”,
- c) „sportműsorszám, kereskedelmi közlemény és társadalmi célú reklám nem tehető közzé olyan időszakban, amelyben tartalmának megfelelő kategóriába sorolása esetén közzétételének - előre láthatóan - nem lenne helye”. [Mttv. 10.§ (1) f-h)]

Az Mttv. a korábbinál cizelláltabb és terminológiájában is átláthatóbb rendszert teremt a klasszifikáció területén. A kiskorúak védelme területén előremutató, hogy az Mttv. már hat kategóriát határoz meg a gyermekek eltérő fejlettségi szintjét szem előtt tartva, bevezetve a „hat éven aluliak számára nem ajánlott” minősítést. A „korhatár nélkül” és a „12 éven aluliaknak felnőtt felügyelettel ajánlott” kategória közé beépített kategóriával a jogalkotó orvosolta a magyar korhatár-kategóriák hiányosságait, amellyel összefüggésben *Horváth Márta* már korábban megfogalmazta kritikai véleményét.³⁸⁶ Az új kategória célja, hogy megóvjá a legkisebb gyermekeket a félelemkeltő és erőszakos médiatartalmaktól, hiszen a 12 éven aluliak fejlődés-lélektani szempontból nem alkotnak homogén korosztályt, amit a „12 éven aluliak számára nem ajánlott” kategória önmagában nem vett figyelembe. Ez a szabályozási irányvonal követi a nemzetközi tendenciákat, hiszen a korhatár-kategóriák megállapításáért, illetve ellenőrzéséért felelős európai és amerikai szervezetek többsége a felhalmozódott tapasztalatok alapján már jó ideje alkalmazza a korhatár nélkül megtekinthető és a 12/13 éven aluliaknak nem ajánlott minősítés közötti tartományban elhelyezkedő, „köztes” korhatár-kategóriát a 0–12 éves kor között húzódó tág fejlődési időszak áthidalására. Ilyen például a brit BBFC, az amerikai MPAA és az ausztrál Classification Board PG „szülői útmutatás ajánlott” elnevezésű korhatár-kategóriája, illetve a német FSK és Portugália által

³⁸⁵ Mttv. 9.§ (1)

³⁸⁶ Ld.: 126-127.

használt „hatéves korhatár”. Emellett például Norvégia, Svédország, Finnország a hétéves korhatár-kategóriát alkalmazza.³⁸⁷

Tehát a hatályos szabályozás szerint

1. korhatárra tekintet nélkül megtekinthető,
2. továbbá 6, 12, 16 és 18 éven aluliak számára nem ajánlott, illetve
3. VI. kategóriás
- a) műsorszámokkal „találkozhatunk”.

Ezzel a differenciálással a törvény figyelembe veszi, hogy 0–12 éves kor között a látott információ befogadási képessége folyamatosan változik, az más a hat éven aluli, illetve feletti gyermekek esetében. A korhatár-kategóriákból látható, hogy elkülönülhetnek a kifejezetten az óvodáskorúak számára készült tartalmak az idősebbeknek szólóktól. Megjegyzendő, hogy javasolt lenne a korhatár-besorolások további differenciálása és a 14 éven aluliaknak nem ajánlott kategória beemelése a kategóriák közé. E mellett további lépéseket kell tenni a korhatár-besorolás rendszerének minél szélesebb körű megismertetése érdekében, hogy a szülők az eddigieknél jobban támaszkodhassanak e rendszerre.³⁸⁸

Az Mttv. az Rttv-hez hasonlóan szintén csak közvetve határozza meg az egyes kategóriákba tartozó műsorszámok tartalmi jellemzőit utalva azok

- a) félelemkeltő, félreérthető aspektusára,
- b) a bennük található erőszak, szexualitás és pornográfia eltérő mértékére,
- c) az erőszakosan megoldott konfliktus ábrázolására.

Tekintettel arra, hogy a kategóriák bővítése ellenére mind a mai napig előfordul téves besorolás, ami egyértelműen akadályt gördít a kora miatt sérülékeny korosztály káros tartalmaktól való megóvása elé, meggondolandó lenne, hogy hasonlóan az *Ofcom Broadcasting Code*-ja által rögzített szabályozási irányvonalhoz, a hatóság és a médiaszolgáltatók egy „vízválasztót” határoznának meg főszabály szerint 21:00 kezdettel. Ezen időpont előtt a nevesített káros tartalmak szerkesztői indok nélküli közvetítése nem lenne megengedett, illetve 21:00 és 05:30 között lenne az az időszak, amikor a gyermekekre (a Kódex meghatározása szerint 15 éven aluli személyek) káros tartalmak közvetíthetők.³⁸⁹ Ez a szabályozási irányvonal nem engedné semmilyen tartalom, így a műsorelőzetes, a sportműsorszám vagy a kereskedelmi közlemény korai közvetítését sem – ellentétben a hazai

³⁸⁷ Beszámoló, 2012. 131.

³⁸⁸ A média hatása a gyermekekre és fiatalokra. VII. nemzetközi médiakonferencia Közös Nyilatkozata

³⁸⁹ Broadcasting Code, Section One, 1.4

jogszabályi követelményekkel, amelyek csupán abban az esetben korlátozzák az említett tartalmak közvetítését, amennyiben azok a 16 és a 18 év alatti kiskorúak fejlődésére ártalmasak. A javaslatot a következő eset is alátámasztja. 2010-ben több állampolgári bejelentés kifogásolta az öt magyarországi műsorszolgáltató által a Magyar Rákellenes Liga megbízásából közzétett társadalmi célú hirdetést. A beadványok szerint a látottak a kiskorú gyermekekben félelmet és szorongást kelthettek, ezért későbbi sugárzási időpontot javasoltak. A spot főszereplője egy öt év körüli kislány, témája a halála volt. A „reklám” a célközönség mellett a kisgyermekkorú nézőket is megszólította, hiszen könnyen azonosulhattak a főszereplővel. Erre tekintettel a hatóság kimondta, hogy „a gyermek e kontextusban való szerepeltetése aggályos, mivel nem lehetünk biztosak abban, hogy a kiskorú befogadók megfelelő értelmi és érzelmi érettséggel rendelkeznek ahhoz, hogy a halál, és azon belül a beteg gyermek halálának fogalmát sérülés nélkül feldolgozzák. A halállal való találkozás egyébként is szorongást idéz elő a kisgyermek pszichéjében, ezért különösen fontos, hogy megfelelő adagolásban, érzelmi támasz és stabil én-erőforrások megléte mellett szembesüljön az elmúlás fogalmával. Ellenkező esetben megnő az érzelmi megrázkódtatás esélye.” A hatóság álláspontja szerint a műsorszám tartalma egyértelműen indokolta a III. korhatári kategóriába sorolást.³⁹⁰ Véleményem szerint az általam javasolt megoldással elkerülhető lenne, hogy viszonylag korai időpontokban ilyen tartalmakkal találkozzanak a gyermekek.

Megjegyzendő, hogy a szolgáltatók gyakran azért sorolnak egy adott műsorszámot alacsonyabb kategóriába, mert azt feltételezik, hogy az általuk homogénnek tekintett 18 éven aluli korcsoport rendelkezik a tartalom „kódolásához” szükséges ismeretekkel, annak ellenére, hogy ez a megállapítás kizárólag az adott korosztály felső szegmensébe tartozó kiskorúakra igaz. Ezért, tekintve, hogy a műsorszámok helytelen minősítésének közvetlen következménye a nem megfelelő közvetítési idő, a 21.00 időpont rögzítése általában védené a 15-16 év alatti korosztályt és nem adna esélyt a fiatalabb-idősebb gyermekek sérelmére, hiszen önmagában figyelembe venné azt, hogy egy műsor teljesen eltérő hatást gyakorol egy 6, 12 vagy éppen egy 15-16 éves gyermekre.³⁹¹ Az este 9 órás időpont kijelölését a hazai viszonyok is indokolják. Az NMHH 2012-es, többször hivatkozott kutatása rámutat arra a kiskorúak fejlődése szempontjából nem kedvező jelenségre, hogy a 18 éven aluliak több mint fele gyakran vagy mindig felnőtt jelenléte nélkül ül a televízió-képernyő előtt. Mindemellett az is megállapítást nyert, hogy este 9 óra után a 16-18 év közöttieknek megengedett a felnőtt

³⁹⁰ Beszámoló, 2010. 137.

³⁹¹ Ld: Fővárosi Ítéletábra 2.Kf.27.250/2006/. sz. ítélete

nélküli tévénézés, valamint a szülők a műsor kezdési időpontját tartják a legfontosabbnak annak eldöntésekor, hogy egy műsort megtekinthet-e gyermekük.³⁹²

Folytatva a törvényi elvárások ismertetését, a jogszabály főszabály szerint a klasszifikáción túl továbbra is kötelezővé teszi a műsorszám kezdetén annak minősítésének közlését, illetve azt, hogy az egyes műsorszámok közzétételekor a minősítésének megfelelő jelzés piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában megjelenjen és a műsorszám teljes időtartama alatt jól látható legyen. Mindemellett elvárásként rögzíti a műsorszámok kategóriájuknak megfelelő időszámban történő közvetítését a 16, valamint a 18 éven aluliak számára nem ajánlott tartalmak esetén.³⁹³ Ahogy láthattuk, a törvény olyan tartalmak közvetítését is időkeretek közé szorítja - mint például a műsorelőzetes, a sportműsorszám vagy a kereskedelmi közlemény -, amelyekkel szemben nem elvárás a klasszifikáció.³⁹⁴

Az említett eszközök alkalmazása alól a Mttv. két esetben felmentést ad. Egyrészt, szigorúbb időszámban el lehet tekinteni az optikai jelzés folyamatos megjelenítésétől.³⁹⁵ Véleményem szerint ez két szempontból is előremutató. Korábban már utaltam a vizuális jelek igen figyelemfelkeltő hatására, amely nem eredményezheti a kiskorúak „érdekes” műsoroktól való távöltését, viszont az időszámban, egy késő esti időpont megjelölésével már jobban „kivédhető”, hogy a fiatal korosztály a képernyő előtt üljön. Továbbá, az optikai jelzés folyamatos mellőzésével elkerülhető az az esetleges zavaró hatás is a műsorszám közvetítése alatt, amelyet már a korábbi médiatörvény „élete során” is kritika ért. Másrészt, a törvény mentesülési lehetőséget ad a meghatározott időkeretek közötti közvetítés kötelezettsége alól a IV., V., VI. kategóriás műsor és a műsorelőzetes, sportműsorszám, kereskedelmi közlemény és a társadalmi célú reklám esetén, illetve a minősítés közlése és a piktogram folyamatos alkalmazása alól. Erre viszont kizárólag abban az esetben kerülhet sor, *„ha a médiaszolgáltatás titkosított formában tartalmazza a műsorszámot, és a titkosítás feloldásához olyan kódra van szükség, amelyet a médiaszolgáltató vagy a műsorterjesztő csak tizennyolcadik életévét betöltött előfizető számára tett hozzáférhetővé, vagy amely valamely más hatékony műszaki megoldást alkalmaz annak érdekében, hogy a műsorszám kizárólag tizennyolc éven felüli nézők vagy hallgatók számára legyen elérhető”*.³⁹⁶ Tehát az Mttv. alapján a médiaszolgáltatók vagy közreműködőként a műsorterjesztők titkosítás vagy „más hatékony műszaki megoldás” alkalmazása esetén mentesülhetnek a műsorszámok

³⁹² A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése. 2012. 28-30.

³⁹³ Mttv. 10.§ (1) c) és d)

³⁹⁴ Mttv. 10.§ (1) f), g) és h)

³⁹⁵ Mttv. 10.§ (5) a), b) és c)

³⁹⁶ Mttv. 10.§ (6)

közzétételére vonatkozó kötelezettségek alól. A *titkosítás* csak olyan esetekben képes a gyermekek és kiskorúak védelmét hatékonyan szolgálni, amennyiben a műsorszám tematikusan tartalmazza a káros tartalmat. Ilyenkor elégséges a médiaszolgáltatás médiaszolgáltató általi központi titkosítása. Ugyanakkor a titkosítás által hátrányt szenvednek azok a háztartások, ahol nincs kiskorú a családban, hiszen rájuk e megoldás (minden besorolás alá eső műsorszám esetén a titkos kód megadásának kényszere) olyan felesleges terhet ró, amely a szolgáltatás igénybevételével kapcsolatos komfortérzetet rontja. A titkosítás mellett a gyakorlatban leginkább alkalmazott műszaki megoldás egy vagy több médiaszolgáltatás nézhetőségének kizárása az adott médiaszolgáltatás hozzáféréseinek tiltásával (*csatornatiltás*), amelyet az esetek többségében a szülők állíthatnak be. Egy csatorna tiltása érdekében a rendszer csak akkor kéri a titkos kódot, amennyiben ezt korábban a szülő beállította az adott médiaszolgáltatás tekintetében. Emellett csatornatiltást a műsorterjesztők is beállíthatnak központilag bizonyos – alapvetően felnőtt tartalmú - médiaszolgáltatások esetén, ez az intézkedés szintén az Mttv. szerinti egyéb hatékony műszaki megoldásnak minősül. Egy másik hatékony műszaki megoldás lehet, amikor a műsorszámokat a korhatárkategória-besorolásra vagy a tartalomra vonatkozó információk alapján az előfizetők egyedileg szűrik (*tartalomszűrés*). A csatornatiltással szemben ekkor minden médiaszolgáltatás nézhetősége biztosított marad, csak a szűrési feltételnek megfelelő műsorszám nézhetősége kerül tiltásra. A tartalomszűrés abban az esetben tudja a kiskorúak védelmét szolgálni, amennyiben a szülő a korhatárra vagy a műsorszám tartalmára vonatkozó információk alapján szűrést állít be. Ennek elmaradása esetén, bár a médiaszolgáltató vagy a műsorterjesztő biztosítja a lehetőséget a tartalomszűrésre, és így megfelelhet a törvényi kötelezettségeknek, a káros tartalom mégis hozzáférhetővé válhat minden napszakban. Tehát a tartalomszűrés hátránya, hogy a szülő közreműködésére van szükség, így a felhasználók figyelmét feltétlenül szükséges felhívni a tudatos médiafogyasztásra. Előnye azonban az, hogy a szülő közreműködésével a védelem magasabb szintje érhető el, mint a titkosítással. A tartalomszűrés révén ugyanis nem csak az adott médiaszolgáltató műsora, hanem minden médiaszolgáltató adott szűrési feltétel alá eső összes műsorszámának hozzáférése blokkolt lesz.³⁹⁷

³⁹⁷ Összefoglaló jelentés a digitális műsorterjesztés során a gyermekek védelme érdekében alkalmazott hatékony műszaki megoldások ellenőrzésének tapasztalatairól. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság [http://nmhh.hu/dokumentum/155438/hatekony_musz_megoldasok_osszefoglalo_komplett.pdf (2013.09.16.)]

A fentiek alapján az alábbi táblázat kívánja összegezni, hogy az Mttv. milyen elvárásokat támaszt a lineáris médiaszolgáltatásokkal szemben a kiskorúak védelme érdekében.

Kategória	Akuszti és szöveges figyelmeztetés a műsorszám kezdetekor	Optikai figyelmeztetés a műsorszám teljes időtartama alatt	Időkorlát
I.	van	nincs	nincs
II.	van	6	bármikor, kivéve 6 éven aluliaknak szánt műsorszámok között
III.	van	12	bármikor, kivéve 12 éven aluliaknak szánt műsorszámok között
IV.	van	16	21-05
V.	van	18	22-05
VI.	nem tehető közzé	nem tehető közzé	nem tehető közzé

3. sz. táblázat: A kiskorúak védelme a lineáris médiaszolgáltatásokkal szemben a hatályos jogban.

A lineáris médiaszolgáltatások után nézzük, hogy a jogalkotó milyen kötelezettséget ír elő a *lekérhető médiaszolgáltatásokkal* szemben a kiskorúak védelme érdekében. A törvény ezek esetén is megkívánja a klasszifikációt, de csak az V. és a VI. kategória alkalmazását írja elő. Ebből arra következtethetünk, hogy a jogalkotó súlyosan ártalmas kategóriának tartja egyrészt azokat a tartalmakat, amelyek alkalmasak a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy meghatározó elemük az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása. Másrészt e körbe sorolja azokat a műsorszámokat is, amelyek alkalmasak a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaznak. Ezek, a kiskorúak távoltartása érdekében, csak abban az esetben közvetíthetők, amennyiben hatékony műszaki megoldással biztosított, hogy e korosztály számára nem válnak elérhetővé. Véleményem szerint, tekintettel arra, hogy a *lekérhető médiaszolgáltatás* esetén megnő annak az esélye, hogy a kiskorúak korlátozás nélkül hozzáférjenek a „csupán” valószínűleg káros tartalmakhoz, a médiaszolgáltatóknak, illetve a műsorterjesztőknek fel kell hívniuk a szülők figyelmét, hogy meglátásuktól függően

alkalmazzák a technikai eszközöket a súlyosan ártalmas kategórián kívül eső, de a kiskorúakra mégis káros hatással bíró tartalmak távoltartása érdekében is.

A lineáris és a lekérhető szolgáltatások törvényi szabályainak ismertetése után táblázat segítségével kívánom összegezni a különbségeket. Ezzel összefüggésben megjegyzendő, hogy a lehetséges védelmi eszközök kidolgozásánál a jogalkotó figyelembe vette a potenciális ártalom mértékét és a felhasználói magatartás jellegét. Az első alapján beszélhetünk káros vagy súlyosan káros tartalomról, a második szempont a szolgáltatás *push* vagy *pull* jellegére utal a tartalomhoz való hozzáférést szem előtt tartva.

	Lineáris szolgáltatás	Lekérhető szolgáltatás
Kiskorúakra káros tartalmak (Mttv. II-V. kategória)	<ul style="list-style-type: none"> - akusztikus figyelmeztetés, - piktogram, - időkorlát, - műszaki védelem (titkosítás) 	nincs korlátozás
Kiskorúakra súlyosan ártalmas kategória (Mttv. VI. kategória)	nem közzétehető	kiskorúak hozzáférését korlátozó hatékony műszaki megoldás

4.sz. táblázat: A kiskorúakra káros és súlyosan káros tartalmak közzétételére vonatkozó szabályok hazánkban.

A fentieken túl, ahogy a médiahatóság 2010-es Beszámolója is megerősíti, „a kiskorúak védelmét is szolgálja az a szabály, amely a nem klasszifikálható műsorszámok esetén a köznyugalom megzavarására alkalmas kép- és hanghatások közzététele előtti figyelemfelhívást írja elő.”³⁹⁸ Az LB egy korábbi döntése és a szakirodalom egyaránt megerősíti, hogy a „más módon a nyugalom megzavarására alkalmas képi vagy hanghatások” törvényi kitétel magában foglalja a kiskorúak nyugalmanak megzavarására alkalmas jelentekeket is,³⁹⁹ valamint, hogy „ez a felhívás különösen fontos olyan időszakban, amikor gyermekek is nagy számban tartózkodnak a képernyő előtt.”⁴⁰⁰ Tehát a korábbi médiatörvényünk által is elvárt tájékoztatási kötelezettséget⁴⁰¹ az Mttv. átörököltette, szó szerint.⁴⁰² A rendelkezés jellegét illetően mindenek előtt megjegyzendő, hogy „nem kíván

³⁹⁸ Beszámoló, 2011. 17.

³⁹⁹ Ld: Fővárosi Bíróság 6.K.32.056/2011/3. sz. ítélete

⁴⁰⁰ KOLTAY András – NAGY Dóra: *A médiaszolgáltatások speciális tartalmi szabályozása*. In: Koltay András – Nyakas Levente: Magyar és európai médiajog. Complex kiadó, Budapest, 2012. 556.

⁴⁰¹ Rttv. 5. § (1) A vallási vagy hitbéli meggyőződést sértő, az erőszakos vagy más módon a nyugalom megzavarására alkalmas képi vagy hanghatások bemutatása előtt a közönség figyelmét erre a körülményre fel kell hívni.

⁴⁰² Mttv. 14. § A vallási, hitbéli vagy más világnézeti meggyőződést sértő, az erőszakos vagy más módon a nyugalom megzavarására alkalmas képi vagy hanghatások médiaszolgáltatásban történő bemutatása előtt a nézők vagy hallgatók figyelmét erre a körülményre fel kell hívni.

beavatkozni a szerkesztői szabadságba, így nem alkalmazható annak érdekében, hogy bizonyos tartalmak közzététele megtiltható legyen, tehát nem cenzurális jellegű, pusztán a közönség tájékoztatását szolgálja”⁴⁰³. A rendelkezés alkalmazása elsősorban hír- és tájékoztató műsorszámok esetén indokolt, tekintettel az azokban megjelenő, a nyugalom megzavarására alkalmas témákra (baleset, gyilkosság, más bűncselekmények). A médiaszolgáltatókra rótt e kötelezettség jelentősége abban áll, hogy – míg a szerkesztői szabadságukat szabadon gyakorolhatják – megadják a választás lehetőséget a nézőknek és a hallgatóknak, hogy távol maradjanak a megrázó tartalmaktól.⁴⁰⁴

A rendelkezés érvényesítésekor két dolgot kell vizsgálni: egyrészt, hogy a kérdéses műsor a törvényben meghatározott módon alkalmas-e a nyugalom megzavarására; másrészt, hogy a médiaszolgáltató a közönség figyelmét felhívta-e. Természetesen a közönség egyes tagjainak ingerküszöbe eltérő, ezért a hatóságnak az átlagos néző, hallgató szemszögéből kell vizsgálni a nyugalom megzavarására alkalmasság fennállását.⁴⁰⁵

A kiskorúak káros médiatartalmakkal szembeni védelmét garantáló törvényi rendelkezésekkel összefüggésben megemlítendő az AB 165/2011. (XII.20.) határozata, amelyben a Testület azt vizsgálta, hogy mennyiben alkotmányosértő az Smtv-nek a nyomtatott és az internetes sajtótermékekkel szemben megfogalmazott egységes tartalmi szabályozása. A Testület nem általánosan mondta ki az egységes médiajogi szabályozás alkotmányellenességét, csupán néhány konkrét tartalmi korlátot talált alkotmányellenesnek. Az AB az emberi méltóságra, az emberi jogokra, a nyilatkozatot adó személy jogaira, valamint a magánélet védelmére alapított hatósági fellépést a sajtószabadság szükségtelen és aránytalan korlátozásának minősítette. A Testület e döntését azzal indokolta, hogy e jogsértések esetében megfelelő védelmet biztosít a polgári és büntető jog keretében a személyes jogérvényesítés útja, nincs szükség az általános hatósági jogérvényesítésre. Ezzel ellentétben a *kiskorúak védelmére*, a kereskedelmi közleményekre, a gyűlöletbeszédre, illetve az alkotmányos rend tiszteletben tartására vonatkozó médiajogi rendelkezések tekintetében alkotmányosnak találta az Smtv. szabályozását. Az Smtv. korlátozza a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését súlyosan károsító, különösen a pornográf vagy szélsőségesen, illetve indokolatlanul erőszakos tartalmak jelzés nélküli közlését, amely a kiskorúak számára is hozzáférhető.⁴⁰⁶ Az AB a rendelkezés alkotmányosságának indokolása

⁴⁰³ KOLTAY–NAGY, 2012. 555.

⁴⁰⁴ KOLTAY–NAGY, 2012. 556.

⁴⁰⁵ KOLTAY–NAGY, 2012. 557.

⁴⁰⁶ Smtv. 19.§ (3) Sajtótermékben megjelenő azon médiatartalom, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve

során - *általában a kiskorúak védelmével összefüggésben* – a következőket hangsúlyozta. A kiskorúak védelmének Alkotmányon alapuló állami kötelezettsége „verseng” a sajtószabadság alapjogával. A kiskorúak védelme tartalmilag végső fokon a „közerkölcsön” alapul, amelynek fogalma és tartalma tértől és időtől függő. A jog és a jog értelmezése, a jogalkalmazás természetesen nem szakítható el annak a közegnek az „erkölcsi felfogásától”, amelyben érvényesülésre igényt tart. A közerkölcs változó tartalma ellenére az európai kultúrkörben, az európai típusú demokráciákban a gyermekek védelmének megítélése úgy a közvélekedés, mint a jog részéről egységesnek mondható. Ezen „erkölcsi parancsnak” azonban ebben az esetben az ad hangsúlyt, hogy a nemzetközi közösség kétséget kizáróan a gyermekek érdekét elsődlegesnek tekintve foglal állást — a sajtószabadság jogának korlátozása árán is. Az Alkotmánybíróság ezért ezen „erkölcsi parancs” tartalmát, megalapozottságát, célszerűségét — a tárgykörben folytatott eddigi gyakorlatát követve [21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74, 82-83.] — nem vizsgálta felül, elfogadta annak a sajtószabadsággal szembeni korlátozó jellegét. Mindezeket túl az AB leszögezte, hogy a kiskorúakat védő szabályozás alkotmányosságát annak figyelembevételével kell megítélni, hogy ez a korlátozás más természetű, mint egyéb tilalmak. A médiatartalmak szerkesztői elé állított - tartalmi és formai - korlát alapvetően a közerkölcs által megalapozott, annak speciális, de konkrétan nevesített formája. Alkotmányos alapját a kiskorúak iránti értelemszerűen fennálló szülői felelősség mellett az az előírás adja, amely szerint az állam köteles részt vállalni a kiskorúak megfelelő testi, szellemi fejlődéséhez szükséges védelem és támogatás biztosításában. Mindemellett az állam ezirányú kötelezettsége alátámasztására a Testület hivatkozott az NYE dolgozat által is ismertetett 13. és 17., valamint a 19. cikk 1. pontjára, amely szerint a részes államok vállalták azt is, hogy megtesznek minden arra alkalmas intézkedést, amely megvédi a gyermekeket „a fizikai és lelki durvaságtól”. Az AB ezen határozatával szemben kritikaként fogalmazódott meg, hogy az AB indokolása csak a korlátozás szükségességét támasztja alá. Ugyanakkor, ha „az Alkotmánybíróság más rendelkezések vonatkozásában figyelembe vette volna az adott sérelemmel szemben igénybe vehető eszközöket, a gyermekvédelemmel kapcsolatban arra a következtetésre juthatott volna, hogy a káros médiatartalmakkal szembeni fellépésnek nincs

indokolatlan erőszakot tartalmaz, csak oly módon tehető a nyilvánosság tagjai számára elérhetővé, amely - valamely műszaki vagy egyéb megoldás alkalmazásával - biztosítja, hogy kiskorúak nem férhetnek hozzá. Ha ilyen megoldás alkalmazása nem lehetséges, akkor a médiatartalom csak a kiskorúak lehetséges veszélyeztetéséről szóló tájékoztatást tartalmazó figyelmeztetőjelzéssel tehetőközzé.

más eszköze, mint a médiajog. Így a szükségesség mellett az arányosság feltétele is teljesül.”⁴⁰⁷

A hazai jogszabályi elvárásokat összegezve elmondható, hogy törvényi szinten csak az egyes médiaszolgáltatásokra vonatkozó minimumszabályok kerültek implementálásra, bár ez bizonyos kategóriáknál – tekintettel az időszáv mellett az akusztikus jelzés és a piktogram főszabályként történő együttes alkalmazásának előírására -, szigorúbb elvárás a közösségi elvárásoknál. A keretszabályok rögzítése megadja a lehetőséget arra, hogy számos kérdéskör tekintetében a jogalkotó, a szabályozásban érintett hatóságok és a médiaszakma együttesen vagy utóbbi önmaga fogalmazza meg a kiskorúak magasabb szintű védelmét szolgáló rendelkezéseket, kötelezettségeket.

4.3.2. A médiaigazgatási szabályok megsértésének törvényi szankciói

A médiaigazgatási szabályok megsértése esetén a Médiatanács és a Hivatal az Mttv. V. fejezetében részletezett jogkövetkezményeket alkalmazhatja. Megjegyzendő, hogy hatályos törvényünk lényegesen összetettebb és a különböző ügýtípusokhoz jobban igazítható szankciórendszerrel rendelkezik.

Az egyes szankciókat megelőzően a törvény rögzíti a szankció-alkalmazás alapelveit, amelyek a következők:

1. egyenlő elbánás,
2. fokozatosság (jogsértés súlya, ismétlődés),
3. arányosság (eset összes körülménye, elérni kívánt cél).⁴⁰⁸

A jogsértővel szemben alkalmazható intézkedés a jogsértés súlyához és ismételtségéhez mérten állapítható meg:

1. Csekély súlyú jogsértés esetén, amennyiben ismételtség nem állapítható meg: a Médiatanács vagy a Hivatal – a jogsértés tényének megállapítása és figyelmeztetés mellett – legfeljebb harminc napos határidő tűzésével felhívhatja a jogsértőt a jogsértő magatartás megszüntetésére, a jövőbeni jogsértésektől való tartózkodásra, illetve a jogszerű magatartás tanúsítására, és meghatározhatja annak feltételeit. (A jogalkotó

⁴⁰⁷ KOLTAY András – POLYÁK Gábor: Az alkotmánybíróság határozata a mediaszabályozás egyes kérdéseiről. *Jogesetek Magyarázata*. 2012/1. 40.

⁴⁰⁸ Mttv. 185.§ (2)

Az egyes szankciókiszabási elvekhez ld.: LAPSÁNKSZKY András: *A médiaigazgatás szankciórendszere*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Complex kiadó, Budapest, 2012. 823-825. (Továbbiakban: LAPSÁNKSZKY, 2012a)

nem határozta meg, hogy mi tekinthető csekély súlyúnak vagy súlyosnak. Ez a jogalkalmazói gyakorlat döntésétől függ, a korábbi gyakorlatot is figyelembe véve.)

2. Ismételt jogsértés esetén: kétmillió forintig terjedő bírsággal sújtható a jogsértő szervezet vezető tisztségviselője a jogsértés súlyához, jellegéhez, illetve az egyedi ügy sajátosságaihoz mérten.⁴⁰⁹ A jogsértés súlyának meghatározásával ellentétben az Mttv. iránymutatást ad a tekintetben, hogy mi tekinthető ismételtségnek: a jogsértő a jogerős hatósági határozatban megállapított jogsértő magatartást ugyanazon jogalapon és jogszabályhely tekintetében, ugyanazon tárgykörben, háromszázhatvanöt napon belül legalább kétszer valósítja meg, ide nem értve a csekély súlyú törvénytiséteket.⁴¹⁰

A fentiekkel összefüggésben az Mttv. indokolása a következőket rögzíti:

- a) „A törvényben foglalt jogkövetkezmények rendszere kettős alapon nyugszik, a felhívás és a szankció jogintézményének alkalmazhatóságán. A jogalkalmazó a felhívásban „figyelmezteti” a jogsértőt magatartásának jogellenes mivoltára és határidőt szab a jogszerű állapot helyreállítására, a jogszerű magatartás tanúsítására. Ezt követően a felhívásban foglaltak be nem tartása esetén, vagy abban az esetben, ha a jogalkalmazó a felhívás alkalmazását nem tartja megfelelő eszköznek céljai elérésére (úgy ítéli meg, hogy a felhívás alkalmatlan, csupán késlelteti a rend helyreállítását), a törvény által szabályozott rendszerben a jogalkalmazói eljárást lezáró határozatban szankció kiszabására jogosult”
- b) „Új elemként jelenik meg a törvényben a vezető tisztségviselők szankcionálásának lehetősége. A Médiatanács és a Hivatal e tekintetben is mérlegelési jogkörrel rendelkezik, vagyis önállóan mérlegeli, dönti el, hogy ismételt jogsértés esetén

⁴⁰⁹ Mttv. 186. § (1) Amennyiben a jogsértés csekély súlyú és ismételtség nem állapítható meg, a Médiatanács, illetve a Hivatal – a jogsértés tényének megállapítása és figyelmeztetés mellett – legfeljebb harminc napos határidő tűzésével felhívhatja a jogsértőt a jogsértő magatartás megszüntetésére, a jövőbeni jogsértésektől való tartózkodásra, illetve a jogszerű magatartás tanúsítására, és meghatározhatja annak feltételeit.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott felhívás keretében a 187. § (2) bekezdésében meghatározott mérlegelési szempontok nem alkalmazandók.

(3) Amennyiben a felhívás az ügy összes körülményeire tekintettel nem alkalmazható, vagy nem lenne a jogsértés megszüntetésére vonatkozó kötelezettség kikényszerítésére hatékony eszköz, a Médiatanács vagy a Hivatal – a felhívás mellőzésére vonatkozó indokolás nélkül – a jogsértő magatartás tanúsítását megtiltja, illetve az e törvényben foglaltak érvényesítése keretében kötelezettséget állapíthat meg, jogkövetkezményeket alkalmazhat.

Mttv. 187. § (1) Ismételt jogsértés esetén a Médiatanács és a Hivatal kétmillió forintig terjedő bírsággal sújthatja a jogsértő szervezet vezető tisztségviselőjét a jogsértés súlyához, jellegéhez, illetve az egyedi ügy sajátosságaihoz mérten.

⁴¹⁰ Mttv. 187. § (4) Az (1)–(3) bekezdés alkalmazásában ismételtségnek tekintendő, ha a jogsértő a jogerős hatósági határozatban megállapított jogsértő magatartást ugyanazon jogalapon és jogszabályhely tekintetében, ugyanazon tárgykörben, háromszázhatvanöt napon belül legalább kétszer valósítja meg, ide nem értve a csekély súlyú törvénytiséteket.

alkalmaz-e bírságszankciót a jogsértő vezető tisztségviselőjével szemben. A vezető tisztségviselő szankcionálása több ágazatban ismert és alkalmazott szankciótípus, melynek jogtudományi alapja a szervezet jogsértésének „beszámítása”, vagyis a vezető felelősségre vonása azon az elven, hogy ő képes hatni a szervezet működésére, így akár képes a jogsértést megakadályozására is.”⁴¹¹

A jogsértések orvoslása érdekében általánosan alkalmazható jogkövetkezményeket és a szankcióalkalmazás szabályait a 187.§ tartalmazza. A 187.§ (2) meghatározza a jogkövetkezmény kiszabása során kötelezően figyelembe veendő mérlegelési szempontokat:

1. a jogsértés súlya,
2. a jogsértés ismételtsége, folyamatossága, időtartama,
3. a jogsértéssel elért vagyoni előny,
4. valamint a jogsértéssel okozott érdeksérelem,
5. az érdeksérelemet szenvedett és veszélyeztetett személyek száma, illetve
6. a jogsértéssel okozott kár és a jogsértés piacra gyakorolt hatás, továbbá
7. az egyedi ügyben értékelhető egyéb szempontok.⁴¹²

A fenti szempontrendszerrel összefüggésben *Lapsánszky András* felhívja a figyelmet arra, hogy a jogsértések szerteágazó voltára tekintettel az egyes mérlegelési szempontok részletes tartalmát a jogalkalmazói gyakorlat munkálja ki. Továbbá az is kiemelendő, hogy a szankcióalkalmazás során az Mttv-ben foglalt szankciókiszabási elvek, valamint mérlegelési szempontok mellett az általános eljárásjogi elveket és követelményeket is figyelembe kell venni (pl. *ne bis in idem*). Végül megemlítendő, hogy a törvényi mérlegelési szempontok csak a tekintetben teljes körűek, hogy a Hatóságnak ezeket minden egyes ügyben vizsgálnia kell, ugyanakkor ezeken túlmenően figyelembe vehet más bizonyítási elemeket is.⁴¹³

A Médiatanács és a Hivatal a következő szankciókat alkalmazhatja:⁴¹⁴

1. felhívás – kizárólag csekély súlyú törvénysértés esetén, ismételtség hiányában (ekkor a mérlegelési szempontok nem alkalmazhatóak),

⁴¹¹ KOLTAY András, LAPSÁNSZKY András (Szerk.): A médiaszabályozás kommentárja. Complex Kiadó, Budapest, 2011.

⁴¹² Mttv. 187. § (2) A Médiatanács és a Hivatal a jogkövetkezményt – a jogsértés jellegétől függően – a jogsértés súlyára, a jogsértés ismételtségére, folyamatosságára, időtartamára, a jogsértéssel elért vagyoni előnyre, valamint a jogsértéssel okozott érdeksérelemre, az érdeksérelemet szenvedett és veszélyeztetett személyek számára, illetve a jogsértéssel okozott kárra és a jogsértés piacra gyakorolt hatására, továbbá az egyedi ügyben értékelhető egyéb szempontokra tekintettel állapítja meg.

⁴¹³ LAPSÁNSZKY, 2012a. 829.

⁴¹⁴ Az egyes szankciókhoz ld.: LAPSÁNSZKY, 2012a. 818-821.

2. jogsértő magatartás tanúsításának megtiltása, kötelezettség megállapítása, jogkövetkezmény alkalmazása,
3. ismételt jogsértés esetén a vezető tisztségviselőre bírság 2 millió forintig,
4. meghatározott időre az Alap pályázatain való részvételből való kizárás,
5. bírság a törvényben meghatározott összeghatárokat figyelembe véve,
6. közlemény vagy határozat közzététele,
7. műsorszolgáltatási jogosultság gyakorlásának meghatározott időre történő felfüggesztése (alapeset: 15 perc – 24 óra, ismételt jogsértés: 1 óra – 48 óra, ismételt és súlyos jogsértés: 3 óra – 1 hét)
8. nyilvántartásból való törlés, hatósági szerződés azonnali hatályú felmondása.⁴¹⁵

A 4–8. pontban felsorolt jogkövetkezmények együttesen is alkalmazhatóak, ugyanakkor a jogalkotó differenciált a jogsértést elkövető médiaszolgáltató alapján a kiszabható joghátrány tekintetében. Így a lineáris médiaszolgáltatás médiaszolgáltatójával szemben a 4-8. pontban, a lekérhetőével szemben a 4-7. pontban felsorolt szankciókat lehet alkalmazni. A Médiatanács közigazgatási úton élhet ezen jogkövetkezményekkel.⁴¹⁶

Megemlítendő, hogy az általános jogkövetkezmények mellett az Mttv. „elszórta” is nevesít olyan eseteket, amikor a Médiatanács vagy a Hivatal jogosult szankciót alkalmazni.⁴¹⁷

4.4. A Médiatanács kiskorúak védelmével kapcsolatos gyakorlata

4.4.1. Törvényességi felügyeleti feladatok, különös tekintettel a tartalomfelügyeletre és a más tagállamban letelepedett médiatartalom-szolgáltatóval szembeni eljárásra

A médiafelügyelet rendszere a hatályos jogunkban az alábbiak szerint alakul: az NMHH-t a médiát és a hírközlést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2010. évi LXXXII. törvény, valamint az Eht. hozta létre autonóm államigazgatási szervként, amely kizárólag a törvényeknek alárendelve működik. Az NMHH-ra vonatkozó rendelkezéseket Eht., valamint az Mttv. tartalmazza. A Hatóság önálló hatáskörrel rendelkező szervei: az

⁴¹⁵ Mttv. 187.§ (3)

⁴¹⁶ Mttv. 187.§ (5) A (3) bekezdésben meghatározott jogkövetkezmények együttesen is megállapíthatók.

(6) A lineáris médiaszolgáltatás médiaszolgáltatójával szemben a (3) bekezdés a)–e) pontban, a lekérhető vagy kiegészítő médiaszolgáltatás nyújtójával szemben a (3) bekezdés a)–d) pontban, a sajtótermék kiadójával szemben pedig a (3) bekezdés b)–c) pontban szereplő jogkövetkezmények alkalmazhatók.

(7) A (3) bekezdés e) pontban meghatározott jogkövetkezmény alkalmazására a Médiatanács rendelkezik hatáskörrel.

(8) A Médiatanács a műsorszolgáltatási szerződéssel rendelkező médiaszolgáltatókkal szemben a szerződésben foglalt kötbért, illetve egyéb jogkövetkezményeket kizárólag közigazgatási úton érvényesítheti.

⁴¹⁷ Mttv. 63.§ (8), 63. § (10), 70.§ (3), 75.§ (16), 142.§ (2), 156.§ (1), 161.§ (5), 169.§ (4), 175.§ (8), 181.§ (5)

NMHH elnöke, az NMHH Médiatanácsa, az NMHH Hivatala, amely jelenleg ellátja a műsorfigyelő és elemző szolgálatot.

A Médiatanács hatósági, illetve nem hatósági hatáskörben a következő *feladatokat* látja el:

1. Törvényességi felügyeleti feladatok: törvényességi felügyelet a feladat és hatáskörben megszabott területeken (hatósági szerződések teljesülésének és a társszabályozás részeként megkötött szerződések felügyelete, tartalomfelügyelet), eljárás más tagállamban letelepedett médiatartalom-szolgáltatóval szemben, eljárás jogvitában.
2. Szabályozó hatósági feladatok: piacra lépéshez kapcsolódó feladatok, piacfelügyelet, szakhatósági eljárás, társszabályozás (4 társszabályozó szervvel: Önszabályozó Reklám Testület, Magyar Lapkiadók Egyesülete, Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete, Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete), egyéb szabályozó hatósági feladatok (szabályozási – klasszifikációs, hatékony műszaki megoldások tekintetében - ajánlások elfogadása, kiskorúak védelme stb.), közszolgálati médiaszolgáltatás lehetőségei és közszolgálati kódex elfogadása.
3. Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap kezelése: támogatáspolitikájának elfogadása, éves terv elfogadása, beszámoló elfogadása, általános pályázati feltételek elfogadása.⁴¹⁸

Tekintve, hogy a dolgozat további része mélyebb vizsgálat tárgyává teszi a kiskorúak védelmével összefüggő olyan feladatokat, mint az ajánlások elfogadása és a társszabályozás, illetve hatósági határozatokon keresztül konkrét példákkal igyekszik megvilágítani a törvényi besorolás megsértését és a műsorelemzést, e helyen csak a tartalomfelügyelet általános jellemzőire koncentrálni és a törvényességi felügyeleti feladatokon belül a más állammal szembeni eljárásra kíván példával szolgálni.

A. Tartalomfelügyelet

A kiskorúak védelme érdekében folytatott tartalomfelügyeleti feladat ellátása, a vonatkozó törvényi rendelkezések betartásának figyelemmel kísérése érdekében folytatott hatósági ellenőrzésnek három fő típusa különíthető el:

1. az állampolgári bejelentések alapján elrendelt vizsgálatok,
2. a helytelen korhatár-besorolással rendelkező filmalkotások és előzetesek szűrése és

⁴¹⁸ Mttv. 182-184.§

3. a célvizsgálatok.⁴¹⁹

1. Az állampolgári bejelentések alapján elrendelt vizsgálatok:

A hatóság megállapítása szerint az utóbbi két évben az állampolgári bejelentések számának csökkenése tapasztalható, amely a médiaszolgáltatók javuló normakövető magatartására és a korábbi hatékony hatósági ellenőrzésekre vezethető vissza. A 2010-es évben 38 műsorszámot vont a hatóság elemzés alá állampolgári bejelentés következtében, amelyek elsősorban a II. korhatári kategóriába tartozó műsorokat érintette. A nézők többsége a TV2 alkotásaival szemben fogalmazta meg agggodalmait, amelyet a másik nagy hazai kereskedelmi csatorna követett. A panaszok túlnyomó része a filmekre, filmsorozatokra vonatkozott, elsősorban az erőszakos tartalmak miatt, amely mellett problematikusnak számított a szexualitás, amely az esetek többségében a szórakoztató műsorokban volt tetten érhető. Mindemellett a hírműsorok is egyre több panaszt generáltak és generálnak az állampolgárok között a bennük megjelenő megrázó, túlzottan részletes képek miatt. A panaszok kivizsgálását követően a hatóság megállapította azok jogosságát, az esetek 84%-ban visszaigazolást nyert a panaszos klasszifikációra irányuló kifogása: a műsorszolgáltatók a filmek és a magazinműsorok besorolásakor vétettek a leggyakrabban, a legtöbb tévesen klasszifikált műsorszámot a vizsgálat a harmadik kategóriába sorolta, a bepanaszolt műsorszámok kétharmadában az erőszakos jelenetek, 40%-ában a túlzott szexualitás előfordulása miatt sérültek az Rttv. kiskorúakra vonatkozó előírásai.⁴²⁰ A 2010-es évvel ellentétben 2011-ben két esetben rádióműsor, illetve egy amerikai misztikus sorozat, „A médium” egyik epizódja, valamint egy fantasy-akciófilm, a „Van Helsing” részletes elemzésére került sor. Ezek elsősorban az erőszakos jelenetsorok és a képi megjelenítés miatt váltották ki a gyermekek egészséges fejlődéséért felelősséget érző nézők ellenszenvét. A médiahatóság csupán az esetek felében indított eljárást, amely egyike vonatkozott csak televíziós médiaszolgáltatásra. Ezt a brit joghatóság alá tartozó médiaszolgáltató, a Viasat3⁴²¹ 2011. novemberi műsorán hétköznapi délelőtt, 9 óra 20 perces kezdettel látható „Van Helsing” című film miatt érkezett állampolgári bejelentés indokolta, amely alkotást 2008 májusában

⁴¹⁹ A 2011-es évre vonatkozó ellenőrzések összefoglalásához lásd: Beszámoló, 2012. 233-237.

⁴²⁰ Beszámoló, 2011. 137-140.

⁴²¹ Beszámoló, 2012. 234. „A Viasat3 médiaszolgáltató a tulajdonos Modern Times Group Broadcasting AB döntése alapján 2009. április 30-tól kezdeményezte, hogy töröljék a médiahatóság nyilvántartásából. Jelenleg az Office of Communication (Ofcom) regisztrációja szerint a Viasat Broadcasting UK az Egyesült Királyság joghatósága alá tartozik. Az Ofcom kiskorúak védelmével kapcsolatos előírásainak megfelelően kell a médiaszolgáltatónak közzétennie a műsorait, vagyis: a televízióra vonatkozó általános szabály szerint a kiskorúak számára ártalmas tartalmak 21:00 és 5:30 között tehetők közzé (Watershed). A médiaszolgáltató a joghatóságváltás óta nem alkalmaz korhatárjelöléseket, csupán a sugárzási időponttal jelez.”

már vizsgálta a hatóság és az 1526/2008. (VIII. 27.) számú határozatában megállapította, hogy a TV2-n sugárzott 116 perces film tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott kategóriába tartozik. A hatóság ez irányú döntését a Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.456/2010/7. számú ítélete is megerősítette, megállapítva, hogy annak tartalma korosztálytól függetlenül alkalmas a néző nyugalmanak és biztonságérzésének megzavarására. A 2011-es ellenőrzés során a Médiatanács szintén arra a következtetésre jutott, hogy „a műsorszám – összhatását tekintve – kedvezőtlenül befolyásolhatta a fiatalok szellemi, erkölcsi fejlődését, tehát a napközbeni közzététele problematikus, ezért a médiaszolgáltató megsértette az Mttv. 9. § (5) bekezdésében és a 10. § (1) bekezdés c) pontjában megfogalmazottakat.”

2. A helytelen korhatár-besorolással rendelkező filmalkotások és előzetesek szűrése

A filmadatbázison alapuló vizsgálat keretében az esetlegesen helytelen klasszifikációval rendelkező filmalkotások szűrését 2008 óta végzi a hatóság. Ezen eljárással összefüggésben szintén pozitív változás tapasztalható, hiszen a normasértő filmalkotások száma csökkenő tendenciát mutat. Ez a szűrés számítógépen keresztül, a médiaszolgáltatók által beküldött jegyzőkönyvek és a honlapon keresztül elérhető filmadatbázis⁴²² összevetése alapján történik. Ennek előnye, hogy célzottan ki lehet választani a problematikus műsorszámokat. A rendszer a következőképp működik. A számítógépes alkalmazás havonta összehasonlítja a jegyzőkönyvekben foglalt korhatár-besorolásokat a filmadatbázisban jegyzett klasszifikációs kategóriákkal. Amennyiben a szoftver a filmcím alapján egyezést talál, akkor a konkrét alkotásra megadott korhatárok átlagát, figyelembe véve a FSK, MPAA, BBFC, Nemzeti Filmiroda által alkalmazott korhatárokat, és a médiaszolgáltató által jelölt kategóriát összehasonlítja, és a szignifikáns differenciát mutató eseteket kilistázza. A jegyzőkönyv és a műsorszám felvételének összehasonlítását követően a műsorszámok ellenőrzésre kerülnek. E vizsgálati módszernek köszönhetően például a 2011-es évben 14 műsorszám analizálására került sor. Műfajilag horror-, thriller- és akciófilmek, valamint két vígjáték és két filmdráma szerepelt a vizsgálati mintában, amelyek többsége 20 és 21 óra után került sugárzásra, de két

⁴²² Beszámoló, 2012. 235. „Az NMHH filmadatbázisának elsődleges célja, hogy érdemi információkkal – hazai és nemzetközi precedensek felvonultatásával – segítse a médiaszolgáltatók klasszifikációs tevékenységét. Az adatbázis magjának a Magyarországon 1982 óta bemutatásra kerülő mozifilmek számítanak, az említett filmkincset folyamatosan frissítjük az újonnan bemutatott filmalkotásokkal, valamint egyéb DVD-megjelenésekkel (e platformon már televíziós sorozatok is megjelenhetnek). Az adattár alapját a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, illetve 2004-től a Filmiroda által megállapított korhatár-kategóriák képezik, amelyek kiegészítésre kerültek az amerikai (Motion Picture Association of America), az angol (British Board of Film Classification) és a német (Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft) filmklasszifikációért felelős szervezet korhatári ajánlásaival.”

esetben 8 és 14 órakor bemutatott műsorszám elemzését is el kellett végezni. A műsorszámok kvantitatív vizsgálatakor hét tartalmi elemet vett figyelembe a hatóság: erőszak, félelem, szex, meztelenség, kábítószer és közönséges, trágár nyelvezet. A vizsgálat után nyolc esetben került megállapításra, hogy a médiaszolgáltató nem megfelelő korhatári besorolással sugározta a filmalkotást. A helytelen klasszifikálás több okra volt visszavezethető: a bennük megjelenő témák feldolgozási módja problematikus volt, a kényes kérdésköröket nem kezelték kellő érzékenységgel, központi témaként szerepelt bennük az erőszak vagy halmozottan tartalmaztak félelemkeltő jeleneteket. Mindezek révén az alkotások alkalmasak lehetettek a gyermekek biztonságérzetének megzavarására, a szellemi és erkölcsi fejlődésük károsítására. A hatóság a magasabb korhatár-besorolást minden egyes kategóriánál megindokolta. A vizsgálat során a legnagyobb számban az V. kategóriába való klasszifikáció alkalmazása vált szükségessé, hiszen a Médiatanács a horrorfilmek és az akció-thrillerek esetében a brutális, különösen kegyetlen erőszak és a naturalisztikus ábrázolásmód miatt a 18 éven aluliak számára nem ajánlott korhatár alkalmazását javasolta. Három műsorszámnál a tizenkét éven aluliak számára nem ajánlott korhatár-kategória helyett a 16 éven aluliaknak nem ajánlott minősítést írt elő a szexuális tartalmak és azok feldolgozási módja miatt. Ezzel összefüggésben rögzítette, hogy „a médiaszolgáltatónak figyelemmel kell lennie ugyanis arra, hogy a serdülők szexualitáshoz való viszonyára ellentmondásos elképzelések, frusztráció, bizonytalanság és tapasztalatlanság jellemző. Felkészületlenek még a szexualitás közvetlen vagy nyers megjelenésének hatására kialakuló feszültségekre, és nem minden esetben képesek azt megfelelően értelmezni vagy kezelni. Emellett a serdülés időszakára a nemi szerepek eltanulását elősegítő példaképek keresése a jellemző, aminek a média fontos forrásává válhat.” Erre tekintettel a hatóság mindenképp kerülendőnek tartja a III. kategóriában az olyan műsorszámokat, amelyek a nemi szerepeket illetően negatív kliséket terjesztenek, torz magatartásmintákat közvetítenek, a partnerkapcsolatban nem az egyenrangúságot hirdetik, illetve társadalmilag elfogadottnak állítják be a testi kielégülést szolgáló, érzelemmentes kapcsolatokat, valamint a promiszkuitást. Miután a vizsgált filmalkotásokban érdekkapcsolat, pénzért vállalt szexuális kapcsolat, a nők szexuális árucikként való kezelése egyaránt előfordult, indokolt volt a filmalkotások IV. korhatár-kategóriába való átsorolás figyelembe véve 16–18 év közötti korosztály kellő érettségének hiányát a látottak és a megélt élmények helyes értelmezéséhez. A legtöbb problémás film az RTL Klubhoz kötődött, amelyet a TV2 és a Duna TV követett. Érdekességképp a közszolgálati médiaszolgáltató által sugárzott, *Eric Knight* 1940-ben megjelent regényéből (Lassie) készített filmes adaptációt emelném ki. A médiahatóság döntése szerint a realiztikusan ábrázolt erőszak, amely elsősorban a

mutatványos kutyájának agyonütése és haláltusája kapcsán érhető tetten a műben, nem jelenhet meg az I. korhatár-kategóriában. Emellett a filmalkotásban előforduló káromkodás is a műsorszám II. kategóriába való átsorolását indokolta.

3. Célvizsgálat

A gyermeksáv-célvizsgálat eredményei hasznos információkkal szolgálnak azzal összefüggésben, hogy a médiaszolgáltatók miként igyekeznek a kiskorúk egészséges fejlődését védelmezni. Ezek a vizsgálatok valójában utólagos hatósági kontrollt jelentenek, amelyeket 2004 óta több alkalommal alkalmazott a hatóság a kisgyermekek szórakoztatását célzó televíziós alkotások területén. E tekintetben is pozitív változások tapasztalhatók, a Médiatanács megállapítása szerint „az eddigi eredmények fokozatosan fejtették ki a pozitív hatásukat, minek következtében a médiaszolgáltatók normakövető magatartása – legalábbis a gyermeksávok esetében – mindinkább megvalósulni látszik.” Ezt támasztja alá Szalai Annamária megállapítása is, miszerint a műsorszolgáltatók igyekeznek a médiahatóság álláspontját elfogadva módosítani a műsorszámok besorolását. Ennek eredményeként került sor például a „Tintin” kalandjai című rajzfilmsorozat II. kategóriába való átsorolására, de például a „Pokémon” című műsorszám is így került a II. kategóriába.⁴²³ A hosszú évek során kibontakozó változások sorában, a szolgáltatók kiskorúak védelméhez való hozzáállásában nagy jelentőséggel bír a 2009-es és a 2010-es év. Ekkor az RTL Klub, illetve a TV2 módosította a műsorszolgáltatási szerződését, amely a gyermeksávval összefüggésben is átalakította a műsorszolgáltató programszerkesztési gyakorlatát: „A Műsorszolgáltató a jelen Szerződés fennállása alatt végzett műsorszolgáltatás során vállalja, hogy hétfőn és ünnepnapokon reggel 7:00 és 10:00 óra között nem vetít olyan műsorszámot, amely nem alkalmas gyermekek számára az önálló, azaz nagykorú felügyeletét mellőző megtekintésre.”⁴²⁴ Habár a rendszeresen vizsgált televíziós csatornák gyermekeknek szánt hétfői műsorkínálatát szinte kivétel nélkül amerikai, japán vagy egyéb, külföldön gyártott animációs rajzfilmek alkotják, a hatósági ellenőrzéseknek köszönhetően már sikerült azt elérni, hogy ezek többségét a médiaszolgáltatók a 12 éven felüli korosztálynak ajánlják, így azok a klasszikus gyermeksvévben néhány kivételtől eltekintve nem kerülnek beszerkesztésre. A műsorszámok mellett a Médiatanács már az elmúlt évben felmérést készített, hogy a médiaszolgáltatók miként használják a gyermekeknek szóló műsorszámokat jelölő

⁴²³ SZALAI Annamária: „Rém rendes mesék”. A televíziók gyermeksvévjainak vizsgálatairól. In: Gabos Erika (Szerk.) A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 137.

⁴²⁴ Beszámoló, 2011. 145.

piktogramot, amely a kifejezetten az óvodás korú gyermekeknek, azaz a 6 éven aluliaknak készült alkotásokat jelöli. A vizsgálat sajnos nem túl pozitív eredménnyel zárult, megállapításra került, hogy a gyermekbarát piktogramot – egy véletlenszerűen kiválasztott őszi napon – kizárólag a TV2 alkalmazta. A Duna TV csupán képernyőszöveggel („GYERMEKMŰSOR KÖVETKEZIK”) különböztette meg az adott életkornak megfelelő műsorait. A sajtótermékek (nyomtatott, internet) egyáltalán nem alkalmaztak gyermekbarát piktogramot a műsorismertetésük során.

B. Más tagállamban letelepedett, nem magyar joghatóság alatt álló médiaszolgáltatóval szembeni eljárás

A más tagállamban letelepedett, nem magyar joghatóság alatt álló médiaszolgáltatóval szembeni eljárásra vonatkozó, az Mttv. 176–178.§ - ában szabályozott eljárási rend alapján a Médiatanács 2011. során két hatósági eljárást folytatott le a Viasat Broadcasting UK Ltd. „Viasat3” csatornáján 2011. április 6-án és 11-én, illetőleg április 18-án, 19-én és május 2-án sugárzott „Éden Hotel” című műsorszámokkal kapcsolatban.⁴²⁵ A jogsértést megvalósító médiaszolgáltatás („Viasat3”) médiaszolgáltatója (Viasat Broadcasting UK Ltd.) Nagy-Britanniában telepedett le, ugyanakkor a médiaszolgáltatása Magyarország területére irányult, és kizárólag Magyarország területén került terjesztésre. A Médiatanács elmarasztaló határozatát az indokolta, hogy a médiaszolgáltató a hivatkozott műsorszámok adásba szerkesztésével nyilvánvalóan és súlyosan megsértette az Mttv. tizenhét éven aluliak számára nem ajánlott műsorszámok kategorizálására és közzétételi időpontjára vonatkozó rendelkezéseit, vagyis az Mttv. 9. § (6) bekezdésében, valamint az Mttv. 10.§ (1) bekezdés d)

⁴²⁵ Megjegyzendő, hogy már a korábbi médiahatóság, az ORTT is vizsgálatot folytatott le egy nem magyar joghatóság alá tartozó szolgáltatóval, nevezetesen a Cool TV-vel szemben, annak Cool Sex címet viselő műsorszám miatt. Az ORTT szerint a szexualitást öncélúan ábrázoló műsorszám kora délutáni közzététele – amennyiben a törvény hatálya kiterjedt volna a televízióra – sértette volna az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseit, azt a magyar szabály szerint a médiaszolgáltató kizárólag 22 óra után tűzhette volna műsorára. Az ORTT az eljárást megelőzően több alkalommal is tájékoztatta a Cool TV-t, az EB-t és a román médiahatóságot arról, hogy a médiaszolgáltatásban a kiskorúakra káros, illetve az emberi méltóságot sértő tartalmakat észlelt, így az eljárás kezdeményezése mellett döntött. A román médiahatóság a tájékoztatás kézhezvételét követően megvizsgálta a szolgáltató műsorát és megállapította, hogy az ORTT által kifogásolt műsorszámot már levette a műsorról, de helyette hasonló tartalommal, szintén kora délutáni időpontban két másik, a Cool Sexhez hasonló sorozatot indított. Ezt követően a szolgáltatót nyilvános figyelmeztetésben részesítette, és a kifogásolt műsorszámok közreadásának megengedett időpontját 22:00, illetőleg 23:00 órától reggel 6 óráig terjedő időszámban jelölte ki. A román hatóság e döntéséről tájékoztatta az ORTT-t és az EB-t is. Az Európai Bizottság a román intézkedésre tekintettel 2008 márciusában javasolta az eljárás lezárását, amellyel az ORTT egyetértett. (NYAKAS Levente – KOLTAY András – MAYER Annamária – POGÁCSÁS Anett: *Az audiovizuális média szabályozása az Európai Unióban, joghatósági kérdések az európai piacon*. In: Koltay András – Nyakas Levente (szerk.): Magyar és európai médiajog. Complex kiadó, Budapest, 2012. 178-177.)

pontjában meghatározott előírásokat. A nem magyar joghatóság alatt álló lineáris audiovizuális médiaszolgáltatással kapcsolatban megvalósuló eljárás sajátossága, hogy az érvényesíthető jogkövetkezmények alkalmazásának az Mttv. 176.§ (1) b) pontja szerint egyik előfeltétele, hogy a médiaszolgáltatás terjesztésének esetleges jövőbeni korlátozását célzó határozatot megelőző tizenkét hónap alatt a Médiatanács legalább két alkalommal megállapítsa a gyermekek és kiskorúak védelmét célzó (illetőleg más, az Mttv. által meghatározott) előírások nyilvánvaló és súlyos megsértését. Erre tekintettel a Médiatanács az 1766-1767/2011. (XII. 1.) számú határozataiban csupán rögzítette a tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott műsorszámok kategorizálására és közzétételi időpontjára vonatkozó rendelkezések hivatkozott műsorszámokban való megsértését, egyéb jogkövetkezményt nem alkalmazott. Mindemellett a hatóság értesítette a határozatában foglaltakról az angol médiahatóságot, rögzítve, hogy az Mttv. 176.§ - a, illetve az Mttv. 179.§ - a szerinti eljárás alapján további eljárási cselekményeket az Ofcom és a Viasat Broadcasting UK Ltd. médiaszolgáltató közti konzultáció eredményessége vagy eredménytelensége tükrében tesz, amely hatására 2012 januárjában az Ofcom levélben megkereste a Viasatot, és felhívta a magyar törvények betartására.⁴²⁶ Tehát önmagában az, hogy a piacvezető hazai szolgáltatók esetleg kevesebb törvénysértést valósítanak meg, önmagában nem garantálja a kiskorúak védelmét. Számos szolgáltató, amely nem tartozik magyarországi joghatóság alá, még több jogsértést követ el a kiskorúak sérelmére, amelyek szankcionálása körülményesebb és az érintett médiahatóságok szoros együttműködését kívánja meg.

A más tagállamban letelepedett szolgáltatókkal szembeni eljárással összefüggésben megjegyzendő, hogy amellet, hogy a gyermekek is a kereskedelmi csatornák, valamint a Minimax és a Cartoon Network műsorát kedvelik, a szolgáltatók egyre fiatalabb korosztályt céloznak meg kifejezetten a legkisebbeknek szóló csatornákkal.⁴²⁷ Valójában a három év alatti korosztályt megszólító televíziós csatornák megjelenése egy újabb jelenség, amely szabályozása sem kiforrott, ugyanakkor a tagállamok hatáskörében mihamarabb rendezendő kérdéskör, mivel az AVMSD nem tartalmaz erre vonatkozó előírásokat. Ezekre, a hazánkban is elérhető csatornákra, mint a Baby First, Baby TV, jellemző, hogy külföldi, az említett példák esetén konkrétan angol, joghatóság alatt állnak. A nemzeti szabályozási kompetencia és a legkisebbek érdekeinek védelme ellenére kifejezetten e csatornákra vonatkozó rendelkezéseket a magyar jogalkotó sem épített be a hazai médiatörvényekbe, így ezen „bébicsatornákra” is az Mttv. 176–178.§-a alkalmazandó. Tekintettel arra, hogy a három év

⁴²⁶ Beszámoló, 2012. 40-41.

⁴²⁷ SZALAI, 2010. 137-138.

alatti korosztályt megcélzó csatornákkal szemben a közvetlen fellépés szintén nehezebb, a hazai médiahatóságnak javasolt lenne bizonyos kötelezettségeket megfogalmaznia a „bébicsatornák” műsorát terjesztő szolgáltatókkal szemben. A kötelezettség mikéntjére kiváló példával szolgál Nagy Krisztina és Timár János „Babatévé – tévébölcsi, médiafogyasztás három év alatt” című írása, amelyből megtudhatjuk, hogy a francia médiahatóság, a CSA 2008-ban arra kötelezte a Baby First, Baby TV műsorát terjesztő szolgáltatókat, hogy rendszeresen tegyék közzé az alábbi közleményt: „*A televíziózás zavarhatja a 3 év alatti gyermekek fejlődését, különösképpen a specifikusan nekik szóló csatornák megtekintése.*” Ezen felül előfizetői szerződéskötéskor külön tájékoztatási kötelezettséget követelt meg a médiahatóság, illetve megtiltotta ezen csatornák bármiféle erényének hangsúlyozását. Ehhez hasonló intézkedések hazai megvalósításán túl, egyetértek a szerzőpáros azon véleményével, miszerint a médiahatóság feladata, szerepe az lenne, hogy a jelenséget alaposabban megismerje és vizsgálatok, kutatások alapján feltérképezze a gyermekek védelmét szolgáló beavatkozási lehetőségeket.⁴²⁸

4.4.2. A Médiatanács klasszifikációs és hatékony műszaki megoldásokra vonatkozó ajánlása

A Médiatanács a törvényi rendelkezések gyakorlati alkalmazását segítő ajánlásokat fogadott el a kiskorúak lineáris és lekérhető médiaszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szembeni hatékonyabb védelmének előmozdítása érdekében. Az ajánlások jogi jellegét illetően azt mondhatjuk, hogy „nem jogszabály, nincs normatív tartalma, az a bírósági eljárásban nem kényszeríthető ki”⁴²⁹. Ahogy említésre került, korábban az AB az ORTT által hozott határozatok vonatkozásában leszögezte, hogy „az ORTT, mint közigazgatási ügyben eljáró szerv [médiatörvény 136. § (1) bekezdés] az államigazgatási eljárás során értelmezi az irányadó jogszabályi rendelkezéseket. A jogszabály-alkalmazás során történő értelmezés azonban az államigazgatási ügyben hozott határozat része kell legyen, amely később, a bírói felülvizsgálat során vita tárgyává tehető [médiatörvény 136. § (3) bekezdés]. A rendes bíróságok előtt az egyes konkrét ügyekben vitatható az ORTT jogértelmezése. Még egy jogszabályi felhatalmazás alapján hozott ORTT határozatban megjelenő jogszabály-értelmezés sem köti ugyanis a bíróságot.”⁴³⁰ Ezek a megállapítások a Médiatanács ajánlásaira szintén irányadóak. „Tehát a rendes bíróságok előtt az egyes konkrét ügyekben vitatható az

⁴²⁸ NAGY Krisztina és TIMÁR János: *Babatévé – tévébölcsi, médiafogyasztás három év alatt*. In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V.*, Balatonalmádi 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 217.

⁴²⁹ CSINK Lóránt: *A mediaszabályozás rendszere és formái*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Complex kiadó, Budapest, 2012. 147.

⁴³⁰ 2/2005. (II.10.) AB határozat

ajánlásban foglalt jogértelmezés; az semmilyen formában sem köti a bíróságokat. Az ajánlások jelentőségét az adja, hogy kiszámíthatóvá teszi a Médiatanács gyakorlatát a konkrét esetekben, így előzetesen lehetőséget ad az önkéntes jogkövetésre.”⁴³¹ Ennek tényleges megvalósulása érdekében fontos lenne az ajánlások iránymutatásainak mélyebb elsajátítása és tényleges megvalósítása a médiaszolgáltatók oldaláról, illetve a Médiatanács részéről olyan fórumok megteremtése, amelyeken keresztül a médiaszolgáltatók információt kaphatnak arról, hogy miként tudják a törvény által előírt kötelezettségeiknek a kiskorúak védelmét messzemenőig biztosítva eleget tenni.

A. „A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közzétételének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai”

Aa) Az Ajánlás általános jellemzői

Maga az Ajánlás, elismerve, hogy a kiskorúakra ártalmas tartalmak a törvényi felsorolásnál tágabb kört ölelnek fel, igyekszik a kategória-rendszer bevezetése óta eltelt évek alatt körvonalazódott, a műsorszámok klasszifikációja során alkalmazandó kritériumokat figyelembe véve meghatározni a minősítés kapcsán támpontul szolgáló tartalmi elemeket, meghagyva a folyamatos felülvizsgálat, módosítás és kiegészítés lehetőségét.

Az Ajánlás az ORTT korábban ismertetett határozatával szemben részletesebben elemzi a tartalom-besorolásnál figyelembe veendő általános követelményeket, a minősítésnél irányadó szempontokat, amely a korábbi állásfoglalásból hiányzott. Az Ajánlás kifejezetten rögzíti, hogy a tartalomszolgáltatóknak a minősítés során mindig megszorítóan kell eljárniuk, a káros hatások megítélésénél minden esetben a gyermekek érdekeinek kell az elsődlegesnek lenniük a kiskorúak fokozott védelme miatt. E különös védettséget az indokolja, „hogy nem lehet kiindulni a befogadó reális értékítéletéből, abból, hogy a látottakat megfelelő módon, megfelelő értékrend alapján elemzi és értékeli, hiszen a kiemelt védettséget éppen az indokolja, hogy a kiskorúak a végleges értékrend kialakításának folyamatában vannak. Ez adja a személyiségfejlődésük sérülékenységet, egyúttal ez indokolja a különleges védelmüket is.”⁴³² A gyermekek speciális médiaközönségként kezelendők, hiszen nem képesek a felnőttekkel egyformán átgondolni és értelmezni az információkat, valamint a más-más korú kiskorúak eltérően dolgozzák fel a médiaüzeneteket és eltérően reagálnak azokra. Továbbá a gyermekek kevesebb élettapasztalattal és egyben médiatapasztalattal rendelkeznek, mint a

⁴³¹ CSINK, 2012. 148.

⁴³² LB. Kfv. III. 37507/2001/ 5.

felnőttek. Erre tekintettel az Ajánlás a következő szempontok figyelembe vételét szorgalmazza a tartalmak besorolásakor.

1. Ha külön szülői nevelő közreműködés szükséges egy adott tartalom megértéséhez, nem tekinthető teljesültnek a védelem.
2. Ha a közreadott mű egyetlen eleme, jelenete is tartalmazza a magasabb besorolásnál irányadó ismérvek valamelyikét, magasabb kategóriába való besorolást kell alkalmazni a klasszifikáció során, miután a besorolás a teljes műsorszámra vonatkozik.
3. Azon műsorszámok tekintetében, amelyek elkülönült részekből állnak össze, akár egy szegmens súlyosabb minősítése is maga után vonhatja az egész műsorszám szigorúbb minősítését.
4. A sorozatok egyes epizódjait minden esetben külön-külön kell minősíteni, mivel a gyakorlat azt mutatja, hogy az egyes részek között az agresszió, a félelemkeltő tartalom vagy a szexualitás előfordulásának tekintetében is erőteljes különbségek mutakozhatnak meg.

Az Ajánlás az egyes kategóriákba tartozó műsorszámok meghatározásánál az úgynevezett „temakifejtés tesztjének” alkalmazását írja elő, amely során a következőket kell vizsgálni:

1. a műsorszámban megjelenik-e valamilyen ártalom és az milyen súllyal kerül bemutatásra,
2. a tematizált ártalmat milyen módon ábrázolja az adott műsor,
3. a műsorszámon belül fellelhetők-e olyan eszközök, amelyek segítséget nyújtanak a védett korcsoportba tartozó gyermekeknek a látottakkal szembeni távolságtartás kialakítására, a bemutatott erőszak, szexualitás vagy egyéb ártalom dekódolására, átértékelésére,
4. az alkalmazott képi eszközöket, a zenei és egyéb hanghatásokat, amelyek fokozhatják vagy éppen feloldhatják a dramaturgiai fordulatok hatását.

„A műsorszámok kategorizálása összességében tehát a gyermekek és fiatalok védelmére okot adó jelenetek számától, terjedelmétől, azok minőségétől, szövegezésétől, képi megjelenítésétől, zenei aláfestésétől, tartalmi mondanivalójától, magyarázattal vagy

magyarázat nélkül történő megértésüktől, vagyis a kiskorúakra gyakorolt összhatásától függ.”

Végül az Ajánlás kifejezetten felhívja rá a figyelmet - tekintettel arra, hogy hazánkban is médiumtól függő eltérő klasszifikáció érvényesül -, hogy a „Nemzeti Filmirodának a Filmtörvény alapján végzett klasszifikációja vagy más nemzetközi besorolás orientálhatja a médiaszolgáltatókat, de nem mentesítheti az Mttv. szerinti esetleges jogsérelem megállapítása alól, mivel a televíziós műfaj egészen más jellegű mind a hatás, mind a nézettség szempontjából”.

Az Ajánlás körülírja az egyes kategóriába tartozó műsorszámok jellemzőit és példák bő sorával szolgál, részletesen bemutatva az egyes életkorcsoportba tartozó kiskorúak szellemi érettségét, médiaértési képességét. Az Ajánlás a vizsgált kategóriát és az azt közvetlenül meghaladó kategóriát figyelembe véve határozza meg a megjelenített tartalmak és az ábrázolásmód életkorilag feldolgozható formáját, a témák adott életkor számára ajánlható ábrázolási módját és kontextusát. Azt a gondolatmenetet követi, hogy felsorolja az egyes korhatár-kategóriák által körülhatárolt életkori csoportok pszichológiai jellemzőit, médiaértésre vonatkozó kompetenciáit, majd az egyes problémakörökre (pl. műfajok, ártalmas elemek csoportjai stb.) vonatkozóan – a teljesség igénye nélkül – felvázolja, melyek azok, amelyek megjelenhetnek az adott kategóriában, és melyek azok, amelyek már egy magasabb kategória megállapítását teszik szükségessé. Figyelemmel arra, hogy az Ajánlás igen hosszan elemzi az egyes kategóriákba tartozó műsorszámok tartalmi jellemzőit, e helyen csak az általános jellemzőkre és az Ajánlás által kínált példákra kívánok koncentrálni, amelyek az ORTT korábbi határozatából hiányoztak.

Ab) Az egyes kategóriák jellemzői

I. kategória

Tekintettel arra, hogy e kategóriába a korhatár nélkül megtekinthető műsorok tartoznak, az Ajánlás ide olyan műsorszámok besorolását ajánlja, amelyek:

- a) nem kifejezetten a gyermekek számára készültek, de nem tartalmazznak olyan ártalmas elemeket, amelyeket a 6 év alattiak nem képesek megfelelően feldolgozni,
- b) kifejezetten az óvodáskorú gyermekek számára készültek, ezért számukra érthetőek.

Amennyiben egy műsorszám kifejezetten a gyermekeknek készült, a témának és a feldolgozásmódnak illeszkednie kell a 6 év alattiak életkori sajátosságához. A gyermekektől aktív szellemi munkát kíván meg a televíziós műsorok megértése. Ez a magyarázata annak,

hogy e kategóriában kerülendők a homályos és sötétebb jelenetek, a gyors vágások vagy a hangos és fenyegető háttérzajok. Rendkívüli körülményekkel kell eljárni azon témák esetén, amelyek veszélyeztetik a kisgyermek biztonságérzetét (pl. családi konfliktus, szülők halála vagy az állatok sebesülése), mert az erőszak és a konfliktus félelmet váltanak ki bennük. Esetlegesen előfordulhat agresszív magatartás, amennyiben az indokolt és nem valóságos jellegű. Továbbá az e kategóriába sorolt műsorszámok szereplői nem tanúsíthatnak gyermekek számára nem követendő magatartást és nem fordulhat elő káromkodás. Körültekintően kell eljárni az erőszak ábrázolásakor, hiszen a gyermekek 6 éves korukig nem tudnak különbséget tenni a fikció és a realitás között, ezért az erőszakos rajzfilmek és animációk káros hatásainak ugyanúgy „ki vannak téve”, mint a realisztikus médiatartalmaknak. Mindezek alapján a korhatár nélkül megtekinthető kategóriába tartoznak a kifejezetten a kisebb gyermekek számára készült és legfeljebb minimális erőszakot tartalmazó műsorszámok (Micimackó kalandjai, Süsü, a sárkány vagy a Hupikék törpikék stb.), az állatmesék és a klasszikus tündérmesék vagy varázsmesék. Mindemellett e kategóriába sorolandók a felnőtt közönség számára készült műsorok, amelyek nem tartalmazzak a 6 éven aluliak számára ártalmas elemeket, mint a hagyományos kvízműsorok (Legyen Ön is milliomos!), az országjáró és az utazási műsorok (Főtér, MeneTrend), a környezetvédelmi magazinok (Talpalatnyi zöld) vagy a főzőműsorok (Stahl konyhája).

II. kategória

A hat éven aluliak számára nem ajánlott kategóriába olyan műsorszámok besorolása ajánlott, amelyek:

- a) nem tartalmazzak olyan mértékben félelmet és támadó indulatot keltő jelenetet, amelyet a 6-12 év közötti gyermek még nem képes feldolgozni,
- b) nem közvetítenek olyan magatartásmintát, amelyen keresztül az erőszak kritika nélkül jelenik meg, és az adott korosztály nem képes fikcióként értelmezni,
- c) kifejezetten a 6-12 éves gyermekek számára készültek, ezért számukra érthetőek.

A gyermekek 7-9 évesen kezdenek arra ráébredni, hogy a televízióban láttak nagyobb részét csak kitalálták, valamint 9 éves koruk körül már meg tudják különböztetni a valóságot a fikciótól. Az erőszak ábrázolását illetően annak nem realisztikus formája elfogadott, ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra, hogy az esetlegesen felgyülemlett félelem és érzelmi szorongás feloldása végett beépítésre kerüljenek nyugalmi időszakok, humoros jelenetek is az e kategóriába tartozó műsorszámokba. Szem előtt kell tartani, hogy a II. kategóriás

műsorszámok nem ösztönözhetnek veszélyes cselekedetek és viselkedésformák utánzására, illetve nem ábrázolhatják azokat következmény nélkül. Az alkotásokban megjelenő felvilágosító szexuális tartalom nem kelthet undort vagy félelmet. Továbbá javasolt a gyermeki világhoz közvetlenül kapcsolódó témák megjelenítése és kerülendők az agresszív nyelvi minták.

A II. kategóriába sorolt műsorszámok közé tartoznak a gyerekeknek készült egyestés rajzfilmek (Kis hercegnő, Oroszlánkirály), az úgynevezett klasszikus rajzfilmek (Tom és Jerry, Kengyelfutó gyalogkakukk), a gyermek- és sportanimék (Pokémon, Digimon, Tsubasa kapitány), de körültekintéssel javasolt eljárni a főleg realiztikus, helyenként naturalisztikus ábrázolásukkal kitűnő animék esetében. Ezekben gyakorta olyan kulturális értékekre hivatkoznak, amelyek alapvetően különböznek annak a társadalomnak a normarendszerétől, amelyben a gyermek felnő, következésképpen az adott korosztály számára esetleg nehezen érthetőek vagy zavarólag hatnak. Különösen érvényes e megállapítás azon típusokra, amelyek dicsőítik a harcot és a versenyt, amiért azok legalább a III. korhatár-kategóriába sorolandók. Végül e kategóriába tartoznak az ismeretterjesztő filmek, amelyekben az állatok fenyegető magatartást tanúsítanak, vagy az élőlény külső megjelenése félelemkeltő, esetleg a ragadozó életformát valóságként ábrázolják, ezért az óvodás korúakban félelmet kelthetnek.

III. kategória

A III. kategóriába, azaz a 12 éven aluliak számára nem ajánlott műsorszámok közé azok tartozhatnak, amelyek

- a) nem jelenítenek meg olyan mértékben káros tartalmat, amelyet a 12-16 év közötti gyermek még nem képes megfelelően feldolgozni,
- b) kifejezetten a serdülő nézőközönség számára készültek.

12 év felett a gyermekek már képesek a film dramaturgiáját követni és a felgyülemlett feszültséget feloldani pozitív végkicsengés esetén. E korosztály már magasabb izgalmi szintet is elvisel, amit a fantasy-k, a sci-fi-k vagy a katasztrófafilmek idéznek elő. Ugyanakkor kerülendők a különlegesen félelemkeltő jelenetek. Az e kategóriába tartozó műsorszámok nem csábíthatnak antiszociális, destruktív vagy erőszakos viselkedésformákkal jellemezhető főhősökkel való azonosulásra. A megjelenített erőszakkal kapcsolatban a következőket kell szem előtt tartani: a főhős által alkalmazott erőszak legyen igazolható; továbbá az erőszakos jeleneteknek, azok következményei bemutatásával együtt, visszafogottnak kell lenniük. Kifejezetten kerülendők az utánozható veszélyes magatartásformák és az öngyilkosság, az

arra irányuló kísérlet direkt módon történő bemutatása. A szexualitás ábrázolásával kapcsolatban kerülendő annak közvetlen ábrázolása, illetve azon műsorszámok közvetítése, amelyek a nemi szerepeket illetően negatív kliséket terjesztenek. Tekintettel arra, hogy a médiatartalmakban elérhető szexuális információk könnyen hatnak erre a korosztályra, kifejezetten problematikusnak minősülnek azok a bulvárműsorok, amelyek a vetkőzést könnyű pénzkereseti lehetőségként mutatják be elhallgatva annak veszélyeit. Szintén figyelemmel kell lenni arra, hogy az erőszakot és szexualitást megjelenítő beszélgetős show műsorok ügyeljenek a felnőtt témák negatív konzekvenciáinak és a diszkriminatív tartalom ellensúlyozott bemutatására, ne állítsák be az antiszociális magatartást kíváncsnak és említsék a konfliktusok megoldási módozatait is. Végül e kategóriában problematikusnak minősülnek a valóságshow-k, az azokban megjelenő kirekesztő magatartás és szexuális utalások, jelenetek miatt, amelyek azt sugallják, hogy az emberek eszközökké válhatnak; továbbá a tehetségkutató műsorok, amennyiben azok az indulókat nevetségessé teszik. Ebben a kategóriában nem megengedett a sértő kifejezések túlzott használata, valamint a szexuális töltetű káromkodás.

Mindezekre tekintettel a III. kategóriába tartozik például a Zorro, a Robin Hood vagy a Twister, valamint a Csillagok háborújának három epizódja. Idetartozhatnak a főleg realiztikus, naturalisztikus ábrázolásukkal kitűnő, különböző fény- és hangeffektusokat használó akciórajzfilmek (Avatar), a szappanoperák, a bűnügyi sorozatok, az említett korlátok között a bulvárműsorok, a beszélgetős show műsorok, a valóságshow-k és tehetségkutatók, valamint a kifejezetten a 12-16 éves korosztálynak szóló tinisorozatok (Szívtipró gim, Beverly Hills 90210).

IV. kategória

A 16-18 éves korosztály komoly médiatapasztalatának köszönhetően már könnyen felismeri azokat a műfajokat, amelyeknek meghatározó eleme az erőszakosan megoldott konfliktus, mint az akciófilmek és a krimik. Továbbá e korosztálynak már nem jelentenek problémát a thrillerek és a katasztrófafilmek sem. Ugyanakkor nem megengedhető az erőszak nyersebb formáinak ábrázolása, a fizikai kínzás és a sérülések részletezett bemutatása, amelyek megértése nem a médiatapasztalattól, hanem életkortól függ. Kerülendő az erőszakos cselekedetek hidegvérrel történő ábrázolása, valamint az olyan jeleneteké, amelyekben az erőszak elkövetése vagy az áldozat szenvedése kapcsán érzett öröm hangsúlyozódik. Az öngyilkosság és az arra irányuló kísérlet részletes bemutatása e kategóriába is aggályos lehet a serdülők labilis érzelmi állapota miatt. A szexualitást illetően már megengedett az intim

szexuális tevékenység visszafogott ábrázolása, de az intimitás naturális ábrázolása és az érzelmi kötődést nélkülöző jelenetek kerülendők. Ebben a kategóriában már nincs korlátozás a témák tekintetében, ugyanakkor alapos vizsgálat szükséges a közvetített üzenetet illetően. Ennek megfelelően károsnak minősül az erőszak dicsőítése, elfogadható magatartásként való megjelenítése, ezért magasabb besorolást igényelnek azok a nem fikciós műsorok, amelyekben a nyílt erőszakot a műsorvezető, a közönség provokálja ki és jutalmazza. Különös óvatosság indokolt a trágár nyelvezet agresszív és a veszélyes magatartásformák részletezett bemutatása, valamint az értékorientációk tekintetében, figyelemmel arra, hogy a serdülők önmaguk keresése közben számos új dolgot ki akarnak próbálni.

Fentiekre tekintettel e kategóriába tartozik például a „Bostoni halottkémek”, „CSI”, „A médium” című műsorszám. Mindezeket túl a Médiatanács szerint IV. kategóriába sorolandók bizonyos tinikomédiák, mint az Amerikai pite, amelyek a fiatalok szexuális tapasztalatszerzési próbálkozásairól szólnak, vagy amelyekben a szexuális kapcsolatok ábrázolása vulgáris nyelvezettel, nem megfelelő modellnyújtással és tabudöntögető attitűddel fonódik össze.

V. kategória

A kiskorúak védelmére okot adó jelenetek száma mellett azok minősége és a műsorszám képi világa, valamint üzenete alapozhatja meg egy alkotás e kategóriába sorolását. Az V. kategóriába azok a műsorszámok tartoznak, amelyekben durva, brutális erőszakos cselekedetek vannak jelen és az erőszak ábrázolása elnyújtott, naturális, részletezett. Idetartoznak azok a bosszúfilmek és egyes sorozatgyilkosságról szóló filmek, amelyekben önkényes igazságszolgáltatás vagy dicsőített erőszak fordul elő általában ellensúlyozás nélkül. E kategóriába sorolandó a horrorfilmek nagy része is, amelyekben a filmnézés öröme az ember sötét oldalától, démonikus erőktől vagy az emberiség kiirtásától való borzongással kapcsolódik össze. E kategóriába sorolandók azon horrorfilmek is, amelyek az áldozatokkal való elbánás naturális módját helyezik a cselekmény középpontjába, mint „Az ördögűző”, „Halloween”, „Holtak hajnala”. A nemiséget naturálisan, közvetlenül ábrázoló műsorszámok szintén e kategóriába tartoznak. Így idesorolandók a valóságshow-k azon epizódjai, amelyekben a szereplők szexuális tevékenysége közvetlenül, de nem súlyosan szeméremsértő nyíltsággal jelenik meg. Továbbá, tekintettel arra, hogy a 18 éven aluliak nem elég érettek ahhoz, hogy a nemi élet szélsőséges formáinak, az érzelem nélküli kapcsolatteremtésnek, a válogatás nélküli szexuális életnek a jelentéseit helyesen értelmezzék, az ezeket bemutató műsorszámok is e kategóriába tartoznak. Végül V. kategóriás minősítéssel kell ellátni a

diszkriminatív vélekedéseket helytelenítés nélkül, esetleg humorosan bemutató műsorszámokat, mint a South Park; valamint a veszélyes magatartásformákat vonzó és utánzásra csábító módon ábrázoló alkotásokat.

VI. kategória

A VI. kategóriába sorolandó műsorszámok lineáris műsorszolgáltatásokban való megjelenésének főszabály szerinti teljes tilalmát az teszi indokolttá, hogy még szülői felügyelet mellett sem zárható ki a kiskorúak késő esti televíziózása.

A törvényben megfogalmazott kritériumok alapján az *erőszak* szélsőséges, illetve indokolatlan módon történő megjelenése miatt⁴³³ a VI. kategóriába sorolandók azok a műsorszámok:

- a) amelyekben az egyes erőszakos cselekmények oly mértékben elhúzódóan és kegyetlen részletességgel kerülnek ábrázolásra, hogy az messze túllépi a dramaturgiaiailag szükségszerűt, illetve
- b) amelyekben az erőszak nem játszik integráns szerepet a cselekmény, a jellem vagy a téma kibontásában, vagy ha felismerhető ok nélkül, túlzón, csak magáért az erőszakért van jelen, abból a feltételezésből kiindulva, hogy az erőszak a nézők számára attraktív, figyelemfelkeltő hatású, ezért magasabb nézettséget garantál.
- c) Ugyancsak a VI. kategóriába tartoznak azok a műsorszámok, amelyek a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására alkalmasak azáltal, hogy az erőszakos cselekedetek szadisztikus módon kerülnek ábrázolásra, azaz az erőszak elkövetése vagy az áldozat szenvedése kapcsán érzett öröm vagy élvezet dramaturgiaiailag kiemelt és az erőszak ábrázolása olyan hatással bírhat, hogy képes érzelemmentes, cinikus, mások sorsa és szenvedése iránt eltompult magatartást kiváltani vagy megerősíteni.

⁴³³ Annak megítélésakor, hogy az erőszak indokoltan vagy indokolatlanul van-e jelen, fontos támpontot jelenthet a műsorszám műfaja (mint hír, dokumentum, könnyű szórakoztatás), illetőleg az a körülmény, hogy az erőszak ábrázolása milyen összefüggésben fordul elő (tájékoztatás, oktatás, figyelemfelkeltés jótékonyági felhívásra, társadalomkritika, művészi, szórakoztató, közönségvonzó/szenzációhajhász). Miközben egy vérengzés valós képsorainak televíziós információs műsorba történő szerkesztése esetleg megalapozott lehet, elfogadhatatlan például a pénzkereseti lehetőséget biztosító bűnözői életformát, melyben az emberi élet kioltását pénzért bármikor elvégezhető feladatként kezelik, könnyed, oldott hangvétellű, szórakoztató műsor keretei között, mint például egy talk show, feldolgozni. Ezért az utóbbi kizárólag a VI. kategóriába sorolható.

Az erőszak fent említett módon történő bemutatásán túl a *pornográf* tartalom is a VI. kategóriába sorolást teszi szükségessé. Az Ajánlás maga igyekszik a pornográfia fogalmát körülhatárolni az arra vonatkozó jogi szabályozások, a nyelvtani értelmezés alapján és a pornográfiának alapvetően két fogalmi elemét különíti el. Egyrészt a nemiség, a szexuális cselekmények nyílt ábrázolását, másrészt a szexuális ingerkeltést. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a pornográfiát meg kell különböztetni az erotikától. Ezért, amennyiben egy műsorszám közvetlenül ábrázol szexuális jelenetet, kizárólag mérlegeléssel lehet eldönteni, hogy egyúttal pornográfiát is megvalósít-e. Ennek során az alábbi jellemzők szolgálhatnak iránymutatóként. Az erotika - amely megjelenítése a műsorszámok V. kategóriába sorolását indokolja - az emberi test érzéki, sok esetben művészi bemutatását jelenti, amely az emberi test szépségeire koncentrál. Az erotikus alkotásokban is jelen lehet a nemiség nyílt ábrázolása, ugyanakkor ez nem a néző vágyainak felkeltését, kielégítését célozza. Ezzel ellentétben a pornográf alkotásokban az emberi test egy technikai eszközként jelenik meg, amely kizárólag a maximális kéjérzet elérésére szolgál. A néző szexuális izgatására irányuló pornográf művekben kizárt a szexualitás emberi vagy érzelmi aspektusainak ábrázolása, ezzel szemben emberi méltóságot sértő szexuális erkölcsi hozzáállást sugallnak. Abban az esetben, ha egy műsorszám a szexualitást az emberi méltóság és érzelmek degradálásával jeleníti meg, de nem lehet eldönteni, hogy a pornográfia körébe tartozik-e, akkor a döntő tényező elsődlegesen az lehet, hogy az alábbi, a gyermekek egészséges pszichoszexuális fejlődését veszélyeztető elemek fellelhetők-e:

- a szexualitás ábrázolása minden hihető érzelmi kapcsolati összefüggést nélkülöz,
- a szexualitás úgy ábrázolódik, mint kizárólagos megnyilvánulása az életről alkotott felfogásnak,
- az emberi ábrázolásmód egy bármikor kicserélhető szexuális tárgy szintjére redukálódik, amely csupán a szexuális vágy kielégítésére szolgál és egy pusztán inger-válasz lényként kerül bemutatásra.

A fenti jellemzők mellett egy alkotás abban az esetben is pornográf minősül, amennyiben abban a különböző szex jelenetek összefüggés nélkül követik egymást, vagy ha tartalmaz is egy történeti szálát, az csupán arra szolgál, hogy a szereplők részére a nemi aktus lefolytatásához alkalmat teremtsen. Amennyiben az alkotásban a fizikai kielégülésen kívül más motiváció is hihetően megjelenik, mint a szerelem, a barátság vagy akár a csalódás, a bosszú, az valószínűleg nem pornográf. Továbbá pornográf minősítést indokol, ha a mű túlnyomó részét szex jelenetek képezik, az egyes szexuális cselekmények részletezően

ábrázolódnak, valamint, ha lassítottan vagy a valós időtartamnak megfelelően mutatják be az eseményeket.

Végül a nyelvezet is irányadó lehet a minősítés során, az obszcén, trágár kifejezések, a szexuális élvezetre utaló hanghatások magas aránya a szex jelenetekben, az egyéb pornográfiára utaló elemek mellett, megerősíthetik a VI. kategóriába sorolást.

Az Ajánlás a pornográfiával összefüggésben két további körülményre is felhívja a figyelmet. Egyrészt nem minősülnek pornográf alkotásoknak azok, amelyekben a meztelenség, a szexuális tevékenységek naturalisztikus ábrázolása valamilyen művészi élmény felkeltése érdekében történik vagy az emberi test szépségét mutatja be, esetleg tudományos, oktató vagy felvilágosító céllal bír. Abban az esetben, ha ezen alkotások megjelenítenek nemi szerveket és szexuális cselekményeket, akkor elengedhetetlen, hogy ne elsődlegesen a szexuális izgalom kiváltása legyen a cselekmény célja, amelynek megítéléséhez a megjelenés környezete segíthet hozzá. Másrészt az Ajánlás szól a valóságshow-kkal kapcsolatban kialakult LB- i álláspontról, tekintettel arra, hogy ezek a műsorszámok kifejezetten felkeltik a fiatal korosztály figyelmét, ugyanakkor torzított valóságképet közvetítenek, ezért a bemutatható nyílt szexuális tartalom tekintetében szigorúbb feltételek betartása várható el tőlük. Az LB véleménye szerint a többi szereplő jelenlétében, a televízió nagy nyilvánossága előtt folytatott nemi aktus olyan mértékben sérti a jó ízlést, illetve és erkölcsöt, hogy a kiskorúak erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására alkalmas.

Ac) Az akusztikus és az optikai figyelmeztetés kritériumai

A tartalom-besorolás kritériumai mellett az Ajánlás meghatározza az Mttv. által előírt akusztikus és optikai figyelmeztetés gyakorlati megvalósításának kritériumait is. A korábbiakkal összevetve az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzéseket és a minősítés közlésének módját, megállapítható, hogy a Médiatanács Ajánlása csak kisebb változtatásokat javasolt a piktogramok külalakjára vonatkozóan az utóbbi évek technológiai fejleményeire tekintettel.

Az Ajánlás az alábbi kritériumokat fogalmazza meg az akusztikus és az optikai jelzéssel szemben:

1. A minősítésről tájékoztató, legalább három másodperc időtartamú képernyőszövegnek jól olvashatónak, a háttérből kiemeltnek kell lennie, a képernyő legalább 50 százalékát le kell fednie.

2. A képernyőszöveg megjelenítése alatt a minősítésnek jól érthetően, magyar nyelven el kell hangoznia.
3. A piktogramot a kép valamelyik alsó sarkában kell elhelyezni.
4. A piktogramok színes körgyűrűből és középre beírt számból állnak.
5. A II. kategória piktogramja sárga körgyűrűben 6-os szám és szám fehér színű. A III. kategória piktogramja sárga körgyűrűben 12-es szám, a szám fehér színű. A IV. kategória piktogramja sárga körgyűrűben 16-os szám, a szám fehér színű. Az V. kategória piktogramja piros körgyűrűben 18-as szám, a szám fehér színű.
6. A médiaszolgáltatónak a műsorszám minősítésének megfelelő jelzést a műsorszám elején, valamint a reklámmegszakításokat követően legalább 3 perc időtartamban kell megjelenítenie.
7. Az Mttv. 11. § (1). bekezdésében foglalt minősítési kötelezettséggel összhangban a lekérhető médiatartalmak szolgáltatójának az V., valamint a VI. korhatár-kategóriának megfeleltethető tartalmaknál az alábbi jelöléseket javasolt alkalmaznia:
V. kategória – piros körgyűrűben 18-as szám
VI. kategória – a környezetétől szegéllyel elhatárolt „Csak felnőtteknek” felirat.

Ad) Gyermekpiktogram, mint lehetőség

Az Ajánlás, előremutató javaslatként, a törvényileg kötelező piktogramok mellett megteremti annak a lehetőségét, hogy a 6 éven aluliaknak szánt műsorokat a médiaszolgáltatók egy zöld, kisfiút ábrázoló gyermekbarát piktogrammal lássák el. A „gyermekbarát” piktogram zöld színét a hatóság azzal magyarázta, hogy „az egyezményesen barátságos, pozitív jelzésértékkel bír, ellentétben a sárga vagy a piros figyelemfelhívó, illetve tiltó jellegével, valamint miután csak az I. kategóriában fordulhat elő, a minden korosztálynak ajánlott műsorokhoz kapcsolódó „szabad” jelzés funkcióját is betöltheti.”⁴³⁴ A Médiatanács felhívja a figyelmet arra, hogy „a kiskorúak káros médiatartalmaktól való megóvása mellett fokozott jelentőséggel bír az a körülmény is, hogy a gyermekek személyiségfejlődését pozitív hatások ériék, és a médiumok törekedjenek az erkölcsi értékek, illetve az adott életkoroknak megfelelő építő jellegű információk közvetítésére.”⁴³⁵ Ez összhangban áll az NYE, az azt kihirdető 1991. évi LXIV. törvény, valamint a Gyvt. célkitűzésével, amelyek egyrészt rögzítik a gyermekek ártalmas tartalmakkal szembeni védelmét, másrészt előírják, hogy az államok

⁴³⁴ Beszámoló, 2012. 138.

⁴³⁵ Beszámoló, 2012. 137.

biztosítsák a gyermekek számára az egészséges fejlődésüket szolgáló műsorokhoz való hozzáférést.

A gyermekpiktogram alkalmazása valójában annak az elismerése, hogy minden médiaszolgáltatót terhel valamilyen mértékű társadalmi felelősség. Ez a nemzetközi tendenciákat figyelve egyáltalán nem mondható idegen megoldásnak, hiszen a pozitív minősítés bevált gyakorlat: a Szlovákiában alkalmazott *macifej* vagy az Ausztriában használt *K+* jelzés kifejezetten az óvodás korú gyerekeknek szánt műsorokat jelölik. Ezen jelölés előnye, amely a gyakorlatban történő alkalmazását is megkívánná, hogy alkalmazásával a szolgáltatók hozzájárulhatnak ahhoz, hogy azon tartalmakra hívják fel a figyelmet, amelyek az adott korosztály számára valóban építő jellegű információkat, megfelelő erkölcsi értékeket közvetítenek. Így nem a műsor megértéséhez szükséges alsó korhatár kerül megjelölésre, hanem egy műsor egy korosztálynak, nevezetesen a 6 éven aluliaknak ajánlott mivolta. Ezzel pedig alapvetően a szülők kapnának segítséget a gyermekük számára megfelelő tartalom kiválasztásában. Ezt a segítséget az is megkönnyítené, hogy a médiaszolgáltatóknak e kategóriánál is alkalmazniuk kell a műsorszám előtt a minősítés képen és hangalámondással történő közlését az Ajánlás szerint.⁴³⁶

A fentebb leírtak alapján hazánkban a következő korhatárjelző piktogramokkal találkozhatunk.

4.sz. ábra: A korhatár-besorolást jelző piktogramok.

Forrás: http://mediatanacs.hu/cikk/1300/Kisebb_karikak_es_mosolygos_kisfiu_a_kepernyon (2012.08.13.)

⁴³⁶ „A „gyermekbarát” műsorszámok minősítését képen és hangalámondással is közölni kell. A minősítés javasolt szövege: „Gyermekbarát program.” A minősítésről tájékoztató, legalább három másodperc időtartamú képernyőszövegnek jól olvashatónak, a háttérből kiemeltnek kell lennie, a képernyő legalább 50 százalékát le kell fednie. A képernyőszöveg megjelenítése alatt a minősítésnek jól érthetően, magyar nyelven el kell hangoznia. A rádióban a minősítésről jól érthetően, magyar nyelven, legalább három másodperc időtartamban tájékoztatni kell.”

B. *„Ajánlás a kiskorúak védelmében a lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások esetén alkalmazandó hatékony műszaki megoldásokra”*

Ba) *Az Ajánlás általános jellemzői*

A Médiatanács 2011-ben a „klasszifikációs ajánlás” mellett elfogadott egy, a hatékony műszaki megoldásokra vonatkozó ajánlást is. Ezt követően 2013 elején az NMHH egy összefoglaló jelentést tett közzé a digitális műsorterjesztés során a gyermekek védelme érdekében alkalmazott hatékony műszaki megoldások ellenőrzésének tapasztalatairól.⁴³⁷ Ebben a jelentésben a Hatóság számos javaslatot megfogalmazott, amelyek az alábbiakban ismertetésre kerülő, hatályos Ajánlásba is beépítésre kerültek a 2011-ben megszületett ajánlás „korszerűsítése” érdekében.

Korábban az ajánlás javaslata úgy szólt, hogy a képmegjelenítési módok (például csatornaváltás, STB ki-, illetve bekapcsolása) megváltoztatásakor, a kiskorúakra káros tartalom megjelenítése esetén a rendszer kérje újra a titkos kódot. E tekintetben az összes műsorterjesztő platformtól függetlenül minden STB típus kapcsán biztosította az ajánlásban foglaltakat, habár volt egy műsorszolgáltató, akinek a DVB-C platformon alkalmazott két STB típusa csatornaváltáskor abban az esetben nem kérte újra a kódot, amennyiben az egyszer már be lett írva. Erre tekintettel a Hivatal az alábbi javaslatot tette: *Az Ajánlás a „képmegjelenítési módok megváltoztatása” helyett a „set-top-box ki-, illetve bekapcsolása” és a „csatornaváltás” meghatározást használja.*

A jelentés arra is rávilágított, hogy a műsorterjesztők az IPTV és a DVB-S platformon olyan STB-kat alkalmaznak, amelyek alkalmasak a csatornák tiltására vagy az életkor alapján történő blokkolásra. Sőt a DVB-C platformon a Digi Kft. és a UPC Kft. által alkalmazott minden egyes STB típus alkalmas a csatornák tiltása mellett életkor alapján történő blokkolásra is, míg a többi műsorterjesztőnél van olyan, amely alkalmas rá és van olyan is, amely nem. A Hivatal álláspontja, hogy a csatornatiltás mellett az egyedi műsorszámok életkor szerinti szűréséhez alapfeltétel, hogy a műsorterjesztő továbbítsa a korhatár kategória besorolásra vonatkozó információkat, azonban ehhez szükséges, hogy az adott STB típus alkalmas legyen az életkor szerinti szűrésre. Ezzel összefüggésben vizsgálendő, hogy a korhatár kategória besorolásra vonatkozó információk továbbítása kötelezővé tehető-e, illetve, hogy ezen információk előállítása, „megfelelősége” kinek a kötelezettsége és felelőssége.

⁴³⁷ http://nmhh.hu/dokumentum/155438/hatekony_musz_megoldasok_osszefoglalo_komplett.pdf (2013.10.03.)

A jelentés elkészítése során a Hivatal vizsgálta, hogy a szolgáltatók szabályozzák-e az új titkos kód adásának feltételeit az általuk kiadott ÁSZF-ben, és ennek révén nyilvánossá teszik-e az erre vonatkozó eljárási rendet az előfizetők számára. Ezzel összefüggésben a Hivatal hangsúlyozza, hogy ez nem kötelező tartalmi eleme az ÁSZF-nek, de egyfajta mércéje lehet egy szolgáltató kiskorúak védelme iránti elkötelezettségének. E tekintetben kizárólag az Invitel Zrt. adott pozitív választ, amely ÁSZF-e tartalmazza a kiskorúak védelme érdekében tett intézkedéseit is. *Ez követendő példa a Hivatal álláspontja szerint.*

A vizsgálat keretében a Hivatal a műsorterjesztők internetes oldalait is áttekintette a kiskorúak védelmével kapcsolatos tájékoztatást illetően, mivel ez a leghatékonyabb felület a tudatos médiafogyasztás és a műszaki megoldások használatának bemutatására. E körben kiemelendő a Magyar Kábelkommunikációs Szövetség megbízásából készült Tévézz okosan web-oldal. Az oldal a sok hasznos információ mellett a felnőtteknek érthető módon nyújt tájékoztatást a kiskorúak védelme érdekében megtehető műszaki és adminisztratív védelmi lehetőségekről. Ezt néhány műsorszolgáltató közvetlenül is elérhetővé tette internetes oldalán.

A Hivatal álláspontja szerint összességében az Mttv. és a korábbi ajánlás iránymutatást adott a kiskorúak védelme szempontjából. Ugyanakkor a műsorterjesztők az ajánlásban foglaltakat nem teljes körűen teljesítették, ezért az elérni kívánt cél csak részben teljesült. Erre tekintettel a Hivatal az alábbi szabályozási javaslatokat fogalmazta meg.

1. A jogi szabályozás tekintetében:

- a) A műszaki megoldás egyes szintjeinek meghatározása az adminisztratív és műszaki védelmi szintek szerint külön a médiaszolgáltatók és a műsorterjesztők vonatkozásában. Ennek javasolt megoldása a műsorterjesztők vonatkozásában az adminisztratív védelmi szint (azon intézkedéseket foglalja magában, melyet a műsorterjesztő a kiskorúak védelmében foganatosít), az alap műszaki védelmi szint, valamint a fokozott műszaki védelmi szint megvalósítása. A Hivatal álláspontja szerint az utóbbi képes a káros tartalmakkal szemben a kiskorúak védelmét a jelenleginél magasabb szintre emelni hatékony műszaki megoldással. Az alap műszaki védelmi szint csak egyes csatornák blokkolására ad lehetőséget, azonban a nem blokkolt csatornákon továbbított káros médiatartalommal szemben nem véd. A fokozott műszaki védelmi szint az életkor alapján történő szűrés által megfelelő védelmet biztosít a kiskorúakra káros médiatartalmaktól és a felhasználókra sem ró felesleges terhet (minden besorolás alá eső műsorszám esetén a titkos kód megadásának kényszere).

- b) Szükséges a műszaki és adminisztratív védelem törvényi szabályozása, valamint az, hogy a törvény közvetlenül adjon iránymutatást a tekintetben, mi minősül hatékony műszaki megoldásnak. Mindemellett célszerű lenne az Mttv-ben szabályozni a médiaszolgáltatók, az EPG-t készítő vállalkozások és a műsorterjesztők kötelezettségeit és felelősségét.
- c) Szükséges lenne a csatornatiltás (a csatornatiltás során a műsorterjesztő vagy az előfizető blokkolja az adott médiaszolgáltatás hozzáférését) és az életkor, esetlegesen kiegészítésként a tartalom-szerinti szűrés törvényi meghatározása (a tartalomszűrés feltétele a műsorszám besorolására –korhatár-kategória, tartalom - vonatkozó információk továbbítása az előfizetői eszközökhöz).

2. Az Ajánlás kiegészítése:

- a) a kiskorúak védelmével kapcsolatos folyamat műszaki és adminisztratív intézkedéseinek követelményeivel,
- b) a lineáris médiaszolgáltatókra és az EPG-t készítő vállalkozásokra vonatkozó követelményekkel (a médiaszolgáltatóknak kell eljuttatni a megfelelő információt az EPG szolgáltatást nyújtókhoz, akiknek olyan EPG szolgáltatást kell nyújtaniuk, amely alapján az STB vagy az IDTV (interaktív digitális TV) képes az életkor szerinti szűrést megvalósítani),
- c) a műsorszám korhatár-kategória besorolására vonatkozó információk EPG-be történő beépítésének és a műsorterjesztő hálózaton történő továbbítására vonatkozó iránymutatással,
- d) az előfizetőnél lévő STB-n kívüli eszközök megfelelő védelemhez szükséges jellemzőinek meghatározásával, valamint
- e) a műsorterjesztők azon vállalásával, hogy legyen olyan SBT típus a kínálatukban, amely alkalmas a műsorszámok életkor szerinti szűrésére.

3. Egyéb szabályozás körében:

- a) A digitális műsorterjesztési szolgáltatást is nyújtó műsorterjesztők ÁSZF-einek legyen kötelező tartalmi eleme a kiskorúak védelme érdekében alkalmazott adminisztratív és műszaki védelmi intézkedések leírása. Ezen belül: tájékoztatás a műsorterjesztő és a szülő feladatairól a hatékony védelem érdekében; a csatornatiltás és az életkor szerinti szűrés, valamint az új titkos kód (amennyiben az előfizető elfelejtette) beállításának leírása.

b) A kereskedelembe kapható arra alkalmas eszközök (STB, IDTV) ellátása egy, a kiskorúak védelmére alkalmasságot jelző logóval vagy felirattal.

A jelentés javaslatait követően az alábbiakban a hatályos Ajánlásra kívánok fókuszálni. Az Ajánlás célja az „önkéntes jogkövetés elősegítése, a gyermekzár alkalmazására vonatkozó jogszabályi rendelkezések - hatósági beavatkozást nem igénylő - érvényesülésének előmozdítása, valamint a médiatanács jogalkalmazói gyakorlat követhetővé és előreláthatóvá tétele a jogalanyok számára”.

Az Ajánlás elfogadására az Mttv. felhatalmazása alapján került sor, de az abban foglaltak kötelező érvénnyel nem rendelkeznek. Ugyanakkor a Médiatanács jogalkalmazása során az abban foglaltakat figyelembe veszi és alkalmazza anélkül, hogy döntését kifejezetten az Ajánlásra alapítaná. A dokumentum a Médiatanácsot nem köti a hatósági eljárásaiban, azonban a hatósági jogalkalmazás az önkéntes jogkövetés tekintetében orientáló szerepet tölthet be.

Az Ajánlás az alábbi elvek mentén került kialakításra:

1. Az egyes elektronikus hírközlési szolgáltatások esetén kialakítható gyermekzár megoldások különbözősége: tekintettel arra, hogy a felhasználók az egyes médiaszolgáltatásokat különböző műszaki tulajdonságokkal bíró elektronikus hírközlési szolgáltatások keretében vehetik igénybe, a gyermekzár megoldások kialakításának lehetőségei is eltérhetnek egymástól, amelyet figyelembe véve az Ajánlás az egyes szolgáltatásfajtákra specifikusan határozza meg a javasolt gyermekzár megoldásokat.

2. A médiaszolgáltatók és a műsorterjesztők aktív szerepvállalása: a kiskorúakat veszélyeztető médiatartalmak elérhetőségét megakadályozó műszaki megoldások abban az esetben tudnak hatékonyan működni, amennyiben a szolgáltatók folyamatosan figyelemmel kísérik az általuk alkalmazott megoldások sikerességét és fejlesztik a megoldásaikat. Emellett az Ajánlás felhívja a figyelmet arra, hogy a hatékonyság növelésének másik eszköze, hogy a felhasználók is megismerjék a kiskorúakra káros tartalmak veszélyeit és a szolgáltatók által nyújtott megoldások elérhetőségét, azok használatának módját.

3. A kiskorúak médiatudatosságának folyamatos növelése: szükséges, hogy a kiskorúak értesüljenek a médiatartalmakban rájuk leselkedő veszélyekről az iskolákban, az oktatási intézményekben, a kiskorúak által látogatott közösségekben, illetve a médiában megjelenő tájékoztatások révén.

4. A felnőttek, szülők aktívabb szerepvállalása: a szülőknek, felnőtteknek egyaránt kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a kiskorúak médiafogyasztási szokásaira, annak

ellenőrzésére. Ennek érdekében szükséges a szolgáltatók által biztosított műszaki megoldások alkalmazásának szülőkkel, felnőttekkel történő megismertetése.

5. Médiatudatosságot növelő intézkedések: annak érdekében, hogy a szolgáltatók által kialakított gyermekzár megoldások valóban védjék a kiskorúakat a káros tartalmaktól, fontos, hogy a szolgáltatók minél szélesebb körben terjesszék a megoldásokkal kapcsolatos ismereteket. Eerre tekintettel a Médiatanács a médiatudatosság növelése érdekében az alábbi intézkedések alkalmazását javasolja a szolgáltatóknak:

- A szolgáltatók tüntessék fel internetes oldalukon a kiskorúak védelme érdekében tett intézkedéseiket, valamint a gyermekzár működésének és használatának részletes leírását. Emellett a szolgáltatás értékesítése során is hívják fel ügyfeleik figyelmét az általuk biztosított gyermekzár megoldásokra és arra, hogy a kiskorúak védelmére rendelkezésre álló műszaki megoldások kapcsán tanulmányozzák át az IDTV felhasználói útmutatójában a gyermekzár megoldás leírását.

- A szolgáltatók negyedévente hírlevélben, számlalevélben, társadalmi célú reklámban vagy más egyenértékű módon, a lehető legegyszerűbb megfogalmazásban hívják fel a médiafogyasztók figyelmét a tudatos médiafogyasztás és a televíziókészülékekben elérhető, illetve a szolgáltatók által biztosított gyermekzár használatának fontosságára.

- A Médiatanács szorgalmazza olyan szolgáltatói megállapodások megkötését, amelyek alapján a műsorterjesztők a tematikus, VI. kategóriába tartozó műsorszámokat tartalmazó médiaszolgáltatásokat külön csomagban teszik hozzáférhetővé előfizetőik számára.

- Javasolt, hogy a szolgáltatók részletesen szabályozzák a gyermekzár-kód kiadásának folyamatát és a folyamat leírása legyen része a műsorterjesztők által kiadott ÁSZF-nek.

- Azon szolgáltatások esetén, amelyeknél a műszaki lehetőség adott, javasolt, hogy a szolgáltatás igénybevételét biztosító végberendezés bekapcsolásakor időszakonként, de legalább negyedévente jelenjen meg a képernyőn a gyermekzár alkalmazására és az alkalmazás módjára felhívó üzenet.

Bb) Hatékony műszaki megoldás az egyes platformokon

1. Analóg műsorterjesztési szolgáltatások:

- Analóg műsorterjesztési szolgáltatások esetében a műsorterjesztő, amennyiben a felhasználó kéri, alkalmazzon fizikai sávszűrőt, amely biztosítja, hogy meghatározott frekvenciasávban terjesztett, jellemzően IV., V. vagy VI. kategóriába tartozó tartalmak a felhasználó készülékéről nem lesznek elérhetőek.

- Amennyiben a műsorterjesztő ugyanazon az átviteli hálózaton, párhuzamosan analóg és digitális átviteli platformon nyújt műsorterjesztési szolgáltatást, a digitális platformon nyújtott műsorterjesztési szolgáltatás keretében kiskorúakra súlyosan káros tartalmú VI. kategóriás műsorszámok csak a digitális műsorterjesztési szolgáltatásokra vonatkozó ajánlásban megfogalmazottaknak megfelelően tehetők elérhetővé.

2. Digitális műsorterjesztési szolgáltatás keretében nyújtott lineáris médiaszolgáltatás:

E szolgáltatások esetén hatékony műszaki megoldásnak minősül:

- Ha a szolgáltatók által a műsorterjesztési szolgáltatás igénybevételéhez az előfizetőnek átadott eszköz lehetőséget biztosít arra, hogy a szülő a médiaszolgáltatások hozzáférését egyenként le tudja tiltani. A szolgáltatók a VI. kategóriába sorolt műsorszámokat tartalmazó médiaszolgáltatások hozzáférését központilag is blokkolhatják. Ajánlott, hogy a szolgáltatók a csatornatiltás feloldását legalább négyjegyű titkos kód megadása után engedélyezzék és ezt a kódot csak tizennyolcadik életévét betöltött előfizető számára adják meg.

- Ha a műsorterjesztési szolgáltatás igénybevételéhez alkalmazott feltételes hozzáférési rendszer a gyártó által szabványosítottan rendelkezik szülői korhatár felügyelet funkcióval és ezt a funkciót a szolgáltató biztosítja a rendszerében. A funkció segítségével a felhasználók beállíthatják, hogy a kiskorúak ne férhessenek hozzá a szolgáltatók által központilag előzetesen beállított korhatár besorolásnak megfelelő, vagy azt meghaladó besorolású csatornához. Ajánlott, hogy a szolgáltatók által átadott eszköz a felhasználó által beállított korhatár felügyelet funkció feloldását négyjegyű titkos kód megadása után engedélyezzék és ezt a kódot a szolgáltatók csak tizennyolcadik életévét betöltött előfizetők számára adják át. Javasolt a műszaki védelem beállítási módjáról külön tájékoztatást adni az előfizetőnek.

- Ha a műsorterjesztési szolgáltatás igénybevételéhez az előfizetőnek átadott eszköz az eszközre eljuttatott korhatár információk alapján biztosítja az egyes műsorszámok korhatár szerinti szűrését. Ajánlott, hogy a szolgáltatók által átadott eszközök a felhasználó által beállított műsorszám szerinti szűrés feloldását négyjegyű titkos kód megadása után engedélyezzék és ezt a kódot a szolgáltatók csak tizennyolcadik életévüket betöltött előfizetők számára adják át.

- Ha a műsorterjesztő a digitális műsorterjesztési szolgáltatás igénybevételét az előfizető tulajdonában levő eszközzel is lehetővé teszi és a műsorterjesztő kiegészítő médiaszolgáltatásként EPG-t is biztosít az előfizetők számára, amelynek keretében eljuttatja a

korhatár információkat a felhasználók IDTV-jéhez, ezáltal biztosítva az egyes műsorszámok korhatár szerinti szűrésének lehetőségét. Ebben az esetben javasolt, hogy a műsorterjesztő külön hívja fel az előfizető figyelmét az IDTV által biztosított gyermekzár funkciók használatára.

A végberendezésekre vonatkozóan a Médiatanács az alábbi ajánlásokat fogalmazza meg:

- A műsorterjesztő olyan STB-t vagy CAM-modult alkalmazzon az általa nyújtott műsorterjesztési szolgáltatás biztosítására, amelyik rendelkezik gyermekzár funkcióval.
- A műsorterjesztő olyan STB-t helyezzen üzembe, amelyben a gyermekzár megoldás nemcsak csatornák tiltását, hanem életkor alapján egyedi műsorszámok szűrését is lehetővé teszi. A műsorterjesztő olyan CAM-modult helyezzen üzembe, amely legalább az egyik gyermekzár megoldást támogatja.

A gyermekzár megoldás tulajdonságaival kapcsolatban a Médiatanács az alábbi ajánlásokat fogalmazta meg:

- Javasolt, hogy a gyermekzár megoldás rendelkezzen külön, a korhatár beállítására, valamint a gyermekzár aktiválására és feloldására szolgáló titkos kóddal, amellyel a kiskorúakra káros médiatartalom megtekintése korlátozható. A kódot legalább négy, képernyőn nem megjelenített számjegyből ajánlott kialakítani.
- Amennyiben a szolgáltatók titkosított módon továbbítanak valamely, kizárólag vagy főként V., illetve VI. kategóriába sorolt műsorszámokat tartalmazó médiaszolgáltatásokat, akkor a titkosítás feloldására szolgáló titkos kód megfelelhet egyben a gyermekzár titkos kódjának is.
- A STB ki-, illetve bekapcsolásakor, továbbá csatornaváltás esetén, kiskorúakra súlyosan káros tartalom megjelenítésekor a gyermekzár megoldást biztosító eszköz kérje újra a titkos kódot.
- Ha a szolgáltatást az előfizető CAM modullal veszi igénybe, akkor a televíziókészülék ki-, illetve bekapcsolásakor, továbbá csatornaváltás esetén, a gyermekzár megoldást biztosító eszköz kérje újra a titkos kódot.
- A védelemnek a műsorterjesztő által biztosított eszközön vagy az eszköz által külső adattárolóra rögzített lineáris és lekérhető műsorszámokra is ajánlott kiterjednie.

- Amennyiben az előfizető a szolgáltató által központilag beállított titkos kódját elfelejtette, a szolgáltató újabb titkos kódot csak az előfizető körültekintő azonosítása, nagykorúságának ellenőrzése után adjon meg.

3. Digitális műsorterjesztési szolgáltatás keretében nyújtott lekérhető médiaszolgáltatások:

- Lekérhető médiaszolgáltatás (pl. videotéka) esetén az V-VI. kategóriába tartozó műsorszámok ne jelenhessenek meg a tartalomjegyzékben - illetve a lekérhető médiaszolgáltatást bemutató más felületen - a titkos kód bekérése nélkül.

4. Mobil távközlő-hálózaton nyújtott lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások:

- A mobil távközlő-hálózaton elérhető médiaszolgáltatásokhoz nyújtott gyermekzár egyedi titkos kóddal legyen beállítható, amellyel a kiskorúakra káros médiatartalom megtekintése korlátozható. Ez a korlátozás a gyermekzár kikapcsolásának időpontjáig álljon fenn. A gyermekzár kikapcsolására az előfizető kérésére, azonosítását követően kerülhessen sor.

- Lekérhető médiaszolgáltatás (pl. videotéka) esetén az V-VI. kategóriába tartozó műsorszámok ne jelenhessenek meg az elektronikus műsorújságban vagy a lekérhető médiaszolgáltatást bemutató egyéb felületen bekapcsolt gyermekzár mellett.

- Amennyiben az ügyfél a titkos kódját elfelejtette, újabb titkos kódot a szolgáltatók csak az előfizető körültekintő azonosítása után adjanak meg.

5. Interneten elérhető lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások:

- A médiaszolgáltató az interneten elérhető lineáris vagy lekérhető tartalom forráskódjához olyan azonosítókat ("metatag"-ek) rendeljen hozzá, amelyek utalnak a médiatartalom Mttv. szerinti korhatár-kategóriára, és egyes ingyenesen elérhető otthoni tartalomszűrő-alkalmazásokkal (szülői gyermekzár-programok) felismerhetőek.

- Amennyiben az interneten elérhető lineáris vagy lekérhető tartalom kiskorúakra káros elemekkel is rendelkezik, akkor a médiaszolgáltató a műsorszám megtekintésének megkezdése előtt ellenőrizze a néző korhatár jogosultságát. (pl. Jelenítsen meg egy kérdést, amelyben a néző életkorát ellenőrzi: "Ön elmúlt már 18 éves? Igen - Nem"). Ha az életkor ellenőrzés alapján a néző nem jogosult megtekinteni a műsorszámot, akkor a műsorszám nem kerül lejátszásra.)

- Amennyiben az interneten elérhető lineáris vagy lekérhető tartalom kiskorúakra káros elemekkel is rendelkezik, akkor a médiaszolgáltató az életkor-ellenőrzéssel egyidejűleg, azonos helyen, jól láthatóan hívja fel a néző figyelmét a kiskorúakra vonatkozó veszélyekre az alábbi szöveg megjelenítésével: „Figyelem! Ez a médiatartalom kiskorúakra káros elemeket is tartalmaz. Amennyiben azt szeretné, hogy az Ön környezetében kiskorúak hasonló tartalmakhoz csak egyedi kód megadásával - azaz kiskorúak kizárása mellett – férjenek hozzá, kérjük, használjon szűrőprogramot! Szűrőprogram letöltése és további információk [itt](#) (tájékoztató oldal URL hivatkozása).” (Megjegyzendő, hogy a MTE honlapján megtalálhatók az interneten használható magyar és angol nyelvű szűrőprogramok.)
- Amennyiben az interneten elérhető lineáris vagy lekérhető tartalom kiskorúakra káros elemekkel is rendelkezik, akkor a médiaszolgáltató jól látható optikai azonosítással is lássa el az érintett médiatartalmat.

A megnövekedett csatornakinálat világában, amikor egyre nagyobb annak a veszélye, hogy a gyermekek számukra nem kívánatos tartalommal találkozhatnak, a gyermekzár számos előnnyel bír. A szolgáltatók e funkcióval keresztül megteremtik annak a lehetőségét, hogy a gyermekek felügyeletéért, neveléséért felelős felnőttek a saját döntésük alapján korlátozzák azt, hogy a kiskorúak mihez nyerjenek hozzáférést a nem kívánt csatornák és videotéka-tartalmak gyermekek számára elérhetetlenné tételével. Ezen felül a szülők megadhatnak egy bizonyos korhatárt is mind a televíziós, mind a videotéka-tartalom tekintetében annak érdekében, hogy az adott korhatárnak megfelelő műsorok és filmek ne legyenek elérhetők. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy minden engedélyezett csatorna esetén az adott korhatárnak nem megfelelő műsorok elérhetetlenné válnak. Például, ha a 12 éves korhatárt választjuk, akkor a 16 és a 18 korhatáros filmek és a videotékából megrendelhető tartalmak is letiltódnak. Ha egy gyermek megpróbál egy, a számára letiltott tartalmat megtekinteni, akkor be kell ütnie a gyermekzár PIN kódját. Ugyanakkor ez a korhatár megadással biztosított védelem csak abban az esetben működőképes, ha maguk a média- és műsorinformáció szolgáltatók biztosítanak korhatár információt. A szülőnek mindenképp tudnia kell, hogy a szolgáltató birtokában van-e ezen információ, hiszen ez alapján tudja eldönteni, hogy egy teljes csatornát tesz-e elérhetetlenné vagy csak korhatárt ad meg.

Kifejezetten az interneten elérhető médiaszolgáltatások tekintetében már a korábbi ajánlást követően az volt a mediaszakma véleménye, hogy a Médiatanács gyerekzárral kapcsolatos javaslata, amely egy gyerekszűrő program telepítését javasolja a kiskorúak

számára káros tartalom elérése előtti figyelmeztetés mellett, előre mutató. Egyrészt ez a megoldás nem okoz versenyhátrányt a hazai média tartalomszolgáltatóknak, mert a káros tartalmakat nem teszi elérhetetlenné, az elérést nem szorítja abszurd ésszerűtlen korlátok közé (mint pl. a német megoldás, ahol a tartalmak eléréséhez szükséges titkos kódhoz a felhasználók csak személyesen a postán, személyi igazolvánnyal történő azonosítást követően férhetnek hozzá). Természetesen a német megoldás is érthető a kiskorúak védelme szempontjából, mert az a titkos kód megismerését valóban megnehezíti. Másrészt jelentősen segíti az edukációt azzal, hogy a szülőknek a nem csak magyarországi tartalomszolgáltatóktól származó káros tartalmak szűrésére is alkalmas gyermekszűrő szoftver telepítését ajánlja (így a külföldi tartalmak problémáját is kezelve).⁴³⁸

A pozitívumok ellenére, a *MEME tagjainak interneten elérhető, lekérhető médiaszolgáltatásainak elemzése* felhívja a figyelmet a tartalomszűrő módszerek hiányosságaira, amely rendszerek „csak részben vagy fáziskéséssel képesek lépést tartani a fejlődéssel, így alkalmazásuknak mindenképp vannak korlátai”.⁴³⁹ Az *EU Kids kutatása* is azt mutatja, hogy jelenleg a gyakorlatban a médiatudatosság fontosabb a szűrőtechnológiák használatánál. Kifejezetten a hazai viszonyokra fókuszálva azt mondhatjuk, hogy a kiskorúak védelme szempontjából több gyakorlati megoldás is változtatásra szorul. Egyrészt, a gyakorlat nem egységes abból a szempontból, hogy a 18 éven aluliak számára nem ajánlott tartalmak esetében az adott video nyitóképe látszódnak-e vagy sem. Továbbá előfordul, hogy az eredetileg idegen nyelvű tartalom szolgáltatója nem magyarul hívja fel a figyelmet arra, hogy az adott video anyagot csak 18 éven felüliek tekinthetik meg. Esetenként nem szembetűnő helyen, a letölthető médiatartalomtól viszonylag távol található a figyelemfelhívás az internetes szűrőprogramok letöltésének lehetőségére és helyére.⁴⁴⁰ A fenti hiányosságok orvoslása mellett arra is ösztönözni kellene a tartalomszolgáltatókat, hogy használják az ajánlott piktogramot a kifejezetten gyermekbarát programok jelzésére, amely a szülők számára iránymutató lehet a megfelelő tartalmak kiválasztásában és a médiatudatosságra nevelésben.

A kiskorúak védelme érdekében a gyerekzár alkalmazása mellett (amelyet az MTE 2011. július 1-jével elérhetővé tett és a tagjai implementálták a megoldást) javasolt lenne

⁴³⁸ A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületének értékelése a 2011. év során a kiskorúak védelméhez kapcsolódóan megtett intézkedésekről; a témához kapcsolódó 2012. évi intézkedési lehetőségek. Készítette: Sipos Anett ipse.inspiro Üzleti és Közösségi Megoldások Kft. 8.

⁴³⁹ A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) tagjainak interneten elérhető, lekérhető médiaszolgáltatásainak elemzése a kiskorúak védelmének szempontjából. Készítette a Meracus Consulting a MEME megbízásából. Budapest, 2012. március 30. 9.

⁴⁴⁰ A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) tagjainak interneten elérhető, lekérhető médiaszolgáltatásainak elemzése a kiskorúak védelmének szempontjából, 2012. 14.

például a gyerekzár program keretében megjelenő figyelmeztető szövegben felhívni a figyelmet olyan oldalakra, amelyek gyerekek szóló tartalmat kínálnak vagy tájékoztatást nyújtanak a biztonságos internethasználat tekintetében (pl. [www. bigyo.hu](http://www.bigyo.hu)).

Összegzésként azt mondhatjuk, hogy az Ajánlás elsősorban az STB alkalmazását igyekszik előmozdítani, amely egyaránt szolgálhatja a digitális földfelszíni vagy műholdas vételre szánt és a kábelcsatornás szolgáltatások dekódolását is. Ezen eszközöknek nem csak egyes csatornák szűrésére kell alkalmasnak lenniük, hanem korhatár-beállításra is. A csatornák kizárása önmagában csak „primitív védelmet” nyújt, hiszen a legtöbb országban a műsorcsatornák többsége a kiskorúak szempontjából leginkább kritikus tartalmakat elvileg a késő esti időszakban sugározhatja. Ugyanakkor a nap többi részében különösen a legfiatalabb korosztály nincs védve a számukra még nem érthető, félreérthető, félelmet vagy szorongást keltő tartalmaktól. Így a nap folyamán a szülők igen nagy odafigyelése szükségeltetik a legkisebbek káros tartalmaktól való megóvása érdekében.⁴⁴¹ Ezzel összefüggésben hangsúlyozandó, hogy a korhatár alapú tartalomszűrés sem garantálja teljes mértékben a kiskorúak védelmét. Nyilvánvaló, hogy leveszi a szülők válláról a terhet, hiszen a beállítás után már nem kell közvetlen felügyeletet gyakorolniuk gyermekeik médiaszolgáltatásokhoz való hozzáférése felett, ugyanakkor még egy 12-es korhatár nem jelenti azt, hogy az annál fiatalabbak valóban olyan tartalmat tekintenek meg, amelyet megértenek vagy nem kelt bennük félelmet, félreértést. Azaz önmagában a korhatáros tartalomszűrés alkalmazásával a szülőknek nincs lehetőségük a gyermekük fejlettségét, a saját életfelfogásukat tükröző szempontok alapján működő tartalomblokkolást elérni, olyan műsorkínálatot szerkeszteni, amely kifejezetten a gyermek egészséges fejlődését hivatott elősegíteni.

4.4.3. Szemelvények a Médiatanács klasszifikációs határozataiból és az ártalmas médiatartalmakat vizsgáló elemzéseiből

4.4.3.1. A Médiatanács 249/2012. (II. 7.) számú határozata a „Selyem” című műsorszám előzetes klasszifikációjáról

A tartalom-besorolással összefüggésben a Médiatanács azon feladatát igyekszem az alábbiakban bemutatni, hogy milyen körülményeket értékelve jár el abban az esetben, amennyiben az Mttv. 9.§ az (9) bekezdése alapján „a mediaszolgáltató kérelmére - igazgatási szolgáltatási díj megfizetése ellenében, a műsorszám átadásától számított tizenöt napon belül - a Médiatanács a műsorszám kategóriába sorolásáról hatósági határozatot hoz”. 2011-ben a

⁴⁴¹ HAZAY, 2010. 29.

Médiatanács mindösszesen három alkalommal hozott előzetes műsorszám-klasszifikációval kapcsolatos döntést. A 397/2011. (III. 23.) számú határozatában a Magyar Televízió Nonprofit Zrt. által előterjesztett kérelemre megállapította, hogy a „Tanár úr kérem” című műsorszám az Mttv. 9.§ (5) bekezdése szerinti IV. kategóriába tartozik, az 1224-1225/2011. (IX. 14.) számú határozataiban az M-RTL Zrt. médiaszolgáltató által benyújtott kérelem alapján azt az álláspontot képviselte, hogy az „A-HA! új világa” című 29 perces és az „A-HA! új világa” című 26 perces animációs műsorszám egyaránt az Mttv. 9.§ (4) bekezdése szerinti III. kategóriába tartozó műsorszámnak minősül.

Kifejezetten a címben jelzett műsorszámra fókuszálva, az alábbiak érdemelnek kiemelés. A Médiatanács a hatósági eljárás keretében mindenekelőtt a filmalkotás általános jellemzőit vizsgálta, mint például a hossz, a műfaj (melodráma), a gyártó ország, illetve a szereplők. Ezt követően a műsorszám tartalmát vette górcső alá, amellyel összefüggésben, figyelemmel a kiskorúak egészséges fejlődésére, a következők érdemelnek kiemelés. Megjegyzendő, hogy a Médiatanács kiemelt figyelemre szólít fel a 21 óra előtt sugárzott műsorszámok besorolásakor, hogy azok témaválasztása és feldolgozásának módja a nézőközönség részét képező kiskorúak érettségi szintjének megfelelő legyen. Véleménye szerint „a televíziós sugárzásnál megnő a médiaszolgáltató felelőssége, hiszen a gyerekek könnyebben találkozhatnak nem őket célzó és számukra az ártalom lehetőségét magukban hordozó tartalmakkal a véletlenszerű kapcsolgatás révén, mint a mozifilm, illetve DVD esetében, amelyeknél a megnézendő alkotás kiválasztásakor a hozzá rendelt korhatár-kategória feltüntetése előzetesen figyelmeztet”. A konkrét film tartalma tekintetében a következő jellemzőt minősítette értékelendőnek: „a film központi témájaként megjelenő szexuális vágyakozás, amely minden ésszerűséget, valamint más érzelmet képes elsöpörni és előre sejtethető drámai eseményekhez vezet, még nem értelmezhető megfelelően a 16 év alatti korosztály számára”. Ezt a következővel indokolta: „A serdülők csak 16 éves kor körül kezdik el megszerezni az első szexuális tapasztalataikat, így a hosszú évek óta tartó szerelem és a pillanatok alatt létrejönni képes szexuális vágy és annak megszállottsággá alakulása közti különbségtétellel kapcsolatosan még nem rendelkeznek valós tapasztalatokkal, amelyek orientálhatnák őket a látottak megfelelő értelmezésében. Ezzel szemben azonban roppant fogékonyak és folyamatosan keresik a szexualitásról, szexuális kapcsolatteremtésről szóló információkat, amelyeket számos esetben a médiából szereznek. Kellő élettapasztalat hiányában azonban ezek félértésekhez, és esetlegesen torz magatartásminták kialakulásához vezethetnek a pszichoszexuális fejlődés során. Nyilvánvaló tehát, hogy a filmalkotás témaválasztása nem a 16 éven aluliakat célozza.”

A Médiatanács az alkalmazandó minősítés alátámasztására a korábban ismertetett „klasszifikációs ajánlást” hívta segítségül, amelyben a következőt rögzítette: *„A műsorszámok megengedhető szexuális tartalmára vonatkozóan a médiaszolgáltatónak figyelemmel kell lennie arra, hogy a serdülők szexualitáshoz való viszonyát még számos ellentmondásos elképzelés, frusztráció, bizonytalanság és tapasztalatlanság jellemzi. A nemiséggel kapcsolatos beállítottsághoz még gyakran szorongás és negatív attitűdök kapcsolódnak. Nincsenek még felkészülve arra, hogy a szexualitás közvetlen vagy nyers megjelenésének hatására kialakuló feszültségeiket minden esetben megfelelően értelmezzék és kezeljék, ezért a szexualitás direkt ábrázolása – sem képileg, sem verbálisan – ennek a korosztálynak még semmiképpen nem ajánlott.”*

Habár a Médiatanács elismerte, hogy a film visszafogottan bánik az intim szexuális együttlétek megjelenítésével, ugyanakkor azok ábrázolása direkt módon történik, vizuálisan megjelenítettek, közvetlenül láthatók. Meglátása szerint összességében az érzékiség áthatja a visszafogottabb képsorokat is, a szereplők szexuális vágya érzékelhető és a két kiemelt szexuális aktus részletezően jelenik meg, amely a 16 éven aluli korhatár-kategóriában nem javasolt.

Nem kizárólag a szexuális tartalom alapján ítélte meg a Médiatanács a vizsgált filmet, hanem abban további problémás témákat is észlelt. Például a főszereplő illegálisan, a helyi törvényeket kijátszva csempészi haza a selyemhernyó-petéket, amely tevékenység bőségesen kifizetődő, ráadásul nemcsak a tulajdonos, hanem a városvezetés is támogatja, finanszírozza a módszert. Mindemellett a főszereplő morális válságban küszködik, és a boldogtalanság, a beteljesületlenség, a múlandóság, a halál hangsúlyos, illetve a hősökkel való azonosulást segítő történetvezetés és ábrázolásmód mélyen átélhetővé teszi a megrázó végkifejletet is, aminek nincsen feloldása. Mindezek mellett az erőszak is megjelenik az alkotásban, sőt egy alkalommal az erőszakos cselekedet következménye intenzíven kerül megjelenítésre a filmben.

A fentiek mellett a Médiatanács a film besorolásával kapcsolatban hozott határozata alátámasztása érdekében az alábbi jeleneteket hívta segítségül.

1. Hervé Joncour és felesége, Helene a férfi hazaérkezése után a hitvesi ágyban vannak, felsőtestük meztelen, testük többi részét elfedi a takaró.
2. Hervé és Helene az ágyban szeretkeznek, meztelen felsőtestük látható, testük többi részét takaró fedi.

3. Miután a japán hadúr felesége magára hagyja Hervét a neki kiválasztott lánnyal, a lány odaáll a férfi elé és leveti magáról a ruháit. Teljesen meztelenül áll Hervé pillantásától kísérve, majd odalép a férfihez és vetkőztetni kezdi. Hervé kezét a meztelen derekára helyezi, miközben közeli képen láthatóvá válik a meztelen fenéke. Eközben a légyottot megszervező, Hervébe szerelmes hadúrfeleség vágyakozva búslakodik a szoba előtt. Egy következő snitten Hervé és partnere szeretkezését látjuk, amint a lány a férfin fekszik. A közeli képen láthatóvá válnak mellei, miközben a férfit simogatja, a testét csókolja. Közeli felvételen látható, amint Hervé a lány meztelen fenekét cirógatja, majd megfordul és ráfekszik a lányra, a testét csókolgatja. Ismét visszavágnak a szoba előtt szenvedő szerelmes lányra, aki elindul hazafelé az éjszakában.

A műsorszám ismertetett tartalmára tekintettel a Médiatanács a médiaszolgáltató Mttv. 9.§ (9) bekezdése alapján előterjesztett kérelmére és az Mttv. 182. § e) pontjában biztosított hatáskörében eljárva hatósági eljárásában megállapította: a „Selyem” című műsorszám a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény 9. § (5) bekezdése szerinti IV. kategóriába tartozónak minősül.

4.4.3.2 A Médiatanács 581/2012. (III. 28.) számú határozata az „Összeesküvők” című műsorszám besorolásáról

Összevetve a 2011. év adatait az előző év adataival – a kiskorúak védelme körében a 2010. év során 152 határozatot hozott a hatóság – azt mondhatjuk, hogy bár a Médiatanács néhány kirívó és komoly előzményekkel bíró ügytől eltekintve kifejezetten enyhe jogkövetkezményeket alkalmazott, számszerűen is kimutathatóan csökkent a kiskorúakat sértő tartalmakkal kapcsolatos hatósági ellenőrzések nyomán megindult eljárások és a jogsértést megállapító határozatok száma.⁴⁴² A 2010-ben született 152 határozat többségét az indokolta, hogy a 16 éven aluliaknak nem ajánlott műsorszámokat egy kategóriával alásorolták.⁴⁴³ Ennek hatósági szankcionálása, ahogy Nagy Krisztina fogalmaz, „tudatos médiapolitikai szándékra utal”, hiszen azt a legitim célt érvényesítette, hogy napközben és koraeste ne kerüljön a képernyőre a kiskorúak egészséges fejlődését károsan befolyásoló tartalom.⁴⁴⁴

⁴⁴² Beszámoló, 2012. 36.

⁴⁴³ Beszámoló, 2011. 17.

⁴⁴⁴ NAGY Krisztina: *A médiatartalmakra vonatkozó előírások a Médiatanács gyakorlatában. Gyermekek védelme*. MÉRTÉK, Médiaelemző Műhely [www.mertek.eu (2013.01.03.)] (Továbbiakban: NAGY, im.)

A 2011-es beszámoló nem tér ki arra, hogy a kevesebb jogsértést megállapító határozatok oka a szolgáltatók normakövető magatartása vagy a tartalomkontroll megváltozott rendje. Nagy Krisztina szerint „a háttérben sokkal inkább a már más területeken is megfigyelt visszafogott, defenzív állami beavatkozás sejthető”, amely önmagában nem kifogásolható, ha a hatóság a kínálatban észlelhető jogsértésekre reagál és a minőségi beavatkozást tartja célszerűnek.⁴⁴⁵

A 2011. év során elbírált 64 jogsértés jelentős része a két országos kereskedelmi televízióhoz, illetve a Duna Televízióhoz kötődik. A legenyhébb jogkövetkezmény a „felhívás” alkalmazása, míg a legsúlyosabb szankció az RTL Klubbal szemben a későbbiekben részletesebben bemutatott „ValóVilág 4.” című műsorszámmal kapcsolatban tapasztaltak miatt érvényesített mintegy 129 millió forintos kötbér volt.

Kifejezetten a címben jelzett műsorszám vizsgálatát illetően a következők érdemelnek kiemelés. A Médiatanács az 581/2012. (III. 28.) számú határozatával a 2011 novemberében 19:15-kor sugárzott „Összeesküvők”, illetve az ugyanabban a hónapban 14:27-kor közvetített „Összeesküvők Heti összefoglaló” műsorszámok miatt állapította meg a kiskorúak védelmére vonatkozó törvényi helyek megsértését. Mindemellett a nevezett műsorok előzeteseinek 21.00 óra előtti közvetítése miatt is felelősségre vonta a médiaszolgáltatót.

A határozathozatal előtt a Médiatanács az Mttv. 167.§ (1) alapján hatósági ellenőrzést folytatott le a törvényi rendelkezések érvényesülésének figyelemmel kísérése érdekében.⁴⁴⁶ Miután a műsorszolgáltató a fent nevezett műsorszámokat „tizenkét éve aluliak számára nem ajánlott” minősítéssel látta el, a hatóság megállapította az Mttv. 9.§ (5), illetve a 10.§ (1) c) és f) pontjának megsértését. Ezt követően a Médiatanács hatósági eljárást indított a műsorszolgáltatóval szemben a gyermekek és a kiskorúak védelmére vonatkozó előírások hatósági felügyeletét ellátó feladatkörét teljesítve, és a hatósági ellenőrzése megállapításainak közlésével egyidejűleg felhívta a médiaszolgáltatót a nyilatkozattételi jog gyakorlására a két időpontban vizsgált műsorszámok tekintetében. A médiaszolgáltató a következőket adta elő. Különösen a műsorszámban prezentált erotikus, szexuális tartalmak, a szerkesztőktől kapott „küldetések” hatósági kifogásolása miatt a médiaszolgáltató, utalva a „klasszifikációs ajánlás” vonatkozó részére⁴⁴⁷, kifejtette, hogy a szexualitás képi vagy verbális ábrázolása

⁴⁴⁵ NAGY, im.

⁴⁴⁶ Mttv. 167. § (1) A Hatóság kérelemre vagy hivatalból - feladat- és hatáskörének keretében – jogosult hatósági ellenőrzés vagy hatósági eljárás keretében felügyelni az e törvényben és az Smtv.-ben meghatározott rendelkezések érvényesülését, betartását, valamint a hatósági döntéseiben, a műsorszolgáltatói szerződésekben és a Hatóság által kötött hatósági szerződésekben foglaltak teljesítését.

⁴⁴⁷ „Nincsenek még felkészülve arra, hogy a szexualitás közvetlen vagy nyers megjelenésének hatására kialakuló feszültségeiket minden esetben megfelelően értelmezzék és kezeljék, ezért a szexualitás direkt ábrázolása – sem

egyáltalán nem történt meg. Továbbá a médiaszolgáltató kifogásolta a Médiatanács határozatának azt a részét, amely felhívja a figyelmet arra, hogy a médiaszolgáltatóknak is szem előtt kell tartaniuk, hogy a 12-16 év közötti életkornak kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a gyermek fejlődése szempontjából. A szolgáltató szerint a fiatalok nem a média által sajátítják el az életük későbbi részében követett normákat. Továbbá vitatta a trágár kifejezések, a konfliktusok megjelenítésének kifogásolását is. Ugyanakkor az erotikus játékokról elismerte, hogy „rossz ötlet volt a szerkesztők részéről”.

A fent említett kifogások ellenére a Médiatanács szerint indokolt lett volna a műsorszámot a IV. kategóriába sorolni: *„Azt a műsorszámot, amely alkalmas a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy erőszakra, illetve szexualitásra utal, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus, a IV. kategóriába kell sorolni.”* Az ilyen műsorszám minősítése: „tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott.”⁴⁴⁸ Ennek megfelelően a műsorszámokat csak 21.00-05-00. között lehetett volna közvetíteni, illetve a műsorelőzeteseik sem lettek volna sugározhatóak korábbi időpontban.⁴⁴⁹

Annak kifejtése előtt, hogy mi indokolta a magasabb kategóriát, mindenképp szükséges a III. és a IV. kategória közti különbségeket látni. A III. kategóriánál a Mttv. semmilyen káros tartalmi elemre nem utal, csupán annyit rögzít a 9.§ (4) - ben, hogy *„azt a műsorszámot, amely tizenkét éven aluliakban félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet, a III. kategóriába kell sorolni”*. Ez a tizenkét év alattiaknak nem ajánlott kategória, azaz azon műsorok sorolhatók ide, amelyek megtekintése a 12. életévet betöltött személyeknek ajánlott. Erre tekintettel ebbe a kategóriába azon műsorok tartozhatnak, amelyek egyrészt nem jelenítenek meg olyan mértékben káros tartalmat, amelyet a 12-16 év közötti gyermek még nem képes megfelelően feldolgozni, másrészt, amelyek kifejezetten a serdülő nézőközönség számára készültek.⁴⁵⁰ Mindezt szem előtt tartva a vizsgált műsorszámok kategóriája, azaz a valóságshow-k (párkereső reality) csak abban az esetben kaphatják a III. kategóriás megjelölést, „amennyiben a szexuális és erőszakos tartalmak

képileg, sem verbálisan – ennek a korosztálynak még semmiképpen nem ajánlott. Emellett a serdülés időszakára a nemi szerepek eltanulását elősegítő példaképek keresése a jellemző, aminek a média fontos forrásává válhat. Ezért különösen kerülendők többek között az olyan műsorszámok, amelyek a nemi szerepeket illetően negatív kliséket terjesztenek, torz magatartásmintákat közvetítenek, a partnerkapcsolatban nem az egyenrangúságot hirdetik, illetve társadalmilag elfogadottnak állítják be a csak szexuális célra létrejövő, érzelemmentes kapcsolatokat és a promiszkuitást.”

⁴⁴⁸ Mttv. 9.§ (5)

⁴⁴⁹ Mttv. 10.§ (1) c) és f)

⁴⁵⁰ „Klasszifikációs ajánlás”, 9.

közvetlen módon nem jelennek meg, a közvetített modellek és magatartásminták megfelelőek a serdülő korosztály számára”⁴⁵¹.

Mindezeket követően nézzük, hogy mi indokolta volna a novemberi adások magasabb kategóriába sorolását. Összességében megállapítható volt, hogy mindkét időpontban a műsorszámokban halmozottan voltak jelen a problematikus tartalmak, mint a szexualitás, a konfliktus és az alkohol, valamint az alkoholos állapotban megnyilvánuló agresszív magatartás nagy részben kritika nélküli prezentálása, pozitív színben való feltüntetése a kiskorúak személyiségfejlődését negatívan befolyásolhatta. Miután a kiskorúak egészséges erkölcsi, szellemi és pszichikai fejlődése olyan alkotmányos érték, amellyel szemben minden más alkotmányos szabadságjognak engednie kell, jelen esetben is a véleménynyilvánítási, műsorszerkesztési és műsorszolgáltatási szabadság ezen érték teljes körű védelmét figyelembe véve lett volna gyakorolható.⁴⁵² Azaz, ha csak egy, a kiskorúak számára káros tartalommal bíró jelenet is előfordul, akkor a műsorszám egészét magasabb kategóriába kell sorolni.

A fentebb leírtak alapján a Médiatanács, tekintettel arra, hogy már korábban is több alkalommal megállapította az adott műsorszolgáltató részéről a Mttv. 9.§ (5), továbbá a 10.§ (1) c) és f) pontjának megsértését,⁴⁵³ pénzbírságot szabott ki. A felhívás jogkövetkezménye⁴⁵⁴ nem csak azért nem volt alkalmazható, mert ismételt jogsértésről volt szó az Mttv. 187.§ (4) bekezdése alapján,⁴⁵⁵ hanem azért sem, mert a jogsértés csekély súlya, mint törvényi kitétel sem volt megállapítható a kiskorúak még akkor hatályban lévő Alkotmányból és az Mttv.-ből levezethető kiemelt védelmére tekintettel. Így, a hatályos szabályozási környezetre és a jogalkalmazói gyakorlatra figyelemmel a Médiatanács a bírság alkalmazása mellett döntött, remélve a jövőbeni jogsértések megakadályozását. Az összeg meghatározásához az Mttv. 187.§ (2) és (3) bekezdései⁴⁵⁶ szolgáltak alapul. A Médiatanács a jelentős befolyásoló erővel rendelkező médiaszolgáltatóra kirótt több milliós bírság kiszabását különösen az érdeksérelem szenvedett és veszélyeztetett személyek alacsonyabb korhatári besorolás miatti jelentősen nagyobb számával indokolta a jogsértés súlyán és ismételtségén, illetve a jogsértéssel elért vagyoni előnyön túl.

⁴⁵¹ „Klasszifikációs ajánlás”, 12.

⁴⁵² Ld: Fővárosi Bíróság 3.K.33902/2005/7. sz. ítélete

⁴⁵³ Ld.: 110/2012. (I.18.), 321/2012. (II.15.), 415/2012. (II.29.), továbbá a 1121/2011. (VIII.24.), 1398/2011. (X.12.) sz. határozatok

⁴⁵⁴ Mttv. 186. § (1)

⁴⁵⁵ Mttv. 187.§ (4)

⁴⁵⁶ Mttv. 187.§ (2) – (3)

4.4.3.3. A ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok

2010 augusztusában az RTL Klub bejelentette, hogy hamarosan műsorára tűzi a ValóVilág 4. szériáját. A műsor korábbi részeiben észlelt problematikus tartalmak visszaszorítása érdekében a médiaszolgáltató azzal a megkereséssel fordult az NMHH-hoz, hogy a Hatóság nyújtson segítséget a ValóVilág-ra vonatkozó etikai kódex kidolgozásában. Az első egyeztetés során a Hivatal külön felhívta a figyelmet arra, hogy a műsorok kialakítása során kiemelt figyelmet kell fordítani a kiskorúak védelmére. Hosszabb egyeztetés után a médiaszolgáltató 2010. november 8-án jutatta el a kódex átdolgozott változatát a hatóságnak, amelyet részben a Hivatal észrevételeinek figyelembevételével készített el.

Az etikai kódexben, mint önszabályozás keretében elfogadott dokumentumban, öt főbb irány fogalmazódott meg:

1. Tekintettel arra, hogy a médiaszolgáltató a műsort napi rendszerességgel a főműsoridőben kívánta adásba szerkeszteni, az epizódok tartalmát mindenkor akként kell meghatározni, illetőleg élő adás esetében úgy kell alakítani, hogy azok a „12 éven aluliak számára a megtekintése nagykorú felügyelete mellett ajánlott” minősítéssel kerülhessenek sugárzásra.
2. A műsorkészítőknek biztosítaniuk kell, hogy szexuális tartalom csak mértéktartó módon, dramaturgiailag szükséges mértékben és nem öncélúan kerül bemutatásra. A meztelenség önmagáért való naturalista ábrázolása, az elsődleges nemi szervek látszódása nem megengedett. A műsoron belüli erotikus jellegű képsorok nem lehetnek domináns elemei az adott műsornak, ezekkel kapcsolatban visszafogott ábrázolásra kell törekedni, nem lehetnek elnyújtottak, részletezőek.
3. Trágár kifejezések használata nem megengedett a műsorban.
4. A műsorban személyek közötti nyílt fizikai erőszakot tilos bemutatni, erőszakra történő közvetett utalás csak olyan mértékben megengedett, amely a történések megértéséhez feltétlenül szükséges.
5. Minden esetben figyelemmel kell lenni arra, hogy antiszociális, destruktív vagy erőszakos viselkedésformák nem kerülhetnek pozitív magatartásként, követendő mintaként beállításra.

A Médiatanács 664/2010. (XI. 17.) számú határozatával tudomásul vette a megküldött szerkesztési alapelveket, de ennek ellenére elkötelezte magát a műsorfolyamot folyamatos hatósági ellenőrzése mellett a kódexben foglaltak tényleges érvényesülése érdekében.

A ValóVilág 4. számos újdonságot hozott a nézők életébe. Egyrészt az alkotók nagyobb szerepet szántak az interaktivitásnak, gondoljunk csak az interneten, SMS-en keresztül leadott szavazatokra, amelyekkel a nézők alakították a villalakók életét. Ezzel összefüggésben megjegyezte a Médiatanács, hogy „ezzel a lakók egy élet-szimulációs computer-játék szereplőivé degradálódtak, akik fölött a többségi akarat bármikor a tetszése szerint rendelkezhet”. További újítás volt, hogy a beszavazó show-k során a nézők egy-egy karaktertípusra szavaztak, és így, ahogy a Médiatanács megállapította, a ValóVilág 4. csapatának az összetétele sikeredett a legbotrányosabbra.

Tekintve a műsor korábbi részeit, a médiahatóság 2010. november 20-tól folyamatosan ellenőrizte a ValóVilág 4. szériájának programjait, amely kiterjedt mind a 19 órás összefoglalókra, mind az időnként beszerkesztett késő esti adásokra. Az új széria 2010. november 20-i indításától a 2011. május 9-i befejező epizódig összesen 188 adás került az RTL Klubon ellenőrzésre, s ebből 47 esetben állapította meg a Médiatanács a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendelkezések megsértését. A műsor menetében március hónap során következett be trendforduló, ekkortól az adásokban lényegesen kevesebb törvénytörés volt tapasztalható, mint az azt megelőző hónapokban, de ez a javulás a tematikus hetek megjelenésével, valamint a lakók egyre csökkenő számával volt magyarázható.

A vizsgálat során a következők megjelenése minősült a leginkább problematikusnak: szexuális tartalom, negatív magatartásminták, erős mértékű trágár kifejezések, dohányzás és alkoholfogyasztás. Mindezen káros magatartásminták elnéző módon történő ábrázolása a veszekedések, verbális fenyegetések, egymás durva lebecsülése és antiszociális viselkedésformák előtérbe helyezésével valósult meg, sőt néhány esetben az erőszak is túlzott hangsúlyt kapott. Mindemellett a vizsgálat során megállapításra került, hogy „a csatorna számos alkalommal hatásvadász módon nyúlt a kényes témákhoz és egy-egy kifogásolható jelenetet többször is műsorba szerkesztett”.

Az általános következtetések után, nézzük, hogy a Való Világ 4. vizsgálat alá vont egyes tartalmi elemei milyen módon sértették a kiskorúak jogait, egészséges fejlődésüket.

1. Tematikus hetek

A tematikus hetek közül több szempontból is kiemelésre érdemes a 2011. március 14-20. közötti jótekonysági kezdeményezés a Gyermekétkeztetési Alapítvány javára „Minden gyermek lakjon jól!” címmel. Sok pozitívum mellett a jótekonysági hét a káros magatartásmintákkal kapcsolatban is éreztette hatását. Természetesen a jótekonysági hét pozitív hozadéka „jól jöttek” a csatorna számára, hiszen azokat később felmentésként

használta, s a káros szegmensek bemutatásával szemben egyfajta önigazolásként hivatkozott a pozitív társadalmi szerepvállalásra, ahogy azt a vizsgálat is rögzítette.

A tematikus hetek során a villaélet tematikájában helyet kaptak más televíziós műsorok formátumai. Ennek keretében került sor az úgynevezett katonai hétre, amelyet – tekintettel formai jegyeire - a Hatóság a Bázis című military valóságshow műsorra emlékeztetőnek minősített és megállapította, hogy nem titkolt célja a játékosok fizikai és lelki megtörése volt. Megjegyzendő, hogy korábban a Bázis című műsor vizsgálatai után a médiahatóság kijelentette, hogy a műsor a kiskorúak személyiségfejlődésére káros üzenetet hordozott a tekintetben, hogy egy katonai kiképzést valós élethelyzetbe ágyazva torz magatartásmintát közvetített és mutatott be példaként, ezért a médiaszolgáltató megsértette az Rttv. 5. § (4) bekezdését.⁴⁵⁷

2. *Érzelmi megterhelés*

A műsor vizsgálata során megállapításra került, hogy „a korábbi valóságshow-kkal ellentétben, a ValóVilág 4. szériájában többször is feltűntek érzelmileg és lelkileg megviselt játékosok”. A villalakók érzelmi megnyilvánulásai gyakran olyan mértéket öltöttek, ami már zavaró hatást gyakorolt a nézőkre, különösen a közönség fiatal rétegére. Erre kiváló példa az a játékos, akinek a villában töltött időszaka nem volt felhőtlen, gyakran nagyon erős érzelmi reakciókat produkált feszült helyzetekben vagy barátai kiesésekor. Egy alkalommal olyan erős hisztériás rohamot kapott, hogy azt nem is közvetítették a televízióban, csak a bulvármédia híreiből lehetett értesülni a lány pánikrohamáról. Más esetekben az érzelmi trauma intenzív dühkitörés formájában nyilvánult meg, aminek az adásban történő bemutatása félelmet, szorongást idézhetett elő a kiskorú nézőkben.

3. *„Barométer”*

„A ValóVilág „barométer” kialakításával a Hivatal elsődleges célja az volt, hogy a hatósági vizsgálatokon túlmutató módszerekkel megragadja, valamint szemléltesse a műsorban megjelenő aggályos tartalmak változásait.” A Barométer a műsorokban előforduló szexualitás, a szexuális kontextusban megjelenő meztelenség, a trágár kifejezések gyakorisága, valamint negatív magatartásmintaként a dohányzás és az alkoholfogyasztás bemutatása terén világít rá a Való Világ 4. kiskorúak egészséges fejlődését sértő káros tartalmi elemekre.

⁴⁵⁷ ORTT 1327/2002. (IX.12.) sz. határozat

a) Trágár kifejezések

Miután a valóságshow-k jellegzetes velejárói a durva, trágár kifejezések, a médiahatóság különös figyelmet fordított a káromkodások regisztrációjára, illetve azok osztályozására. A Való Világ 4. című műsort a médiaszolgáltató 2010. december végéig a hatályos Rttv. alapján a II. korhatár-kategóriába sorolta, azaz „*tizenkét éven aluliak számára a megtekintése nagykorú felügyelete mellett ajánlott*” minősítéssel látta el, majd 2011. január 1-től az Mttv. szerinti III. korhatár-kategóriát alkalmazta, azaz a „*tizenkét éven aluliak számára nem ajánlott*” minősítést. Az elemzést készítő szakemberek szerint ebben a kategóriában még elfogadható káromkodások az enyhe (*bunkó, barom, francba...*), illetve a közepesen erős kifejezések (*hülye ...*) csoportjába tartoznak, azonban az ezeket meghaladó erős káromkodások nem kívánatosak, azokat a médiaszolgáltatónak érthetatlenné kell(ene) tennie. Ennek ellenére a Hatóság tapasztalata az volt, hogy „az adásokban elhangzó trágárságokat a szavak közepének vagy egyes részeinek elnémításával nem tették érthetatlenné, azok sok esetben felismerhetőek maradtak. Az etikai kódexben megfogalmazottakkal ellentétben, a csatorna valószínűleg nem szólította fel a szereplőit, hogy kerüljék a trágár kifejezések használatát.” A trágár kifejezésekkel kapcsolatban a Hatóság embereinek az volt a véleménye, hogy „a Való Világ 4. szériájában példa nélküli módon megszorodott a trágár kifejezések száma” és „a villalakók többsége mindennapi természetességgel használt trágár szavakat, így a közönséges nyelvezet halmazottan volt jelen a műsorban”. Ennek alátámasztására szolgál a tanulmány által említett példa is: „*Ezt most nagyon kulturáltan el fogom mondani, jó? Ha tovább (...), elveszem a pálinkát és kiöntöm a (...), mert nagyon kezd idegesíteni, jó?*” Sajnos a villában folytatott tevékenységek, mint az alkoholfogyasztás, csak tovább generálták a durva kifejezések előfordulását, amelyért a médiaszolgáltató felelőssége szintén fennáll az elemzés készítői szerint, hiszen az ilyen módon megjelenő káromkodások is elnémíthatók lettek volna, azonban ezzel az eszközzel eleinte egyáltalán nem élt a csatorna.

Az adásokban megjelenő trágárság oly mennyiségű panaszt eredményezett, hogy maguk a szerkesztők igyekeztek visszaszorítani a trágár kifejezések jelenlétét és szankcionálni a káromkodásokat, sőt a trágárságot a lakók „önszabályozás” útján is megpróbálták korlátok közé szorítani, igaz, nem önként, ahogy a vizsgálat is megjegyezte. Ugyanakkor itt is megmutatkozott az önszabályozás „hatékonytalansága”, hiszen a játékosok által kiszabott szankciók nem érvényesültek, az úgynevezett villaparlament feloszlott és ezzel a káromkodásokra vonatkozó szabályok is hatályon kívül helyeződtek.

b) Dohányzás, alkoholfogyasztás

A Műsorelemző osztály különösen aggályosnak tartotta a villalakók részéről folyamatosan tapasztalható dohányzást, amellyel kapcsolatban szintén számos panasz érkezett a hatósághoz, a reklámszabályok megsértése mellett. A lakók gyakori dohányzása sok esetben látható volt és ezzel indokolatlan hangsúlyt kapott a cigarettázás megjelenése a történetekről készült összevágások során.

Az alkoholfogyasztás a műsor elejétől kezdve olyan gyakori tevékenység volt a villalakók életében, hogy hol a szerkesztők, hol pedig a nézők rendelték el alkoholfogyasztást a lakókkal szemben. Természetesen megmutatkozott a túlzott alkoholfogyasztás negatív következménye, hiszen az italozás számos esetben elmérgezett szituációkhoz, illetve az önkontroll teljes megszűnéséhez vezetett. Mindemellett az alkoholos befolyásoltság másik velejárója volt a szexuális természetű megnyilvánulások megszorodása.

c) Szex és meztelenség

A szexualitás és a meztelenség kapcsán a tanulmány általános megállapítása az volt, hogy a műsor kezdetén a szexualitás főleg verbális megnyilvánulások formájában jelent meg, illetve az erotikus töltetű tartalmak vizuálisan is tapasztalhatóak voltak. Továbbá a beszavazó show-k alkalmával bemutatott videók jelentős részében a szexuális tartalmak kidomborítására törekedtek a szerkesztők. A műsor tematikájában rendszeresen felbukkantak olyan programok, amelyek az erotikus tartalmak fokozott jelenlétét voltak hivatottak előmozdítani, valamint a játékosoknak adott feladatokban is direkt formában került előtérbe a szexualitás. A szakemberek meglátása szerint „a kiskorúak számára káros tartalmak verbális megnyilvánulásai kezdetektől jelen voltak a villában, bár a szexuális vonzalmak kibontakozására és az egymásra találásokra még várni kellett. A lakók szexuális szokásainak megbeszélése, vagy a szüzesség elvesztése a műsor elejétől kezdve bőven szolgáltatott „forró” témát.” Mindemellett a Hatóság külön kiemelte az egyik szereplő, Alekosz megnyilvánulásait, akinek „életfelfogásának és nővel szembeni viszonyának bemutatása alkalmas volt arra, hogy a serdülők felé negatív mintát szolgáltatson a másik nemmel szemben tanúsított viselkedésről, valamint az egészséges párkapcsolat szereplőinek egyenrangúságáról”. Ezzel kapcsolatosan különösen problémásnak volt mondható, hogy a megnyilvánulásokat a műsorvezetők inkább szórakoztatónak tartották, mintsem helytelenítsék azokat, és teljes mértékben elmulasztották felhívni a nézők figyelmét az érzelem nélküli szexuális kapcsolat problémáira, illetve a társadalmilag kívánatos, elkötelezett párkapcsolatban megélt szexuális együttlét előnyben részesítésére. „Ellenpontosítás hiányában

pedig fennállt a veszélye annak, hogy a látott negatív viselkedésmódok a serdülők számára mintául szolgálhatnak, és a formálódó értékrendjüket befolyásolhatják.”

A szexualitás mellett a meztelenség általában természetes környezetben, zuhanyzás vagy öltözködés közben jelent meg, de előfordult kifejezetten vágykeltő céllal való vetkőzés is. A médiaszolgáltató az elsődleges és másodlagos nemi szervek elhomályosításával igyekezett a meztelen testrészeket kitakarni.

E két káros tartalmi elem vizsgálata alapján a Műsorelemző osztály azt állapította meg, hogy „a műsorkoncepció nem feleltethető meg az etikai kódexben foglaltaknak, melyben a médiaszolgáltató vállalta, hogy szexuális tartalom csak mértéktartó módon, dramaturgiailag szükséges mértékben és nem öncélúan kerül bemutatásra, hiszen a szexualitás jelenlétét egyértelműen a szerkesztői önkény határozta meg. A készítők mind a játékosok kiválasztásán, mind a feladatok meghatározásán keresztül minden eddig ismert és elfogadott erkölcsi határt túllépve igyekeztek a műsornak megfelelő nézettséget biztosítani. A csatorna próbálta ugyan a felvett anyagot oly módon szerkeszteni, hogy a kiskorúak szempontjából különösen problémás tartalmakat a Cool TV műsorán, illetve online terjesztési módokon tette közzé, erre a körülményre azonban kereszt-promócióival hívta fel folyamatosan a figyelmet, így verbuválva közönséget „az ún. keményebb verzióknak” is.” Ez a kiskorúak szempontjából szintén veszélyes a figyelemfelhívó jellege miatt.

Véleményem szerint a vizsgált műsor bemutatott káros elemei messzemenőkéig alátámasztják, hogy szükséges lett volna a magasabb besorolás alkalmazása, hiszen a megjelenő ártalmas tartalmak meghaladták a „12 éven aluliaknak nem ajánlott” minősítéssel ellátott műsorokban, a kiskorúak fejlődését negatívan befolyásoló magatartásminták megengedhető szintjét. A médiaszolgáltató által alkalmazott minősítés révén a műsor „bármilyen” időpontban vetítésre kerülhetett. Tagadhatatlan, hogy a Való Világ 4. által sugárzott életstílus a fiatal korosztályra különös hatást gyakorolt. Ezt a vizsgálat is alátámasztja, amely szerint: „Az RTL Klub valóságshow-ja különösen a tinédzserek körében volt népszerű, az indulástól számított két héten belül csaknem megduplázta a nézettségét, december második hetétől pedig többnyire 30 százalék fölötti közönségarányt ért el a 4-17 éves korosztályban. Ez a lelkesedés a későbbiek folyamán sem csökkent, a műsor végéig tartotta a 30-37 százalék közötti szintet a fiatalok és a teljes népesség körében egyaránt.” Mindebből következően érthető, hogy már a műsor első négy hónapjában a Médiatanács az adások közel 40 százalékával kapcsolatban megállapította a kiskorúak védelmével kapcsolatos törvényi rendelkezések megsértését. Ugyanakkor a médiaszolgáltató pozitív változásaként értékelhető, hogy a széria félidejénél változás következett be a szerkesztők

hozzaállásában és eszköztárában, és március hónaptól kezdve jelentősen csökkentek a káros tartalmak a műsorokban, a kiskorúak védelme szempontjából is lényegesen kevesebb adással szemben emelt kifogást a Hatóság.

A Való Világ 4 előtt és alatt folytatott hatósági munkából egy, a kiskorúak védelmét csorbító következtetés levonható. A műsor előtt sor került az említett magatartási kódex elfogadására, valamint a műsor alatt a hatóság folyamatos monitoring tevékenységet végzett. A barométer révén publikált adatok alapján megállapítható, hogy a hatóság tudatában volt a műsorszám problémás elemeinek, jogsértő voltának, mégsem lépett fel korábban, csak a műsor kifutása végén. Tehát „a jelenségre ebben az esetben a Médiatanács nem időben reagált, a beavatkozás elmaradása miatt hónapokig kora esti műsorsávba nem való tartalom került a képernyőre”.⁴⁵⁸ Ez egyfelől azért nem érhető, mert a Való Világ 4 sajátgyártású műsor, ahol a szolgáltató mozgástere nagyobb és a médiahatóság „reakcióidején” is múlhat a műsorfolyam alakulása. Természetesen nem hagyható figyelmen kívül, hogy, mint eljárásjogi garancia, a bírósági felülvizsgálat kizárja az azonnali beavatkozás lehetőségét. Ennek során „az Mttv alapján a bíróság a hatóság döntéseit jogosult teljes körűen felülvizsgálni. A bírósági felülvizsgálat kiterjed mind a döntés tartalmára (anyagi jogi kérdések), eljárási alapjára és formájára (eljárás kérdések), sőt kiterjed a közigazgatási döntésben foglalt mérlegelési jog, mérlegelési szempontok felülvizsgálatának ok-, illetve jogszerűségére is. A bíróság a felülvizsgálat során a tartalmi (anyagi jogi) kérdések szakmailag megalapozott ellenőrzése érdekében szakértőt is kirendelhet, vagy egyéb hatékony bizonyítási eszközt is igénybe vehet.”⁴⁵⁹

Még ha a médiahatóság későn is szankcionálta a Való Világ 4. szériáját, a szigorú szankciónak hatása volt a műsor 5. szériájára. A Való Világ 5 esetében a médiaszolgáltató valamelyest nagyobb figyelmet szentelt a kiskorúak egészséges fejlődésére, hiszen a műsort már a „16 éven aluliak számára nem ajánlott” korhatár-kategóriába sorolta, és többnyire a késő esti műsorsávban sugározta, amely mellett főként hétvégén előfordultak 12-es korhatár-kategóriával vetített műsorszámok is. E szériával összefüggésben a Médiatanács már törvénysértést sem állapított meg, véleménye szerint „a problematikus elemek nem érték el a médiaigazgatásra vonatkozó valamely szabály megsértésének szintjét (elsősorban a magasabb korhatár-kategóriába sorolás miatt)” és megállapította, hogy „a műsort aggályos és

⁴⁵⁸ NAGY, im.

⁴⁵⁹ KOLTAY – LAPSÁNKSZY, 2011. 119.

megbotránkoztató elemekkel terheltet, a IV. korhatár-kategóriában történő sugárzással a kiskorúak védelme szempontjából mégis megfelelőbb műsorsávba került.”⁴⁶⁰

Összegzés

Jelen fejezet célja az volt, hogy az EU vonatkozó direktívái után megismertesse a hazai jogi szabályozást és a médiahatóság kiskorúakkal kapcsolatos munkáját. A 2002-es jogharmonizációt követően hazánkban is kötelező vált a klasszifikáció, amely mellett ma már a jogalkotó megkívánja az AVMSD által előírt akusztikus és optikai figyelmeztetés, valamint egyes kategóriák esetén az idősáv alkalmazását is. A hatályos tartalom-besorolás előnye, hogy ma már hat kategória létezik, elismerve a 0-12 év közötti gyermekek igen eltérő fejlettségi szintjét. A lekérhető médiaszolgáltatások esetén a kiskorúak védelme érdekében alkalmazandó műszaki megoldásokkal összefüggésben hangsúlyozandó, hogy a legfontosabb annak megteremtése, hogy a blokkoló eszközök képesek legyenek a csatornákhöz való hozzáférés korlátozása mellett a korhatár alapú szűrést is lehetővé tenni.

⁴⁶⁰http://mediatanacs.hu/cikk/152364/Valo_Vilag_5_torvenysertes_nelkul_aggalyos_es_megbotrankoztato_elemekkel_terheltten (2012.08.10.)

5. A VÉDELEM ESZKÖZEI A JOGI SZABÁLYOZÁSON TÚL

„Fontos megjegyezni, hogy ma a médiahatások kezelése elsősorban a szülőkre hárul, illetve, ha nem a szülőkre, akkor magára a médiaiparra.”⁴⁶¹ Azaz az előző fejezetben bemutatott törvényi szabályok másodlagos szerepet tudnak betölteni a kiskorúak médiaszolgáltatásokkal szembeni védelme területén elsősorban a dinamikus technikai fejlődés miatt, de ez nem jelenti, jelentheti a jogalkotó szabályalkotás alóli mentesülését. A megnövekedett médiatartalom-mennyiség, azok különböző platformokon való terjesztése révén a kiskorúak életébe is egyre intenzívebben van jelen a felnőtteknek szóló tartalom. Mindez a fogyasztók, különösen a kiskorú fogyasztók védelmét jelentősen megnehezíti, amely tény messzemenőig indokolja az alábbi jogon túli eszközök alkalmazását a gyermekek médiaszolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szembeni hatékony megóvása érdekében.

5.1. A társ- és önszabályozás

5.1.1. A jogi szabályozás kihívásai, az alternatív szabályozási rendszerek

A jogi intézmények, eszközök nem minden szabályozandó szektorban, területen bizonyulnak hatékonyak, mivel ezek gyakran rugalmatlanok, nehezen módosíthatók, és ennek következtében nem élvezik az érintett szakemberek támogatását. Mindemellett az állami szabályozás, a hagyományos jogalkotás nem biztosít tényleges egyensúlyt a versengő érdekek és a közérdekű célok között merevsége, a nemzeti végrehajtás és az új információs, kommunikációs hálózatok globális terjedése közötti megannyi ellentét, illetve a médiaszektor szereplőinek igen korlátozott „szóhoz jutása” miatt.⁴⁶²

A dolgozat korábbi fejezetei rávilágítottak arra, hogy az audiovizuális médiaszektor egy folyamatosan változó iparág, mindig újabb és egyre több szolgáltatást tesz elérhetővé a fogyasztók számára. A folyamatos tartalombővülés és a platformok fejlődése során két ellentétes érdek „verseng” egymással, amelyeket nem lehet szem elől téveszteni. Nevezetesen, a szolgáltatók joga a versenyképes médiakörnyezethez, valamint a fogyasztók joga a megfelelő védelemhez a káros szolgáltatásokkal szemben. Természetesen ezek megkívánják a kötelező jogi szabályok meglétét egy minimális szintig, hiszen az alapvető jogokat jogi szabályozáson keresztül kell biztosítani - bár e jogok is támogathatóak társ-,

⁴⁶¹ LEVESQUE, 2007. 9.

⁴⁶² LIEVENS, Eva: Protecting children in the new media environment: Rising to the regulatory challenge? *Telematics and informatics*, 2007 (24), 316.

illetve önszabályozással, mint kiegészítő szabályozási módszerekkel.⁴⁶³ Ezzel párhuzamosan ugyanakkor szükségessé válik, többek között magának az állami szabályozásnak a hiányosságai miatt, a médiaszektor bevonása a korszerű, rugalmas, könnyen módosítható rendelkezések elfogadása érdekében, a szolgáltatók és fogyasztók érdekei közötti egyensúly megteremtésének céljával. Tehát a tagállamoknak az uniós szabályok nemzeti jogukba való átültetésekor szem előtt kell tartaniuk e szabályozási módszert, ahogy a területet szabályozó AVMSD is ajánlja.⁴⁶⁴

A média világában ma már megfigyelhető az állami szabályozás felől az ön- és társszabályozás felé irányuló tendencia, amelyben a magánszereplők egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak. Különösen a tartalomszabályozás esetén jelentős a centralizált szabályozástól a decentralizálás, a technológián alapuló korlátozás irányába történő elmozdulás.⁴⁶⁵ Maga az ipari és a politikai szféra egyaránt ígéretes eszközöknek tekinti a jogi szabályozástól eltérő sémákat a kommunikáció területén észlelhető növekvő ellenőrzési válsággal szemben, amelyet a konvergencia, a globalizáció, a liberalizáció és a gyors technológiai fejlődés eredményez.⁴⁶⁶

A jogon túli szabályozási modellek között számos különbség mutatkozik. Ezek egyike a szabályozás kiindulópontja. Míg az önszabályozás a piaci szereplők vagy más nem kormányzati szervek tagjainak saját kezdeményezésén alapul, a társszabályozás közérdekű célokat szolgál, ezért a kormányzati szervek szerepet vállalnak a társszabályozási rendszer és követelmények kialakításában a kezdetektől.⁴⁶⁷ Azaz, ahogy *Tony Prosser* is rögzíti, egyfajta kapcsolatnak kell fennállnia a nem állami szabályozási rendszer és az állam között – amelynek nem kell szükségképpen törvényben rögzítettnek lennie, a szerződéses viszony is elegendő –, hogy a nem állami rendszer rendelkezzen némi diszkrecionális joggal, de az állam továbbra is élhessen a szabályozási forrásaival a szabályozási célok teljesítésének garantálása érdekében.⁴⁶⁸ Habár a társszabályozás tipikusan kormányzati ösztönzésre jön létre, jelentős autonómiát ad az ipari szereplőknek egyértelműen meghatározott paraméterek szerint.⁴⁶⁹ A szabályozás kiindulópontján túl abban is különbséget fedezhetünk fel, hogy az önszabályozás

⁴⁶³ SIMON, 2010. 68.

⁴⁶⁴ AVMSD (44) Preambulum-bekezdés

⁴⁶⁵ SAURWEIN, Florian and LATZER, Michael: 'Regulatory Choice in Communications: The Case of Content-Rating Schemes in the Audiovisual Industry'. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 2010, 54: 3, 464.

⁴⁶⁶ SAURWEIN and LATZER, 2010. 464.

⁴⁶⁷ SIMON, 2010. 68.

⁴⁶⁸ PROSSER, Tony: Self-regulation, Co-regulation and the Audio-visual Media Services Directive. *Journal of Consumer Policy*, Vol. 31, No. 1. 101.

⁴⁶⁹ SIMON, 2010. 68.

kizárólag etikai kérdések rendezésére alkalmas, amely következik az előbbi jellemzőből, miszerint abban nem vesz részt az állami jogalkotó.

Az eddig említett jellegzetességek alapján a társ- és önszabályozás fogalma a következőképp adható meg. Az önszabályozás „olyan szabályozási rendszer, amely alapján a résztvevő szervek meghozzák a saját szabályaikat bizonyos célok elérése érdekében és teljes felelősséget vállalnak a szabályoknak való megfelelés ellenőrzéséért”.⁴⁷⁰ A társszabályozás fogalmát a szakirodalom kétértelműnek tartja, a definíció nem világos, nem utal egy adott szabályozási modellre. Ahogy *Carmen Palzer* fogalmaz egy, a társszabályozás kialakítására vonatkozó európai rendelkezéseket tanulmányozó írásában, „a társszabályozás rendszerint általános értelemben használt fogalom a szabályozás együttműködési formáira, amelyek közhatalmi célok elérését szolgálják”.⁴⁷¹

Ma már egyetértés van a tekintetben, hogy a médiaipar szereplőinek a közérdekű célok érvényesülését szolgáló aktív szerepvállalása elsősorban társszabályozáson keresztül valósulhat meg annak ellenére, hogy magának az önszabályozásnak is számos előnye van, lehet. Egyrészt rugalmas rendszer és lehetőséget kínál az éppen aktuálisan felmerülő problémákra történő gyors reagálásra az ipari szereplők szakértelmének kihasználásával. Másodsorban a társszabályozáshoz hasonlóan, az önszabályozásról is általában elmondható, hogy annak résztvevői tiszteletben tartják a szabályokat, hiszen azok elfogadására a részvételükkel került sor és ezért érdekelték az ipari magatartás jól megfogalmazott követelményeinek betartásában; valamint a szabályozási eljáráshoz való hozzájárulásuk miatt jobban figyelembe veszik a fogyasztói panaszokat. Mindezek ellenére az utóbbi években számos aggodalom fogalmazódott meg az önszabályozással kapcsolatban, amelyek többek között a szabályok és eljárások átláthatóságának hiányából, az önszabályozás költségéből, az elfogadhatóságának társadalmi megkérdőjelezéséből erednek.⁴⁷² Felmerül a kérdés, hogy egy ilyen séma alapján működő szerv valóban felelősen cselekszik-e és képes-e korlátok között tevékenykedni, amely esetleg bevételkieséshez, nézettségéshez vezethet. Mindezek tudatában érthető a társszabályozás támogatottsága, amely képes az állami szabályozás negatívumai mellett az önszabályozás hátrányainak nagy részét is csökkenteni, kiküszöbölni.

A fentiek alapján az állami és a szakmai szereplők együttes szabályalkotása számos előnnyel aposztrofálható, mint:

⁴⁷⁰ PALZER, Carmen: *European Provisions for the establishment of Co-Regulation Frameworks*. In: Co-Regulation of the Media in Europa. *Iris Special*, European Audiovisual Observatory, 2003. 3.

⁴⁷¹ PALZER, 2003. 4.

⁴⁷² LUNT, Peter – LIVINGSTONE, Sonia: *Media Regulation. Governance and the interests of citizens and consumers*. SAGE Publications Ltd, 2012. 25.

- a rugalmasság,
- a szabályok jogi rendelkezéseknél egyszerűbb módosítása,
- a közérdekű érdekek figyelembevétele,
- az átláthatóság és a felelősségre vonhatóság.

A három szabályozási rendszer előnyei és hátrányai a következő táblázat segítségével foglalhatók össze.

	ÁLLAMI SZABÁLYOZÁS	TÁRSSZABÁLYOZÁS	ÖNSZABÁLYOZÁS
<i>Előny</i>	az ellenőrzés alá vont alanyok nem vonhatják ki magukat a szabályozás hatálya alól, demokratikus és átlátható ellenőrzés, alkotmányos biztosítékok, megfelelő eszközök a szankciók alkalmazásához	az állami szabályozás minden előnyének jelenléte, a szabályok elfogadásának növekedése, a szabályozási költségek az ipart és nem az adófizetőket terheli	rugalmas, a szabályok a kötelezettség-vállalók elfogadását élvezik, a normák tiszteletére való hajlandóság erősödése
<i>Hátrány</i>	nehézkés, a gyakorlatban nem minden esetben alkalmazható, elfogadása komoly erőfeszítéseket igényel az érintettektől, rugalmatlan, nehéz módosítani	komplex, körütekintő jogalkotást igényel	nem működőképes általánosan elfogadott szervek hiányában, a normák érvényesítése nem transzparens, a nagyobb piaci erővel rendelkező felek számára visszaélésre adhat alapot a szabályok kialakítása során, az alanyok kivonhatják magukat a szabályok alól, garanciák hiánya

5.sz. táblázat: A táblázat Lengyel Márk és Rozgonyi Krisztina Kommunikációs- és Médiapolitika előadásanyagán alapul. Infokommunikációs Szakjogász Képzés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy egy jól felépített társszabályozási rendszer az állami szabályozási modellnél könnyebben és gyorsabban tud alkalmazkodni a változó és konvergáló információs és kommunikációs technológiákhoz.⁴⁷³ Mindezek alapján a társszabályozás garantálhatja a leghatékonyabban a kiskorúak védelmét a lehető legtöbb érintett bevonása – ideértve a civilszférát is -, a résztvevők szakértelmének „kiaknázása” és

⁴⁷³ LIEVENS, Eva, DUMORTER, Jos and S. RYAN, Patrick: The Co-regulation of Minors in New Media: A European Approach to Co-regulation. *UC Davis Journal of Juvenile Law & Policy*, 2006. Vol. 10:1, 147.

végző soron az állami kikényszerítés fennmaradása által, amennyiben, mint szabályozási rendszer, alapos, gondos odafigyeléssel kerül kialakításra.⁴⁷⁴

A társszabályozás más szabályozási sémákkal szembeni számos előnyére és támogatottságára tekintettel, az alábbiakban annak részletesebb bemutatására kívánok koncentrálni.

5.1.2. A társszabályozásról általában

Az EU kötelezően implementálandó keretszabályain túl nemzeti szinten lehetőség van részletesebb és/vagy szigorúbb rendelkezések elfogadására alternatív szabályozási sémák keretén belül a kiskorúak védelme területén is. Ezt a lehetőséget az EU szakemberei is igyekeznek ösztönözni a hatályos AVMSD-n keresztül is.⁴⁷⁵ Ennek célja és indokoltsága többek között a kiskorúak magasabb szintű védelmének, mint közérdekű célnak a biztosítása, amely könnyebben megvalósítható a szolgáltatók általi támogatottsággal.

A társszabályozás, ahogy az AVMSD megfogalmazása is utal rá, jogi kapcsolat az önszabályozás és a nemzeti jogalkotás között. E kapcsolat eredményeként – ellentétben az önszabályozással – továbbra is fennmarad az állami beavatkozás lehetősége a célok nem vagy nem kielégítő megvalósítása esetére, amely jellemző révén válhat ez a szabályozási módszer valóban előnyössé és hasznossá. Az állami beavatkozás különösen a kiskorúak védelme területén fontos és indokolt, ahogy *Gellén Klára* is felhívja rá a figyelmet.⁴⁷⁶ Az állami garanciák fennmaradása kétségek nélkül szükséges egy olyan területen, mint a gyermekek védelme, amely valójában alapvető jogokkal áll szoros kapcsolatban, ahogy ezt a dolgozat első fejezete is alátámasztja.

Tehát a társszabályozás esetén állami és nem állami szervek közötti együttműködéséről van szó a közérdekű célok elérése érdekében. Ennek során az állam befolyással bír a szabályozási folyamatokra, meghatározva annak kereteit. A gyorsabb döntéshozatal, az egyértelmű jogi alap és a munkamegosztás mind e szabályozási módszer előnyeként említhető. Kiemelendő, hogy egy ilyen rendszer működését jelentősen befolyásolja az egyes országok szabályozási kultúrája, az állami szereplőknek az adott iparág irányába tanúsított ösztönző magatartása és az elérhető állami források, tekintve, hogy társszabályozás keretén belül az állam feljogosít egy nem állami szervet olyan kompetenciákkal, amelyek

⁴⁷⁴ A társszabályozás kialakításával szemben megkövetelt elvárásokhoz ld: LIEVENS et al, 2006. 146.

⁴⁷⁵ AVMSD (44) Preambulum-bekezdés

⁴⁷⁶ GELLÉN Klára: *A kiskorú fogyasztók védelme a közösségi és nemzeti médiaszabályozás terén*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiaikonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 47.

visszavonhatók, amennyiben a szabályozásba bevont fél nem vagy nem megfelelően tesz eleget a rábízott feladatoknak. Tehát, amennyiben a tagállamok megfelelő szinten implementálják a direktíva által előírt rendelkezéseket, fennmarad az állami beavatkozás lehetősége és a társszabályozás minden egyéb általános követelménye, semmi nem akadályozza őket egy ilyen szabályozási rendszer kialakításában, amit maga a területet szabályozó direktíva is igyekszik előmozdítani.⁴⁷⁷

A társszabályozásban érintett szervek jogi kapcsolatát illetően kiemelendő, hogy egy ilyen rendszerben az adott iparág, jelen esetben a média területén hatáskörrel rendelkező állami szerveknek *szereződéses kapcsolatban* kell állniuk a kereskedelmi és a magán médiaszolgáltatókkal, akiknek a feladata egy magatartási kódex megalkotása és kötelezettségek vállalása, többek között a kiskorúak káros médiatartalmakkal szembeni védelme érdekében. Habár a magatartási kódex kifejezés önkéntes szabályokra, így a médiaszolgáltatók önszabályozására utal, az általam itt bemutatott rendszer ettől eltérő. Eltérő, mert az államok implementálják az EU által előírt minimumszabályokat, meghatározzák a saját jogszabályi kereteiket és rendelkezéseiket a közérdekű célokra tekintettel, és az állami beavatkozás megmarad, mint egy „biztonsági háló” arra az esetre, ha a bevont szektorral együtt a jogszabályi szinten túl meghatározott célok és szabályok nem vagy nem kielégítően teljesülnek.⁴⁷⁸ Tehát az állami hatóságok továbbra is megtartják szankcionálási hatáskörüket és kikényszeríthetik a médiaszolgáltatók által vállalt, de nem teljesített elvárásokat. Emellett arra is jogosultságuk van, hogy ösztönözzék a gyermekek védelmét szolgáló rendelkezések megalkotását. Tehát az állami szerveknek egy „társszabályozási kapcsolat” esetén folyamatos monitoring tevékenységet kell végezniük a szabályozásba bevontak felett. Ez az együttes szabályozás a médiaszolgáltatók számára és a kiskorúak védelme szempontjából egyaránt előnyös. Egyrészt alkalmazásával orvosolható az állami szabályozással szemben gyakran megfogalmazott kritika, miszerint túlszabályozza az adott szektort. Mindemellett a társszabályozás a közérdekű célként aposztrofált kiskorúak védelme szempontjából sem elhanyagolható pozitívumokkal bír, hiszen maguknak a szolgáltatóknak van a legtöbb információjuk az általuk nyújtott szolgáltatásokról. Másrészt, ahogy *Gellén Klára* is utal rá „A kiskorú fogyasztók védelme a közösségi és nemzeti médiaszabályozás terén” című tanulmányában és többször említésre került, a társszabályozás révén fennmarad a kiskorúak védelme érdekében nélkülözhetetlen állami beavatkozás és a

⁴⁷⁷ AVMSD (44) Preambulum-bekezdés

⁴⁷⁸ LIEVENS, 2007. 323.

közérdekű célok elérését szolgáló garanciák kiépítése hatékonyabb, ha arra a szolgáltatók támogatásával kerül sor.⁴⁷⁹

A szerződéses kapcsolat mellett tehát fontos szerep jut a magatartási kódexnek, amelynek meglátásom szerint javasolt lenne magában foglalnia az audiovizuális médiaszolgáltatások teljes körére alkalmazandó részletes és esetlegesen a direktíva szabályainál szigorúbb kötelezettség-vállalásokat, illetve a médiatudatosság előmozdítása érdekében megfogalmazott kezdeményezéseket.

5.1.3. Társszabályozás hazánkban

5.1.3.1. Az Mttv. vonatkozó rendelkezéseinek ismertetése

A) Általános szabályok

Hazánkban a Médiatanács és a médiaszolgáltatók szakmai önszabályozó szervezetei, valamint az alternatív vitarendező fórumai közötti együttműködés célja:

- az Mttv. és az Smtv. céljainak, alapelveinek hatékony megvalósítása,
- az önkéntes jogkövetés előmozdítása,
- a médiaigazgatás közhatalmi jogérvényesítési rendszerének rugalmasabbá tétele.⁴⁸⁰

Az Mttv. 192.§ (1) bekezdése alapján „a közigazgatási szerződést a Médiatanács a 190. § (2) bekezdésben meghatározott feltételeknek megfelelő azon önszabályozó szervezetekkel köti meg, amelyek nyilvántartásba vett tevékenysége a felhatalmazás tárgyát képező hatósági ügyet lefedi, vagy azt közvetlenül érinti, valamint amely a kódex hatálya alá tartozó vállalkozásokról pontos és ellenőrizhető nyilvántartást vezet”. Tehát annak érdekében, hogy egyértelmű legyen a társszabályozási hatáskörrel felruházott személyi kör, a pontos nyilvántartás-vezetés feltételét képezi a társszabályozási hatáskörrel való felhatalmazásnak. A társszabályozó szervezetnek a tagságáról és a magatartási kódexet elfogadóról nyilvántartást kell vezetnie, hogy teljes bizonyossággal megállapítható legyen, kivel szemben járhat el.⁴⁸¹ Az együttműködés keretében a Médiatanács az önszabályozó szervezettel együttműködési megállapodás tartalmú *közigazgatási szerződést* köt, a hatáskörök kizárólag e szerződésben telepíthetők az önszabályozó szervezetekre. A szakirodalom a közigazgatási szerződés legfontosabb általános jellemzőjének minősíti, hogy ezzel összefüggésben a közigazgatás nem rendelkezik közhatalommal vagy más jellegű

⁴⁷⁹ GELLÉN, 2010. 47.

⁴⁸⁰ Mttv. 190.§ (1)

⁴⁸¹ LAPÁNSZKY András: *Társszabályozás a médiaigazgatásban*: In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): Magyar és európai médiajog. Complex kiadó, Budapest, 2012. 836-837. (Továbbiakban: LAPÁNSZKY, 2012b)

igazgatási hatalommal a közigazgatási jogviszonyban szereplő jogalanyok irányába. További jellemzője – lévén, hogy a közigazgatási szerződések tekintetében nem alakult ki általános szabályozás és a bírósági gyakorlat polgári jogi szerződésnek tekinti e szerződéseket –, hogy a bíróság a polgári jog szabályait alkalmazza e szerződésekkel kapcsolatban a szerződés közjog által szabályozott részeitől eltekintve.⁴⁸²

E szerződések feladata, hogy rendezzék

- a) a hatósági hatáskörébe tartozó ügyek önszabályozó szervezettel történő, az Mttv. társszabályozással foglalkozó fejezetében meghatározott megosztott ellátását,
- b) illetve jogszabályban hatósági hatáskörként nem szabályozott, de az Mttv. szabályaival összhangban álló, médiaigazgatáshoz, médiapolitikához kapcsolódó feladatok együttműködésben történő megvalósítását.⁴⁸³

A Médiatanács kizárólag közigazgatási szerződés keretében adhat felhatalmazást az önszabályozó szervezetnek, hogy a nyilvántartott tagsága, illetve a társszabályozási eljárást magukra kötelező érvénnyel elfogadó vállalkozások irányában az Mttv. által kifejezetten meghatározott hatósági ügytípusok körében, a felhatalmazás terjedelmében, a hatósági hatáskörgyakorlást megelőzően, önigazgatási feladatokat lásson el nem hatósági feladatként. Kiemelendő, hogy a felhatalmazott szervezet csak akkor járhat el egy jogalannyal szemben, amennyiben az a szervezet tagja és nem tiltotta meg a társszabályozási feladat gyakorlását magára nézve, illetve nem tag esetén, amennyiben írásban vállalta a társszabályozási funkciók alkalmazását.⁴⁸⁴ Kiemelendő továbbá, hogy a felhatalmazott szervezet nem hatósági, közhatalmi jogkörrel jár el a Médiatanács helyett, valamint a Médiatanács nem járhat el az átadott feladatkörben, hiszen az önszabályozó szervezet eljárása helyettesíti, és nem kiegészíti a Médiatanács hatáskörgyakorlását.⁴⁸⁵ Ez alól kizárólag a törvény által meghatározott esetek képeznek kivételt.⁴⁸⁶ A Médiatanács az átadott hatáskör tekintetében kizárólag abban az esetben járhat el, ha az önszabályozó szervezet eljárása nem felel meg a jogszabályoknak vagy a felek közötti közigazgatási szerződés rendelkezéseinek. Ennek elkerülése végett, azaz a felhatalmazás „megtartása” érdekében magát a felruházott szervezetet terheli a felelősség, hogy saját belső működésében olyan eljárási szabályozást fogadjon el és érvényesítsen a tagjai irányában, amely biztosítja a ráruházott feladatok

⁴⁸² LAPSÁNKSZKY, 2012b. 839-840.

⁴⁸³ Mttv. 190.§ (2)

⁴⁸⁴ LAPSÁNKSZKY, 2012b. 837.

⁴⁸⁵ LAPSÁNKSZKY, 2012b. 836.

⁴⁸⁶ Mttv. 191.§ (1) - (3)

megfelelő és hatékony ellátását, valamint a releváns törvényi szabályok megfelelő érvényesülését. Ennek elmulasztásának következtében a feladatok nem megfelelő ellátása végső soron a közigazgatási szerződés Médiatanács oldaláról történő felmondását eredményezheti.⁴⁸⁷

Az Mttv. 192.§ (2) bekezdése taxatív felsorolást ad a tekintetben, hogy a Médiatanács mely hatósági feladatokat adhatja át. A törvény alapján a médiahatóság az Smtv. 14-20.§ -ben foglaltak felügyeletére adhat felhatalmazást a nyomtatott és az internetes sajtótermék, valamint a lekérhető médiaszolgáltatások esetén. Az Smtv. említett szakaszaiban rögzített rendelkezéseken túl a lekérhető médiaszolgáltatásokkal szemben az Mttv. Második Része I. Fejezete rendelkezéseinek vagy azok bármelyikének felügyelete is ellátható az önszabályozó szervezet által. Megjegyzendő, hogy a jogalkotó, a jelen dolgozat szempontjából vizsgált médiaszolgáltatásokkal összefüggésben kizárólag a lekérhető médiaszolgáltatásokkal összefüggésben teszi lehetővé a társszabályozás kialakítását. Egyes vélemények szerint ez a differenciálás indokolatlan és „érdemes lenne megfontolni a társszabályozás felhatalmazási tárgykörét kiterjeszteni a lineáris médiaszolgáltatásokra vonatkozó egyes szabályokra is”.⁴⁸⁸ Másfelől a különbségtétel indokolt, amennyiben a két szolgáltatástípus push/pull jellegére vagyunk figyelemmel, amely a szolgáltatások eltérő szabályozását is magyarázza. Erre tekintettel, ahogy a szakirodalom fogalmaz, „a lineáris médiaszolgáltatások tekintetében hatósági hatáskört, ügýtípust a társszabályozás keretében az Mttv. azért nem határoz meg, mert e médiaszolgáltatás-típus vonatkozásában a jogalkotó szükségesnek tartotta a vonatkozó rendelkezések felügyeletét teljes mértékben állami-közigazgatási keretben tartani”⁴⁸⁹.

A médiajogszabályaink hivatkozott szakaszai alapján a lekérhető médiaszolgáltatás tartalma széles körben vizsgálható. A dolgozat szempontjából kiemelendő, hogy a szakmai szervek ellenőrizhetik, hogy:

- a) a lekérhető médiaszolgáltatásokban alkalmazásra kerülnek-e az Mttv. 9.§ (6)-(7) bekezdés rendelkezései, azaz a lekérhető médiaszolgáltatók az V. és a VI. kategóriába sorolják-e a gyermekek fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését kedvezőtlenül befolyásoló, illetve súlyosan károsító tartalmakat,
- b) másrészt figyelemmel kísérhetik, hogy a lekérhető médiaszolgáltatás médiaszolgáltatója vagy a szolgáltatását terjesztő műsorterjesztő alkalmaz-e hatékony

⁴⁸⁷ Mttv. 196.§ (1)

⁴⁸⁸ Ld: Tóth Csaba, a MEME jogi szekciójának képviselőjének véleménye.

http://nmhh.hu/cikk/152067/A_Mediatanacs_mediaszakmai_szervezetekkel_osszegezte_a_tarsszabalyozas_tapasztalatait (2012.09.28.)

⁴⁸⁹ KOLTAY – LAPSÁNSZKY, 2011. 137.

műszaki megoldást annak érdekében, hogy az V-VI. kategóriákba sorolt műsorszámok kiskorúak számára ne legyenek elérhetők.

- c) Mindemellett a szakmai szervek azt vizsgálhatják, hogy az erőszakos vagy más módon a nyugalom megzavarására alkalmas képi vagy hanghatások előtt a médiaszolgáltatás bemutatása előtt felhívják-e a nézők figyelmét erre a körülményre.

A közigazgatási szerződés a fenti jogszabályi rendelkezések felügyelete mellett magában foglalhatja a Médiatanács és az önszabályozó szervezet megállapodását a jogszabályokban nem szabályozott, de a médiaigazgatáshoz és a médiapolitikához szorosan kapcsolódó feladatok, tevékenység- és szolgáltatásfejlesztésre vonatkozó elvek, közérdekű programok, továbbá a médiával összefüggő bármilyen cél együttműködésben történő megvalósításával összefüggésben.⁴⁹⁰

A szerződés felmondásával összefüggésben az Mttv. 196. § (1) – (2) kizárólag a Médiatanács oldaláról szabályozza az azonnali hatályú felmondást, amelyre abban az esetben van lehetősége, amennyiben az önszabályozó szervezet:

a) a közigazgatási szerződésben foglaltakat súlyosan, illetve ismételten megszegi, vagy

b) a közigazgatási szerződésben meghatározott feladatait nem a szerződésben vagy a magatartási kódexben foglaltaknak megfelelően látja el.

A határozatlan időre kötött közigazgatási szerződést bármely fél harminc napos felmondási idővel felmondhatja.

A szerződés mellett a Médiatanácsnak a szakmai szervezetekkel kialakított „együttsszabályozásában” nélkülözhetetlen, kötelező eleme a magatartási kódex. Ahogy *Lapsánkszky András* fogalmaz, „a magatartási kódex azért is érvényességi feltétele, illetve kiemelten jelentős eleme a közigazgatási szerződésnek, mert ez határozza meg a társszabályozás keretében ellátott hatáskör szakmai, érdemi tartalmát, a jogértelmezés, jogalkalmazás kereteit, valamint az eljárási garanciákat és a tagok (önként vállalt) kötelezettségeit.”⁴⁹¹ A kódexet a szakmai szervezet készíti el, de egyeztetés céljából meg kell küldenie a Médiatanácsnak, amely kizárólag a tekintetben vizsgálhatja a kódexet, hogy az megfelel-e a vonatkozó jogszabályoknak.⁴⁹² Mindez *Lapsánkszky* véleménye szerint

⁴⁹⁰ Mttv. 193.§ (1)

⁴⁹¹ LAPSÁNKSZKY, 2012b. 840.

⁴⁹² Mttv. 194.§ (2)

fontos garanciális elemnek tekintendő egyrészt azért, mert a Médiatanács kizárólag jogszabályba ütközés esetén tagadhatja meg a kódex rendelkezéseinek elfogadását, így a magatartási kódexre hivatkozva kizárólag abban az esetben állhat el a szerződéskötéskor, amennyiben az jogszabályba ütközik. Másrészt kiemelendő, hogy a Médiatanács a jogszabályban foglaltakon túl egyéb feltételt nem támaszthat a magatartási kódex tartalmával szemben.⁴⁹³ A magatartási kódexnek megkülönböztethető anyagi- és eljárásjogi része. Az első a kódex hatályára és az alkalmazásakor figyelembe veendő alapelvekre vonatkozó szabályokat, a társszabályozási jogalkalmazás alapjait, a döntési mérlegelés szempontjait és a szakmai szervezetek által hozható döntések típusait foglalja magában. Utóbbi tartalmazza a társszabályozási eljárásra irányadó alapvető és garanciális rendelkezéseket.

B) A szakmai szervezet eljárása

A szakmai szervezet eljárását kérelemre vagy saját döntése alapján folytathatja le, első esetben a kezdeményező megkeresésére köteles eljárni. Az eljárás határideje harminc nap, amely az ügy bonyolultságára, illetve a tények feltárásának nehézségeire tekintettel tizenöt nappal meghosszabbítható. E határidőknél rövidebb határidőt a közigazgatási szerződés állapíthat meg. Megjegyzendő, hogy abban az esetben, ha a Médiatanácshoz az átadott hatáskörök tárgykörébe tartozó beadvány érkezik, a beadványt továbbítania kell az önszabályozó szervezethez. Ez a feladatmegosztással kapcsolatos kötelezettség a szakmai szervezetet is terheli, azaz amennyiben hozzá érkezik olyan beadvány, amely nem tartozik a feladatkörébe, de a Médiatanács hatáskörével kapcsolatos, akkor haladéktalanul tájékoztatnia kell a beadvány előterjesztőjét a Médiatanács vonatkozó hatásköreiről, az eljárásindítás lehetőségeiről és annak szabályairól.

A szakmai szervezet a beadványt az Mttv. társszabályozásra vonatkozó Fejezete, a közigazgatási szerződés és különösen az annak részét képező magatartási kódex alapján vizsgálja. Az adott ügyben hozott döntés a kódex hatálya alá tartozó vállalkozásokra kötelező, valamint kötelezettséget tartalmazhat. Utóbbi esetén a szakmai szervezet köteles a teljesítésére megfelelő határidőt megállapítani, valamint a kötelezettséget tartalmazó döntést a határidő leteltét követően megküldeni a Médiatanácsnak tíz napon belül. Ezen döntéseket illetően a Médiatanácsot felülvizsgálati kötelezettség terheli. Ezzel összefüggésben hangsúlyozandó, hogy a Médiatanács csak abban az esetben gyakorolhat hatósági hatáskört,

⁴⁹³ LAPSÁNKSZKY, 2012b. 842.

amennyiben az önszabályozó szervezet nem orvosolható vagy orvosolt döntése jogszabályt vagy közigazgatási szerződést sért. Továbbá a Médiatanács nem jogosult még jogorvoslati kérelem esetén vagy törvényességi felügyelet keretében sem beavatkozni a döntések meghozatalába, nem jogosult azt megváltoztatni vagy megsemmisíteni. Egyetlen lehetősége, hogy hatósági eljárást indítson, de kizárólag abban az esetben, ha a szakmai szervezet döntése törvénybe vagy a magatartási kódex rendelkezéseibe ütközik. Ilyenkor a Médiatanácsot a szakmai szervezet döntése nem köti, sőt a döntés továbbra is érvényesül, mint nem hatósági döntés.⁴⁹⁴

Felmerülhet a kérdés, hogy miként kezelendő az az eset, amennyiben olyan feladatról van szó, amely nem része a Médiatanács hatósági hatáskörének, de az önszabályozó szervezettel kötött közigazgatási szerződés tárgykörét képezi. Az Mttv. 200.§ (1) bekezdése alapján az ilyen feladat, tevékenység megfelelő és hatékony ellátása az önszabályozó szervezet önálló feladata, ezek tekintetében a gyakorlatát maga alakítja, de Médiatanács az önszabályozó szervezettel folyamatosan együttműködik, feladatainak ellátását támogatja és ösztönzi. Ezen együttműködés keretében a felek rendszeresen tájékoztatják egymást a nem hatósági feladatok ellátásával, és egyéb eljárásaikkal kapcsolatos tapasztalatokról, amely tapasztalatokat a Médiatanács hatósági hatáskörei gyakorlása, hatósági eljárásai, illetve piaci elemző, értékelő tevékenysége és különösen jogszabály-előkészítő tevékenysége során - lehetőség szerint - figyelembe vesz. Megjegyzendő, hogy ezen feladatok ellátása is a szakmai szervezet és a Médiatanács által kötött közigazgatási szerződés, valamint az annak részét képező magatartási kódex alapján történik.

C) A Médiatanács felügyeleti tevékenysége a szakmai szervezet felett

Az Mttv. felhatalmazása alapján a Médiatanács felügyeleti tevékenységet lát el a szakmai szervezet közigazgatási szerződésben vállalt tevékenysége felett. Megjegyzendő, hogy a Médiatanács ezirányú törvényességi felügyeleti hatásköre korlátozott hatókörű és tartalmú. Ezt – tekintettel az Mttv-ben foglaltakra⁴⁹⁵ –*Lapsánkszky* a következőkkel indokolja.⁴⁹⁶ Egyrészt a törvényességi felügyelet kizárólag a társszabályozási tevékenységre, a közigazgatási szerződésben foglaltak ellenőrzésére terjed ki. Továbbá a Médiatanács kizárólag a szerződéssel kapcsolatos tevékenység megismerésére jogosult és csak ennek érdekében kötelezheti a szakmai szervezetet adatszolgáltatásra. Végül az Mttv. szűkre szabja

⁴⁹⁴ LAPSÁNKSZKY, 2012b. 843.

⁴⁹⁵ Mttv. 201.§ (1) – (3)

⁴⁹⁶ LAPSÁNKSZKY, 2012b. 848.

a Médiatanács rendelkezésére álló döntéseket, eszközöket tekintettel arra, hogy a törvény meghatározza, hogy a médiahatóság – elsősorban - mely esetekben állapíthat meg „törvénysértést” és milyen „jogkövetkezményt” alkalmazhat.

Az Mttv. szerint „különösen” az alábbi körülmények vezethetnek a jogszabálysértés megállapításához:

- a) a szakmai szervezet a 197-200.§ - okban foglalt eljárásokat nem a magatartási kódex rendelkezéseinek megfelelően folytatja le,
- b) a beadványokat nem a magatartási kódex rendelkezései szerint bírálja el,
- c) döntéseit nem a magatartási kódex rendelkezéseinek megfelelő tartalommal hozza, illetve
- d) döntéseinek teljesítését, azok érvényesülését nem ellenőrzi, illetve nem intézkedik a döntéseiben foglaltak érvényre juttatása iránt.

A fenti körülmények esetén a Médiatanácsnak megfelelő határidőt kell tűznie a szerződésnek megfelelő magatartás tanúsítására. Az Mttv. nem ad iránymutatást azzal összefüggésben, hogy mit jelent a „megfelelő”. Ez a tevékenység jellege, a nem megfelelő eljárásra okot adó körülmény kiküszöböléséhez szükséges idő és egyéb figyelembe veendő tényezők alapján határozható meg. A határidő elmulasztása a közigazgatási szerződés azonnali hatállyal vagy a szerződésben megállapított felmondási határidővel történő felmondásához vezethet. Az Mttv. a „felmondhatja” kifejezést alkalmazza, tehát a Médiatanács mérlegelésén múlik az eljárás megindítása.

Abban az esetben, ha a Médiatanács ellenőrzése során azt tapasztalja, hogy az önszabályozó szervezet eljárása vagy döntése jogszabály tartalmával ellentétes vagy a közigazgatási szerződésbe, esetleg a magatartási kódexbe ütközik, akkor a szerződésszegés megállapításával egyidejűleg az eljárás, valamint a döntés tárgykörében hatósági eljárást indít.⁴⁹⁷

A Médiatanács ellenőrzésén túl kiemelendő, hogy „az önszabályozó szervezet a közigazgatási szerződés alapján végzett tevékenységéről, feladatairól rendszeresen, de legalább évente, az önszabályozási eljárásainak menetéről, tartalmáról, alanyairól, döntéseinek típusairól, tartalmáról, érvényesüléséről pedig legalább félévente írásban benyújtott beszámolót készít a Médiatanács számára. A Médiatanács a beszámolót - döntésében – értékeli”.⁴⁹⁸

⁴⁹⁷ Mttv. 201.§ (3)-(5)

⁴⁹⁸ Mttv. 202.§

A társszabályozás törvényi szabályainak ismertetése után látható, hogy az Mttv. igen részletes szabályozást tartalmaz e tekintetben, szigorú formai és eljárási garanciákat fektet le. Ez egyrészt akadályt gördít a társadalom tagjai elé az esetleges beadványok benyújtása esetén. Másrészt a szakmai szervek is kritikát fogalmaztak meg a hazánkban kialakított társszabályozási rendszerrel összefüggésben; véleményük szerint ezt egy átlátható, számon kérhető, egy jogszabályi keretek között működő, de tartalmi előírásokat nem jogszabályi szinten meghatározó, külső szereplőket is bevonó, erőteljes önszabályozásnak kellene felváltania.⁴⁹⁹ Az új médiatörvény szabályait vizsgáló *Bayer Judit* szintén hasonló álláspontot képvisel, véleménye szerint „a társszabályozási rendszernek az felelne meg, ha az önszabályozó szervezet alkotná meg saját normáit és szankcióit, alkalmazná azokat, és a hatóság mindössze a jogérvényesítésben segédkezne, szükség esetén”.⁵⁰⁰ Ahogy láthattuk, az AVMSD is lehetőséget biztosít az említett alternatív szabályozási módszerek alkalmazására, az önszabályozás pedig a (44) Preambulum-bekezdése szerint az irányelv jogalkotó által implementálandó rendelkezéseinek a végrehajtásában, azaz a gyakorlati megvalósításában kiegészítő módszer lehet. Megjegyzendő, hogy az önszabályozás intézménye nem lenne idegen a kiskorúak védelméről, azaz a médiaszakma a jelenleginél nagyobb, önálló szerepvállalását semmi nem akadályozza, sőt „a kiskorúak védelme az önszabályozásnak kitüntetett területe az európai jogalkalmazásban, sőt az európai önszabályozás éppen a kiskorúak védelmével kezdődött.”⁵⁰¹ Végül megjegyzendő, hogy a társszabályozás állami támogatottsága és ösztönzése ellenére a hazai jogalkotó továbbra is lehetőséget ad a médiatartalom-szolgáltatóknak az önszabályozás fenntartására és az így vállalt rendelkezések érvényesítésére.⁵⁰²

5.1.3.2. Társszabályozás a gyakorlatban

A társszabályozás gyakorlati megvalósítása tekintetében, a dolgozat témáját szem előtt tartva kiemelő, hogy a Médiatanács társszabályozási szerződést kötött a MEME-vel. A törvényi szabályoknak megfelelően a szakmai szervezet elsődlegesen a tagjaikat érintő panaszok ügyében folytathat vizsgálatot, valamint tevékenységét olyan, nem egyesületi tag médiaszolgáltatókra is kiterjesztheti, amelyek a szervezettel kötött közigazgatási szerződés

⁴⁹⁹http://nmhh.hu/cikk/152067/A_Mediatanacs_mediaszakmai_servezetekkel_osszegezte_a_tarsszabalyozas_tapasztalatait (2012.09.28.)

⁵⁰⁰ BAYER Judit: Az új médiatörvény sajtószabadságot korlátozó rendelkezései. *Médiakutató*, 2011. tavasz, Jogrovat, 16.

⁵⁰¹ MAJTÉNYI László: *Erkölc a jogalkotásban?* In: Gabos Erika (Szerk.): A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V., Balatonalmádi 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 99.

⁵⁰² Mttv. 202/A.§

részét képező Magatartási Kódex rendelkezéseit magukra, illetve saját médiatartalom-szolgáltatásukra nézve kötelező érvényűnek ismerik el. A szerződés rendelkezik arról az esetről is, amennyiben egy bepanaszolt médium több szakmai szövetségnek is tagja. Ekkor a médium maga döntheti el, hogy az adott ügyben melyik szervezet eljárásának veti alá magát.

Megjegyzendő, ahogy már említésre került, hogy a lineáris televíziózás nem került be a társszabályozásba, csak a lekérhető tartalmak, amelyek egyelőre a tévés piac kisebb, de gyorsan növekvő szegmensét jelentik. Érdekes helyzetet teremthet, hogy a gyakorlatban előfordulhatnak átfedések, gondoljunk csak a sokszor nagy összegű bírságokkal sújtott, lineárisan közvetített valóságshow-kra, amelyek egyes részletei lekérhető szolgáltatásként is megjelennek. További érdekes helyzetet eredményezhet, hogy a MEME tagságának egy része külföldi székhelyű cég, azaz nem tartozik a magyar joghatóság alá.

A szerződésben a MEME az Smtv. 19–20. §-ainak, illetve vagy azok bármelyikének, valamint az Mttv. 11.§, 14.§, 20. § (2) és 23-31.§ - ainek felügyeletére kapott felhatalmazást. Ennek alapján a szakmai szervezet az emberi méltóság, az alkotmányos rend, az emberi jogok és a magánélet védelmére, a közösségekkel szembeni gyűlöletkeltés és a kirekesztés elleni fellépésre, illetve a kiskorúak káros tartalmaktól való távoltartására vonatkozó, valamint egyes, a kereskedelmi közleményekkel kapcsolatos szabályok ellenőrzésére jogosult. Ezen túlmenően a lekérhető médiaszolgáltatások esetén a MEME eljárhat a magyar művekre vonatkozó műsorkvótákkal, a műsorszámok támogatásával és a termékmegjelenítéssel összefüggő ügyekben is. Emellett a Magatartási Kódex egyes tényállásainak megsértései esetén is a szakmai szervezet jogosult eljárni. A szerződés szerinti felhatalmazás a szerződés hatálya alá tartozó személyi körrel kapcsolatos egyedi ügyek ellátására, a tevékenységük átfogó ellenőrzésére, valamint a Médiatanáccsal kötött külön megállapodás esetén egyéb, a médiaigazgatáshoz kapcsolódó feladatok ellátására terjed ki.⁵⁰³

⁵⁰³ Mttv. 192.§ (3) A Médiatanács által – a (2) bekezdésben meghatározott hatósági ügytípus tekintetében – az önszabályozó szervezet számára biztosított felhatalmazás magában foglalja:

a) a kódex hatálya alá tartozó vállalkozásokkal kapcsolatos egyedi ügyek ellátását (ideértve a tagok tevékenységét érintő kérelmekkel, panaszokkal kapcsolatos eljárást),
b) a kódex hatálya alá tartozó vállalkozások közötti – a felhatalmazás tárgykörét érintő – viták, jogviták eldöntését,
c) a kódex hatálya alá tartozó vállalkozások – felhatalmazással kapcsolatos – tevékenységére, magatartására irányuló ellenőrzést.

A MEME eljárása kérelemre, illetve a szakmai szervezet átfogó ellenőrzésének eredményeképp saját döntése alapján indulhat. A MEME Magatartási Kódexe rögzíti, hogy az egyes ügyek vizsgálatával háromfős bizottságok foglalkoznak, amelyeknek a tagjaira szigorú összeférhetetlenségi előírások vonatkoznak. A törvényi előírásnak megfelelően az eljárást harminc napon belül kell lefolytatni, a határidő a különösen bonyolultnak ítélt ügyekben további tizenöt nappal meghosszabbítható. A szakmai szervezet kizárólag a Magatartási Kódexben rögzített határozatokat hozhatja, amely az eljárás alanyaira kötelező. Ez lehet egyfelől a megalapozatlan kérelmek elutasítása, másfelől – normasértés esetén – a MEME kötelezheti az eljárás alá vont médiumot a normasértő tevékenység abbahagyására, nem vagyoni elégtétel adására, valamint a normaszegés tényének nyilvánosságra hozatalára. A szakmai szervezet bírságot nem szabhat ki. A Magatartási Kódexben foglalt szankciók közül a legfontosabb és leggyakoribb a nyilvánosság erejének alkalmazása. A beadvány előterjesztője, valamint a döntéssel kötelezett a döntés átvételétől számított tizenöt napon belül kérheti a döntés felülvizsgálatát a Médiatanácstól.

A társszabályozási eljárással kapcsolatban megjegyzendő egyrészt, hogy díjköteles eljárás. Másrészt, az eljárás megindítása előtt – valamelyest hasonlóan a sajtó helyreigazításhoz – a kérelmező, akinek a sérelmezett médiatartalom jogát vagy jogos érdekét sérti, köteles a médiatartalom-szolgáltatót megkeresni a tartalom (első) megjelenésétől számított harminc napon belül és csak akkor fordulhat a szakmai szervezethez, amennyiben a szolgáltató nem válaszolt nyolc napon belül vagy a kérelmet elutasította.

A jogszabályi elvárással összhangban a szakmai szervezet eljárásairól rendszeresen tájékoztatja a Médiatanácsot, a meghozott döntéseket tíz napon belül kell megküldenie a hatóságnak. A Médiatanács kizárólag abban az esetben változtathatja vagy semmisítheti meg a szakmai egyesület határozatát, ha annak az eljárása nem felel meg a társszabályozási szerződés, a Magatartási Kódex vagy a vonatkozó törvények előírásainak.

Fontos megjegyezni, hogy az egyéni, személyes sérelmek orvoslása továbbra is a Ptk. és a Btk. rendelkezései alapján történhet, a most induló társszabályozás a demokratikus közérdekkel kapcsolatos sérelmekre vonatkozik.

Kifejezetten a lekérhető médiaszolgáltatások vonatkozásában a kiskorúak védelme érdekében a következőket tartalmazza a MEME Magatartási Kódexe:

1. A lekérhető médiaszolgáltatásokban megjelenő azon médiatartalom:
 - amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen ábrázolása;

- továbbá, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz

csak oly módon tehető a nyilvánosság számára elérhetővé, amely valamely műszaki vagy egyéb megoldás alkalmazásával biztosítja, hogy a kiskorúak rendes körülmények között nem férhetnek hozzá.

2. A lekérhető és a lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásban is megegyező tartalommal közzétett műsorszámoknál a lineáris médiaszolgáltatásban alkalmazott kategória-besorolást kell irányadónak tekinteni.

3. A médiatartalom-szolgáltató az interneten elérhető tartalom forráskódjához olyan azonosítókat („metatag”-ek) köteles hozzárendelni, amelyek utalnak a médiatartalom Mttv. szerinti V-VI. korhatár-kategóriára, és egyes ingyenesen elérhető otthoni tartalomszűrő-alkalmazásokkal (szülői gyermekzár-programok) felismerhetőek.

4. Amennyiben a médiatartalom-szolgáltató által szolgáltatott tartalom az Mttv. szerinti V-VI. korhatár-kategóriába esik, akkor a médiatartalom-szolgáltató köteles a tartalom megtekintésének megkezdése előtt egy, a felhasználó életkorára vonatkozó kérdést intézni, ezzel ellenőrizve a felhasználó korhatár jogosultságát. (Pl. jelenítsen meg egy kérdést, amelyben a néző életkorát ellenőrzi: "Ön elmúlt már 18 éves? Igen - Nem". Ha az életkor ellenőrzés alapján a felhasználó nem jogosult megtekinteni a tartalmat, akkor a tartalom nem kerül lejátszásra.)

5. Amennyiben a médiatartalom-szolgáltató által szolgáltatott tartalom Mttv. szerinti V-VI. korhatár-kategóriába esik, akkor a médiatartalom-szolgáltató köteles az életkor-ellenőrzéssel egyidejűleg, azonos helyen, jól láthatóan felhívni a felhasználó figyelmét a kiskorúakra vonatkozó veszélyekre.

A fent említett rendelkezéseken túl a Magatartási Kódex nem tartalmaz további rendelkezéseket. Véleményem szerint a Kódexnek szólnia kellene:

- a szolgáltatók által vállalt hatékony műszaki megoldásról és azok szülőkkel való megismertetésének eszközeiről (Ld.: a Médiatanács hatékony műszaki megoldásokra vonatkozó ajánlásánál tett javaslatok),
- a fogyasztók figyelmének felhívásáról a lekérhető médiaszolgáltatásokban megjelenő valószínűleg káros tartalmakkal szembeni védelem fontosságát illetően,
- a médiatudatosság előmozdítása érdekében vállalt intézkedésekről.

Az utóbbi két kérdéskört illetően kiemelendő, hogy, habár a lekérhető szolgáltatások esetén törvényi kötelezettség a direktívából adódóan kizárólag a kiskorúak súlyosan káros tartalmaktól való „távol tartására” vonatkozik, és az egyéb tartalmak szabályozására a tagállam szabad kezet kap,⁵⁰⁴ véleményem szerint a médiaszolgáltatóknak a valószínűleg káros tartalmakkal összefüggésben is javasolt felhívni a felhasználók figyelmét – szerződéskötéskor, hírlevelekben - a hatékony műszaki megoldás igénybevételére ezek távoltartása érdekében. Ennek indoka abban gyökerezik, hogy, amennyiben a valószínűleg káros tartalmú lekérhető szolgáltatások korlátozás nélkül hozzáférhetők, akkor a kiskorúak, akár szülői felügyelet nélkül is, bármikor megtekinthetnek olyan műsorszámokat, amelyeket nem vagy nem helyesen értelmeznek, mert nem mindig képesek kiválasztani az érettségüknek megfelelő tartalmat. Így orvosolható lenne az a már említett szabályozói dilemma, hogy miként teremthető meg az egyensúly a védelem egy érvényesíthető, minimális szintje iránti igény és a felhasználói kontrol elmélete között, amely az új média középpontjában áll.⁵⁰⁵ Ez a megoldás a kiskorúak védelmén túl, tiszteletben tartja a szolgáltatókat megillető sajtószabadsághoz és a társadalom felnőtt tagjainak tartalomhoz való hozzáféréshez fűződő jogát.

A médiatudatosság elterjesztése a gyermekek esetén kifejezetten indokolt, mert a kellő élettapasztalat hiánya miatt a kiskorúak - sőt gyakran a felnőttek sem - nincsenek tisztában a média működésével, a médiatartalmak valódi üzenetével. A médiaismeret megszerzését indokolja a hasznos tartalmak megtalálása és a károsak kiszűrése, a médiaszolgáltatások hatalmas mennyisége és minőségileg igen vitatható jellege. Az AVMSD, ahogy láthattuk, nem ad konkrét iránymutatást a médiaműveltség előmozdításával összefüggésben, ugyanakkor az EU ismertetett ajánlásai tartalmazzak javaslatokat, mint a tanárok és a nevelők továbbképzése, külön internetképzés gyermekek számára egészen fiatal kortól a szülők számára látogatható órákkal, vagy az állampolgárokat célzó nemzeti kampányok szervezése minden kommunikációs média bevonásával. Ahogy már utaltam rá, a kezdeményezések elsősorban az online világ által generált veszélyekre fókuszálnak annak ellenére, hogy az audiovizuális médiaszolgáltatások is indokolják a médiatudatosság elsajátítását. A tagállamok, valamint a szolgáltatók nem mentesülhetnek a médiatudatosságot előmozdító

⁵⁰⁴ GELLÉN Klára: Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv főbb intézményei a tagállami jogalkotó implementációs mozgástere tükrében. *Infokommunikáció és Jog*, 2010. február. 6.

⁵⁰⁵ NEAL, Geach: “Converging Regulation for Convergent Media: an overview of the Audiovisual Media Services Directive”. *Journal of Information, Law & Technology*, 2008 (1) [http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2008_1/geach (2011.08.07.)]

lépések megtétele alól csak azért, mert maga a direktíva alapján nincs normatív kötelezettségük arra, hogy ez irányú kötelezettség-vállalásokat tegyenek.⁵⁰⁶

A médiaműveltség kifejezetten társszabályozáson keresztüli előmozdítását szorgalmazza az EB is a 2009-ben megszületett, „Egy versenyképesebb audiovizuális és tartalomipar, továbbá egy befogadó tudásalapú társadalom érdekében a digitális környezethez igazodó médiaműveltségről” címet viselő ajánlásában. Ebben a következőt ajánlja: *„a tagállamok, adott esetben az audiovizuális és az elektronikus hírközlési szabályozási hatóságokkal, továbbá az adatvédelmi felügyeleti hatóságokkal együttműködve fejlesszenek ki és hajtsanak végre olyan társszabályozási kezdeményezéseket, amelyek eredményeként a főbb érdekelt magatartási kódexeket fogadhatnak el, és támogassanak önszabályozási kezdeményezéseket és iránymutatásokat az alábbi II. részben a médiaipar tekintetében meghatározott tárgykörökben”*.

5.2. A médiaműveltség

5.2.1. A médiaműveltség fogalma

Hasonlóan a médiapolitikához, a médiaműveltség és a kommunikációs kompetenciák is viszonylag új szakpolitikai kérdések.⁵⁰⁷ Ezek szükségessége vitathatatlan, tekintve, hogy mindennapjaink során hírek, információk sokaságával, a legkülönbözőbb médiatartalmakkal találkozhatunk. Az audiovizuális médiaszolgáltatásokból ránk zúduló kommunikációs üzenetek, plurális vélemények és az eltérő kulturális értékek megfelelő megértése nélkül nem képes a fogyasztói társadalom a digitális média lehetőségeit kihasználni és csökkenteni az azokból eredő kockázatot.⁵⁰⁸ Mindezt *Hartai László* is alátámasztja, „a média működését jellemző ismeretek jelentőségét, a média használatához kapcsolódó készségek nélkülözhetetlen voltát az utóbbi negyed században előbb kiváló kutatók, oktatási szakemberek, majd az oktatáspolitikai és a politikai szféra szereplői közül is egyre többen felismerték”.⁵⁰⁹

A fentiek okán az AVMSD is elérendő célként aposztrofálja, hogy „a médiatudatosság fejlesztését a társadalom valamennyi szegmensében elő kell mozdítani, és a haladást szorosan

⁵⁰⁶ SIMON, 2008. 21.

⁵⁰⁷ HARRO-LOIT, Halliki: *From Media Policy to Integrated Communications Policy: How to Apply the Paradigm Shift on a European and National Level*. In: (Ed: Beata Klimkiewicz) *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*, 2010. 51.

⁵⁰⁸ POLYÁK Gábor: *A médiarendszer kialakítása. A piacra lépés és a hozzáférés alkotmányjogi, közösségi jogi és összehasonlító jogi elemzése*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008. 71.

⁵⁰⁹ HARTAI László: *A médiaműveltségről uniós dimenzióban*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 54.

figyelemmel kell kísérni”⁵¹⁰ A direktíva maga is definiálja a médiatudatosságot (a), felsorolja a tudatos médiafogyasztó képességeit (b) és intézkedéseket ajánl a 2006-os ajánlás alapján⁵¹¹ ennek előmozdítására (c).

- a) „A médiatudatosság olyan készségeket, ismereteket és értelmezési képességeket jelent, amelyek alapján a fogyasztók hatékonyan és biztonságosan tudják használni a médiát.”⁵¹²
- b) Ezek a képességek többek között:
 - tájékozott választási képesség,
 - a tartalom és a szolgáltatás jellegének megértése,
 - az új kommunikációs technológiák adta lehetőségek hasznosításának képessége,
 - a káros vagy sértő anyagoktól való tartózkodás.
- c) Ezen intézkedések lehetnek:
 - a tanárok és a nevelők további képzése,
 - külön internetképzés gyermekek számára egész fiatal kortól, a szülők számára látogatható órákkal,
 - iskolai tanterv részét képező integrált oktatási megközelítés,
 - állampolgárokat célzó nemzeti kampányok minden kommunikációs média bevonásával.

Az AVMSD által adott meghatározással összefüggésben *Peter Lunk* és *Sonia Livingstone* felhívja a figyelmet arra, hogy az irányelv valamelyest leszűkíti a médiatudatosság szerepét és jelentőségét, hiszen az „állampolgár” kifejezés révén a fogalom inkább individualizált, a fogyasztókra és a fogyasztói választásra koncentrál az állampolgári jogok helyett és a védelmet helyezi előtérbe a részvétellel szemben. Tehát nem feledkezhetünk meg arról, hogy kellő médiaismeret esetén az emberek az internetnek és a digitális technológiának köszönhetően képessé válnak képek, információk és tartalmak létrehozására és megosztására. Ahogy *Minarics József* fogalmaz a „Médiaműveltség – Media Literacy, a XXI század írástudása” című tanulmányában: „a médiaműveltség mára az aktív és teljes körű polgári

⁵¹⁰ AVMSD (47) Preambulum-bekezdés

⁵¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választadás jogáról az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben. II. MELLÉKLET

⁵¹² AVMSD (47) Preambulum-bekezdés

részvétel egyik elengedhetetlen előfeltételévé vált, amellyel kivédhető vagy mérsékelhető a közösségi életből való kirekesztődés”.⁵¹³

Az EB 2007-ben megszületett „A digitális környezethez igazodó médiaműveltség európai megközelítéséről” című közleménye a médiatudatosságot a következőképp határozza meg: A médiaműveltség kifejezés alatt általában

- a médiához való hozzáférésre,
- a média és a médiatartalmak különböző aspektusainak megértésére és kritikus szemmel való vizsgálatára,
- valamint a különféle kontextusokban megvalósuló kommunikációra való képességet értjük.

A médiaműveltség különböző szintjei magukban foglalják többek között:

- valamennyi létező kommunikációs eszköz használatában való jártasságot,
- a média aktív használatát,
- a média kritikus megközelítését a tartalom minősége és pontossága tekintetében,
- a média gazdaságtana, illetve a pluralizmus és a médián belüli tulajdonviszonyok közötti különbség megértése,
- a média kreatív használatát (hiszen a médiatechnológiák fejlődése és az internet, mint terjesztési csatorna fokozatosan növekvő térfelületre egyre több európai polgár számára teszi lehetővé képek, információk és tartalom létrehozását és terjesztését)
- a „jogszerűség kultúrája” szempontjából alapvető fontosságú szerzői jogok tekintetében való tudatosságot, különösen a fiatalabb generáció esetében, amelynek tagjai egyszerre tartalomfogyasztók és tartalom-előállítók.

Az EU-nál szűkebb megfogalmazást ad az Ofcom, amely szerint a médiatudatosság „*a kontextusok sokféleségében megjelenő kommunikációs üzenetekhez való hozzáférésre, azok megértésére és létrehozására való képesség*”.⁵¹⁴

A médiaműveltség legtagabb fogalma alapján a szakirodalom annak öt lényeges fogalmi elemét hangsúlyozza az oktatás területén:

1. tudatosság (awareness)
2. megértés (understanding)
3. képesség (ability)

⁵¹³ MINARICS József: *Médiaműveltség - Media Literacy, a XXI század írástudása.* [http://www.matisz.hu/Hir.30.0.html?&tx_ttnews[tt_news]=1007&cHash=4449b5bb0b (2013.01.21.)]

⁵¹⁴ http://stakeholders.ofcom.org.uk/market-data-research/media-literacy/ (2013.10.23.)

4. hozzáállás (attitude)

5. készségek (skills).⁵¹⁵

E fogalmi elemekkel, mint a médiaműveltség lényegét alkotó részkompetenciákkal összefüggésben a következők érdemelnek említést. A médiaműveltség alapvető célja az egyének számára megannyi formában elérhető médiaüzenet és diskurzus tekintetében a *tudatosság* növelése. A *megértés* kritériuma valós hozzáférést biztosít az információkhoz, hiszen csupán a technikai hozzáférés révén nem garantált, hogy az emberek valójában a nekik szükséges információkhoz jutnak hozzá. A hozzáférés a fogadásra és a küldésre való képességet jelenti.⁵¹⁶ A kritikus olvasási, illetve megtekintési *képesség*, valamint az információk megkülönböztetésére, kiválasztására és előállítására, a saját érveink megformálására való képesség mind előfeltétele a politikai, társadalmi és a gazdasági élet közötti egyensúly megteremtésének. Mindez egy olyan *hozzáállás*ban összegződik, amely megkülönbözteti a fogyasztót az állampolgártól, különösen olyan körülmények között, ahol a sokféleség és a választás a kommunikációs politika alapvető értékei. Végül az információk küldéséhez és fogadásához bizonyos *képességek* szükségesek, hiszen az embereknek kifinomult eszközökre van szükségük ahhoz, hogy tudatos döntéseket hozzanak.⁵¹⁷

A fentiek alapján összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy „médiaműveltségen a korszerű információs-kommunikációs eszközökhöz való hozzáférésnek, ezen eszközök által közvetített tartalmak és különféle aspektusainak megértésének, valamint a különböző közlésformák használatának képességét értjük.” A fogalommal összefüggésben fontos hangsúlyozni, különösen a médiaoktatás kialakítása szempontjából, hogy „a médiaműveltség fogalma a tömegkommunikáció valamennyi válfajára kiterjed, eszköze lehet a televízió, mozgóképfényképezőgép, a rádió, zenei felvétel, az írott sajtó, az internet, de egyéb digitális technológiák is”.⁵¹⁸

5.2.2. A médiaműveltség szükségessége

A médiaműveltség szükségességét az EB a 2009-ben megszületett, médiaműveltségről szóló Ajánlásában a következőkkel támasztja alá:

- a) a versenyképesebb tudásgazdaság, befogadóbb információs társadalom megteremtése,
- b) digitális média megfelelőbb értelmezése, illetve az a tény, hogy

⁵¹⁵ HARRO-LOIT, 2010. 56.

⁵¹⁶ VAN CUILENBURG, Jan and MCQUAIL, Denis: Media Policy Paradigm Shifts: Towards a New Communication Policy. *European Journal of Communication*. 2003. Vol. 18. No. 2. 204.

⁵¹⁷ HARRO-LOIT, 2010. 56-57.

⁵¹⁸ A Bizottság új célt tűz ki az információs társadalom számára: legyen mindenki jártas a modern médiákban! IP/09/1244, Brüsszel, 2009. augusztus 20.

- c) a médiaműveltség napjaink információs társadalmában befogadás és polgári részvétel kérdése is.

Az Ajánlásban rögzítetteken túl a médiaműveltség birtoklása azért is elengedhetetlen, mert a média lát el minket a politikai folyamatokra vonatkozó ismeretekkel, az általa közvetített tartalmak befolyásolják a valóságról alkotott elképzeléseinket, a média jelentős szereppel bír identitásunk (ki)alakításában, nélküle a közéletben való részvétel elképzelhetetlen. Azt mondhatjuk, hogy a média „kétségtől társadalmunkban alapvető szocializációs tényezővé vált” – ahogy *Hartai László* is összegzi.⁵¹⁹ Végül *Fábián László* magyar-médiaszakos középiskolai tanár felhívja a figyelmet arra, hogy a médiaismeret oktatása nem lehet csak „papíron” fontos feladat, hiszen „a vizuális és médiakultúra tanítása záloga lehet későbbi társadalmi konfliktusaink megelőzésének”.⁵²⁰

A gyermekek esetén még fontosabb, hogy kialakuljon bennük egy kritikus gondolkodásmód a média tartalmaival szemben, hogy az egészséges szellemi és erkölcsi fejlődésük, mint a jog által védett közérdekű cél ténylegesen megvalósuljon. Ahogy *Hartai László* fogalmaz, a kritikus gondolkodás és a jogi szabályok hiányosságának orvoslása a médiaoktatás révén közvetlenül a médiafogyasztás mehökkentő mértéke és médiatartalmak, -szolgáltatások káros hatásától való félelem miatt indokolt.⁵²¹ A tudatos médiafogyasztás révén minden gyermek birtokában lehet annak a képességnek, hogy megfelelően tudja feldolgozni a látottakat, segítséget kérjen azok helyes értelmezéséhez. Természetesen léteznek a korhatári kategóriák, amely alapján az egyes műsorokat klasszifikálni kell és a besorolásnak megfelelően sugározható, ugyanakkor még „az azonos kategóriába tartozó” gyermekek is eltérő tapasztalattal, érzelmekkel rendelkeznek. (Megjegyzendő, hogy ezzel összefüggésben *Császi Lajos* úgy fogalmaz, hogy a „gyermekek fejlődésére ártalmas kategória” valamelyest „gumikategória” és inkább „a hivatalos kultúra elképzeléseit vetíti rá a gyermekekre”).⁵²²

5.2.3. A médiaműveltség által egyesített műveltségek

A médiaműveltség egyes „részműveltségeit” tekintve első elemeként a jelen dolgozat szempontjából leginkább jelentős audiovizuális műveltséget (*audiovisual literacy*) kell

⁵¹⁹ HARTAI, 2010. 54.

⁵²⁰ FÁBIÁN László: *Tudatos médiabefogadás?! A mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának tapasztalatai, avagy a mai gimnazisták „Brüsszeli 12”-je.* In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 201.

⁵²¹ HARTAI, 2010. 54.

⁵²² CSÁSZI Lajos: „Segítség, a gyermekem pedofil áldozata lett!” Egy Mónika-show ORTT bírálatának kulturális kritikája. *Médiakutató*, 2011. tavasz, Bulvár rovat, 36.

megemlíteni. Az audiovizuális műveltség az audiovizuális médiaszolgáltatások megértése érdekében szükségessé váló készségeket foglalja magában, amelyek lényege, hogy képessé tesznek ezek tartalmának, azaz a néma vagy hangos képeknek, azok sorozatának kódolására. A műveltség révén megszerzett kritikai és kulturális képesség segít megérteni a tartalom természetét, illetve hozzájárul annak helyes megítéléséhez, értékeléséhez, a valós üzenetének felismeréséhez.

Ugyanakkor nem kezelhetjük ennyire egyszerűen az audiovizuális műveltséget, mert az audiovizuális médiaszolgáltatás fogalma felöli az audiovizuális kereskedelmi közleményeket (televíziós reklám, hirdetés, támogatás, termékmegjelenítés), a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásokat. Ezért a fiatalabb és idősebb korosztálynak rendelkeznie kell azzal a képességgel, szegmentált műveltséggel, amellyel a kereskedelmi közlemények egyes típusaiban és a műsorrend alapján, illetve a fogyasztói igény szerint közvetített szolgáltatásokban rejlő kockázatokat kezelni tudja. A jelen dolgozat szempontjából vizsgált lineáris és lekérhető médiaszolgáltatás tekintetében ezek kritikus értékelése azért nyer jelentőséget, hogy a cselekménysorozatok egymás után még nehezen értelmező, a következményeket gyakran fel nem ismerő gyermekek is megvédhessék magukat a hírműsorok, a könnyű szórakoztató műsorok, a sorozatok és a filmek nem nekik való, fejlődésüket nemkívánatos irányba befolyásoló hatásaival szemben. A szolgáltatásokban megjelenő tartalmakkal szembeni leghatékonyabb védelem abban az esetben valósulhat meg, amennyiben maguk a nézők ellenőrzést gyakorolnak a tartalom felett. Ez csak abban az esetben lehetséges, ha a fogyasztók megkapják a megfelelő tájékoztatást oktatáson, a médiaipar által szervezett felvilágosító programokon keresztül vagy egyéb módon, hogy megismerjék az egyes audiovizuális műfajokban rejlő veszélyeket, a tartalom jelzésének jelentését és a kezdeményezések felhívják a figyelmet a gyermekeknek készülő, fejlődésüket szolgáló és tudásukat gyarapító műsorokra. Mindezek által válhat képessé napjaink gyermeke az egyik legerőszakosabb műsor, a hírműsor katasztrófajelenetei kezelésére és csak így ismerheti meg a bennük reprezentált büntetendő cselekményeknek az esetek nagy részében elhallgatott következményeit, illetve csak így közelíthet kritikus szemlélettel a változatos formát öltő show műsorok emberi méltóságot, személyiségi jogokat sértő tartalmaihoz, nem követendő magatartásaihoz.

Tehát a cél, hogy a nézők ne csak passzív befogadók legyenek, hanem megfelelő értékítéllettel közelítsenek a szolgáltatásokhoz, mert csak így hozható tájékozott döntés a megtekinteni vagy elkerülni kívánt tartalom vonatkozásában. Ezt erősíti az Ofcom szabályozó- és versenyhatóság véleménye is, amely szerint a gyermekeknek védelemre van

szükségük a nem megfelelő és káros tartalommal, szolgáltatással szemben bármilyen forrásból is származzanak azok és aktív nézőkké kell válnunk, azaz mindinkább a mi felelősségünk, hogy mit nézünk mi és mit néz a családuknak.⁵²³

Az audiovizuális műveltség eddig bemutatott aspektusa a már készen kapott tartalmakhoz kapcsolódik. Ugyanakkor létezik a műveltségnek egy másik oldala is, amikor a tartalmat a fogyasztók maguk állítják elő videók, rövid képsorozatok formájában. Természetesen ezek nem minősülnek az AVMSD által szabályozott szolgáltatásoknak, mert magáncélú felhasználásra készülnek.⁵²⁴ Ennek ellenére a „valódi” audiovizuális tartalmak megértéséhez hozzájárul, ha a felnövekvő generáció oktatásában lehetőség nyílik megismerni a reklám- és filmkészítés eljárását bevezetve őket a szövegvírás, a szerkesztés és a digitális filmtechnológia világába. A gyakorlati tapasztalatokon keresztül történő tanulás hatékonyabb és élvezetesebb, mert a médiagyártás folyamatában történő „belelátással” a gyermekek megérthetik, hogy a média miként építi a világot és a médiaüzenetek mögött milyen érdekek és célok húzódnak meg – ahogy az EB a médiatudatosságról folytatott konzultációról készített jelentése is alátámasztja.⁵²⁵

Összegzésként a leírtak tükrében az audiovizuális műveltség fogalmát a következőképp adhatjuk meg: *az audiovizuális tartalmakhoz való hozzáférésre, azok kritikus szemlélésére és megértésére, illetve ilyen tartalmak létrehozására való képesség, amely hozzájárul a mozgókép- és filmörökség, illetve a kortárs filmek iránti nagyobb érdeklődéshez és a szerzői jogok tiszteletben tartásához.*⁵²⁶

Az audiovizuális műveltség mellett a médiaműveltség részét képezik a digitális műveltséget (*digital literacy*) jelentő képességek is, amelyet a digitális módon működő információs és kommunikációs eszközök (televízió, fényképezőgép, számítógép) megjelenése, dominánssá válása indokol. Ezek elsősorban egy magas szintű technikai tudást igényelnek. A tudás funkcionális lényege a digitális eszközök megfelelő kiválasztása, használata egyrészt a digitális előállításához (videó-készítés), másrészt a már kész tartalom olvasásához, igénybevételéhez (lekérhető szolgáltatás megtekintése, online szolgáltatás lebonyolítása), a kulturális és kritikai vetülete pedig annak megértésére való képesség, hogy a

⁵²³ Ofcom's Strategy and Priorities for the Promotion of Media Literacy. A statement. 2 November 2004. 11.

⁵²⁴ (21) Preambulum-bekezdés

⁵²⁵ Report on the results on the public consultation on Media Literacy. 9.

⁵²⁶ A fogalom megalkotására A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A digitális környezethez igazodó műveltség európai megközelítése. 4. A médiaműveltség a digitális környezetben – helyes gyakorlat című részében leírtak alapján került sor.

fogyasztó a digitális eszközökön keresztül milyen információval találkozik.⁵²⁷ Tehát a digitális műveltség fogalmát úgy adhatjuk meg, hogy a *megfelelő digitális eszközök használatával a tartalomhoz való hozzáférésre, a digitális eszközökön megjelenő tartalom megértésére és az abban való részvételre vagy annak megalkotására való képesség.*

5.2.4. A médiaműveltség gyakorlati megvalósításakor figyelembe veendő tényezők

Unió szinten elsősorban az EB-re és a tagállamokra hárul azon programoknak a megszervezése és kivitelezése, amelyek az egész társadalomban elősegítik a megfelelő médiaismeret létrejöttét és folyamatos fejlesztését annak érdekében, hogy a fogyasztók a média kibővült tartalmát kritikusan értékeljék és a manipulatív hatásokat kiszűrjék. Az államok e sajátos médiafogyasztó-védelmen keresztül tudnak szerepet vállalni a tudatos médiafogyasztás kialakításában. Ahogy *Polyák Gábor* fogalmaz, a szakemberek a médiaműveltség előmozdítását szolgáló intézkedésekkel „a korábbi, közlési tilalmakon és korlátokon alapuló szabályozási megoldások helyett, illetve azok kiegészítéseként a felhasználói készségek erősítésével”⁵²⁸ tehetnek eleget az EB által rájuk rótt feladatnak. Ennek szükségessé vitathatatlan többek között az AVMSD által képviselt piaci liberalizációs megközelítés miatt is, hiszen azt maga a médiaműveltség, illetve az ön- és társszabályozás ellensúlyozhatja.⁵²⁹

A médiatudatosság kialakításával összefüggésben megjegyzendő, hogy a szakirodalom szerint⁵³⁰ a médiaműveltségnek két irányzata érvényesül. Az egyik az úgynevezett „immunizáló”, amely a médiaműveltségre úgy tekint, mint a média problémáinak megoldására; így a médiaműveltség feladatának az ifjúságnak a média káros hatásaival szembeni védelmét jelöli meg. Ezzel párhuzamosan létezik az a szemlélet, amely elismeri a média mindennapi életünkben betöltött fontos szerepét és ezért a média működésének megértését hangsúlyozza a lehetséges pozitív aspektusai miatt. Véleményem szerint a társadalom médiaműveltté „tétele” során nem csak arra kell képessé tenni a fiatalabb-idősebb generációt, hogy képesek legyenek a médiából érkező befolyásoló, ártalmas hatások „kivédésére” és a médiában rejlő veszélyek kezelésére, hanem arra is, hogy ismerjék a médiaeszközök használatát, a tartalmak, információk és a szolgáltatások között eligazodjanak,

⁵²⁷ Study on Media Literacy. Current trends and approaches to media literacy in Europe. Executive summary. 2007. 6.

⁵²⁸ POLYÁK, 2008. 71.

⁵²⁹ HARRO-LOIT, 2010. 47.

⁵³⁰ KOLTAY Tibor: *A kutatók, az információs műveltség és a web 2.0.* Szolnoki Tudományos Közlemények XIII. Szolnok, 2009. 2.

illetve megtalálják az általuk megismerni, igénybe venni kívánt tartalmat. Másik oldalról nézve a fogyasztóknak maguknak is képesnek kell lenniük médiaüzenetek előállítására.

A médiatudatossá tétel során szem előtt kell tartani, hogy valójában egy komplex tudásanyagról van szó. A médiatudatosság felfogható úgy, mint a klasszikus, az audiovizuális és a digitális műveltség külön-külön magában foglalt képességeinek, készségeinek együttese. Ezt támasztja alá, hogy a média előtag eszközökre és tartalmakra egyaránt utal. Az eszközök használatával (papírlap, mobiltelefon, televízió, fényképezőgép, számítógép) akár „amatőrök”, akár „hivatásos személyek” tartalmakat hozhatnak létre vagy más által létrehozott tartalmat tekinthetnek meg. Így a médiaművelt embernek a készen kapott tartalom vonatkozásában tudnia kell értelmezni, kritikusan értékelni a nyomtatott, audiovizuális és online tartalmakat a tájékozott választás és az ártalmas információktól való távolmaradás érdekében, ami magában foglalja a szöveges műveltséget, azaz az olvasást és az audiovizuális, digitális vagy online tartalmak megtekintésének és hallásának képességét. Ezen túl a médiaműveltség kiterjed az írástudásra is, amely nem csak a gondolatok „papírra vetését” jelenti, hanem akár egy hétköznapi ember által audiovizuális, digitális vagy online tartalom létrehozását is, mint az otthoni videó-készítés vagy a közösségi oldalakon való hozzászólás, fórum létrehozása. Minderre tekintettel a médiaműveltséget előmozdító kezdeményezések nem nélkülözhetik az audiovizuális médiaszolgáltatások indokolta képességeket sem az internet indokolta ismeretanyag mellett.

5.2.5. Együttműködés a médiatudatosság érdekében hazánkban

A. Médiaoktatás informális keretek között

Hazánkban a Médiatanács az az állami szerv, amely a médiatudatosság terén bizonyos, az Mttv. által ráruházott feladatokkal bír: *„kezdemenyező szerepet vállal a médiaműveltség, a médiatudatosság magyarországi fejlesztésében, ennek keretében összehangolja más állami szereplők médiaműveltséghez kapcsolódó tevékenységét, segíti a kormányt az Európai Unió felé e tárgyban esedékes időszakos beszámoló elkészítésében”*.⁵³¹ Mindezek alapján elsősorban fel kell mérnie a lakosság, különösen a gyermekek médiatudatosságát, amely alapján meghatározható az érintett felek által teljesítendő feladatok és szükséges intézkedések.

Véleményem szerint hazai viszonylatban a társadalom médiaművelté tételéhez a Médiatanács (b) mellett a jogalkotónak is (a) aktív szerepet kell vállalnia az alábbiak szerint.

⁵³¹ Mttv. 132.§ k)

a1) Fektesse le a médiaoktatás kereteit figyelemmel az oktatási rendszer szintjeire, és határozza meg az elérendő célokat, valamint

a2) Fordítson kiemelt figyelmet a médiatanárok egyetemi és posztgraduális oktatására.

b1) Stratégiák és akciótervek kidolgozása a médiatudatosság kialakításában érintett felekkel, különös figyelemmel a gyermekekre.

b2) Partneri kapcsolat kialakítása a tartalomszolgáltatókkal tudatosság-növelő kampányokon és egyéb események megszervezésén keresztül, médiaismeretet terjesztő médiaszolgáltatások, internetes oldalak készítésének ösztönzése, amelyek az egyes médiaeszközök és médiaszolgáltatások biztonságos használatáról, előnyeiről és veszélyeiről szólnak.

b3) Fórumok szervezése a szülőknek, oktatóknak, ahol szakembertől hallhatnak a gyermekek médiafogyasztási szokásainak fejlődésükre gyakorolt hatásairól, ezek rövidebb-hosszabb távú következményeiről és a gyermekek médiaszolgáltatásokkal szembeni védelmének lehetőségéről.

b4) Végül egy médiaoktatási, médiaműveltségi fórum működtetése a bevált gyakorlatok cseréje érdekében.

Az állami szerv mellett természetesen a médiaszolgáltatóknak is részt kell vállalniuk a médiatudatosság előmozdításában az általuk nyújtott tartalommal összefüggésben. Véleményem szerint a szolgáltatóknak mindenekelőtt a gyermekek médiaértését előmozdító műsorokat kell készíteniük számukra érthető módon, hogy tisztában legyenek a következőkkel.

1. A média szerepe és a médiaeszközök biztonságos használata.
2. Az audiovizuális médiaszolgáltatások, mint a filmalkotások, a valóság- és kibeszélő-showműsorok, a kereskedelmi közlemények és hírműsorok, közötti különbségek és ezek megfelelő „olvasása”.
3. A kép- és hangeffektusok jelentése.
4. A médiaszolgáltatások lehetséges veszélyei és káros hatásai. A szolgáltatások minőségének és hihetőségének értékelése a szerzőik, nézőpontjuk és a karakterek valós vagy kitalált jellege alapján.

Továbbá a szolgáltatóknak elő kellene mozdítaniuk a gyermekek audiovizuális gyártási képességeit

- a filmalkotások és egyéb tartalmak készítésének,
- a szövegvírásnak és a technikai feladatoknak a megismertetésével.

Mindemellett a sérülékeny médiafogyasztói csoport érdekében a szülők audiovizuális médiával kapcsolatos ismeretei bővítését is célul kellene tűzniük, különösen

- a klasszifikációval,
- a kiskorúakat távol tartó hatékony műszaki megoldással összefüggésben.

Ma már azt mondhatjuk, hogy a fenti állami és médiaszakmai feladatok realizálása nem csak „álom” és a hazai kiskorú korosztály médiatudatosságát számos kezdeményezésen keresztül igyekszik a médiahatóság a médiaszakmával előmozdítani. Habár az EU már igen hosszú ideje fontosnak és sürgetőnek tartja a médiaműveltség fejlesztését, amelyben kiemelt szerepet tulajdonít a tagállamok médiaszabályozó hatóságainak, az ORTT csak alkalmilag segítette a médiatudatosság előmozdítását és az Rttv. sem tartalmazott e kérdéskörrel kapcsolatos rendelkezést.⁵³² Ennek ellenére az ORTT munkájából mindenképp kiemelendő, hogy a hazai „Médiatudor” programot számos alkalommal segítette annak érdekében, hogy országszerte szakmai rendezvénysorozat lebonyolítására kerülhessen sor, ahol a tanárok és a szülők a média képviselőivel, pszichológusokkal és szociológusokkal találkozhattak a gyermek és média kapcsolatának jobb megértése érdekében.⁵³³

Szem előtt tartva azt az elvárást, hogy a médiaműveltség fejlesztése szakmailag megalapozott stratégia kialakítását kívánja meg, mára a NMHH számos kezdeményezése látott napvilágot, illetve számos ilyen kezdeményezés támogatója. Utóbbira kiváló példa, hogy szakmai főtámogatóként állt a Magyar Kábelkommunikációs Szövetség által kezdeményezett *Tévézz okosan!* program megvalósítása és a hozzá tartozó oldal, a www.tevezzokosan.hu beindítása mellé. A weboldal célja, hogy segítséget nyújtson a felnőtteknek és a gyerekeknek eligazodni a tengernyi televíziós műsor között, és abban, hogy a televíziót a világról, a tudományról, a kultúráról információkat adó médiumként használják. A honlap a legfogékonyabb korosztály, a fiatalok számára szolgál virtuális útjelzőül a sok száz tévécsatorna napi több ezer válaszható programjának labirintusában.⁵³⁴ Emellett megemlíthető például a *DUE-sajtófesztivál*, ahol játszva vezették be a diákokat a

⁵³² HARTAI, 2010.61.

⁵³³ ALMÁSI Gizella: *Út a médiaértéshez*. In: Gabos Erika (Szerk.) A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 160.

⁵³⁴ http://nmhh.hu/cikk/152209/Tevezz_okosan_az_NMHH_tamogatasaval_indult_el_a_tudatos_televizios_tartalomvalasztast_segito_honlap (2012. 09. 27.)

médiatudatosság rejtelseibe az NMHH szakemberei. A fesztivál főtámogatójaként jelen lévő hatóság munkatársai számos szakmai és játékos programot szerveztek, amelyeken keresztül a tévés és a mozis korhatár-besorolás szabályaival, illetve az Internet Hotline szolgáltatással ismerkedhettek meg az érdeklődők. A sajtófesztivál arra is kiváló alkalmat teremtett, hogy az NMHH a biztonságos internetezés, a tudatos médiahasználat, a tévézés és a mozi témái köré szerveződött szekcióbeszélgetéseket szervezzon a különböző szakterületek, így például a filmes vagy a televíziós szakma, továbbá a rendőrség és az NMHH munkatársai számára. Ez a fogyasztók oldaláról is jelentős kezdeményezésnek bizonyult, hiszen a panelbeszélgetés és az azt követő közönségtalálkozók keretében a fesztivál látogatói közvetlenül is feltehették szakmai és egyéb kérdéseiket a szekciók résztvevőinek.⁵³⁵ Az NMHH által támogatott kezdeményezéseken túl igen fontos és érdemlésre méltó a médiahatóságnak az Index, az Invitel, a Magyar Telekom, a Microsoft, a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap, az Origo, az RTL Klub, a Telenor, a TV2, az UPC és a Vodafone szervezetekkel kötött szövetsége hazánk első interaktív médiaértés-oktató központjának megvalósítása érdekében. A H95 projekt ahhoz nyújt segítséget, hogy a fiatal generáció tudatosan és okosan tudja kiaknázni az infokommunikációs technológiákban rejlő lehetőségeket, megértse és megismerje a média és a hírközlés sajátos működését. E kezdeményezés, ahogy a résztvevők is mutatják, örömteli példája annak, hogy az új médiakultúra kialakítását az állami és a piaci szféra egyaránt fontos célnak tartja, és mindannyian elkötelezettek a felnövekvő generációk médiaértés-készségeinek fejlesztése iránt. Az egyedülálló intézmény által a 9-16 éves fiatalok szakemberek segítségével egy közös alkotófolyamat során, játszva ismerkedhetnek meg a média és a hírközlés kulisszatitkaival, és saját élményeiken keresztül sajátíthatják el egy új médiakultúra alapjait. Ennek előnye abban rejlik, hogy a kreatív, megtervezett alkotómunka révén a gyerekek élményszerzésükön túl fejleszthetik a médiaértés-készségüket és a mindennapokban is használható médiaműveltségre tehetnek szert.⁵³⁶ Végül megemlítendő, hogy a tudatos televíziózást az eddig említett projektek mellett a hatóság kiadványa is segíti, amelyet „*Láss, ne csak nézz! Használd okosan a médiumokat*” címmel jelentetett meg.⁵³⁷ Már csak ez a néhány kezdeményezés is egyértelmű bizonyítéka annak, hogy az NMHH a kiskorúak védelmét és tudatos médiahasználatát „szívügyének” tekinti.

⁵³⁵ http://nmhh.hu/cikk/108875/DUEsajtofesztival_jatszva_vezettek_be_a_diakokat_a_mediatudatossag_rejtelseibe_az_NMHH_szakemberei (2012.09.27.)

⁵³⁶ http://nmhh.hu/cikk/150892/H95_Osszefogas_az_uj_mediakulturaert (2012.09.27.)

⁵³⁷ http://nmhh.hu/cikk/797/Az_NMHH_kiemelt_celja_a_kiskoruak_tudatos_mediahasznalatanak_erositese

B. Médiaoktatás formális keretek között

Természetesen mindezen állami és médiaszektor által vállalt feladatokon, az informális oktatáson túl a formális oktatásnak, az iskolai pedagógusoknak is szerepet kell vállalniuk a médiaműveltség kialakításában a „médiaismeret órák” révén és olyan szemléletmódot kell kialakítaniuk az oktatásban, amely megfelel a modern médiakörnyezet által támasztott igényeknek. „Ez radikális elmozdulást jelent azon médiaoktatási megközelítéstől, amely a tanulók médiától való védelmét célozza olyan megközelítés irányába, amely érdekelt abban, ahogy a fiatalok mindennapjaikban elfogadják a médiát, alkalmazkodnak ahhoz, használják és értelmezik azt.” Mindemellett fontos, hogy a médiaoktatás magában foglalja a média írására és olvasására való készségek kifejlesztését, amely célja a média kritikus megértésére és a média által „telített” társadalomban való részvételre való képesség kialakítása.⁵³⁸ „Más szóval, a médiaoktatóknak fel kell ismerniük, hogy a kritikus elemzésnek és a kreatív alkotásnak táplálniuk kell egymást (...), a kockázatok mérlegelése önmagában csak absztrakt tudás.”⁵³⁹ A médiatudatosság fent ismertetett fogalmából is következik, hogy csak a kétfajta képesség együttes birtoklásával válhat valaki médiaműveltté, hiszen nem elég a megfelelő tartalmakhoz való hozzáférés, napjainkban a tartalmak létrehozása és a médiaeszközök helyes és egyre gyakoribb használata is szükséges a fogyasztók (polgárok) számára. Sajnálatos módon mindösszesen a gyermekek 13%-a tanult vagy tanul mozgóképkultúrát és médiaismeretet az iskolákban, mindösszesen heti egy óraszámban legjellemzőbb módon.⁵⁴⁰ Véleményem szerint ma már az általános iskolában elsajátítandó klasszikus műveltség, az írott vagy nyomtatott tartalom írása - olvasása - megértése annak ellenére, hogy évszázadokon keresztül domináns szerepet játszott és elegendőnek bizonyult, kiegészítésre szorul. Ez nem azt jelenti, hogy a klasszikus műveltség háttérbe szorulna vagy vesztené jelentőségéből. Ugyanakkor az infokommunikációs technológia világában az újabb tudás és képességek a biztonság érdekében prioritássá válnak és az államoknak a szükséges jogi keretek lefektetésével és az érintettek (ipar, oktatók, szülők) bevonásával kell a fiatal generációt új műveltségekkel „felvértezniük” a jólétük érdekében: a klasszikus írás - olvasás - megértés tudásától az audiovizuális és digitális írástudáson át végső soron rendelkezni kell a komplex, átfogó médiatudatossággal. Sajnos a gyermekek sok esetben nem vesznek tudomást a rájuk leselkedő veszélyekről vagy nem is ismerik azokat, ami még fokozottabban szükségessé teszi,

⁵³⁸ CAPPELLO, Gianna: Beyond the critical vs. creative debate. New challenges for media education in digital age. *Formare Open Journal* (Ed: Calvani, Antonio) 30 September 2010. 2.

⁵³⁹ CAPPELLO, 2010. 3.

⁵⁴⁰ A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése, 2012. 45.

hogy megfelelően tudják értelmezni és értékelni a képi, hang- vagy szöveges információkat, illetve saját maguk is minőségi, jogi és erkölcsi szabályokat tisztelő tartalmat hozzanak létre.

A hazai médiaoktatást illetően azt kell mondanunk, hogy annak minősége, valamint elterjedtsége mindenképp fejlesztést kíván annak ellenére, hogy a 2000-es évek közepén az volt a szakirodalom álláspontja, hogy az EU tagállamaiban, köztük hazánkban is olyan fejlett országok mellett, mint a skandináv országok vagy az Egyesült Királyság, jelentős médiaoktatási tevékenység folyt és pozitív példákkal szolgáltak.⁵⁴¹ Ugyanakkor ezt a kezdeti lelkesedést a 2000-es évtized közepétől stagnálás, lemaradás követte. Ennek okát *Hartai* a következőkben látja: az oktatási intézmények és az intézmények fenntartói tájékozatlanok; hiányoznak a szükséges források és a szándék a széleskörű fejlesztéshez, terjesztéshez; a média működésével kapcsolatos előítéletek; illetve a médiaoktatás művelői nem tudták világosan kimutatni a médiaműveltség fejlesztésének más képzési területekkel való viszonyát.⁵⁴² Ugyanakkor a médiaoktatás szükségessége tovább fokozódik napról napra és olyan jelenségek, mint a médiafogyasztás jelentős mértéke és az ezzel összefüggésben felmerülő szerzői jogi kérdések vagy a konvergencia és a digitalizáció alapjaiban új helyzetet teremt az oktatás és az oktatók számára a médiaműveltség fejlesztése terén. Sajnos ezzel az igénnyel hazánk nem tud lépést tartani, amely megállapításomat kiválóan alátámasztja a tavalyi év végén megrendezett *IV. Nemzetközi EAVI konferencia*, amely a középiskolai médiaoktatásra fókuszált. A konferencia felhívta a figyelmet arra, hogy kb. 4000 médiatanárra lenne szükség a meglévő 400 helyett, de ennek is csak a tizede végez kiemelkedő munkát. Továbbá a hatékonyság érdekében szükséges lenne a tanulók tapasztalatainak, élményeinek felmérése, mert ezen alapulhat a megfelelő oktatási módszer és ez alapján lehetne a pontos célokat meghatározni. Tehát, egyetértve a szakirodalomban olvasható megállapítással, nem elegendő, „hogy akadnak iskolák, amelyekben már sikerült szisztematikus és alaposan átgondolt médiapedagógiai gyakorlatot meghonosítani, de a fejlődés természetesen nem állhat meg e ponton, hiszen a médiaipar fejlődése megköveteli a pedagógia gyors reakcióját”.⁵⁴³

Hangsúlyozandó, hogy a hazai oktatási tanterv, a NAT részét képezi a *Mozgókép-kultúra és médiaismeret* tantárgy, amelynek ugyanakkor vannak legalább a gyakorlat, a pedagógusok révén orvosolandó problémái. *Nagy Krisztina* írásában a következőkre hívja fel a figyelmet. A NAT-ot kibontó központi kerettantervben a médiaoktatás a jövőben az általános iskolában egyértelműen háttérbe szorul. A korábbi optimista várakozásokhoz képest sem alsó

⁵⁴¹ HARRO-LOIT, 2010. 51.

⁵⁴² HARTAI, 2010. 55.

⁵⁴³ BOKOR, 2010. 111.

tagozatban nem jelenik meg önálló tárgyként, hanem a rajzórákba integrálva kap helyet; sem felső tagozatban nem nyer önállóságot, ott a vizuális nevelés részét képezi, annak ellenére, hogy eddig a médiaismeret külön tárgyként szerepelt a tananyagban ötödik osztálytól. A szerző álláspontja szerint, „ami a tervek alapján körvonalazódik: a médiaoktatás nagyon kicsi óraszámban, jelentéktelenségre ítélve, azzal a dekódolható üzenettel jelenik meg, hogy túl sok energiát erre a dologra kár pazarolni. Ettől nem várható kompetencia-fejlesztés, csak letudandó éves penzum.”⁵⁴⁴

A tanterv négy fejlesztési feladatot határoz meg:

1. olvasás és szövegértés, elemzés,
2. ismeretszerzés,
3. kommunikáció,
4. kritikai gondolkodás.

Ezen fejlesztési feladatokon belül a tanterv rögzíti azokat az elvárt kompetenciákat is külön-külön az 1-4., az 5-8. és a 9-12. évfolyam tanulói számára, amelyeket meg kell szerezniük az iskolai keretek közötti médiaoktatáson keresztül. Az egyes korcsoportokra vonatkozó konkrét tananyagtartalmak a „Közműveltségi tartalmak” alatt nyernek megfogalmazást, a tanterv figyelembe véve az iskolás korosztály eltérő korát és fejlettségét eltérően definiálja

1. a média kifejező eszközei
2. a média társadalmi szerepe, használata

tekintetében elsajátítandó ismereteket.

A médiaműveltség oktatása során mindenképp figyelemmel kell lenni arra a szakirodalom által is hangsúlyozott körülményre, hogy a médiatudatosságot jelentő kompetenciák elsajátítása megjelenhet interdiszciplináris vagy önálló tantárgyként egyaránt. Tehát a médiatudatosságot jelentő kompetenciáknak szerepük lehet például egy egészség előmozdításra szolgáló tantárgy, mint a biológia vagy az irodalom órákon is egy-egy szöveg vagy film elemzése során. Ugyanakkor szűkebben értelmezve a médiaoktatás lényege a kritikus információ-keresés és –gyártás képességének elsajátítása, a kritikus gondolkodás.⁵⁴⁵

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a hazai tanulók egyrészt szerencsésnek mondhatják magukat, hiszen nálunk bevezetésre került az intézményes médiaoktatás. Ugyanakkor ezt az előnyt csak abban az esetben élvezhetik, amennyiben az érintett

⁵⁴⁴NAGY Krisztina: *A demokrácia szövete: médiaszabadság és médiatudatosság.*
[[http://www.jogiforum.hu/mediajog/71\(2013.01.04.\)](http://www.jogiforum.hu/mediajog/71(2013.01.04.))]

⁵⁴⁵HARRO-LOIT, 2010. 52.

kormányzati és intézményi környezet nagyobb odafigyelést tanúsít,⁵⁴⁶ és elkötelezi magát a médiatananyag folyamatos korszerűsítése és a médiaoktatók szakképzése mellett. Ez egy összetett feladat, amelyben az állami szereplőkön túl a pedagógusoknak, a pszichológusoknak, szociológusoknak, a médiakutatóknak és magának a médiaszolgáltatóknak is segítséget kell adniuk. Csak remélhetjük, hogy a Médiasmart Hungary Nonprofit Közhasznú Kft. által 2007-ben bevezetett *Médiatudor* elnevezésű oktatási program második szakasza, a Digitális Világ programcsomag kidolgozásának elindítása révén megteremtődnek ezek a feltételek is.⁵⁴⁷

Összegzés

A digitalizáció, a konvergencia, a globális jellegű tartalmak alapjaiban változtatták meg a hagyományos sajtót és az elektronikus médiát, amire a társadalomnak hatékony válasszal kell reagálnia. Ez szükségessé teszi, hogy az állami szabályozáson túl egyéb alternatív megoldásokat alkalmazzanak az érintettek. A társszabályozás kialakítása és hatékony működtetése mellett kiemelt jelentőséggel bír a médiaműveltség, amely előmozdítása érdekében szükséges kezdeményezések kereteit lehet jogszabály szinten rögzíteni,⁵⁴⁸ de a médiaiparban érintettek (szolgáltatásnyújtók, reklámozók) bevonása elkerülhetetlen. Nekik kell az eszközök használatára, az elérhető tartalmak természetére és veszélyeire, az igénybe vehető szolgáltatások biztonságos lebonyolítására vonatkozó hiteles ismereteket átadni a társadalomnak kampányok, ismeretterjesztő kiadványok és műsorok formájában, illetve nekik kell a kompetens szervezetekkel együttműködniük, akik oktatás révén felruházzák a társadalom apraját-nagyját a szükséges tudással. Véleményem szerint a gyermekek esetén a tudás elterjesztése elméletileg könnyebb az iskolai kötelezettség miatt. Ehhez viszont szükséges, hogy a médiaoktatás helyet kapjon a formális oktatási rendszerben már általános, esetleg óvódás kortól, igazodva az eltérő korosztály igényeihez, „médiafogyasztási” szokásaihoz. A siker érdekében mindenképp szem előtt kell tartani, hogy a megfelelő médiaoktatás kialakítása többszereplős feladat, az állami, az ipari és az oktatási szférán túl további szakemberek tudása is szükséges hozzá. A pszichológia segíthet felismerni a digitális nemzedék jellemzőit, a szociológusoknak lehetnek válaszaik arra a kérdésre, hogy máshogy működnek-e a mai gyerekek a közösségekben, a médiakutatóknak érdemes elgondolkodniuk

⁵⁴⁶ HARTAI, 2010. 61.

⁵⁴⁷ http://nmhh.hu/cikk/797/Az_NMHH_kiemelt_celja_a_kiskoruak_tudatos_mediahasznalatanak_erositese (2012.09.27.)

⁵⁴⁸ Ld: Communication Act 2003, Part 1, 11 Media Literacy

például azon, hogy aktuálisan a média mely kérdéseit érdemes a médiaoktatás részévé tenni, majd a pedagógia „leckéje” az életkorhoz igazodó ismeretanyag és módszertan kialakítása.⁵⁴⁹

⁵⁴⁹ LEHÓCZKI Zsófia: *Médiatudatosság – médiaoktatás*.
[<http://www.jogiforum.hu/mediajog/43> (2013.01.04.)]

BEFEJEZÉS

Napjaink szabályozási kérdéseinek egyik központi témája, hogy bőséges és egyre globálisabb tartalomtermelés és -fogyasztás korában élünk. Az 1990-es évek elejétől a diskurzus a földfelszíni televíziós közvetítésről a szélessávú internetes kapcsolatra való áttérés kérdése körül formálódik.⁵⁵⁰ Alapjait tekintve a médiaszabályozás a hosszú évtizedek, évszázadok során kialakult alkotmányos emberi értékeket védi, hiszen a technikai fejlődés kizárólag a kommunikáció eszközeit változtatta meg. Ez azt jelenti, hogy „a szabad véleménynyilvánítás, az emberi méltóság, a szerzői és szomszédos jogi jogosultak méltányos érdekeinek és a kiskorúaknak a védelme ma is ugyanolyan érvényt kíván, mint húsz-harminc évvel ezelőtt”.⁵⁵¹ Ez a védelem ma már a médiapiac fejlődése és átalakulása következtében nem biztosítható kizárólag a kiskorúak védelmét is garantáló direkt tartalmi beavatkozáson alapuló szabályozással, szükséges az alternatív szabályozási rendszerek működtetése a médiaszolgáltatók bevonásával, és nagy hangsúlyt kell fektetni a tudatos médiafogyasztás kialakítására a társadalomban. Ahogy a szakirodalom is fogalmaz, „a megnövekedett tartalomkínálatban, és az internethasználat elterjedése miatt a médiaszabályozás korábbi tartalomkontroll-paradigmája önmagában már nem működőképes. A gyermekvédelmi szabályozás iránya (jó esetben) a szolgáltatók kontrolljáról a befogadó kompetenciáinak fejlesztése irányába változik, amely a médiatudatosság egészen kicsi korban elkezdett fejlesztését jelenti a gyakorlatban.”⁵⁵² Nagy Krisztina és Timár János szintén akként foglalt állást, hogy „az egyre sokszínűbbé váló, ugyanakkor az állam által egyedileg egyre kevésbé kontrollálható médiavilágban az emberek védelme nem elsősorban a tiltások, sokkal inkább a tudatos médiafogyasztás szorgalmazása révén teremthető meg”.⁵⁵³

Dolgozatom első fejezete a gyermekeket a média területén is megillető jogosultságokat, mint az egészséges fejlődéshez, a véleménynyilvánítási szabadsághoz és a (média)oktatáshoz való jog, vette górcső alá. Ezt követően a lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokban megjelenő, a kiskorúak védelmét indokoló tartalmakat, műfajokat és a média területén bekövetkező technikai változásokat vizsgálta. A dolgozat elemezte az EU és hazánk korábbi és hatályos, területet szabályozó direktíváinak, valamint törvényeinek a kiskorúak védelme érdekében rögzített rendelkezéseit, illetve a gyermekek védelmét szolgáló egyéb uniós és hazai kezdeményezéseket. A hatályos szabályokat összefoglalva azt

⁵⁵⁰ OSWELL, 2008. 472.

⁵⁵¹ GÁLIK - NYAKAS, NAGY – TIMÁR, ROZGONYI, TÓTH és MOLNÁR, 2007. 60.

⁵⁵² LEHÓCZKI, i.m.

⁵⁵³ GÁLIK - NYAKAS, NAGY – TIMÁR, ROZGONYI, TÓTH és MOLNÁR, 2007. 56.

mondhatjuk, hogy a lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásokban a súlyosan ártalmas tartalmak nem, kizárólag a kiskorúak fejlődésére valószínűleg káros tartalmak jelenhetnek meg, amelyeket főszabály szerint akusztikus és optikai figyelmeztetésnek kell kísérnie, valamint a III-V. kategória esetén a jogszabály által meghatározott adásidő figyelembe vétele is előírás. Kiemelendő, hogy ma hat kategóriát állapít meg a törvény orvosolva a korábbi médiatörvényünk hiányosságát, beépítve a hat éven aluliaknak nem ajánlott kategóriát. A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokban a súlyosan ártalmas tartalmak megjelenhetnek, amennyiben hatékony műszaki megoldással biztosított a kiskorúak távoltartása. A klasszifikáció és a hatékony műszaki megoldás megvalósításához a Médiatanács ajánlásaival kíván irányt mutatni. Kiemelendő, hogy a „klasszifikációs ajánlás” lehetőséget kínál (sajnos csak lehetőség) a kifejezetten kiskorúaknak szánt műsorszámok külön piktogrammal való megjelölésére.

Véleményem szerint megfontolandó lenne a következő javaslatok törvényi szintű szabályozása. Egyrészt, tekintettel a konvergencia jelenségére, hasonlóan a holland klasszifikációs intézet, a NICAM által kialakított egységes klasszifikációs rendszerhez (Kijkwijzer), amely egyaránt alkalmazandó a televíziós és filmszínházi filmek, a DVD-k és a videó esetén, hazánkban is megvalósítható lenne az audiovizuális művek egységes besorolása. E megoldás előnye, hogy az egyes kategóriák a teljes audiovizuális szektorban irányadók, amely révén valóban a védendő érték, a kiskorúak védelme áll a szabályozás középpontjában. Az információk összhangja, ahogy *McGonagle* is alátámasztja, növeli a közönség jártasságát a tartalom leírására alkalmazott ábrák és a kor szerint meghatározott kategóriák tekintetében.⁵⁵⁴ A kategóriák széleskörű ismeretéhez az is hozzájárul, hogy a piktogramok az audiovizuális termékekkel kapcsolatos minden lehetséges helyen feltüntetésre kerülnek, így a műsorújságokban, a filmszínházakban, a filmismertetőkből, a filmek weboldalain, a hirdetésekben, a poszttereken és a DVD-k, illetve a videók csomagolásán. Másrészt, ahogy látható volt a hazai szabályozás ismertetésénél, a jogalkotó életkor alapján kategorizálja a műsorszámokat és a piktogramokban is a megtekintéshez ajánlott életkor szerepel. Meglátásom szerint érdemes lenne, hasonlóan a holland rendszerhez, a műsorban megjelenő káros tartalmakról is tájékoztatást adni (Ld.: 4. sz. Melléklet). Ezzel a szülők egyértelmű információt kapnának a műsorban közvetített káros elemekről, így kielégítést nyerne az NMHH kutatásában rögzített igény, miszerint a műsorokra vonatkozó tájékoztatás adjon információt arról, hogy milyen káros tartalom

⁵⁵⁴ MCGONAGLE, Tarlach: *The Potential for Practise of an Intangible Idea*. In: Co-regulation of the Media. *IRIS special*, European Audiovisual Observatory, 2003. 22.

található egy adott műsorban.⁵⁵⁵ Mindezt az akusztikus figyelmeztetésnél is javasolt alkalmazni és abban a tartalom káros elemeit kifejezetten megnevezni. Mindemellett a dolgozat javasolja a gyermekműsor fogalmának meghatározását, valamint a „bébicsatornák” speciális szabályozását.

Ami az alternatív szabályozási sémákat, illetve védelmi eszközöket illeti, a következők érdemelnek kiemelés. Előremutató, hogy a jogalkotó szabályozza a társszabályozást és ennek megfelelően a Médiatanács együttműködik a MEME-vel. Meglátásom szerint javasolt a hatóság és a szakmai szerv által kötött közigazgatási szerződés részét képező Magatartási Kódexben egyéb, a kiskorúak védelmét szolgáló további rendelkezések felvétele. A kiskorúak audiovizuális médiaszolgáltatásokkal szembeni védelme elé akadályt gördít a műsorszámok helytelen klasszifikálása. Valójában bármilyen technikai eszköz és műsorszerkesztési korlát elengedhetetlen előfeltétele valamilyen minősítő rendszer, a klasszifikáció megléte. *Pázmándi Kinga* magát a klasszifikációt a védelmi rendszer lelkének minősíti, amely „közvetíti egyfelől az adott állam társadalmi állásfoglalását az ártalmas médiatartalmakkal kapcsolatban, másfelől a fogyasztói önvédelem alapja, hogy a felhasználó, a néző az adott minősítés szempontjai szerint „szűrhesse” a hozzá (gyermekéhez) eljutó információkat”.⁵⁵⁶ Mindezt az álláspontot elfogadva, a helytelen besorolás orvoslása véleményem szerint elsősorban a médiaszolgáltatók együttműködésével lenne lehetséges, akiknek megfelelő fórumokat kellene biztosítani arra, hogy iránymutatást kapjanak a Médiatanács „klasszifikációs ajánlásában” foglaltak gyakorlati megvalósítása tekintetében, az azt elkészítő szakemberek segítségével. Így a műsorszámok ténylegesen a tartalmuknak megfelelő időszámban kerülnének vetítésre. E javaslat indokoltsága és fontossága nem vitatható, jogszerűségével összefüggésben az AVMSD (62.) Preambulum-bekezdésére hivatkozom, amely a következőt rögzíti: *„Ezen irányelv egyetlen, a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését és az emberi méltóság védelmét célzó rendelkezése sem igényli szükségképpen, hogy az ezen érdekek védelmében hozott intézkedéseket a tagállam az audiovizuális médiaszolgáltatások közigazgatási szervek általi előzetes ellenőrzése révén valósítsa meg.”* Sőt, az irányelv korábbi verziója kapcsán *Jeremy Mitchell* tanulmányában a direktívának az akusztikus és vizuális figyelmeztetésre vonatkozó rendelkezéseire tekintettel fogalmazta meg kételyeit figyelemmel az irányelv hivatkozott Preambulum-bekezdésében rögzítettek.

⁵⁵⁵ A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése, 2012. 10-11. és 35.

⁵⁵⁶ PÁZMÁNDI, 2002. 439.

Véleménye szerint amennyiben csak a szankcionálás lehetősége adott a szabályozóknak, akkor a kiskorúak sérelme már megtörtént.⁵⁵⁷ Mindennek alapján messzemenőig javasolt előzetesen olyan intézményt teremteni, amelyekkel garantált a kiskorúak sérelmének elkerülése, ugyanakkor nem jelent előzetes ellenőrzést tiszteletben tartva a médiaszolgáltatók jogait. Minderre tekintettel a fórumok megteremtése nem sérti a direktíva rendelkezését, mert az nem előzetes ellenőrzés, hanem egy társszabályozási kapcsolat keretében történő együttműködés a kiskorúak védelme, mint közérdekű cél megvalósítása érdekében. Ettől függetlenül a médiaszolgáltatók végeznék a besorolást, megfelelő iránymutatás után.

A társszabályozással összefüggésben a fentiekén túl megjegyzendő, hogy habár a MEME Magatartási Kódexe tartalmaz gyermekvédelmi kötelezettség-vállalásokat, meglátásom szerint azok kiegészítendőek (Ld: V. fejezet, 5.1.3.2. Társszabályozás a gyakorlatban). A társszabályozás mellett a jogalkotó a médiatudatossággal összefüggésben minimális elvárásokat rögzít a Médiatanáccsal szemben, amely révén számos esemény megszervezésére került már sor a kiskorúak médiaműveltségének előmozdítása érdekében. Hangsúlyozandó, hogy a médiaszolgáltatók szerepvállalása is elkerülhetetlen a médiatudatosságot kialakító műsorszámok készítésén keresztül, valamint szükséges az iskolai médiaoktatás „megerősítése”. A médiatudatosság előmozdítása érdekében fontosnak tartanám olyan audiovizuális, gyermekeknek szóló műsorok készítését, amelyek az alábbiak vonatkozásában növelik a gyermekek médiaszolgáltatásokkal kapcsolatos ismeretanyagát, tudását:

1. A média szerepe és a médiaeszközök biztonságos használata.
2. Az audiovizuális médiaszolgáltatások, mint a film, valóság- és kibeszélő show, kereskedelmi közlemények és hírműsorok, közti különbségek és ezek megfelelő „olvasása”.
3. Kép- és hangeffektusok jelentése.
4. A médiaszolgáltatások lehetséges veszélyei és káros hatásai. A szolgáltatások minőségének és hihetőségének értékelése a szerzőik, nézőpontjuk és a karakterek valós vagy kitalált jellege alapján.
5. Film- és egyéb tartalmak készítése, szövegkönyvírás és a különböző technikai feladatok.

⁵⁵⁷ MITCHELL, Jeremy: New Audiovisual and Information Services and the Protection of Children: The European Dimension. *Journal of Consumer Policy*, 1998, Vol. 21, No. 1, 23.

Tekintettel a hazai médiaoktatás hiányosságaira, ezzel kapcsolatban a jogalkotó legfontosabb feladatának azt tartom, hogy egyrészt fektesse le a médiaoktatás kereteit, fordítson kiemelt figyelmet a médiatanárok képzésére, másrészt határozza meg az elérendő célokat az alap-, közép- és felsőoktatás számára figyelemmel az eltérő életkorú tanulók, hallgatók fejlettségére, igényeire. Szükséges, hogy a médiával kapcsolatos ismeretek kellő súllyal jelenjenek meg a pedagógusképzésben és a továbbképzésben.⁵⁵⁸ Habár a NAT magában foglalja a *Mozgókép-kultúra és médiaismeret* tantárgyat, ennek gyakorlati megvalósítása messze elmarad a szükségéstől, számos okra visszavezethetően. Nagy Krisztina felhívja a figyelmet arra, hogy „az elmúlt tíz évben ugyan született néhány tankönyv, de a tananyag és a tanításhoz szükséges audiovizuális segédanyagok területén komoly lemaradások vannak. A Nat-ban vázolt célok realizálásához ezért érdemi tananyagfejlesztésre lesz szükség. Az elméleti háttér kidolgozásában és az anyagi források biztosításában az oktatáspolitiká mellett az audiovizuális médiapolitikát működtető állami szervezet felé is megfogalmazható elvárás.” Továbbá a szerző álláspontja, hogy „az oktatási és az audiovizuális politikán kívül a médiaműveltség fejlesztésében szerepet kell kapnia a szociális és az egészségügyi szférának is. Külföldi kutatási eredmények azt jelzik, hogy a médiatudatosság állapota kihat a gyerekek egészségügyi fejlődésére, és azt is, hogy a médiaismeret képes a szociális különbségek enyhítésére.”⁵⁵⁹ Tehát a médiaoktatás sikerességét akadályozó tényezők „kiiktatása” igényli a jogalkotó és a médiahatóság aktív szerepvállalását, mindemellett a pedagógusoknak is elkötelezettnek kell lenniük és olyan médiaoktatási megközelítést kell képviselniük, amely abban érdekelt, hogy a fiatalok használni és értelmezni tudják a médiát. A médiaoktatás révén a tanulóknak mind a média kritikus értelmezésére, mind a média írására, olvasására való képességet el kell sajátítaniuk.

⁵⁵⁸ A média hatása a gyermekekre és fiatalokra. VII. nemzetközi médiakonferencia Közös Nyilatkozata

⁵⁵⁹ NAGY Krisztina: *Új szerepben a médiaoktatás?*

[<http://mertek.hvg.hu/2012/02/24/uj-szerepben-a-mediaoktatasi/> (2013.09.03.)]

MELLÉKLETEK

1. sz. Melléklet: A kiskorúak védelmét érintő kérdések az EPRA találkozóin

Év	Helyszín	Téma
1998.	7. találkozó, Fredrikstad, Norvégia	Televíziós erőszak
1999.	9. találkozó, Vevey, Svájc	Szexualitás a képernyőn, a megengedhetőség paraméterei
2001.	14. találkozó, St. Julians, Málta	A kiskorúak védelmével foglalkozó Munkacsoport
2003.	Plenáris ülés, Nápoly, Olaszország	A televíziós tartalom önszabályozása tekintettel a kiskorúak védelmére és az erőszakra
2003.	18. találkozó, Nicosia, Ciprus	Besorolási rendszer
2004.	19. találkozó, Stockholm, Svédország	Az egyes országokban felmerülő, aggodalomra okot adó kérdések és gyakorlati példák.
2008.	27. találkozó, Riga	Médiatudatosság – Mi a szabályozók szerepe? Médiatudatosság, mint szabályozási feladat – Izraeli perspektívából A tartalomszabályozás jövője
2009.	29. találkozó, Tallinn	Új kérdések – Célok és struktúra A pornográf/erotikus tartalom műholdas szabadon fogható közvetítésének együttműködési hálózata CSA intézkedése a „babacsatornákkal” szemben

2. sz. Melléklet: Káros tartalmi elemek közvetítése. Ofcom, Broadcasting Code, Section One

Káros tartalom	Elsősorban gyermekműsorokba történő megjelenítése	18 éven aluliak által széles körben nézett műsorokban történő megjelenítése	Általános tilalom
illegális drogok, használata, droggal való visszaélés, dohányzás, alkohollal való visszaélés	kizárólag erős szerkesztői indok esetén	kizárólag szerkesztői indok esetén tűrhető el, ösztönözhető vagy dicsőíthető	a „vízválasztó” előtt elkerülendő és nem tűrhető el, ösztönözhető vagy dicsőíthető, kizárólag szerkesztői indok esetén
szóbeli és fizikai erőszak, annak utóhatásai			megfelelően korlátozott mértékűnek kell lennie a „vízválasztó előtt” és a kontextus által indokoltnak
a gyermekek által ártalmas vagy veszélyes módon könnyen utánozható szóbeli vagy fizikai erőszak és veszélyes magatartás	kizárólag erős szerkesztői indok esetén		kizárólag szerkesztői indok esetén közvetíthető a „vízválasztó” előtt
legsértőbb nyelvezet			kizárólag szerkesztői indok esetén közvetíthető a „vízválasztó” előtt
sértő nyelvezet	a legkivételesebb körülmények esetén		kizárólag a kontextus által indokolt esetben közvetíthető a „vízválasztó” előtt
meztelenség			kizárólag a kontextus által indokolt esetben közvetíthető a „vízválasztó” előtt

3. sz. Melléklet: Filmműsorok besorolása az Egyesült Királyságban. Ofcom, *Broadcasting Code, Section One*

Szolgáltatástípus	Kategória	Idősáv	Feltétel
minden szolgáltatástípus a pay per view kivételével	BBFC 18-as kategóriáig ⁵⁶⁰	21.00 után	
prémium előfizetéses	BBFC 15-ös kategóriáig bármely kategória ⁵⁶¹	bármikor	20.00 előtt és 05:30 után kötelező, hozzáférést korlátozó eszköz működésével, amelyről minden előfizetőnek egyértelmű tájékoztatást kell adni
pay per view	BBFC 18-ös kategóriáig bármely kategória	bármikor	1. 21.00 előtt és 05:30 után kötelező, hozzáférést korlátozó eszköz működésével, amelyről minden előfizetőnek egyértelmű tájékoztatást adni 2. tájékoztatást kell adni a műsor tartalmáról, amely segíti a felnőtteket annak eldöntésében, hogy megfelelő-e a gyermekek számára
bármely szolgáltatás esetén	BBFC R18-as kategória ⁵⁶²	nem közvetíthető	

⁵⁶⁰ Kizárólag felnőttek számára készített tartalom.

⁵⁶¹ “suitable for all”, “parental guidance”, “suitable only for 12 years or over”, “suitable only for 15 years or over” (mindenki számára megfelelő, szülői iránymutatás, 12 és 15 évesek vagy azon felüliek számára megfelelő kategória)

⁵⁶² Kizárólag speciális engedéllyel rendelkező mozikban 18 évet betöltött felnőtteknek közvetíthető.

4. sz. Melléklet: NICAM, „Kijkwijzer” piktogramok

= Not harmful / All Ages = <i>Nem káros/korosztály nélkül</i>	= Violence <i>Erőszak</i>
= Watch out with children under 6 <i>6 éven aluliakkal a műsor együttes megtekintése ajánlott</i>	= Fear <i>Félelem</i>
= Watch out with children under 9 <i>9 éven aluliakkal a műsor együttes megtekintése ajánlott</i>	= Sex <i>Szexualitás</i>
= Watch out with children under 12 <i>12 éven aluliakkal a műsor gyüttes megtekintése ajánlott</i>	= Discrimination <i>Diszkrimináció</i>
= Watch out with children under 16 <i>16 éven aluliakkal a műsor együttes megtekintése ajánlott</i>	= Drugs- and alcoholabuse <i>Kábítószerrel és alkohollal való visszaélés</i>
	= Coarse Language <i>Sértő nyelvezet</i>

BIBLIOGRÁFIA

FELHASZNÁLT IDEGEN NYELVŰ IRODALOM

CAPPELLO, Gianna: Beyond the critical vs. creative debate. New challenges for media education in digital age. *Formare Open Journal* (Ed: Calvani, Antonio) 30 September 2010.

GOERENS, Pierre: *Interplay Between Relevant European Legal Instruments. ECTT and TVwF DIRECTIVE: Competition or Complementarity?* In: Audiovisual Media Services without Frontiers. IRIS Special, European Audiovisual Observatory, 2006.

HARRO-LOIT, Halliki: *From Media Policy to Integrated Communications Policy: How to Apply the Paradigm Shift on a European and National Level.* In: (Ed: Klimkiewicz, Beata) Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe. 2010.

LEVESQUE, Roger J.R.: *Adolescent, Media and the Law. What Developmental Science Reveals and Free Speech Requires.* Oxford University Press, 2007.

LIEVENS, Eva: Protecting children in the new media environment: Rising to the regulatory challenge? *Telematics and informatics* 24, 2007.

LIEVENS, Eva - DUMORTER, Jos - S. RYAN, Patrick: The Co-regulation of Minors in New Media: A European Approach to Co-regulation. *UC Davis Journal of Juvenile Law & Policy*, 2006. Vol. 10:1

LUNT, Peter – Livingstone, Sonia: *Media Regulation. Governance and the interests of citizens and consumers.* SAGE Publications Ltd, 2012.

MCGONAGLE, Tarlach: *The Potential for Practise of an Intangible Idea.* In: Co-regulation of the Media. IRIS special, European Audiovisual Observatory, 2003.

MCGONAGLE, Tarlach: Media Literacy: No longer the Shrinking Violet of European Audiovisual Media Regulation? *IRIS plus*, European Audiovisual Observatory, 2011/3.

MCGONAGLE, Tarlach – van Loon, Ad: Jurisdiction over Broadcasters in Europe. Report on a Round-table Discussion. *IRIS Special*, European Audiovisual Observatory, 2002.

MITCHELL, Jeremy: New Audiovisual and Information Services and the Protection of Children: The European Dimension. *Journal of Consumer Policy*, 1998, Vol. 21, No. 1

MOYER-GUSÉ, Emily – RIDDLE, Karyn: *The Media's Impact on Children: A Handbook for Parents, Educators, and Policymakers.* Editorial Aresta, 2009.

OSWELL, David: *Media and Communications Regulation and Child Protection: An Overview of the Field.* In: International Handbook of Children, Media and Culture. Goldsmiths Research Online. 2008.

PALZER, Carmen: *European Provisions for the establishment of Co-Regulation Frameworks. Co-Regulation of the Media in Europa.* In: Co-regulation of the Media. *IRIS Special*, European Audiovisual Observatory, 2003.

PELLICANÓ, Francesca: AGCOM Technical Board of Protection of Minor sin on Demand Services. *Iris*, European Audiovisual Observatory, 2010/10.

POSTMAN, Neil: *Technopoly: The Surrender Of Culture To Technology*. New York, Vintage Books, 1993.

PROSSER, Tony: Self-regulation, Co-regulation and the Audio-visual Media Services Directive. *Journal of Consumer Policy*, Vol. 31, No. 1

RAYCHEVA, Lilia: *Television: The Stepmother?* In: (Ed: Klimkiewicz, Beata) Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe. 2010.

RIDGWAY, Stephen: The Audiovisual Media Services Directive: What does it Mean, is it Necessary and What are the Challenges to its implementation? *Computer and Telecommunications Law Review*, 2008/14.

SAURWEIN, Florian and Latzer, Michael: 'Regulatory Choice in Communications: The Case of Content-Rating Schemes in the Audiovisual Industry'. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 2010, 54: 3.

SIMON, Éva: *New Media Legislation: Methods of Implementing Rules Relating to On-Demand Services*. In: (Ed: Klimkiewicz, Beata) Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe. 2010.

VAN CUILENBURG, Jan and MCQUAIL, Denis: Media Policy Paradigm Shifts: Towards a New Communication Policy. *European Journal of Communication*. 2003. Vol. 18. No. 2.

VON FEILITZEN, Cecilia – CARLSSON, Ulla: *Promote or protect? - Perspectives on media literacy and media regulations*. UNESCO International Clearinghouse on Children, Youth and Media. Yearbook, 2003, Göteborg: Nordicom.

FELHASZNÁLT MAGYAR NYELVŰ KÖNYVEK, MONOGRÁFIÁK

ALMÁSI Gizella: *Út a médiaértéshez*. In: Gabos Erika (Szerk.) A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

BALOGH Zsolt, HOLLÓ András, KUKORELLI István, dr. SÁRI János (Szerk.): *Az Alkotmány magyarázata*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003.

BÍRÓ Endre: *A gyermeki jogok, mint új jogágazat. Gyermeki anyagi jogok és gyermeki eljárásjogok*. In: Bíró Endre (szerk.): Jogágazat születik... - A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon. Jogismeret Alapítvány, Budapest, 2010.

BUCKINGHAM, David: *Médiaoktatás*. (Fordította: Károlyi Júlia), Újmandátum Kiadó, Budapest, 2005.

CHRONOWSKI Nóra, „Integrálódó” alkotmányjog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005.

CSEH Gabriella: *Az európai médiumok jogi és piaci környezete és a hazai média alkotta szabályozás Bermuda-háromszöge*. In: Médiakönyv 1998. Budapest, Enamiké.

CSEH Gabriella - FICSOR Mihály: *Audiovizuális politika*. In: Kende Tamás-Szűts Tamás (Szerk.): *Az Európai Unió politikái*. Ozirisz Kiadó, Budapest, 2002.

CSEH Gabriella – SÜKÖSD Miklós: *Média jog és médiapolitika Magyarországon*. 1. Kötet. Média jog. Új Mandátum, Budapest, 1999.

Csink Lóránt: *A médiaszabályozás rendszere és formái*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): *Magyar és európai média jog*. Complex kiadó, Budapest, 2012.

FÁBIÁN László: *Tudatos médiabefogadás?! A mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának tapasztalatai, avagy a mai gimnazisták „Brüsszeli 12”-je*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Média konferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

FEINTUCK, Mike – VARNEY, Mike: *Médiaszabályozás, közérdek és a törvény*. (Fordította: Almási Gábor), Gondolat Kiadó, Budapest, 2010.

GÁLIK Mihály – Polyák Gábor: *Médiaszabályozás*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005.

GELLÉN Klára: *A kiskorú fogyasztók védelme a közösségi és nemzeti médiaszabályozás terén*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Média konferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

GERNBER, George: *A média rejtett üzenet*. Válogatott tanulmányok. Osiris Kiadó – MTA - ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport, Budapest, 2000.

GÖNCZÖL Katalin (Szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia*. Complex kiadó, 2006.

HAJAS Barnabás: *A gyermeki jogok védelmének tendenciái az ombudsmanok média jogi gyakorlatában*. In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V.*, Balatonalmádi 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

HAJAS Barnabás – SCHANDA Balázs: *A gyermekek joga*. In: Jakab András (Szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*, Századvég Kiadó, Budapest, 2009.

HALMAI Gábor: *A vélemény szabadság határai*. Atlantisz Kiadó, Budapest, 1994.

HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (Szerk.): *Emberi jogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

HARTAI László: *A médiaműveltségről uniós dimenzióban*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Média konferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

HERCZOG Mária (Szerk.): *Kézikönyv a gyermek jogi egyezmény alkalmazásához*. Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009.

HORVÁTH Márta: *A magyar korhatár-kategóriák hiányosságai*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

KATONÁNÉ Pehr Erika: *A gyermek érdeke és a média*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

KOLTAY András, LAPSÁNKSZY András (Szerk.): *A médiaszabályozás kommentárja*. Complex Kiadó, Budapest, 2011.

KOLTAY András – NAGY Dóra: *A médiaszolgáltatások speciális tartalmi szabályozása*. In: Koltay András – Nyakas Levente: *Magyar és európai médiajog*. Complex kiadó, Budapest, 2012. 555.

KOLTAY András – SZIKORA Tamás: *A közerkölcs és a kiskorúak védelme*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Complex kiadó, Budapest, 2012.

KROKOVAY Zsolt: *Médiaetika*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2004.

LAJTÁR István: *A kiskorúak devianciája és a média összefüggései*. In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. III. Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület. 2006.

LAPSÁNKSZKY András: *A médiaigazgatás szankciórendszere*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Complex kiadó, Budapest, 2012.

LAPSÁNKSZKY András: *Társszabályozás a médiaigazgatásban*. In: Koltay András – Nyakas Levente (Szerk.): *Magyar és európai médiajog*. Complex kiadó, Budapest, 2012.

MAJTÉNYI László: *Erkölc a jogalkotásban?* In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V.*, Balatonalmádi 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

NAGY Krisztina és TIMÁR János: *Babátév – tévébölcsi, médiafogyasztás három év alatt*. In: Gabos Erika (Szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V.*, Balatonalmádi 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

PÁZMÁNDI Kinga: *Reklám és médiák. A gyermek- és ifjúkorú fogyasztók jogvédelme a médiában*. In: Sárközy Tamás és Pázmándi Kinga (Szerk.): *Az információs társadalom és a jog átalakulása*. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002.

POLYÁK Gábor: *A médiarendszer kialakítása. A piacra lépés és a hozzáférés alkotmányjogi, közösségi jogi és összehasonlító jogi elemzése*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2008.

RÓZSÁS Eszter: *Gyermekjogok*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2011.

SÁRY János – SOMODY Bernadett: *Alapjogok. Alkotmánytan II*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.

SZABÓ Dávid – SZILÁDY Szilvia: *A közszolgálat mostohagyermekai*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

SZALAI Annamária: „*Rém rendes mesék*”. *A televíziók gyermekszávjainak vizsgálatairól*. In: Gabos Erika (Szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra V. Nemzeti Médiakonferencia*, Balatonalmádi, 2009. Kiadja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

TARR György: *Gyermekjogok*. Szent István Társulat, Budapest, 2001.

UDVARY Sándor: *Alkotmányos médiajog? Az elektronikus média jogának elemzése az amerikai és magyar alkotmánybíráskodási gyakorlat tükrében*. Jog és állam 10. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2008.

FELHASZNÁLT MAGYAR NYELVŰ TANULMÁNYOK, CIKKEK

BAYER Judit: Az új médiatörvény sajtószabadságot korlátozó rendelkezései. *Médiakutató*, 2011. tavasz

BOKOR Tamás: Nem mese ez, gyermek! Stachó László és Molnár Bálint (Szerk.) *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták* című könyvéről. *Médiakutató*, 2010. ősz

CSÁSZI Lajos: A tévéerőszak kulturális politikája és szociológiája. *Iskolakultúra*, 2002/1.

GÁLIK Mihály - NYAKAS Levente, NAGY Krisztina – TIMÁR János, ROZGONYI Krisztina, TÓTH András és MOLNÁR Péter: Digitális átállás és alapjogok. *Fundamentum*, 2007/2.

GELLÉN Klára: *Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv implementációja és az 1996. évi I. törvény*. AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2009. december, 43. szám

GELLÉN Klára: Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv főbb intézményei a tagállami jogalkotó implementációs mozgásterében. *Infokommunikáció és Jog*, 2010. 36. szám

HAZAY István: *A hozzáférés korlátozására alkalmas megoldások a televíziós műsorszolgáltatásokban a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmében*. AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet Budapest, 2010. február, 44. szám

KERTÉSZ Krisztina: A média szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. A jogharmonizáció folyamata az audiovizuális szektorban. *Médiakutató*, 2001. tavasz

KOCSIS Anita Dominika: *A média tevékenysége, működése, jogi szabályozásának és az egyes médiumok etikai normáinak elemzése a gyermeki jogok tükrében. Hiányos, vagy hiányzó jogintézmények, eljárások a média működésének szabályozási gyakorlatában a gyermeki jogok védelme, érvényesítése érdekében*. Gyermekjogi Műhely civil együttműködési projekt belső pályázata, Budapest 2010.

KOLTAY András: A véleménynyilvánítás szabadsága. Fogalmi tisztázás az Alkotmány 61. §-hoz. *Századvég*, 2008/2.

KOLTAY András – MAYER Annamária – NYAKAS Levente – POGÁCSÁS Anett: A médiaszolgáltatás és a sajtótermék fogalma az új magyar médiaszabályozásban. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/4.

KOLTAY András – LAPSÁNSZKY András: Az új magyar médiaszabályozás alkotmányos kérdései. *Iustum Aequum Salutare*, 2011/2.

KOLTAY Tibor: *A kutatók, az információs műveltség és a web 2.0.* Szolnoki Tudományos Közlemények XIII. Szolnok, 2009.

KÖRMENDY – ÉKES Judit – LENGYEL Márk: A médiahatóság jogállásának kérdéseiről. *Magyar Jog*, 2004/4.

NAGY Krisztina és TIMÁR János: Az internet jogi környezete. *Élet és Irodalom*, 2008/8.

NAGY Krisztina és TIMÁR János: Az új médiatörvény-koncepció alkotmányos problémái. *Fundamentum*, 2003/3-4.

PARTI Katalin: Devianciák a virtuális valóságban, avagy a virtuális közösségek személyiségformáló ereje. *Infokommunikáció és Jog*, 2007/2.

Pete Krisztián – CSISZÉR Annamária – PALOVITS Ildikó (szerk.): *A kommunikáció funkciója.* Kommunikációtudományi Nyitott Enciklopédia. Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2010. június 30.

POLYÁK Gábor: *Az audiovizuális médiaszolgáltatások meghatározása és szabályozási terhei.* AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2007. november, 17. szám

RÓZSÁS Eszter: A gyermeki jogok rendszere. *Jura*, 2005/2.

SIMON Éva: *A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások szabályozása.* Budapest, AKTI füzetek. Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, 2008. november, 33. szám

VAJDA Zsuzsanna: Mi van a gyerekek és fiatalok agresszivitásának hátterében? *Educatio*, 1999/4.

FELHASZNÁLT NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (1950 Róma)

A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Európai Szociális Charta (1961 Torino, módosítva 1996 Strasbourg)

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Gyermek Jogairól Szóló Nyilatkozat

Gyermekek Jogairól Szóló Genfi Nyilatkozat

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

AZ EURÓPAI UNIÓ FELHASZNÁLT FORRÁSAI

EU SZERZŐDÉSE

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2007/C 303/01)

AZ EB DOKUMENTUMAI

A Bizottság első jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv alkalmazásáról. Az audiovizuális médiaszolgáltatások és a csatlakoztatott eszközök múltja és jövőbeni lehetőségei. [COM/2012/0203]

A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a kiskorúak és az emberi méltóság védelmére vonatkozó 1998. szeptember 24-i tanácsi ajánlás, valamint az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról szóló, 2006. december 20-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás alkalmazásáról – A gyermekek védelme a digitális világban – [COM/2011/0556]

Commission Staff Working Paper. Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity and of the Recommendation of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on the protection of minors and human dignity and on the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and online information services industry - Protecting children in the digital world –[COM(2011) 556]

A Bizottság ajánlása (2009. augusztus 20.) egy versenyképesebb audiovizuális és tartalomipar, továbbá egy befogadó tudásalapú társadalom érdekében a digitális környezethez igazodó médiaműveltségről. [Hivatalos Lap L 227, 29/08/2009 o. 0009 – 0012]

A Bizottság hatodik jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a „határok nélküli televíziózásról” szóló 89/552/EGK irányelv alkalmazásáról [COM (2007) 452]

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A digitális környezethez igazodó műveltség európai megközelítése. Brüsszel, 20.12.2007 [COM(2007) 833]

Report on the results on the public consultation on Media Literacy.

A Bizottság ötödik jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a „határok nélküli televíziózásról” szóló 89/552/EGK irányelv alkalmazásáról [SEC (2006) 160]

Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on the Protection of minors and human dignity and the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and information services industry [COM/2004/0341]

Second Evaluation Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity [COM/2003/0776]

Fourth report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers" [COM/2002/0778]

Evaluation Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity [COM/2001/0106]

Third report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 89/552/EEC "Television without Frontiers" [COM/2001/0009]

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee - Study on Parental Control of Television Broadcasting [COM/99/0371]

Commission Communication to the European Parliament, the Council and the Economic and Social Committee on the follow-up to the Green paper on the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services including a Proposal for a Recommendation. [COM (97) 570]

Second Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 89/552/EEC "Television without frontiers". Brussels, 24.10.1997 [COM (97) 523]

Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. Consultations on the Green Paper, Commission Working Document. Brussels, 13.06.1997 [SEC (97) 1203]

"ZÖLD KÖNYV" A távközlési, média és információtechnológiai szektorok konvergenciájáról és ennek szabályozási kihatásairól. Az információs társadalom felé haladás szempontjából. European Commission - Brüsszel, 1997. December 3. [COM (97) 623]

Green Paper on the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services [COM (96) 483]

Report on application of directive 89/552/EEC and Proposal for a European Parliament and Council Directive amending Council Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities. Brussels, 31 05.1995 [COM (95) 86]

Television Without Frontiers: Green Paper on the establishment of the common market for broadcasting, especially by satellite and cable. [COM (84) 300, May 1984]

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG DOKUMENTUMA

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban (Hivatalos Lap C 110, 09/05/2006 o. 0075 – 0082)

AZ EURÓPAI OMBUDSMAN DOKUMENTUMA

Decision of the European Ombudsman on complaint 3133/2004/JMA against the European Commission

AZ EP DOKUMENTUMA

European Parliament resolution on the evaluation report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity [COM(2001) 106 - C5-0191/2001 - 2001/2087(COS)]

AZ EP ÉS A TANÁCS DOKUMENTUMAI

Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) (Hivatalos Lap L95, 15/04/2010, o.1 – 24)

Az Európai Parlament és a Tanács 2007/65/EK irányelve (2007. december 11.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról (Hivatalos Lap L 332, 18/12/2007 o.0027 – 0045)

Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben [Hivatalos Lap L 378, 27/12/2006 o. 0072 – 0077]

Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 7.10.1998]

Az Európai Parlament és a Tanács 97/36/EK irányelve (1997. június 30.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról (Hivatalos Lap L 202, 30/07/1997, 0060 – 0070. o.)

AZ EURÓPAI TANÁCS DOKUMENTUMA

A Tanács irányelve (1989. október 3.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról (89/552/EGK) (Hivatalos Lap L 298, 17/10/1989, 0023-0030. o.)

FELHASZNÁLT NEMZETKÖZI JOGESETEK (IDŐBELI SORRENDEN)

EUB-DÖNTÉSEK

T-69/99 Eurotica Rendez-vous Television Danish Satellite TV A/S v. Commission, (2000) ECR II-4039.

Case E-8/97. sz. TV 1000 Sverige AB v. The Norwegian Government (Official Journal C 268, 27/08/1998 P. 0012 – 0012)

C - 89/04. sz. Mediakabel BV kontra Commissariaat voor de MEDIA (EBHT 2005. I-4891. P.) (Mediakabel-ítélet)

C-352/85. sz. Bond van Adverteerders és társai kontra holland állam (EBHT 1988, P. 02085.)

C - 155/73. sz. Italia vs. Giuseppe Sacchi (1974) ECR 409.

EJEB-DÖNTÉSEK

Informationsverein Lentia And Others -v- Austria, no. 13914/88; judgment of the European Court of Human Rights of 24 November 1993

Groppera Radio AG and others v. Switzerland, no. 10890/84, judgment of the European Court of Human Rights of 28 March 1990

Mueller and Others v Switzerland, no. 10737/84, judgment of the European Court of Human Rights of 25 May 1988

Case of Handyside v. The United Kingdom, no. 5493/72, judgment of the European Court of Human Rights of 07 December 1976

AZ AB FELHASZNÁLT HATÁROZATAI

165/2011. (XII.20.) AB határozat

1123/B/2005. AB határozat

2/2005 (II.10.) AB határozat

ABH 2004, 1452.

434/E/2000. AB határozat

21/1996. (V.17.) AB határozat

79/1995. (XII.21.) AB határozat

304/B/1995. AB határozat

36/1994. (VI.24.) ABH

57/1991. (XI.8.) AB határozat

422/B/1991. AB határozat

2180/B/1991. AB határozat

A MÉDIATANÁCS FELHASZNÁLT HATÁROZATAI

169/2013. (I.30.) sz. határozat

722/2012. (IV.18.) sz. határozat

581/2012. (III. 28.) sz. határozat

417/2012. (II. 29.) sz. határozat

249/2012. (II. 7.) sz. határozat

1224-1225/2011. (IX. 14.) sz. határozat

461/2011. (IV. 6.) sz. határozat

397/2011. (III. 23.) sz. határozat

AZ ORTT FELHASZNÁLT HATÁROZATAI

693/2010. (IV. 14.) sz. határozat

1357/2009. (VI.30.) sz. határozat

1446/2009. (VII.15.) sz. határozat

952/2009. (IV. 29.) sz. határozat

1526/2008. (VIII. 27.) sz. határozat

174/2007. (I.24.) sz. határozat

2212/2005. (XI. 03.) sz. határozat

250/2005. (II.9.) sz. határozat

1769/2004 (XII.5.) sz. határozat

805/2004. (VI.16.) sz. határozat

2316/2003. (XII.18.) sz. határozata

738/2003. (V.29.) sz. határozat

736/2003. (V. 29.) sz. határozat

1494/2002. (X.17.) sz. határozat

1476/2002. (X.3.) sz. határozat

1327/2002. (IX.12.) sz. határozat

665/2001 (VI.16.) sz. határozat

FELHASZNÁLT BÍRÓSÁGI ÍTÉLETEK

Fővárosi Bíróság 6.K.32.056/2011/3. sz. ítélete

Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.533/2006./3. sz. ítélet

Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.250/2006./6. sz. ítélet

Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.011/2005./4. sz. ítélet

Fővárosi Bíróság 3.K.33902/2005/7. sz. ítélete

LB. Kfv. III. 37507/2001/ 5. sz. ítélet

EGYÉB FELHASZNÁLT NEMZETKÖZI FORRÁSOK

Az EPRA ülések dokumentumai

Introduction by Helen Keefe, Ofcom, UK for the Working group 3 on New Media & protection of minors : industry roundtable, 34th EPRA Meeting: Brussels, 5-7 October 2011
Working paper EPRA/2001/11 by Alecos Evangelou, Radio-Television Authority Cyprus for WG2 on the Protection of Minors, Malta, Sept. 2001

A GYERMEKJOGI BIZOTTSÁG DOKUMENTUMAI

Gyermekjogi Bizottság, 7. számú átfogó kommentár, 2005. 35. bekezdés

Gyermekjogi Bizottság, 1. számú átfogó kommentár, 2001, CRC/GC/ 2001/1, 21. bekezdés
Emberi Jogi Bizottság, 17. számú átfogó kommentár, 1989, HRI/GEN/1/Rev. 8, 2. bekezdés

AZ OFCOM ÉS AZ ATVOD DOKUMENTUMAI

Ofcom's Strategy and Priorities for the Promotion of Media Literacy. A statement. 2 November 2004

The Ofcom Broadcasting Code, Section One: Protection the Under-Eighteens. February 2011

The Authority for Television On Demand: Rules & Guidance. Statutory Rules and Non-Binding Guidance for Providers of On-Demand Programme Services (ODPS), Re-published 21 March 2011

JELENTÉSEK, KUTATÁSOK

CUMBERBATCH, Guy: *Media Violence: Research Evidence and Policy Implications*. Report prepared for The Council of Europe Directorate of Human Rights. Strasbourg, 1995

National Institution of Mental Health (DHHS): *Television and Behavior. Ten Years of Scientific Progress and Implications for the Eighties*. Volume I, Rockville, MD. 1982.

Study on Media Literacy. Current trends and approaches to media literacy in Europe. Executive summary. 2007

The regulation of video-on-demand: consumer views on what makes audiovisual services "TV-Like" – a qualitative research report. Prepared by Essential Research, December 2009

EGYÉB FELHASZNÁLT HAZAI FORRÁSOK

AZ NMHH ÉS A MÉDIATANÁCS DOKUMENTUMAI

Ajánlás a kiskorúak védelmében a lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások esetén alkalmazandó hatékony műszaki megoldásokra. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának közleménye. Budapest, 2011.

Ajánlás a kiskorúak védelmében a lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások esetén alkalmazandó hatékony műszaki megoldásokra. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának közleménye. Budapest, 2013. június 26.

A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság, Médiatanács. 2012. szeptember
[http://mediatanacs.hu/dokumentum/153456/tarki_felmeres_korhatar_jelolesek_kiskoruakra_artalmas_tartalmak_megitelese.pdf (2013.09.04.)]

A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára

vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság, Budapest, 2011.

A ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa, Budapest, 2011.

Beszámoló a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2011. évi tevékenységéről, 2012. május [http://nmhh.hu/dokumentum/150266/j_7331_nmhh_beszamolo.pdf (2013.10.05.)]

Összefoglaló jelentés a digitális műsorterjesztés során a gyermekek védelme érdekében alkalmazott hatékony műszaki megoldások ellenőrzésének tapasztalatairól. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság [http://nmhh.hu/dokumentum/155438/hatekony_musz_megoldasok_osszefoglalo_komplett.pdf (2013.09.16.)]

AZ ORTT DOKUMENTUMAI

Ajánlás a magyarországi elektronikus médiumok számára a fiatalkorúak és gyermekek médiabeli megjelenítésének, szerepeltetésének vonatkozásában. Elfogadva az ORTT 1725/2002. (XII. 10.) sz. határozatával.

Az erőszak és brutalitás mértéke a nem-zenés fikciós műsorkínálatban. 2002.04.05. [http://mediatanacs.hu/dokumentum/33875/1149587447eroszak_tan2001_020405.pdf (2013.08.23.)]

Az erőszak megjelenése az országos műsor-szolgáltatók nem-zenés fikciós műsorkínálatában. 2003.04.29. [http://mediatanacs.hu/dokumentum/33870/1149583696eroszak_nem_zenes_030429.pdf (2013.08.23.)]

A magyarországi országos tévécsatornák műsorkínálata 2009 márciusában. 2010.02.07. [http://mediatanacs.hu/dokumentum/34019/1265713965orszagos_musorkinalat_2009_03_20100207.pdf (2013.10.19.)]

Beszámoló az Országos Rádió és Televízió Testület és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2010. évi tevékenységéről, 2011. május [http://mediatanacs.hu/dokumentum/1135/ogyb_2010.pdf (2013.09.04.)]

Kockázati magatartásformák a kiskorúak által legnézettebb televíziós műsorokban (dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószer-használat, szerencsejáték). 2004.05.24. [http://mediatanacs.hu/dokumentum/1837/kockazati_magatartasformak_20080524.pdf (2013.09.15.)]

EGYÉB HAZAI FORRÁSOK

A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) tagjainak interneten elérhető, lekérhető médiaszolgáltatásainak elemzése a kiskorúak védelmének szempontjából. Készítette a Meracus Consulting a MEME megbízásából. Budapest, 2012. március 30.

A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesületének Társzabályozási Magatartási Kódexe

[http://mediatanacs.hu/dokumentum/1802/1309355237kozszolgalmati_kodex.pdf
(2013.09.07.)]

A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületének értékelése a 2011. év során a kiskorúak védelméhez kapcsolódóan megtett intézkedésekről; a témához kapcsolódó 2012. évi intézkedési lehetőségek. Készítette: Sipos Anett ipse.inspiro Üzleti és Közösségi Megoldások Kft.

A média- és hírközlési biztos ajánlása az öngyilkosságokról szóló tudósításokhoz. Budapest, 2012. március

A média hatása a gyermekekre és fiatalokra. VII. nemzetközi médiakonferencia Közös Nyilatkozata

Egyezmény a gyermek jogairól. ENSZ Gyermekalap Magyar Nemzeti Bizottság, Budapest, 1990.

Közszolgalmati Kódex. A Magyar Nemzeti Közszolgalmati Médiaszolgalmatás Alapdokumentuma. Budapest, 2011.

[http://mediatanacs.hu/dokumentum/1802/1309355237kozszolgalmati_kodex.pdf
(2013.09.07.)]

Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa által, médiaigazgatási feladat ellátására kötött közgazgatási szerződés

OBH 2057/2008. számú ügyben tett jelentés

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

INTERNETEN ELÉRHETŐ TANULMÁNYOK

BAJOMI-LÁZÁR Péter: Népszerűtlen népszerűség. *Beszélő*. 2007/5.
[<http://beszelo.c3.hu/cikkek/nepszerutlen-nepszeruseg> (2013.08.17.)]

BAK Judit - PIKÓ Bettina: A gyermekek dohányzással kapcsolatos vélekedéseinek orvosi antropológiai megközelítése. *Lege Artis Medicinae*, 2004/14 (6).
[<http://www.lam.hu/folyoiratok/lam/0406/8.htm> (2012. 07. 29.)]

CSÁSZI Lajos: Segítség, a gyermekem pedofil áldozata lett! Egy Mónika-show ORTT-bírálatának kulturális kritikája. *Médiakutató*, 2011 tavasz.
[http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_01_tavasz/04_pedofil_aldozat (2013.08.17.)]

CSERVÁK Csaba: A véleménynyilvánítás szabadságjoga a média (szem)üvegén keresztül. *Jogelméleti Szemle*, 2010/1.
[<http://jesz.ajk.elte.hu/cservak41.html> (2012.08.01.)]

GELLÉN Klára: A gyermekek és fiatalok védelme a magyar médiajogban. *Jogelméleti Szemle*, 2004/1.

[<http://jesz.ajk.elte.hu/gellen17.html> (2012.07.27.)]

JENEI Ágnes: Kereskedelmi televízió és demokrácia. *Médiakutató*, 2005 ősz.
[http://www.mediakutato.hu/cikk/2005_03_osz/01_kereskedelmi/ (2013-08-17.)]

KISS Judit: A televízió hatása a kisiskolás gyerekekre. *Új pedagógia Szemle*, 2004/9 sz.
[<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00084/2004-09-ta-Kiss-Televizio.html> (2012.08.01.)]

KOLTAY András: Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend a médiaszabályozásban. *In Media Res*, 2012/1.

[<http://media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=9> (2013.08.20.)]

KOLTAY András – POLYÁK Gábor: Az alkotmánybíróság határozata a médiaszabályozás egyes kérdéseiről. *Jogesetek Magyarázata*. 2012/1.

[<http://www.jema.hu/article.php?c=129> (2013.09.15.)]

LEHÓCZKI Zsófia: *Médiatudatosság – médiaoktatás*.

[<http://www.jogiforum.hu/mediajog/43> (2013.01.04.)]

MINARICS József: *Médiaműveltség - Media Literacy, a XXI század írástudása*.

[http://www.matisz.hu/Hir.30.0.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=1007&cHash=4449b5bb0b](http://www.matisz.hu/Hir.30.0.html?&tx_ttnews[tt_news]=1007&cHash=4449b5bb0b)
(2013.01.21.)

NEAL, Geach: “Converging Regulation for Convergent Media: an overview of the Audiovisual Media Services Directive”. *Journal of Information, Law & Technology*, 2008(1),

[http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2008_1/geach (2011.08.07.)]

NAGY Krisztina: *A demokrácia szövete: médiaszabadság és médiatudatosság*.

[<http://www.jogiforum.hu/mediajog/71> (2013.01.04.)]

NAGY Krisztina: *A médiatartalmakra vonatkozó előírások a Médiatechnika gyakorlatában. Gyermekek védelme*. MÉRTÉK, Médiaelemző Műhely.

[www.mertek.eu (2013.01.03.)]

NAGY Krisztina: *Új szerepben a médiaoktatás?*

[<http://mertek.hvg.hu/2012/02/24/uj-szerepben-a-mediaoktatasi/> (2013.09.03.)]

SZILÁDY Szilvia: *Kinek a szex – kinek az erőszak, avagy a választás szabadsága és a szabályozás lehetőségei*.

[<http://www.doksi.hu/get.php?lid=14742&order=DisplayPreview> (2013.09.09.)]

SZILÁDY Szilvia: *Erőszak és brutalitás a magyar televíziós műsorkínálatban*.

[<http://www.c3.hu/~jelkep/JK993/szilady/szilady.htm> (2012.08.01.)]

EGYÉB INTERNETES HIVATKOZÁSOK (A LETÖLTÉS IDEJÉNEK SORRENDJÉBEN)

<http://stakeholders.ofcom.org.uk/market-data-research/media-literacy/> (2013.10.23.)

http://mediaeshirkozlesibiztos.hu/cikk/153349/A_media_szerepe_az_ongyilkossagok_megelozeben#sthash.Tmz08DOe.dpuf (2013.08.21.)

http://www.ithaka.hu/Kutatas/EU_Kids_Online (2013.01.04.)

http://www.gfk.com/imperia/md/content/gfk_hungaria/pdf/press_h/2010/press_2010_10_26_h.pdf (2013. 01.04.)

<http://www.kijkwijzer.nl/index.php?id=75> (2012.11.30.)

<http://www.epra.org/articles/general-information-on-epra> (2012.10.25.)

http://www.epra.org/news_items/7th-epra-meeting-in-fredrikstad (2012.10.25.)

http://hvg.hu/kultura/20120306_m2_gyerekmusor (2012.09.30.)

http://www.3szek.ro/load/cikk/42875/uj_musorok_a_magyar_kozmediumokban (2012.09.30.)

http://nmhh.hu/cikk/152067/A_Mediatanacs_mediaszakmai_szervezetekkel_osszegezte_a_tarsszabalyozas_tapasztalatait (2012.09.28.)

http://nmhh.hu/cikk/797/Az_NMHH_kiemelt_celja_a_kiskoruak_tudatos_mediahasznalatanak_erositese (2012.09.27.)

http://nmhh.hu/cikk/152209/Tevezz_okosan_az_NMHH_tamogatasaval_indult_el_a_tudatos_televizios_tartalomvalasztast_segito_honlap (2012. 09. 27.)

http://nmhh.hu/cikk/108875/DUEsajtofesztival_jatszva_vezettek_be_a_diakokat_a_mediatudatosag_rejtelseibe_az_NMHH_szakemberei (2012.09.27.)

<http://www.dvb.org/> (2012.09.01.)

<http://www.o-spi.com/> (2012.09.01.)

http://mediatanacs.hu/cikk/1300/Kisebb_karikak_es_mosolygos_kisfiu_a_kepernyon (2012.08.13.)

http://mediatanacs.hu/cikk/152364/Valo_Vilag_5_torvenyszeres_nelkul_aggalyos_es_megbotrankoztato_elemekkel_terhelten (2012.08.10.)

<http://nol.hu/archivum/archiv-496378> (2012.08.01.)

http://mediatanacs.hu/tart/index/862/Artalmas_mediartalmak (2012.07.28.)

<http://index.hu/kultur/media/ortt0203/> (2012.07.27.)

<http://www.origo.hu/teve/20030415jokai.html> (2012.07.27.)

<http://www.origo.hu/itthon/20021220anezoket.html> (2012.07.27.)

<http://www.mediasmart.org.uk/> (2012.07.25.)

http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/rec/2011_report/index_en.htm (2012.07.22.)

http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/minors/rec/archive/index_en.htm (2012.07.22.)

www.anem.rs/admin/download/.../part%20C.pdf (2012.07.21.)

http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/protection/index_en.htm (2012.07.21.)

http://www.euvonal.hu/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=990
(2012.07.14.)

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1437> (2012.07.14.)

<http://www.mediatudor.hu/mediatudatossag.php> (2012.07.08.)

www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1113 (2012.07.01.)

<http://www.euromedialiteracy.eu/charter.php> (2011.01.17.)

KÖZVETETT HIVATKOZÁSOK

IDEGEN NYELVŰ IRODALOM

BUSHMAN, Brad J.. & ANDERSON, Craig A.: *Violent Video Games and Hostile Expectations: A Test of the General Aggression Model*. Personality and Social Psychology Bulletin, 2002, Vol. 28 No. 12, 1679-1686.

GENTILE, Douglas A. & ANDERSON, Craig A.: *Violent video games: The newest media violence hazard*. In Gentile, Douglas A. (Ed.): *Media violence and children*. Westport, Praeger Publishing, 2003

GENTILE, Douglas A., LYNCH, Paul J., LINDER, Jennifer & WALSH, David A.: *The effects of violent video game habits on adolescent hostility, aggressive behaviors, and school performance*. Journal of Adolescence, 27 (2004) 5-22.

POSTMAN, Neil: *The Disappearance of Childhood*. W. H. Allen, London, 1983.

TAPSCOTT, Don: *Growing Up Digital: The Rise of the Net Generation*. McCrawHill, New York, 1998.

EGYÉB IDEGEN NYELVŰ KÖZVETETT HIVATKOZÁSOK

Agenda for the Seventh Meeting of the European Platform of Regulatory Authorities (EPRA) Fredrikstad, 14-15 May 1998, EPRA/1998/01

Agenda for the 19th Meeting of the European Platform of Regulatory Authorities (EPRA), Stockholm, Hotel Foresta (Lidingö), 2-3-4 June 2004, EPRA/2004/01

Background Paper of the Secretariat for Topic 1: Sex on Screen; the Parameters of the Permissible, 9th EPRA Meeting, Vevey (Switzerland), 6-7 May 1999

Background paper: EPRA/2003/02 by Eleftheria Pertzinidou, Emmanuelle Machet, EPRA Secretariat on Self-regulation of TV content with respect to protection of minors and violence, 17th EPRA meeting, Naples 8-9 May 2003

BBC Producers' Guidelines, Violence: 3.1.

BBC Guidelines for Factual Programmes

Commission opinions C(96) 3933 final in the "Rendez-Vous Télévision" case and C(95) 2678 final in the "XXXTV" case

Comparative background paper EPRA/2008/02 by Emmanuelle Machet, EPRA Secretariat on Media Literacy – what role for the regulators?, prepared for the 27th EPRA meeting, Riga , 14-16 May 2008

Empirical Study on the Practice of the Rating of Films Distributed in Cinemas Television DVD and Videocassettes in the EU and EEA Member States Prepared on behalf of the European Commission. Olsberg SPI and KEA European Affairs in association with KPMG, Final Report Final Report, May 2003

Finish Society on Media Education: Finnish Media Education Policies. Approaches in culture and education (Ed: Mr. Lundvall, Anniina)

Legislative resolution embodying Parliament's opinion on the proposal for a Council Recommendation concerning the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services (COM(97)0570 - C4-0670/97 - 97/0329(CNS)) (Consultation procedure)

Media Literacy as a Regulatory Function, An Israeli Perspective, presentation by Ayelet Metzger, Second Authority for TV & Radio, Israel, prepared for the 27th EPRA meeting, Riga , 14-16 May 2008

Opinion of the Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Council Recommendation concerning the protection of minors and human dignity in audiovisual and information services' (98/C 214/07)

Presentation on the need for a uniform system by Marianna Aletrari, the Cyprus Radio-Television Authority for the plenary session: Discussion on ratings systems, 18th EPRA meeting: Nicosia, Cyprus, 23-24 October 2003

The Future of Content Regulation, presentation by Stewart Purvis, Ofcom (UK), prepared for the Plenary session: "From a repressive towards a proactive Approach for the Protection of Minors?", 27th EPRA Meeting: Riga, Latvia, 14-16 May 2008

MAGYAR NYELVŰ IRODALOM

DOMOKOS N. Márton: *Tell me the truth, are we still in the videogames? avagy A számítógépes- és a videójátékok tartalmával kapcsolatos jogi szabályozás legfontosabb gyakorlati kérdései.*

[http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/domokos_n_marton_szamitogepes_es_videojatekok_jogi_szabalyozas_kerdesei%5Bjogi_forum%5D.pdf (2013.08.22.)]

LABÁDI Róbert: *Jelentés a hazai és a nemzetközi médiaoktatásról.* IV. Nemzetközi EAVI (The European Association for Viewers' Interest) konferencia: Média, oktatás, Állampolgárok.

[<http://kulter.hu/2011/12/jelentes-a-hazai-es-a-nemzetkozi-mediaoktatasirol/> (2012. 12. 19.)]

Pólya Tamás - Sáringerné Szilárd Zsuzsanna: *A videójátékok értékrendszer és életmód befolyásoló hatása. Túlsúlyos gyermekek játéka Nintendo Wii-vel – egy előtanulmány tapasztalatai.* In: Gabos Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra VI.*, Kiadja a Nemzetközi Gyermeatmentő Szolgálat Magyar Egyesület, Budapest, 2012. 259-276.

STACHÓ László – MOLNÁR Bálint: Médiaerőszak: tények és mítoszok, *Médiakutató*, 2003. tél – Erőszak rovat

TÓTH Tamás: *Médiaerőszak.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2005.

INTERNES KÖZVETETT HIVATKOZÁS

<http://www.felelosvideojatek.hu/#!services/ch6q> (2013.08.22.)